

НАУКОВО-ДОСЛІДНИЙ ІНСТИТУТ ВИВЧЕННЯ ПРОБЛЕМ ЗЛОЧИННОСТІ
ІМЕНІ АКАДЕМІКА В. В. СТАШИСА
НАЦІОНАЛЬНА АКАДЕМІЯ ПРАВОВИХ НАУК УКРАЇНИ

Кваліфікаційна наукова
праця на правах рукопису

БЕСЕДА ГАННА ВІКТОРІВНА

УДК 343.139

**СУДОВЕ КОНТРОЛЬНЕ ПРОВАДЖЕННЯ
У ДОСУДОВОМУ РОЗСЛІДУВАННІ**

Спеціальність 081 - право

Галузь знань 08 – право

Подається на здобуття наукового ступеня доктора філософії

Дисертація містить результати власних досліджень. Використання ідей, результатів і текстів інших авторів мають посилання на відповідне джерело
_____ /Г.В. Беседа/

Науковий керівник – Лобойко Леонід Миколайович
доктор юридичних наук, професор

Харків – 2022

АНОТАЦІЯ

Бесседа Г.В. Судове контрольне провадження у досудовому розслідуванні. – Кваліфікаційна наукова праця на правах рукопису.

Дисертація на здобуття наукового ступеня доктора філософії за спеціальністю з галузі знань 08 «Право». – Науково-дослідний інститут вивчення проблем злочинності імені академіка В.В. Сташиса Національної академії правових наук України, Харків, 2022.

На дисертаційному рівні було проведено комплексне дослідження судового контрольного провадження в досудовому розслідуванні, розкрита його сутність, особливості доказування та висвітлені проблемні питання постановлення слідчим суддею ухвал, порядку їх оскарження.

Досліджено історичний аспект виникнення та розвитку законодавства, наукових поглядів щодо судового контролю. У рамках запропонованої автором періодизації, проаналізовані етапи становлення судового контролю, починаючи з витоків його зародження до теперішнього часу. Зроблено узагальнення поглядів науковців як у період дії КПК 1960 року, так і після набрання чинності КПК 2012 року, на можливу модель функціонування інституту слідчого судді. Піддано обґрунтованій критиці наукові погляди щодо необхідності законодавчого визначення спеціалізації слідчих суддів, введення ювенальних та пенітенціарних слідчих суддів. Систематизовані зміни, які були внесені до КПК після набуття ним чинності щодо положень судового контрольного провадження, які поділені на чотири групи.

Окреслено наукову дискусію щодо розуміння поняття судового контролю та сформульовано авторське визначення «судового контрольного провадження у досудовому розслідуванні». Проаналізовані існуючі форми та різновиди судового контролю у досудовому розслідуванні. Запропоновано класифікацію форм судового контрольного провадження за різними підставами (класифікаторами). Аргументовано важливість та необхідність загальних обов'язків слідчого судді щодо захисту прав людини, визначених у ст. 206 КПК, при цьому акцентовано

увагу на відсутності механізму реалізації цих положень, зокрема правових норм, закріплених у ч. 2 ст. 206 КПК. Запропоновано алгоритм реалізації цих положень шляхом визначення в кримінальному процесуальному законі джерел, з яких слідчий суддя може отримати відомості, які підтверджують обґрунтовану підозру, що в межах територіальної юрисдикції знаходиться особа, позбавлена свободи за відсутності судового рішення, котре набрало законної сили або така особа не звільнена після внесення застави.

Досліджені проблемні питання визначення територіальної юрисдикції розгляду клопотань, заяв та скарг слідчим суддею і доведена необхідність визначення в законодавстві загального правила територіальної підсудності справ слідчому судді та альтернативної підсудності, яке буде застосовуватись у випадку звернення до слідчого судді в порядку, встановленому ст. 303 КПК та ст. 206 КПК. Обґрунтована доцільність доповнення ст. 3 КПК терміном «місцезнаходження органу досудового розслідування».

Для забезпечення своєчасності судового контролю у всіх визначених у кримінальному процесуальному законі випадках, запропоновано внести зміни до ст. 163 КПК та доповнення до ст. 81 КПК окремою частиною, встановити строк розгляду клопотання про тимчасовий доступ до речей і документів та строк розгляду заяви про відвід слідчому судді. Наведені аргументи щодо доцільності визначення законодавцем у процесуальному законі більшої варіативності при розв'язанні того чи іншого питання, віднесеного до повноважень слідчого судді, та необхідність регламентувати права слідчого судді залишити подане клопотання або скаргу без розгляду у випадку неявки особи, яка їх подала, у зв'язку з чим запропоновані зміни до ст. 306 КПК. Аргументовано доцільність правової регламентації загальних положень судового контрольного провадження у досудовому розслідуванні в окремій главі кримінального процесуального закону, де буде законодавчо регламентовано питання територіальної підсудності справ, які надходять до слідчого судді, підстави для відкриття провадження або повернення матеріалів, залишення їх без розгляду, строки розгляду, наслідки

неявки осіб у судові засідання, загальний порядок розгляду клопотань, заяв або скарг та ін.

Визначені цілі, завдання та значення судового контрольного провадження.

Надано визначення поняття «суб'єктів судового контрольного провадження», здійснено їх класифікацію за кримінальною процесуальною функцією. Досліджено актуальну проблему судового контрольного провадження – зловживання сторонами кримінального провадження своїми процесуальними правами.

Розглянуті елементи структури судового контрольного провадження у досудовому розслідуванні. Виокремлено п'ять «стадій» судового контрольного провадження: 1) стадія вирішення питання щодо можливості здійснення судового контролю за відповідним зверненням суб'єктів кримінального провадження; 2) стадія організації розгляду звернення; 3) стадія розгляду по суті скарги, заяви або клопотання; 4) стадія прийняття рішення за результатами розгляду скарги, заяви або клопотання; 5) стадія виконання рішення. Запропоновано загальний порядок розгляду клопотань, заяв та скарг з урахуванням судової практики та положень, які регламентують правила судового розгляду.

На підставі проведеного аналізу судової практики щодо прийнятих рішень слідчими суддями за результатами розгляду клопотань, які подані з порушенням правил підсудності, клопотань, поданих особами, які не мають на це права або клопотань, розгляд яких не належить до повноважень слідчого судді, доведено потребу визначення зазначених підстав для їх повернення в окремій нормі кримінального процесуального закону.

Проаналізовано необхідність та можливість розгляду клопотань, заяв або скарг за відсутності учасників кримінального провадження та запропоновано внести зміни до ч. 3 ст. 295-1 КПК.

Підтримано висловлену в науці кримінального процесу думку щодо необхідності участі потерпілого в розгляді клопотання про застосування запобіжного заходу підозрюваному та запропоновано авторський проект змін до КПК у цій частині.

Досліджено специфіку предмету доказування та охарактеризовані пізнавальні дії у судовому контрольному провадженні. Виокремлено особливості предмету доказування у судовому контрольному провадженні. Сформульовано авторське поняття предмету доказування у судовому контрольному провадженні та запропоновано його класифікацію. Виокремлені загальні «передумови», за яких є можливим розгляд по суті слідчим суддею клопотання, заяви або скарги. Запропоновано виділити в теорії кримінального процесу такого різновиду «локального» предмету доказування, як предмет доказування у судовому контрольному провадженні у досудовому розслідуванні.

Вивчено проблемні питання пізнавальної діяльності слідчого судді у судовому контрольному провадженні у досудовому розслідуванні. Визначено межі активності слідчого судді в процесі доказування під час здійснення судового контролю та сформульовано висновок, що слідчий суддя є активним суб'єктом у кримінальному провадженні на стадії досудового розслідування, що обумовлено як завданнями кримінального провадження, так і особливостями судового контролю. При цьому акцентовано, що активність слідчого судді повинна бути спрямована не на підтвердження або спростування доказів, наданих суб'єктами доказування, а на з'ясування обставин, встановлення яких є необхідним для розгляду заяви, клопотання або скарги по суті та ухвалення законного, обґрунтованого та вмотивованого процесуального рішення.

Проаналізовано участь слідчого судді в процесі збирання доказів. Запропоновано внести зміни до КПК та надати право слідчому судді при розгляді всіх клопотань, заяв або скарг за власною ініціативою заслухати будь-якого свідка або дослідити будь-які матеріали кримінального провадження. Визначені особливості перевірки та оцінки доказів слідчим суддею при здійсненні судового контролю. Досліджені проблемні питання застосування ч. 2 ст. 89 КПК у судовому контрольному провадженні та обґрунтовано висновок щодо неможливості слідчим суддею під час судового контролю визнавати докази «очевидно» недопустимими.

Надано визначення «кримінального процесуального рішення у судовому контрольному провадженні у досудовому розслідуванні». Проаналізовано вимоги до ухвали слідчого судді, закріплені в ст. 370 КПК, а також доведена необхідність врахування інших критеріїв, яким повинно відповідати рішення слідчого судді. Досліджена судова практика щодо дотримання вимог КПК при складанні ухвал слідчими суддями та наведені приклади наслідків їх недотримання. Запропоновані й обґрунтовані зміни до ч. 1 ст. 164 КПК та ч. 2 ст. 235 КПК, а саме: виключення з кримінального процесуального закону норм щодо необхідності зазначення положення закону, на підставі якого постановляється ухвала, а також вимог, що закріплені в п. 3. ч. 1 ст. 152 КПК та п. 1 ч. 3 ст. 157 КПК щодо необхідності зазначення мотивів прийнятого рішення саме при розгляді клопотань про тимчасове обмеження в користуванні спеціальним правом та про відсторонення від посади.

Запропоновані критерії класифікації кримінальних процесуальних рішень у судовому контрольному провадженні у досудовому розслідуванні.

Диференційовані ухвали слідчого судді залежно від права на оскарження на: 1) ухвали слідчого судді, які можуть бути оскаржені під час досудового розслідування: а) ухвали, які включені до переліку ухвал слідчих суддів, які підлягають апеляційному оскарженню згідно з ч. ч. 1 та 2 ст. 309 КПК; б) ухвали, які підлягають апеляційному оскарженню на підставі ч. 6 ст. 304 КПК, ч. 2 ст. 117 КПК; в) ухвали, постановлення яких не передбачено КПК (ухвали, постановлені поза межами процедури, передбаченої КПК, та ухвали, постановлені в межах правової процедури із застосуванням положень ч. 6 ст. 9 КПК та загальних засад кримінального провадження, визначених ч. 1 ст. 7 цього Кодексу); г) ухвали, які можуть бути оскаржені згідно з правової позиції Верховного Суду; 2) ухвали, слідчого судді, які не оскаржуються: а) ухвали, щодо яких існує заборона оскарження; б) ухвали, щодо яких не існує дозволу на оскарження.

Проаналізовані «передумови» здійснення права на апеляційне оскарження ухвал слідчих суддів. Сформовані та обґрунтовані висновки й пропозиції, спрямовані на вдосконалення норм чинного кримінального процесуального

законодавства і практики його застосування щодо визначення суб'єктів, які мають право звертатись із скаргою на ухвалу слідчого судді. Зазначено, що у випадку прийняття рішення, що стосується прав, свобод чи інтересів особи, яка не є учасником кримінального провадження, її право на апеляційне оскарження потребує законодавчого закріплення в п. 10 ч. 1 ст. 393 КПК. Обґрунтована необхідність доповнення ч. 1 ст. 309 КПК пунктом 14 такого змісту: «під час досудового розслідування можуть бути оскаржені в апеляційному порядку ухвали слідчого судді, постановлення яких не передбачено цим Кодексом». Запропоновано внести зміни до ст. 398 КПК: додати до зазначеного в ній переліку рішень і ухвалу слідчого судді.

Доведена необхідність розширення повноважень суду апеляційної інстанції при прийнятті рішень за результатами розгляду скарги на ухвали слідчих суддів та переліку ухвал, які можуть бути оскаржені. Досліджені проблемні питання визначення початку перебігу строку на апеляційне оскарження та підстав для його поновлення.

Сформульовані в результаті дисертаційного дослідження висновки доводять, що автором розв'язана конкретна наукова проблема, яка має важливе теоретичне та практичне значення, та сформульовані науково обґрунтовані пропозиції, спрямовані на вдосконалення діяльності слідчого судді.

Ключові слова: судове контрольне провадження, досудове розслідування, слідчий суддя, сторона обвинувачення, слідчий, прокурор, сторона захисту, форми й види судового контролю, підсудність, структура судового контрольного провадження, суб'єкт кримінального провадження, учасники кримінального процесу, клопотання, скарга, обґрунтована підозра, предмет доказування, тягар доказування, ухвала, апеляційне оскарження.

SUMMARY

Biesieda H.V. Judicial control proceedings in the pre-trial investigation. - Qualifying scientific work on the rights of the manuscript.

Thesis for PhD degree by specialty 081 «Jurisprudence» in the field of knowledge 08 «Law». – Academician Stashis Scientific Research Institute for the Study of Crime Problems, National Ukrainian Academy of Law Sciences. – Kharkiv, 2022.

At the dissertation level, a comprehensive study of the judicial control proceedings in the pre-trial investigation was conducted, its essence, peculiarities of proof were revealed, and problematic issues of the decision-making by the investigating judge, the procedure for their appeal were highlighted.

The historical aspect of the emergence and development of legislation, scientific views on judicial control has been studied. Within the framework of the periodization proposed by the author, the stages of the formation of judicial control are analyzed, starting from the origins of its origin to the present time. A generalization of the views of scientists both during the 1960 CCP and after the 2012 CCP came into effect, on the possible model of functioning of the investigative judge institute. Scientific views on the need for a legislative definition of the specialization of investigative judges, the introduction of juvenile and penitentiary investigative judges have been subjected to well-founded criticism. Systematized changes made to the CPC after its entry into force regarding the provisions of judicial control proceedings, which are divided into four groups.

The scientific discussion regarding the understanding of the concept of judicial control is outlined and the author's definition of "judicial control proceedings in pre-trial investigation" is formulated. Existing forms and types of judicial control in pre-trial investigation are analyzed. The classification of forms of judicial control proceedings on various grounds (classifiers) is proposed. The importance and necessity of the general duties of the investigating judge regarding the protection of human rights defined in Art. 206 of the Criminal Procedure Code, while emphasizing the lack of a mechanism for the implementation of these provisions, in particular the legal norms

enshrined in Part 2 of Art. 206 of the CCP. An algorithm for the implementation of these provisions is proposed by defining in the criminal procedural law the sources from which the investigating judge can obtain information that confirms the well-founded suspicion that a person deprived of liberty in the absence of a court decision that has entered into force or has not been released after the bail and the further procedure for consideration of this issue.

The problematic issues of determining the territorial jurisdiction of consideration of petitions, statements and complaints by the investigating judge were investigated and the necessity of defining in the legislation the general rule of territorial jurisdiction of cases to the investigating judge and alternative jurisdiction, which will be applied in the case of an appeal to the investigating judge in the manner established by Article 303 of the Criminal Procedure Code and Art. 206 of the CCP. The justified expediency of adding Art. 3 of the Criminal Procedure Code of Ukraine by the term "location of the pre-trial investigation body".

To ensure the timeliness of judicial control in all cases specified in the criminal procedural law, it is proposed to amend Art. 163 of the CPC and the addition of Art. 81 of the Criminal Procedure Code in a separate part, to establish the term of consideration of the request for temporary access to things and documents and the term of consideration of the application for recusal to the investigating judge. Arguments are given regarding the expediency of the legislator's determination in the procedural law of greater variability in solving this or that issue, which is assigned to the powers of the investigating judge and the need to regulate the rights of the investigating judge to leave the submitted petition or complaint without consideration in the event of the non-appearance of the person who submitted them, in connection therefore, the proposed changes to Art. 306 of the CCP. The expediency of legal regulation of the general provisions of judicial control proceedings in pre-trial investigation in a separate chapter of the criminal procedural law, where the issue of territorial jurisdiction of cases submitted to the investigating judge, grounds for opening proceedings or returning materials, leaving them without consideration, terms of consideration, will be legally

regulated, the consequences of non-appearance of persons at the court session, the general procedure for consideration of petitions, statements or complaints, etc.

The goals, tasks and significance of judicial control proceedings are determined.

The definition of the concept of "subjects of judicial control proceedings" was provided, and their classification was carried out according to the criminal procedural function. The actual problem of judicial control proceedings - the abuse of procedural rights by parties to criminal proceedings - has been studied.

The elements of the structure of the judicial control proceedings in the pre-trial investigation are considered. Five "stages" of judicial control proceedings are distinguished: 1) the stage of resolving the issue of the possibility of judicial control upon the relevant appeal of the subjects of criminal proceedings; 2) the stage of organization of consideration of the appeal; 3) the stage of considering the merits of a complaint, statement or petition; 4) the stage of making a decision based on the results of consideration of a complaint, statement or request; 5) stage of implementation of the decision. The general procedure for consideration of petitions, statements and complaints is proposed, taking into account judicial practice and provisions regulating the rules of judicial proceedings.

Based on the analysis of judicial practice regarding decisions made by investigating judges based on the results of consideration of petitions submitted in violation of the rules of jurisdiction, petitions submitted by persons who do not have the right to do so or petitions, the consideration of which does not belong to the powers of the investigating judge, the need to define the specified grounds for their return in a separate norm of the criminal procedural law.

The necessity and possibility of consideration of petitions, statements or complaints in the absence of participants in criminal proceedings was analyzed and it was proposed to make changes to Part 3 of Art. 295-1 of the CCP.

The opinion expressed in the science of criminal procedure regarding the need for the participation of the victim in the consideration of the petition for the application of a preventive measure to the suspect is supported, and the author's draft of amendments to the Code of Criminal Procedure in this part is proposed.

The specificity of the subject of proof was studied and the cognitive actions in judicial control proceedings were characterized. The peculiarities of the subject of proof in judicial control proceedings are highlighted. The author's concept of the subject of proof in judicial control proceedings is formulated and its classification is proposed. The general "preconditions" under which it is possible for the investigating judge to consider a petition, statement or complaint on the merits are highlighted. It is proposed to single out in the theory of the criminal process such a variety of "local" subject of proof as the subject of proof in judicial control proceedings in pre-trial investigation.

The participation of the investigating judge in the process of gathering evidence is analyzed. It is proposed to amend the Criminal Procedure Code and grant the right to the investigating judge when considering all motions, statements or complaints on his own initiative to hear any witness or examine any materials of criminal proceedings. Specific features of the examination and evaluation of evidence by the investigating judge during judicial control are determined. The investigated problematic issues of the application of Part 2 of Art. 89 of the Criminal Procedure Code in the judicial control proceedings and the conclusion regarding the impossibility of the investigating judge during the judicial control to recognize the evidence as "obviously" inadmissible is substantiated.

The definition of "criminal procedural decision in judicial control proceedings in pre-trial investigation" is given. The requirements for the decision of the investigating judge, enshrined in Art. 370 of the Criminal Procedure Code, as well as the proven need to take into account other criteria that must be met by the decision of the investigating judge. The judicial practice regarding compliance with the requirements of the Criminal Procedure Code when drawing up decisions by investigative judges is studied and examples of the consequences of their non-compliance are given. Proposed and substantiated changes to Part 1 of Art. 164 of the Criminal Procedure Code and Part 2 of Art. 235 of the Code of Criminal Procedure, namely: the exclusion from the criminal procedural law of the norms regarding the need to indicate the provision of the law on the basis of which the resolution is issued, as well as the requirements established in clause 3. part 1 of Article 152 of the Criminal Procedure Code and clause 1, part 3 of

Art. 157 of the Code of Civil Procedure regarding the need to specify the reasons for the decision made when considering petitions for a temporary restriction on the use of a special right and for removal from office.

Proposed criteria for the classification of criminal procedural decisions in judicial control proceedings in pre-trial investigation.

Differentiated rulings of the investigating judge depending on the right to appeal: 1) rulings of the investigating judge that may be appealed during the pre-trial investigation: a) rulings that are included in the list of rulings of the investigating judges that are subject to appeal in accordance with part 1 and 2 Art. 309 of the CCP; b) resolutions that are subject to appeal on the basis of Part 6 of Art. 304 of the Criminal Procedure Code, Part 2 of Art. 117 of the CCP; c) resolutions, the adoption of which is not provided for in the Code of Criminal Procedure (resolutions issued outside the scope of the procedure provided for in the Code of Criminal Procedure, and resolutions issued within the framework of the legal procedure with the application of the provisions of Part 6 of Article 9 of the Code of Criminal Procedure and the general principles of criminal proceedings defined in Part 1 of Article 7 of this Code); d) decisions that can be challenged according to the legal position of the Supreme Court; 2) rulings of the investigative judge, which are not appealed: a) rulings against which there is a prohibition of appeal; b) resolutions against which there is no permission to appeal.

The "prerequisites" for the exercise of the right to appeal decisions of investigative judges are analyzed. Formed and substantiated conclusions and proposals aimed at improving the norms of the current criminal procedural legislation and the practice of its application regarding the determination of subjects who have the right to file a complaint against the decision of the investigating judge. It is noted that in the case of a decision concerning the rights, freedoms or interests of a person who is not a participant in criminal proceedings, his right to an appeal needs to be legally enshrined in Clause 10 Part 1 of Art. 393 of the CCP. There is a well-founded need to supplement part 1 of Art. 309 of the Code of Criminal Procedure, paragraph 14 of the following content: "during the pre-trial investigation, rulings of the investigating judge, the rulings of which are not provided for by this Code, may be appealed in the appeal procedure." It

is proposed to amend Art. 398 of the Criminal Procedure Code: add to the list of decisions and the decision of the investigating judge specified in it.

The need to expand the powers of the appellate court in making decisions based on the results of the review of the appeal against the rulings of investigating judges and the list of rulings that can be appealed has been proven. The problematic issues of determining the beginning of the period for an appeal and the grounds for its renewal have been studied.

The conclusions formulated as a result of the dissertation study prove that the author solved a specific scientific problem that has important theoretical and practical significance, and formulated scientifically based proposals aimed at improving the activity of the investigating judge.

Key words: judicial control proceedings, pre-trial investigation, investigating judge, prosecution, investigator, prosecutor, defense, forms and types of judicial control, jurisdiction, structure of judicial control proceedings, subject of criminal proceedings, participants in criminal proceedings, petition, complaint, reasonable suspicion, subject of proof, burden of proof, decision, appeal.

СПИСОК ПУБЛІКАЦІЙ ЗДОБУВАЧА ЗА ТЕМОЮ ДИСЕРТАЦІЇ

Наукові праці, в яких опубліковані основні результати дисертації:

- 1) Бесєда Г.В. Поняття та форми судового контрольного провадження. *Питання боротьби зі злочинністю: зб. наук. пр. Харків: Право, 2019. Вип. 38. С. 218-234. DOI: 10.31359/2079-6242-2019-38-218. URL : <http://pbz.nlu.edu.ua/article/view/192500>.*
- 2) Бесєда Г.В. Загальні положення судового контрольного провадження у досудовому розслідуванні. *Науковий вісник Дніпроп. держав. ун-ту внутр. справ. Дніпро. 2019. Вип. 4. С. 195-202. DOI: 10.31733/2078-3566-2019-4-195-201. URL: <https://visnik.dduvs.in.ua/wp-content/uploads/2020/02/4-19-ua/31.pdf>.*
- 3) Бесєда Г.В. Проблемні питання оскарження рішень, постановлених у судовому контрольному провадженні у досудовому розслідуванні. *Питання боротьби зі злочинністю: зб. наук. пр. Харків: Право, 2020. Вип. 40. С. 88-99. DOI: 10.31359/2079-6242-2020-40-88. URL: <http://pbz.nlu.edu.ua/article/view/237639>.*
- 4) Biesida Hanna. Peculiarities of the subject of evidence in judicial control proceedings. *Visegrad journal on human rights. 2020 (№5). С. 24-30. URL: <https://journal-vjhr.sk/wp-content/uploads/2021/11/VJHR-521-Last.pdf>.*
- 5) Бесєда Г.В. Характеристика пізнавальних дій у судовому контрольному провадженні. *Науковий вісник Ужгородського Національного університету. Серія Право. 2021. №63. С. 245-251. DOI: 10.24144/2307-3322.2021.63.43. URL: <http://visnyk-pravo.uzhnu.edu.ua/article/view/232276>.*
- 6) Бесєда Г.В. Структура судового контрольного провадження у досудовому розслідуванні. *Науковий вісник Ужгородського Національного університету. Серія Право. 2021. №65. С. 331-338. DOI: 10.24144/2307-3322.2021.65.60. URL: <http://visnyk-pravo.uzhnu.edu.ua/article/view/242654/240591>.*

Наукові праці, які засвідчують апробацію матеріалів дисертації:

7) Бєсєда Г.В. *Форми судового контрольного провадження. Актуальні проблеми діяльності органів досудового розслідування:* матеріали Всеукр. наук. - практ. конф. (Дніпро, 08 червня 2018 р.). Дніпро: Дніпроп. держ. ун-т внутр. справ, 2018. С. 13-14.

8) Бєсєда Г.В. *Проблемні питання визначення суб'єктного складу судового контрольного провадження у досудовому розслідуванні. Актуальні проблеми кримінального права, процесу, криміналістики та оперативно-розшукової діяльності:* матеріали III Всеукр. наук. - практ. конф. (Хмельницький, 01 березня 2019 р.), 2019. С. 422-425. Хмельницький: Нац. акад. Держ. Прикордон. служби України ім. Б. Хмельницького. URL: https://nadpsu.edu.ua/wp-content/uploads/2019/03/konferentsyia_ord_2019_novyj.pdf.

9) Бєсєда Г.В. *Поняття та різновиди процесуальних рішень у судовому контрольному провадженні. Міжнародна та національна безпека: теоретичні і прикладні аспекти:* матеріали IV Міжн. наук. -практ. конф. (Дніпро, 13 березня 2020 р.). Дніпро: Дніпроп. держ. ун-т внутр. справ, 2020. С. 349-351. URL:<https://dduvs.in.ua/wpcontent/uploads/files/Structure/science/publish/oblko.pdf>.

ЗМІСТ

ПЕРЕЛІК УМОВНИХ ПОЗНАЧЕНЬ	18
ВСТУП.....	19
РОЗДІЛ 1 СУТНІСТЬ СУДОВОГО КОНТРОЛЬНОГО ПРОВАДЖЕННЯ У ДОСУДОВОМУ РОЗСЛІДУВАННІ.....	29
1.1 Генеза розвитку законодавства та наукових поглядів щодо судового контрольного провадження	29
1.2 Поняття, форми та загальні положення судового контрольного провадження.....	49
1.3 Цілі, завдання і значення судового контрольного провадження.....	67
1.4 Суб'єктний склад судового контрольного провадження.....	71
1.5 Структура судового контрольного провадження.....	85
Висновки до розділу 1.....	107
РОЗДІЛ 2 ДОКАЗУВАННЯ В СУДОВОМУ КОНТРОЛЬНОМУ ПРОВАДЖЕННІ У ДОСУДОВОМУ РОЗСЛІДУВАННІ.....	111
2.1 Специфіка предмету доказування в судовому контрольному провадженні.....	111
2.2 Характеристика пізнавальних дій у судовому контрольному провадженні.....	126
Висновки до розділу 2.....	142
РОЗДІЛ 3 КРИМІНАЛЬНІ ПРОЦЕСУАЛЬНІ РІШЕННЯ В СУДОВОМУ КОНТРОЛЬНОМУ ПРОВАДЖЕННІ У ДОСУДОВОМУ РОЗСЛІДУВАННІ.....	145
3.1 Поняття, різновиди та значення кримінальних процесуальних рішень у судовому контрольному провадженні.....	145
3.2 Проблемні питання оскарження рішень, ухвалених в судовому контрольному провадженні.....	166
Висновки до розділу 3.....	181

ВИСНОВКИ	185
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ.....	193
ДОДАТКИ	224

ПЕРЕЛІК УМОВНИХ ПОЗНАЧЕНЬ

Абз. – абзац

ВРУ – Верховна Рада України

ВСУ – Верховний Суд України

ВССУ – Вищий спеціалізований суд України з розгляду цивільних і кримінальних справ

ВС – Верховний суд

Гл. – глава

ЄКПЛ, Конвенція – Конвенція про захист прав людини і основоположних свобод

ЄСПЛ, Суд, Страсбурзький суд – Європейський суд з прав людини

КК – Кримінальний кодекс Украї

ни

КПК – Кримінальний процесуальний кодекс України 2012 р.

КПК 1960 р. - Кримінально-процесуальний кодекс України 1960 р.

КСУ – Конституційний Суд України

ЄДРСР – Єдиний державний реєстр судових рішень

П. – пункт

Пп. – пункти

Ст. – стаття

Ст.ст. – статті

Ч. – частина

ВСТУП

Обґрунтування вибору теми дослідження. Конституція України проголошує Україну правовою державою, у якій створюються умови для найбільш повного забезпечення прав і свобод людини і громадянина та відповідно створення ефективного механізму охорони прав, свобод та законних інтересів особи, в тому числі й учасників кримінального провадження. При цьому сенс кримінального процесуального законодавства в будь-якій демократичній державі полягає в тому, щоб збалансувати інтерес держави в розслідуванні злочинів з інтересами суспільства та особистими інтересами, правами та свободами людини.

Наразі українське суспільство вимагає ефективного, доступного, своєчасного та прозорого судочинства, що обумовлює необхідність розвитку та вдосконалення судового контролю як у нормативному аспекті, так і в науковому та практичному.

Від професійного вирішення питань, які віднесені до повноважень слідчого судді, залежить виконання завдань кримінального провадження.

Попри те, що КПК 2012 року діє майже десять років, проблема ефективного застосування положень процесуального закону в судовому контрольному провадженні є актуальною на сьогодні. Окремі процесуальні положення, які регулюють порядок вчинення дій та прийняття рішень регламентовані недостатньо чітко або недосконало, що зумовлює неоднакове або неправильне застосування положень КПК, про що свідчить судова практика й практика Європейського суду з прав людини. Існує низка проблем, пов'язаних також із теоретичними аспектами судового контрольного провадження, які зумовлюють потреби їх вивчення та вирішення. Достатньо дискусійними залишаються питання щодо форм і різновидів судового контролю, предмету доказування у судовому контрольному провадженні, меж активності слідчого судді, порядку оскарження рішень, ухвалених слідчим суддею та інше.

Актуальність зазначених питань обумовила тему дисертаційного дослідження та необхідність вивчити проблеми судового контролю з урахуванням судової практики, визначити шляхи вдосконалення положень, що регламентують

діяльність слідчого судді та сформувати цілісне вчення про судове контрольне провадження у досудовому розслідуванні.

До проблематики окремих аспектів судового контролю звертались такі вітчизняні науковці, як: С.В. Банах, А.Ф. Бондюк, В.В. Вапнярчук, С.М. Войтович, І.І. Зарев, В.А. Завтур, І.В. Гловюк, Н.В. Глинська, Ю.М. Грошевий, Д.О. Захаров, О.В. Капліна, М.О. Карпенко, Н.С. Карпов, В.В. Косов, О.Ф. Костюченко, О.І. Коровайко, В.В. Король, І. Курільчук, О.П. Кучинська, Л.М. Лобойко, В.Т. Маляренко, А.М. Мартинців, В.Я. Марчак, М.М. Михеєнко, М.Г. Моторигіна, В.Т. Нор, В.В. Назаров, П.П. Пилипчук, М.Г. Погорецький, В.О. Попелюшко, Н.П. Сиза, С.М. Стахівський, Р.І. Тракало, О. Торбас, В.М. Трофименко, А.Р. Туманянц, Л.Д. Удалова, С.Л. Шаренко, О.Г. Шило, С.Г. Штогун, В.Д. Юрчишин, О.Г. Яновська та ін.

Серед зарубіжних учених, які досліджували питання судового контролю варто виділити праці Л.М. Володіна, В.Н. Галузо, Н.Н. Ковтун, М.А. Колоколова, Н.В. Костерина, П.А. Лупинська, Ю.К. Якимович, А.П. Яцкова та ін.

На дисертаційному рівні предметом досліджень після набуття чинності КПК 2012 року були проблеми оскарження рішень, дій чи бездіяльності під час досудового розслідування (С.О. Пшенічко, Д.І. Клепка, М.М. Ольховська), питання судового контролю при проведенні негласних слідчих (розшукових) дій (О.І. Полюхович та Ю.М. Слива); проблеми реалізації засади змагальності під час розгляду скарг слідчим суддею (Д.Є. Крикливець); теоретичні та правові основи судового контролю у кримінальному процесі (М.В. Макаров); застосування слідчим суддею практики Європейського суду з прав людини при здійсненні судового контролю у кримінальному провадженні (І.С. Шаповалова), теоретико-прикладні основи діяльності слідчого судді в кримінальному провадженні (С.В. Шаренко) та інші.

Попри наявність наукових досліджень, які стосуються окремих питань судового контролю, в Україні відсутнє всебічне, комплексне дослідження теоретичних положень судового контрольного провадження у досудовому

розслідуванні, а також дослідження практичних питань, з якими стикаються слідчі судді під час здійснення судового контролю.

Зв'язок роботи з науковими програмами, планами, темами, грантами.

Дисертацію виконано відповідно до положень Стратегії розвитку системи правосуддя та конституційного судочинства на 2021-2023 роки (затверджена указом Президента України від 11 червня 2021 року № 231/2021), Національної стратегії у сфері прав людини на 2021-2023 роки (затверджена указом Президента України від 24 березня 2021 року № 119/2021), Плану дій з реалізації Національної стратегії у сфері прав людини на 2021-2023 роки (затвердженого розпорядженням Кабінету Міністрів України від 23 червня 2021 року № 756-р), плану науково-дослідної роботи Науково-дослідного інституту вивчення проблем злочинності імені академіка В.В. Сташиса НАПрН України, а саме в межах фундаментального наукового дослідження: «Теоретичні основи якості кримінального процесуального законодавства України» (№ державної реєстрації УкрІНТЕІ 0117U000284).

Тему дисертації затверджено вченою радою Науково-дослідного інституту вивчення проблем злочинності імені академіка В.В. Сташиса НАПрН України (постанова № 4/2 від 01 листопада 2017 року).

Мета й завдання дослідження. Метою дисертаційної роботи є науковий результат у вигляді висновків щодо вдосконалення правового регулювання та правозастосування у частині здійснення судового контролю у досудовому розслідуванні.

Для досягнення постановленої мети було визначено такі завдання:

- з'ясувати, як розвивалися законодавство та наукові погляди щодо інституту судового контролю у досудовому провадженні;
- визначити сутність судового контрольного провадження, сформулювати поняття, його форми та загальні положення;
- визначити цілі, завдання та значення судового контрольного провадження;

- окреслити коло суб'єктів у судовому контрольному провадженні у досудовому розслідуванні, розкрити специфіку їх участі;
- проаналізувати правову регламентацію порядку розгляду клопотань, заяв та скарг у судовому контрольному провадженні, визначити його структуру;
- визначити особливості предмету доказування у судовому контрольному провадженні;
- охарактеризувати пізнавальні дії в судовому контрольному провадженні;
- розкрити сутність кримінального процесуального рішення у судовому контрольному провадженні у досудовому розслідуванні;
- визначити підстави та порядок оскарження ухвал слідчих суддів, проаналізувати підстави їх скасування;
- проаналізувати судову практику та практику Європейського суду з прав людини, та сформулювати науково обґрунтовані пропозиції, спрямовані на вдосконалення правового регулювання судового контрольного провадження у досудовому розслідуванні.

Об'єктом дослідження є кримінальні процесуальні відносини, що виникають, розвиваються і припиняються у досудовому розслідуванні.

Предметом дослідження є судове контрольне провадження у досудовому розслідуванні.

Методи дослідження. У процесі дослідження застосовано сукупність загальнонаукових і спеціальних методів наукового пізнання.

Із загальнонаукових були використані методи аналізу, синтезу, індукції, дедукції при дослідженні нормативних актів, судової практики, висновків науковців. Історико-правовий метод дозволив проаналізувати розвиток законодавства та наукових поглядів щодо сутності судового контролю (п.п. 1.1 розділу 1). Діалектичний метод забезпечив можливість вивчити понятійний апарат, з'ясувати сутність основних категорій у судовому контрольному провадженні (п.п. 1.2, 1.3, 1.4 розділу 1, п.п. 2.1 розділу 2, п.п. 3.1 розділу 3). Статистичний метод використовувався при дослідженні та узагальненні судової практики (п.п. 1.2, 1.4, 1.5 розділу 1, п.п. 2.2 розділу 2, п.п. 3.2 розділу 3).

Системно-структурний було покладено в основу характеристики повноважень слідчого судді при розгляді клопотань, заяв і скарг, а також при визначенні структури судового контрольного провадження (п.п. 1.5 розділу 1, п.п. 2.2 розділу 2). Методи моделювання та абстрагування застосовувались при опрацюванні теоретичних моделей змін до кримінального процесуального законодавства України з метою вдосконалення правової регламентації судового контрольного провадження (п.п. 1.2, 1.5 розділу 1, п.п. 2.2 розділу 2, п.п. 3.2 розділу 3). Метод узагальнення надав можливість послідовно звести одиничні факти в єдине ціле та сформулювати обґрунтовані висновки, спрямовані на удосконалення законодавчого регулювання досліджуваних питань, подолання його колізій та прогалин (п.п. 1.2, 1.4, 1.5 розділу 1, п.п. 2.1, 2.2 розділу 2, п.п. 3.1, 3.2 розділу 3).

Теоретичне підґрунтя дисертаційної роботи складають наукові праці як вітчизняних, так і зарубіжних учених у галузі кримінального процесу, а також загальної теорії держави та права, конституційного права та судоустрою.

Нормативно-правову та інформаційну основу дисертації склали: Конституція України; міжнародні договори України, згода на обов'язковість яких надана Верховною Радою України; рішення Європейського суду з прав людини; рішення Конституційного суду України, Кримінальний процесуальний кодекс України; закони й підзаконні нормативно - правові акти України; судова практика; законодавство іноземних країн.

Емпіричну базу дослідження складають узагальнення судової практики Вищого спеціалізованого суду з розгляду цивільних і кримінальних справ, узагальнення судової практики Верховного суду України та інших судів України, рішення Верховного суду, Вищого антикорупційного суду, апеляційних та місцевих судів, ухвали слідчих суддів (опрацьовано понад 2 000 ухвал слідчих суддів, внесених до Єдиного державного реєстру судових рішень), власний досвід діяльності на посаді слідчого судді (розглянуто понад 5 000 матеріалів в порядку здійснення судового контролю).

Наукова новизна одержаних результатів. Дисертація є одним із перших комплексних системних досліджень судового контрольного провадження у досудовому розслідуванні.

За результатами дослідження сформовано ряд нових положень та пропозицій, зокрема:

Уперше:

- визначено загальні теоретичні положення судового контрольного провадження у досудовому розслідуванні;
- аргументовано доцільність закріплення альтернативної підсудності в разі подання скарг на рішення, дії чи бездіяльність слідчого, дізнавача або прокурора, які можуть бути оскаржені під час досудового розслідування та заяв у порядку ст. 206 КПК; визначення підстав для повернення клопотання, з яким звертаються до слідчого судді;
- для забезпечення оперативності та ефективності судового контролю обґрунтовано потребу визначення строків розгляду всіх заяв, клопотань, що надходять до слідчого судді, та запропоновано внести відповідні зміни до ст. ст. 81, 163, ч. 2 ст. 206, 225 КПК;
- досліджено питання структури судового контрольного провадження та виокремлено п'ять «стадій» судового контрольного провадження у досудовому розслідуванні;
- сформульовано поняття предмету доказування у судовому контрольному провадженні, виокремлені особливості предмету доказування у судовому контрольному провадженні та визначені загальні «передумови», за яких є можливим розгляд слідчим суддею по суті клопотання, заяви або скарги;
- доведена необхідність розширення повноважень суду апеляційної інстанції при прийнятті рішень за результатами розгляду скарги на ухвали слідчих суддів та переліку ухвал, які можуть бути оскаржені.

Удосконалено:

- теоретичні положення щодо визначення поняття «судове контрольне провадження у досудовому розслідуванні», його форм, видів та критеріїв для

класифікацій;

- наукові положення щодо доцільності визначення законодавцем у процесуальному законі більшої варіативності при вирішенні питань, віднесених до повноважень слідчого судді, та регламентування права слідчого судді залишити подану скаргу на рішення, дії чи бездіяльність слідчого, дізнавача або прокурора, які можуть бути оскаржені під час досудового розслідування без розгляду у випадку неявки особи, яка їх подала;

- наукові обґрунтування позиції про те, що слідчий суддя є активним суб'єктом судового контрольного провадження та доведено, що активність слідчого судді повинна бути спрямована не на підтвердження або спростування доказів, наданих суб'єктами доказування, а на з'ясування обставин, встановлення яких є необхідним для розгляду заяви, клопотання або скарги по суті та ухвалення законного, обґрунтованого та вмотивованого процесуального рішення. Запропоновано внести зміни до КПК та надати права слідчому судді при розгляді всіх клопотань, заяв або скарг за власною ініціативою заслухати будь-якого свідка або дослідити будь-які матеріали кримінального провадження;

- наукові розробки, спрямовані на вдосконалення норм чинного кримінального процесуального законодавства й практики його застосування щодо визначення суб'єктів, які мають право звертатись зі скаргою на ухвалу слідчого судді. Запропоновано законодавчо закріпити у п. 10 ч. 1 ст. 393 КПК право особи, яка не є учасником кримінального провадження, на апеляційне оскарження постановленої слідчим суддею ухвали, якою обмежено права, свободи чи інтереси особи.

Дістали подальшого розвитку:

- наукова аргументація щодо необхідності участі потерпілого під час розгляду клопотання про застосування запобіжного заходу підозрюваному з обґрунтуванням необхідності закріплення в КПК положення про те, що неприбуття потерпілого в судові засідання з розгляду питання про застосування запобіжного заходу підозрюваному не є перешкодою для його розгляду;

- наукові розробки щодо потреби визначення в КПК порядку усунення захисника від участі у кримінальному провадженні за рішенням слідчого судді, якщо захисник зловживає своїми процесуальними правами;

- доктринальні позиції щодо класифікації кримінальних процесуальних рішень у судовому контрольному провадженні.

Практичне значення отриманих результатів. Сформовані в дисертації теоретичні положення, висновки та пропозиції можуть бути використані в:

науково-дослідній роботі – для подальшого опрацювання положень законодавства щодо судового контрольного провадження у досудовому розслідуванні та його розвитку (акт впровадження в наукову діяльність Дніпропетровського державного університету внутрішніх справ від 28 жовтня 2021 р., див. додаток Г); акт впровадження в науковий процес кафедри кримінально-правових дисциплін юридичного факультету Харківського національного університету ім. В.Н. Каразіна від 28 жовтня 2021 р., див. додаток Г);

правотворчій діяльності – для удосконалення положень чинного кримінального процесуального законодавства (лист директора Науково-дослідного інституту вивчення проблем злочинності імені академіка В.В. Сташиса Національної академії правових наук України від 29.12.2021 № 442/1-01-23 голові Комітету з питань правоохоронної діяльності Верховної Ради України Іонушасу С. щодо удосконалення регламентації діяльності слідчого судді, див. додаток В);

правозастосовній діяльності – для забезпечення єдності в застосуванні кримінального процесуального законодавства в частині судового контрольного провадження (довідка про впровадження результатів дисертації в практичну діяльність суддів Індустріального районного суду м. Дніпропетровська № 01-12/202/2021 від 26 січня 2021 р. (див. додаток Д); акт впровадження в діяльність Касаційного кримінального суду в складі Верховного суду від 01 грудня 2021 р., див. додаток Д);

навчальному процесі – при викладанні курсу кримінального процесу та інших дисциплін у вищих навчальних закладах, підготовці підручників, навчальних посібників та навчально-методичних матеріалів з кримінального процесу (акт впровадження в освітній процес Донецького державного університету внутрішніх справ від 20 жовтня 2021 р.; акт впровадження в освітній процес Дніпропетровського державного університету внутрішніх справ від 28 жовтня 2021 р., див. додаток В; акт впровадження в освітній процес кафедри кримінально-правових дисциплін юридичного факультету Харківського національного університету ім. В.Н. Каразіна 28 жовтня 2021 р., див. додаток В).

Особистий внесок здобувача. Дисертаційна робота виконана автором самостійно. Сформульовані в ній положення та висновки, що складають її наукову новизну, розроблені особисто та є результатом власних досліджень.

Апробація матеріалів дисертації. Дисертація виконана в Науково-дослідному інституті вивчення проблем злочинності імені академіка В.В. Сташиса, обговорена, схвалена й рекомендована до захисту на засіданні відділу дослідження проблем кримінального процесу і судоустрою.

Результати розроблення наукової задачі, яка вирішена в дисертаційній роботі, а також окремих її складових оприлюднено на наукових і науково-практичних конференціях: Всеукраїнській науково-практичній конференції «Актуальні проблеми діяльності органів досудового розслідування» (м. Дніпро, 08 червня 2018 р.); III Всеукраїнській науково-практичній конференції «Актуальні проблеми кримінального права, процесу, криміналістики та оперативно-розшукової діяльності» (м. Хмельницький, 01 березня 2019 р.); IV Міжнародній науково-практичній конференції «Міжнародна та національна безпека: теоретичні і прикладні аспекти» (м. Дніпро, 13 березня 2020 р.).

Публікації. Основні теоретичні положення й висновки дослідження відображено у 9 наукових працях, п'ять з яких – наукові статті, опубліковані у фахових наукових виданнях України та одна наукова стаття опублікована у закордонному виданні, а три – тези доповідей і повідомлень на наукових і науково-практичних конференціях.

Структура роботи. Дисертація складається з анотації українською та англійською мовами, вступу, трьох розділів, що включають в себе 9 підрозділів, висновків, списку використаних джерел та додатків. Загальний обсяг роботи становить 251 сторінка, з яких основний текст – 174 сторінки, список використаних джерел – 31 сторінка. До списку використаних джерел входять 278 найменувань. Додатки розміщено на 27 сторінках.

РОЗДІЛ 1

СУТНІСТЬ СУДОВОГО КОНТРОЛЬНОГО ПРОВАДЖЕННЯ У ДОСУДОВОМУ РОЗСЛІДУВАННІ

1.1 Генеза розвитку законодавства та наукових поглядів щодо судового контрольного провадження

Кримінальне процесуальне законодавство формувалось упродовж багатьох століть, оскільки суд є найдавнішою інституцією людського суспільства та пройшов багато етапів розвитку. Протягом цього часу судовий контроль піддавався змінам, які, зокрема, були зумовлені історичним розвитком держави, пануванням певної форми правління, політичного режиму, економічними та політичними реформами.

Питання здійснення судового контролю на досудовому розслідуванні завжди викликали науковий інтерес у вчених-процесуалістів як за «радянських часів», так і в роки становлення незалежності України. Звернення до історії виникнення, становлення судового контролю та здійснення ретроспективного аналізу його розвитку дозволить виявити певні закономірності, глибше зрозуміти його сутність та призначення.

Основи формування та розвитку судового контролю, його функціонування до набуття Україною своєї незалежності досліджували у своїх працях такі науковці як С.І. Вікторовський, І.Я. Фойницький, В.О. Банін, П.С. Елькінд, Н.А. Колоколов, О.М. Ларін, М.П. Мітрохіна, Н.Г. Муратова, В.П. Нажимов, Р.Д. Рахунов, М.С. Строгович, В.М. Шимановський, М.Л. Якуб та інші.

У нашій державі в період дії КПК України 1960 року судовий контроль був предметом досліджень таких вчених – процесуалістів, як: І.В. Гловюк, Ю.М. Грошевого, І.І. Зарева, В.С. Зеленецького, Л.М. Кирий, В.Г. Клочков, І.В. Курільчук, Д.П. Кисленко, О.В. Кондратьєва, В.Т. Маляренко, М.А. Маркуш, Л.М. Лобойко, В.В. Ринда, Ю.В. Скрипіної, А.Р. Туманянц, В.І. Чорнобука, М.Г. Шавкун, О.Г. Шило та інших.

Після прийняття та набуття чинності КПК 2012 року судовий контроль продовжує бути в центрі уваги науковців, які здійснюють дослідження вже в реаліях кардинально реформованого кримінального процесуального закону.

Окремі питання, пов'язані зі здійсненням судового контролю під час дії кримінального процесуального закону 2012 року, розглянуто в наукових статтях таких учених як І.В. Гловюк, О.В. Капліної, Т.В. Корчевої, О.П. Кучинської, Л.М. Лобойка, В.В. Назарова, М.Г. Погорецького, В.Я Марчак, С.М. Стахівського, Р.І. Тракало, В.М. Трофименка, А.Р. Туманянц, О.Г. Шило, М.Є. Шумило, В.Д. Юрчишина, О. Г. Яновської та інших.

Зупинимось детальніше на дисертаційних дослідженнях, предметом яких були окремі питання здійснення судового контролю під час проведення досудового розслідування.

Повноваження слідчого судді з розгляду та вирішення скарг у досудовому провадженні розроблялись С.О. Пшенічко в дисертаційному дослідженні на здобуття наукового ступеня кандидата юридичних наук (Одеса, 2014), метою дослідження якого було розроблення системної концепції повноважень слідчого судді з розгляду та вирішення скарг у досудовому провадженні. У роботі було розмежовано систему загальних положень оскарження, визначено локальний предмет доказування при розгляді та вирішенні скарги, виокремлено спеціальні ознаки повноважень слідчого судді, обґрунтовано необхідність розширення переліку рішень слідчого судді, передбачених у ст. 307 КПК, ч. 2 ст. 305 КПК та інше [153].

Роботу Р.І. Тракала «Судовий контроль за дотриманням права на повагу до приватного життя» (Київ, 2014) присвячено дослідженню судової контрольної діяльності в аспекті охорони права на повагу до приватного життя, у ній автор також вносить пропозиції і щодо інституту судового контролю у досудовому розслідуванні [198].

У дисертаційному дослідженні «Реалізація засади змагальності під час розгляду скарг слідчим суддею» (Львів, 2016) Д.Є. Крикливець розкрив питання впливу засади змагальності на різні аспекти процедури розгляду скарг слідчим

суддею, а також роль цієї процедури в захисті своїх законних інтересів суб'єктами кримінального провадження [77].

Предметом дослідження на здобуття наукового ступеня кандидата юридичних наук Д.І. Клепки (Харків, 2017 року) було оскарження рішень, дій чи бездіяльності під час досудового розслідування як окремого виду провадження [65].

А.Ф. Бондюк у дисертації на здобуття наукового ступеня кандидата юридичних наук (доктора філософії) (Київ, 2017) досліджував процесуальні основи статусу слідчого судді в кримінальному провадженні, зокрема теоретичні та практичні проблеми діяльності слідчого судді як суб'єкта реалізації функції судового контролю в кримінальному провадженні [18].

Дослідження судового контролю при проведенні негласних слідчих (розшукових) дій здійснював О.І. Полухович (Харків, 2017) у дисертації, в якій схарактеризував об'єкт і предмет судово-контрольної діяльності при проведенні негласних слідчих (розшукових) дій; визначив співвідношення судового контролю при проведенні негласних слідчих (розшукових) дій з іншими кримінальними процесуальними функціями, межі дискреційних повноважень слідчого судді при розгляді клопотання про дозвіл на проведення негласних слідчих (розшукових) дій та ін. [115].

Особливості доказування при розгляді та вирішенні слідчим суддею та судом клопотань про застосування заходів забезпечення кримінального провадження досліджував В.А. Завтур (Одеса, 2018) [50].

М.А. Макаров в дисертаційному дослідженні на здобуття ступеня доктора юридичних наук «Судовий контроль у кримінальному процесі: теоретичні та правові основи» (Київ, 2018) розглянув організаційно-правові аспекти обрання слідчого судді, повноваження слідчого судді щодо надання дозволу на проведення слідчих (розшукових) дій, проаналізував питання про межі судового контролю в кримінальному процесі, сформулював пропозиції, спрямовані на вдосконалення порядку прийняття слідчим суддею рішень про застосування заходів забезпечення кримінального провадження, дослідив предмет оскарження, розкрив особливості

здійснення слідчим суддею контролю за дотриманням процедури видачі особи (екстрадиції) та ін. [90].

Предметом дисертаційного дослідження Ю.М. Сливи (Київ, 2020) був судовий контроль за додержанням законів при проведенні негласних слідчих (розшукових) дій органами Національної поліції України [186].

І.С. Шаповалова у дисертації на здобуття наукового ступеня доктора філософії (Дніпро, 2020) досліджувала питання застосування слідчим суддею практики Європейського суду з прав людини при здійсненні судового контролю в кримінальному провадженні [266].

Предметом дослідження С.Л. Шаренко (Харків, 2021) були теоретико - прикладні основи діяльності слідчого судді в кримінальному провадженні. У дисертації авторка характеризувала міжнародні стандарти, які визначають вимоги до організації і здійснення функції судового контролю на досудовому провадженні, доводила існування зовнішніх та внутрішніх меж предмета відання слідчого судді, аргументувала доцільність впровадження в Україні ювенальних слідчих суддів, необхідність унормування повноважень слідчого судді визначати строк застосування арешту майна залежно від мети його застосування та інших обставин кримінального провадження, доводила необхідність віднесення до предмету судового контролю питання набуття особою статусу викривача та інше [267].

Історичні питання формування, розвитку правових явищ мають велике наукове та практичне значення, і щоб краще зрозуміти сутність судового контролю, необхідно звернутись до його започаткування та дослідити етапи його становлення.

У науці кримінального процесу вчені пропонували декілька варіантів періодизації розвитку інституту судового контролю, які хоча суттєво й не відрізнялись один від одного.

Так, М.Г. Шавкун зазначав, що процесуальний контроль за досудовим розслідуванням пройшов у своєму розвитку три історичні періоди: дорадянський (до 1917 р.), радянський (жовтень 1917 р. по кінець 1991 р) та пострадянський (з

1991 р. по 2009 р.) [264, с. 9]. М.В. Кобак виділяв історичні етапи становлення інституту судових слідчих у кримінальному процесуальному законодавстві України такі: а) 1 етап (1850-1917 р.р.). Становлення інституту судових слідчих. Завдяки становленню інституту судових слідчих у XIX столітті була відділена судова влада від влади адміністративної і створена нова структура судочинства. У результаті проведення реформ у структурі повітової поліції з'явилася нова посадова особа – судовий слідчий, який був наділений широкими процесуальними повноваженнями як незалежний і незмінний член суду; б) 2 етап (1917–1960 рр.). Скасування інституту судових слідчих. Контроль за провадженням досудового розслідування перебував то у компетенції органів прокуратури, то судових органів; в) 3 етап (1960–2012 рр.). Інституту слідчого судді не існувало, а повноваження судового контролю у досудовому розслідуванні відповідно до Кримінально-процесуального кодексу України реалізовувались судом і суддею фактично з 2001 року; г) 4 етап (2012 р. – до сьогодні). Закріплення у КПК України слідчого судді як суб'єкта контролю за досудовим розслідуванням і його повноважень, пов'язаних з розв'язанням питань щодо обмеження конституційних прав і свобод осіб, розгляду скарг на рішення та діяльність відповідних органів та посадових осіб у кримінальному провадженні [67].

Звернемося до витоків зародження інституту судового контролю.

Слідчий суддя в кримінальному процесі – французький винахід, який був започаткований у VIII ст. У той час інститут слідчих суддів виник на поєднанні повноважень судді із деякими його повноваженнями слідчо-розшукового характеру, які він міг здійснювати як в різних, так і у одній і тій же кримінальній справі [118, с. 1].

Статус французького слідчого судді постійно видозмінювався, в залежності від соціально-економічної та політичної ситуації в державі. Проте він завжди розглядався і розглядається у Франції дотепер як один з оплотів законності та справедливості правосуддя. Французький інститут слідчого судді спочатку був запроваджений в державах Європи в результаті їх завоювання

Наполеоном Бонапартом, а потім став сприйматися іншими державами Європи, Азії, Африки, Південної Америки як такий, що здатен забезпечити об'єктивність досудового розслідування розшукового характеру у будь-якій формі кримінального судочинства, а отже, й основну його мету – справедливість правосуддя. Сьогодні слідчий суддя «по-французьки» в так чи інакше видозмінених варіантах, в залежності від місцевих умов і національних традицій, на стадії досудового провадження продовжує функціонувати у провідних Європейських державах Західної Європи, зокрема, в Іспанії за її КПК 1882 р., Італії за її КПК 1989 р., Нідерландах за їх КПК 1926 р. та багатьох інших. [118, с. 4].

Формування інституту судового контролю в нашій державі припадає на середину XIX ст. та є одним із найважливіших перетворень, що здійснювалось у рамках судової реформи. Уперше своє законодавче закріплення окремі елементи інституту судового контролю отримали в царському Указі імператора Олександра II «Заснування судових слідчих» від 08 червня 1860 року.

У подальшому, під час судової реформи 20 листопада 1864 року, був прийнятий Статут кримінального судочинства.

У Статуті кримінального судочинства були реалізовані фундаментальні ідеї, які зробили його найпрогресивнішим процесуальним законом того часу. У ньому був закріплений судовий порядок оскарження слідчих дій, розв'язання питання про відвід слідчого, накладання стягнень на поліцейські чини за недоліки розслідування, припинення й зупинення кримінальних справ. Скарга подавалась як в усній, так і в письмовій формі. Подання скарги не зупиняло провадження досудового слідства. У перший день після подання скарги вона мала бути розглянута і тільки в межах питань, які в ній порушувались [75, с. 72].

Судовий слідчий перебував в організаційному й процесуальному підпорядкуванні окружного суду, а не прокурора. Прийняття слідчим до свого провадження кримінальної справи вважалось судовим актом. Контроль за забезпеченням повноти й об'єктивності провадження досудового слідства, у зв'язку з безпосереднім вчиненням процесуальних дій під його наглядом,

покладался на суд. Суд, прокурори й стряпчі мали право вимагати від судового слідчого письмові відомості про стан досудового розслідування у випадку надходження скарги на неправомірне затримання особи [48, с. 131].

За своїми функціональними обов'язками судовий слідчий того часу нічим не відрізнявся від звичайного слідчого з кримінального процесу радянської доби за тим лише винятком, що структурно він належав до окружного суду чи до судової палати, усі його рішення підлягали судовому контролю, а скарги на дії слідчого розглядалися цими судовими органами [19, с. 5].

Отже, введення інституту судових слідчих у другій половині XIX століття було прогресивним кроком у кримінальному процесуальному законодавстві, навіть попри те, що «судовий слідчий» виконував функції звичайного слідчого наступних періодів історичного розвитку. Статут кримінального судочинства 1864 року істотно розширив права й свободи осіб у кримінальному процесі та встановив певні гарантії їхнього забезпечення.

Можна зазначити, що в результаті проведених реформ була створена достатньо прогресивна як на той час, модель судового контролю, однак у повному обсязі інститут судового слідчого не забезпечив реалізацію принципу змагальності.

Історичний період з 1917 року по 1990 рік у науковій літературі називають «регресом розвитку ідеї судового контролю» [107, с. 54].

«Радянський період» історії вітчизняного кримінального провадження відзначився суттєвими й неодноразовими змінами правового становища суду, судді, його процесуального статусу й ролі в кримінальному провадженні, що відбувалися одночасно і взаємопов'язано з трансформацією форм і правил провадження на тлі відомих історичних подій у країні [107, с. 55].

Декретом Ради народних комісарів від 22 листопада (5 грудня) 1917 року «Про суд» були закладені основи радянської судової системи. До перетворення всього порядку судочинства попереднє слідство в кримінальних справах покладалося на місцевих суддів. Далі був прийнятий Декрет від 15 лютого 1918 року «Про суд». Для здійснення попереднього слідства створювались

спеціальні слідчі комісії у складі трьох членів, що обирались Радами. Провадження попереднього слідства в кримінальних справах, що розглядалися судом за участю шести народних засідателів, покладалося на повітові й слідчі комісії, члени яких обирались міською Радою або повітовим виконкомом. В інших справах суд міг обмежуватися дізнанням, зробленим міліцією, або доручити провадження слідства постійному судді [278].

Початок судової реформи 1922 року - видання 26 травня Положення про адвокатуру та 28 травня Положення про прокуратуру. На прокуратуру були покладені такі завдання: 1) здійснення нагляду за законністю дій усіх органів влади, установ, громадських і приватних організацій, а також громадян шляхом порушення кримінального переслідування й опротестування постанов, що суперечать закону; 2) нагляд за провадженням дізнання і попереднього слідства, а також за діяльністю органів Генеральної прокуратури України; 3) підтримування державного обвинувачення в суді; 4) нагляд за відповідністю вимогам закону тримання осіб, які знаходяться під вартою [278].

Перший КПК Української Радянської Соціалістичної Республіки був затверджений Всеукраїнським Центральним виконавчим комітетом 13 вересня 1922 року. Це був дійсно комплексний законодавчий акт, який регулював провадження в кримінальних справах в органах попереднього слідства та в судах, визначав повноваження органів прокуратури на всіх стадіях кримінального процесу. КПК Української Радянської Соціалістичної Республіки 1922 р. проголошував такі демократичні засади, як: гласність, усність і безпосередність судового процесу, його змагальність; провадження процесу мовою більшості населення із забезпеченням для осіб, які не володіли цією мовою, права на перекладача; рівноправність сторін; право обвинуваченого на захист [93, с. 77].

У цей період суд отримав повноваження, безпосередньо не пов'язані з розглядом справи по суті, і які можна позначити як контрольні відносно дій і рішень слідчих органів [107, с. 54-59].

Відповідно до п.п. 5, 6 та 7 КПК 1922 року ніхто не може бути позбавлений волі й поміщений під варту інакше, як у випадках, зазначених у

законі. Кожен суддя і кожен прокурор, який виявив у межах своєї ділянки чи району утримання будь-кого під вартою без законної постанови уповноважених на те органів або понад строк, установлений законом або судовим вироком, зобов'язаний негайно звільнити незаконно позбавленого свободи. Суддя або прокурор, до відома яких надійшло повідомлення, що в межах його ділянки або району будь-хто утримується не в належному місці ув'язнення або в неналежних умовах, зобов'язаний вжити заходів до відновлення законного порядку [204].

Згідно зі ст. 106 КПК 1922 року про затримання підозрюваного із зазначенням підстав затримання, органи дізнання повинні протягом 24 годин повідомити суд, якому підсудна ця справа, або ж народному судді, в районі якого вчинено злочин або був затриманий підозрюваний. При непідтверджені судом, народним суддею або слідчим арешту протягом 48 годин з моменту отримання ними повідомлення від органу дізнання про проведення затримання, затриманий має бути звільнений [204].

Статтею 216 КПК 1922 року було передбачено право сторін, свідків, експертів, перекладачів, понятих, поручителів і заставодавців, обвинуваченого, інших зацікавлених осіб на оскарження до суду дій слідчого, що порушують або стримують їхні права. Скарга на повільність здійснення провадження, недотримання строків пред'явлення обвинувачення, застосування запобіжних заходів та на незаконні дії слідчого подавалися прокурору того району і суду, де перебував слідчий. Суд і прокурор зобов'язані розглянути скаргу впродовж трьох діб після її отримання. При вирішенні скарги суд і прокурор мав право витребувати від слідчого пояснення, якщо такі не були надані раніше. Витребування від слідчого провадження в справі допускалось тільки в тих випадках, коли без нього не було можливим розглянути скаргу (ст. 222 КПК) [204].

У зв'язку з прийняттям у 1924 році Основ кримінального судочинства Союзу Радянських Соціалістичних Республік і союзних республік виникла потреба у створенні нового кодексу, який і було прийнято 20 липня 1927 року. Фактично почався період законодавчого витіснення судового контролю, що

характеризувався закріпленням інституту слідчих для провадження попереднього розслідування, інституту прокурорського нагляду для здійснення нагляду за здійсненням попереднього розслідування, законодавчого скасування окремих форм і видів судового контролю [107, с. 56].

Судовий контроль ще зберігався у справах про злочини, за якими досудове слідство не було обов'язкове. Так, у разі обрання запобіжного заходу у вигляді ув'язнення підозрюваного орган дізнання повинен упродовж 24 годин копію своєї постанови про обрання запобіжного заходу відправити до суду, якому підсудна ця справа, або народному судді, у районі якого вчинено злочин чи затримано підозрюваного. Суд, суддя або слідчий, відповідно, повинні не пізніше як через 48 годин від моменту відібрання копії постанови повідомити орган дізнання про затвердження, зміну або скасування запобіжного заходу; цю пропозицію орган дізнання виконує негайно (п. 99) [107, с. 57].

З початком війни в 1941 році організація і діяльність судових органів була перебудована. Указ Президії Верховної ради Союзу Радянських Соціалістичних Республік «Про військовий стан» від 22 червня 1941 року встановив, що в місцевостях, де оголошено воєнний стан, усі справи про злочини, спрямовані проти оборони, громадського порядку і державної безпеки, повинні передаватися на розгляд військових трибуналів. У 1953 році були скасовані військові трибунали й прокуратури у військах Міністерства Внутрішніх справ Союзу Радянських Соціалістичних Республік, органи позасудової репресії; скасований спрощений порядок розгляду справ про державні злочини; почалась реабілітація громадян, звинувачених у політичних злочинах і оголошених ворогами народу. 24 травня 1955 року було прийнято Положення про прокурорський нагляд в Союзі Радянських Соціалістичних Республік, відповідно до якого здійснювався прокуратура здійснювала контроль за органами попереднього слідства, у тому числі й органами державної безпеки [278].

Важливим кроком в удосконаленні кримінального процесуального законодавства було прийняття Верховною Радою Союзу Радянських Соціалістичних Республік 25 грудня 1958 року Основ кримінального судочинства

Союзу Радянських Соціалістичних Республік, що стало правовою базою для прийняття нового Кримінально-процесуального кодексу Української Радянської Соціалістичної Республіки, який було затверджено 28 грудня 1960 року, а введено в дію 1 квітня 1961 року.

Трапилось так, що КПК Української Радянської Соціалістичної Республіки 1960 року був чинним більше п'ятдесяти років.

За такий тривалий період держава і право Української Радянської Соціалістичної Республіки пройшли декілька етапів, а саме: кілька років періоду десталінізації; період уповільнення темпів суспільного розвитку й застою (середина 1960-х - середина 1980-х років); період перебудови (1986-1991 р.р.) [193, с. 577-578].

На кожному із зазначених етапів історії розвитку держави в кримінально-процесуальне законодавство вносилися зміни і доповнення. Аналіз цих змін і доповнень свідчить про те, що держава поступово відходила від тоталітарних уявлень у судочинстві і переходила до гуманних норм, спрямованих на захист прав і інтересів людини [93, с. 86].

Набуття Україною у 1991 році незалежності, зумовлені цією історичною подією великі соціально-економічні зміни поставили питання про проведення в державі глибоких змін в організації й діяльності судових і правоохоронних органів, усіх галузей права [93, с. 11].

Після набуття незалежності Україною кримінальне судочинство продовжувало здійснюватись відповідно до положень КПК України 1960 року.

Цей період науковці називають «пострадянським». Так, М.Г. Шавкун зазначає, що цьому часу стало притаманним реформування кримінального судочинства України, затвердження принципу змагальності сторін на досудовому слідстві, надання особливого значення функції судового контролю на досудових стадіях кримінального процесу [265, с.27].

З метою здійснення судово-правової реформи Верховна Рада України 28 квітня 1992 року схвалила Концепцію судово-правової реформи України, якою

були визначені основні принципи судово-правової реформи, формування судової влади, статус суддів, реформування органів розслідування, прокуратури, адвокатури, юстиції, соціальний захист суддів, етапи судово-правової реформи.

Головною метою судово-правової реформи і формування незалежної судової влади є перебудова судової системи, створення нового законодавства, вдосконалення форм судочинства. У зазначеній концепції було закріплено необхідність гарантування самостійності і незалежності судових органів від впливу законодавчої і виконавчої влади; забезпечення реалізації демократичних ідей правосуддя, які вироблені світовою практикою і наукою; створення системи законодавства про судоустрій, яке б забезпечило незалежність судової влади; здійснення поступової спеціалізації судів; наближення судів до населення; визначення компетенції різних ланок судової системи; гарантування права громадянина на розгляд його справи компетентним, незалежним і неупередженим судом [148].

Згодом Верховна Рада України 31 жовтня 1995 року прийняла закон про приєднання України до Статуту Ради Європи [149] і таким чином Україна взяла на себе зобов'язання привести національне законодавства у відповідність із загальновизнаними нормами міжнародного права.

Крім того, Законом України 15 грудня 1992 року «Про внесення доповнень і змін до деяких законодавчих актів України» [147] було доповнено ст. ст. 99-1, 236-1, 236-2, 236-3, 236-4, 236-5, 237-6 КПК, а також внесені доповнення до ст. ст. 215, 236 КПК України. Зазначені положення кримінального процесуального закону визначали порядок оскарження до суду постанови про порушення кримінальної справи, постанови про її закриття, а також розгляд суддею скарг на ці рішення; оскарження до суду санкцій прокурора на арешт та розгляд судом скарги на неї.

Прийняття Конституції України 28 червня 1996 року стало й ще одним кроком вперед щодо формування судового контролю.

Конституція України збільшила перелік засад судочинства, значно поглибила і збагатила їх демократичний зміст, розширила сферу застосування,

вдосконалила формулювання деяких із них, вона закріпила лише ті засади кримінального судочинства, що мають особливе значення [91, с. 23].

У подальшому істотні зміни та доповнення до КПК України 1960 року були внесені Законами України від 21 червня 2001 року № 2533-III та від 12 липня 2001 року № 2670-III «Про внесення змін до Кримінально-процесуального кодексу України». Зазнали змін також закони України «Про судоустрій України», «Про статус суддів», «Про органи суддівського самоврядування», «Про прокуратуру» та інші. Ця реформа отримала назву «мала судова реформа».

Зміни в КПК України 2001 року суттєво розширили застосування принципів змагальності та диспозитивності, про особливу значимість і цінність яких для кримінального процесу йшлося в наукових роботах, виданих за часи незалежності України.

Реформування законодавства в 2001 році в основному було спрямоване на запровадження у вітчизняний кримінальний процес судового контролю в стадії досудового розслідування, скасування наглядових повноважень прокуратури та вищестоящих судів за нижчестоящими в судових стадіях, запровадження апеляційного та касаційного перегляду судових рішень лише у межах поданих апеляції чи касації. У результаті запровадження цих новел у законодавство вітчизняний кримінальний процес лише частково звільнився від радянського минулого. Однак кардинальних змін так і не відбулося [86, с. 35].

Не можна обійти увагою й міжнародні стандарти, які впливали на розвиток законодавства щодо необхідності вдосконалення судового контролю. Оскільки постійно зростала кількість звернень громадян України до Європейського суду (у 2002 році було винесено 1 рішення проти України, у 2003 році – 6, у 2004 році – 13, у 2005 році – 120, у 2006 році – 114) і сума стягнутої у 2006 році з України компенсації становила 3 млн. грн., виникла потреба внести істотні зміни для підвищення рівня захисту прав і свобод людини. На підтвердження обов'язку держави виконати рішення Європейського суду у справах проти України та усунути причини порушення Конвенції 1950 р. і протоколів до неї, а також створити передумови для зменшення кількості заяв до Європейського суду проти

України Верховна Рада прийняла Закон від 23 лютого 2006 року № 3477-IV «Про виконання рішень про застосування практики Європейського суду з прав людини» [146, с. 22].

У подальшому підвищення ролі судового контролю на досудових стадіях відбулось у зв'язку зі змінами до КПК України 1960 року на підставі Закону України «Про внесення змін до Кримінально-процесуального кодексу України щодо оскарження постанови про порушення кримінальної справи» від 14.12.2006 року № 462-V. КПК України 1960 року було доповнено положеннями, які регламентували механізм звернення до суду особи, відносно якої була порушена кримінальна справа, порядок зупинення кримінального провадження, порядок розгляду судом скарги на постанову про порушення кримінальної справи.

Інститут слідчого судді було передбачено Концепцією реформування кримінальної юстиції, затвердженої Указом Президента України від 08 квітня 2008 р. № 311.

Особливий характер напрямів судової діяльності в досудових стадіях кримінального процесу, необхідність забезпечення прав і свобод людини ефективним, справедливим і неупередженим судовим захистом спонукали багатьох науковців до обґрунтування пропозиції стосовно запровадження нового суб'єкта кримінального процесу – слідчого судді, а також створення відповідної моделі функціонування інституту слідчого судді [268, с. 306].

Узагальнення поглядів на можливу модель функціонування інституту слідчого судді дає змогу виділити два основних напрями.

Прихильники першого напрямку вважали, що необхідно забезпечити організаційну автономність слідчого судді від установ, які здійснюють правосуддя: Ю.М. Грошевий, М.І. Макаρκін, М.А. Маркуш, Н.Г. Муратова, А.С. Сбоев, Ю.В. Скрипіна та інші науковці [268, с. 308].

Інший напрям будувався на пропозиціях науковців щодо діяльності слідчих суддів у системі місцевих судів. При цьому в науковій літературі пропонувалось наділити слідчих суддів різним обсягом повноважень.

Так, наприклад, Ю.М. Грошевий наголошував на доцільності введення слідчого судді, який би розглядав скарги на рішення слідчого, вирішував питання обрання запобіжного заходу, тримання під вартою та продовження строків тримання під вартою, санкціонував обшук житла або іншого володіння особи, накладання арешту на кореспонденцію і зняття інформації з каналів зв'язку, також питання, пов'язані з перевіркою правомірності обмеження прав громадян під час досудового слідства. На слідчого суддю можна було б покласти обов'язки з підготовчих до суду дій та внесення справи на судові засідання [40, с. 696].

В.Т. Маляренко зазначав, що потрібно передбачити здійснення судового контролю за застосуванням до підозрюваного чи обвинуваченого деяких примусових заходів, які суттєво обмежують конституційні права і свободи особи (наприклад, застосування застави). Якщо ж кримінально-процесуальним законодавством будуть встановлені нові види запобіжних заходів, такі як: передача під нагляд міліції, домашній арешт, - судовий контроль слід поширити і на них [92, с. 42].

Ю.В. Скрипіна вважала необхідним віднести до повноважень слідчого судді повноваження, пов'язані з: а) забезпеченням прав учасників кримінального процесу; б) здійсненням контролю при їх ознайомленні з матеріалами кримінальної справи; в) ухваленням рішення про забезпечення безпеки осіб, які беруть участь у провадженні по кримінальній справі та ін. [184, с. 12-13].

І. Курільчук зазначала, що предметом оскарження до суду повинно бути рішення слідчого про обрання до підозрюваного або обвинуваченого запобіжного заходу у вигляді підписки про невиїзд [80, с. 147].

Про необхідність включення до структурного складу предмету оскарження до суду на досудовому провадженні в кримінальному процесі не тільки рішення органів дізнання, досудового слідства і прокурора, а й їхню бездіяльність, якою завдається шкода правам, свободам та законним інтересам учасників кримінального процесу зазначала О.Г. Шило. Вона наголошувала, що не всі прояви бездіяльності можуть викликати потребу в невідкладному зверненні особи

до суду, що потребує встановлення певних критеріїв для визначення предмету оскарження [268, с. 308].

Процесуалісти пропонували визначити й порядок оскарження прийнятих рішень слідчим суддею. Так, В.Д. Бринцев пропонував внести до кримінально-процесуального кодексу норму, яка закріплює положення, що постанови судді є остаточними та оскарженню на стадії судового контролю не підлягають [20, с. 55].

Закон України «Про судоустрій та статус суддів» був прийнятий 07 липня 2010 року і визначав організацію судової влади та здійснення правосуддя в Україні.

Відповідно до ч. 5 ст. 21 зазначеного закону слідчі судді чи суддя обираються з числа суддів місцевого загального суду. Законом встановлюється, що слідчий суддя не може бути звільнений від здійснення ним своїх професійних обов'язків, однак при цьому виконання суддею повноважень, пов'язаних із здійсненням судового контролю враховується при розподілі всіх матеріалів судових справ. У подальшому, 02 червня 2016 року, був прийнятий новий закон «Про судоустрій та статус суддів», при цьому положення зазначеної норми залишились без змін [150].

Для розв'язання завдання щодо забезпечення своєчасності та ефективності здійснення судового контролю набуває значення організація роботи слідчих суддів.

Наразі науковцями, зокрема С.В. Шаренко, пропонується впровадження в Україні ювенальних та пенітенціарних слідчих суддів та необхідність поглиблення спеціалізації суддів, які мають статус слідчих суддів, шляхом обмеження їхнього навантаження винятково розглядом питань, що становлять предмет судового контролю під час досудового розслідування [267, с. 3].

Однак не можемо погодитись із такою позицією. По-перше, вважаємо, що в цьому відсутня обґрунтована необхідність, що обумовлюється невеликою кількістю матеріалів цих категорій, які надходять на розгляд слідчого судді, а по-друге, в сьогоденнішніх реаліях, враховуючи кількість суддів, їх «кадровий голод»,

навантаження, впровадження в практичну діяльність зазначених наукових положень є недоцільним.

Конституцією України, зокрема частиною 2 статті 127, визначено вимоги до особи, яка має намір стати суддею. Громадянин України повинен бути не молодше тридцяти та не старше шістдесяти п'яти років, володіти державною мовою, мати вищу юридичну освіту і стаж професійної діяльності у сфері права щонайменше п'ять років [150]. Віковий ценз, необхідний для призначення на посаду судді, був змінений Законом № 1401-VIII від 02.06.2016. Отже, починаючи свою професійну діяльність на посаді судді, призначена особа вже має необхідні знання та відповідний життєвий досвід для прийняття будь-яких рішень, у тому числі й тих, що стосуються прав та свобод неповнолітніх осіб.

Крім цього, визначення запропонованої «спеціалізації» слідчих суддів створює додаткові проблеми для забезпечення реалізації положень ст. 35 КПК та відсутності вірогідності визначення слідчого судді, який буде розглядати те чи інше клопотання, заяву або скаргу. Звернемось до статистики. Станом на 16 жовтня 2020 року фактична кількість суддів у судах України становить 5363 судді за визначеної кількості 7295 суддів. Повноваження здійснювати правосуддя мають 4809 суддів. Кількість вакантних посад суддів становила 1932. Понад 1600 чинних суддів мають право на відставку у зв'язку з тим, що їхній стаж становить 20 років та більше. У двох судах правосуддя не здійснюється взагалі — знову ж через відсутність суддів [191]. Тому питання запровадження «ювенальних» слідчих суддів, а також поглиблення їхньої спеціалізації шляхом обмеження навантаження винятково розглядом питань, що складають предмет судового контролю під час досудового розслідування, на наш погляд, не потребує розв'язання на законодавчому рівні.

Для вдосконалення роботи слідчих суддів більш доцільно приймати рішення щодо ефективності здійснення їхньої діяльності зборами суддів залежно від фактично працюючих суддів, кількості матеріалів, які надходять до конкретного суду в порядку судового контролю у досудовому розслідуванні, загального навантаження судів та інше.

Наступний етап розвитку судового контролю починається з прийняттям нового КПК, який набув чинності 19 листопада 2012 року. Ця подія стала потужним кроком у напрямку реалізації конституційних прав громадян, оскільки в ньому вже була закріплена реальна, а не декларована рівність та змагальність сторін не лише на стадії судового розгляду, а й на досудовому розслідуванні, та вже на законодавчому рівні з'являється новий суб'єкт кримінального процесу - слідчий суддя.

З прийняттям кримінального процесуального закону 2012 року суттєвого реформування зазнав процесуальний механізм оскарження рішення, дії чи бездіяльність слідчого, дізнавача або прокурора. Закріплено повноваження слідчого судді щодо надання дозволу на проведення негласних слідчих (розшукових) дій. Був значно розширений предмет судового контролю: запроваджено нові заходи забезпечення кримінального провадження під час досудового розслідування, які застосовуються безпосередньо слідчим суддею. Передбачено надання слідчим суддею дозволу на проведення слідчого експерименту в житлі чи іншому володінні особи, примусового відібрання біологічних зразків для експертизи, на тимчасовий доступ до речей та документів та інше.

Не можна обійти увагою й створення в 2018 році Вищого антикорупційного суду. Поштовхом для його створення стали вимоги міжнародної світової спільноти та зобов'язання України перед Європейським союзом.

Вищий антикорупційний суд є постійно діючим вищим спеціалізованим судом у системі судоустрою України. Його завданням є здійснення правосуддя відповідно до визначених законом засад і процедур судочинства з метою захисту особи, суспільства й держави від корупційних і пов'язаних із ними кримінальних правопорушень та здійснення судового контролю за досудовим розслідуванням цих злочинів, дотриманням прав, свобод та інтересів осіб у кримінальному провадженні, а також вирішення інших питань, віднесених до її підсудності відповідно до частини першої статті 33-1 КПК.

Доцільність створення Вищого антикорупційного суду, на нашу думку, залишається під питанням. До підсудності Вищого антикорупційного суду віднесено певні категорії справ, кількість яких порівняно з кількістю справ усіх інших категорій, що розглядаються іншими судами, які діють в Україні, є незначною. При цьому інші суди мають надмірне навантаження, що впливає на строки розгляду та гарантування своєчасності здійснення правосуддя. При розгляді визначеної категорії справ судді Вищого спеціалізованого суду керуються положеннями Кримінального кодексу та Кримінального процесуального кодексу України, як і інші судді судів загальної юрисдикції. Тому говорити про складність розгляду таких справ, що нібито потребує більшої кваліфікації, є недоречним.

Повертаючись до КПК 2012 року, варто зазначити, що кримінальний процесуальний закон не залишався без змін та трансформувався разом з розвитком судового контрольного провадження. Усі зміни та доповнення до кримінального процесуального закону, які були внесені за час після набрання ним чинності можна умовно поділити на:

1) *Зміни, які спрямовані на розширення повноважень слідчого судді щодо здійснення ним судового контролю.*

Законом України «Про внесення змін до Господарського процесуального кодексу України, Цивільного процесуального кодексу України, Кодексу адміністративного судочинства України та інших законодавчих актів» від 03.10.2017 р. № 2147-VIII до повноважень слідчого судді було віднесено питання продовження строку досудового розслідування (ст. 294 КПК); вирішення питання про здійснення спеціального досудового розслідування (ст. 297-1 КПК). Розширено перелік рішень, дій чи бездіяльності слідчого, дізнавача або прокурора, які можуть бути оскаржені на досудовому розслідуванні та відповідно бути предметом розгляду слідчого судді. Було доповнено ч. 1 ст. 303 КПК п. 9-1 та п. 11, відповідно до яких до слідчого судді можуть бути оскаржені рішення прокурора про відмову в задоволенні скарги на недотримання розумних строків слідчим, дізнавачем, прокурором під час досудового розслідування та відмова

слідчого, дізнавача, прокурора в задоволенні клопотання про закриття кримінального провадження з підстав, передбачених пунктом 9¹ частини першої статті 284 цього Кодексу.

2) Зміни, які спрямовані на розширення прав осіб у кримінальному провадженні.

КПК було доповнено ст. 64-1 та 64-2, якими визначається процесуальний статус нових учасників кримінального провадження - представника юридичної особи, щодо якої здійснюється провадження та третьої особи, щодо майна якої вирішується питання про арешт, а також до учасників кримінального провадження віднесено особу, права чи законні інтереси якої обмежуються під час досудового розслідування. У зв'язку з цими змінами були доповнені й інші положення КПК, якими визначені права цих осіб. Розширено перелік ухвал слідчого судді, які можуть бути оскаржені під час досудового розслідування (п. 5-1 ч. 1 ст. 309 КПК- застосування запобіжного заходу у вигляді застави або про відмову в застосуванні такого заходу, п. 11-1 ч. 1 ст. 309 КПК - продовження відсторонення від посади, п. 13 ч. 1 ст. 309 КПК - закриття кримінального провадження на підставі частини дев'ятої статті 284 цього Кодексу) та інше.

3) Зміни, які зумовлені практичним застосуванням та необхідністю усунення суперечностей або прогалин у законодавстві.

До ст. 242-244 КПК неодноразово вносились зміни щодо порядку проведення та призначення експертиз, а також неодноразово змінювалась ст. 132 КПК, яка визначає територіальну юрисдикцію розгляду клопотання про застосування заходів забезпечення кримінального провадження.

4) Зміни, які спрямовані на здійснення судового контролю щодо виконання рішення, прийнятого слідчим суддею.

Доповнено ст. 169 КПК частиною 3, якою зобов'язано слідчого та прокурора після отримання ухвали слідчого судді за результатами розгляду клопотання про арешт майна та клопотання про скасування арешту, зокрема про повне або часткове його скасування, негайно вжити заходів щодо виконання

зазначеного рішення та направити повідомлення про його виконання слідчому судді.

Підсумовуючи можна зробити висновок, що дослідження генези розвитку інституту судового контролю дозволяє зробити таку (авторську) періодизацію: 1) виникнення та розвиток окремих елементів судового контролю (XVII ст. - 1860 р.р.); 2) поява та функціонування інституту судових слідчих (1860 - 1917 р.р.); 3) реформа інституту судового контролю та «регрес» його розвитку (1917-1991 р.р.); 4) поступове становлення окремих елементів інституту судового контролю (1991-2012 р.); 5) розширення меж судового контролю та його розвиток у період дії КПК 2012 року (з 2012 року по теперішній час).

Отже, судовий контроль під час здійснення досудового розслідування пройшов довгий та складний шлях перетворень. Наразі цей контроль є одним з прогресивних інститутів кримінального процесу.

Після прийняття КПК у 2012 році питання щодо подальшого розвитку та вдосконалення українського правосуддя не втратили актуальності. Центром уваги правників стає питання забезпечення захисту прав, свобод та інтересів осіб у кримінальному провадженні з урахуванням практики Європейського суду з прав людини.

Постійне внесення змін до кримінального процесуального закону, його вдосконалення, усунення прогалин в законодавстві, розширення меж судового контролю дає підстави стверджувати, що наша держава йде шляхом перейняття досвіду зарубіжних країн, врахування судової практики, рішень Європейського суду з прав людини та результатів наукових розвідок.

1.2 Поняття, форми та загальні положення судового контрольного провадження

Судове контрольне провадження у досудовому розслідуванні має вагоме місце в системі кримінального судочинства.

Визначення поняття судового контрольного провадження, його форм та загальних положень є основою для розуміння та подальшого дослідження окремих питань цього різновиду провадження.

У КПК 2012 року не міститься терміну «судове контрольне провадження», не має й окремої глави, яка б регламентувала цей різновид провадження. Положення законодавства, що визначають повноваження слідчого судді, підстави й порядок розгляду клопотань, заяв та скарг містяться в різних главах та розділах кримінального процесуального закону [8, с. 218]. Законодавець не визначив судове контрольне провадження як окремий вид провадження, не врегулював його форми та загальні положення.

Спробуємо сформулювати поняття судового контрольного провадження у досудовому розслідуванні, систематизувати загальні положення та визначити його форми.

До набрання чинності КПК 2012 року, в науковій літературі для визначення діяльності судді з контролю за дотриманням прав, свобод та інтересів осіб на досудовому розслідуванні застосовувався переважно термін «судовий контроль». Цей термін виник і набув поширення в науковому обігу після встановлення судової процедури обмеження конституційних прав і свобод людини в досудовому провадженні [206, с. 65-66].

Як зазначає Л.Д. Удалова, слово «контроль» у цьому випадку було обрано на противагу усталеному терміну «прокурорський нагляд» [206, с. 65-66].

Міжнародним співтовариством було визнано, що найбільш дієво й ефективно права і свободи людини може захистити тільки суд, оскільки він має гарантії незалежності, діє гласно та відкрито, приймає свої рішення на підставі закону й відповідно до передбаченої законом процедури. Під контролем суду досудове слідство стає прозорішим, більш прогнозованим та законним. Зібрані докази та слідчі дії, проведені при такому слідстві, викликають більшу довіру в суду при розгляді справи по суті [93, с. 131].

В.Т. Маляренко зазначає, що сенс судового контролю за досудовим розслідуванням справи в тому, що особа завжди повинна мати гарантію захистити

свої права в суді та характеризував судовий контроль як засіб захисту прав, свобод і законних інтересів особи, для якого характерне: 1) надання можливості для звернення обвинуваченому, потерпілому або іншому учаснику кримінального процесу до незалежного і незацікавленого в результаті розгляду суду зі скаргою на дії слідчого чи прокурора, що становить собою важливу гарантію прав і свобод людини від необґрунтованого її порушення і відіграє роль стримуючого органи слідства фактора; 2) забезпечення громадянам доступності судового захисту (доступу до правосуддя) під час досудового розслідування, що означає можливість швидкого та ефективного відновлення порушеного права; 3) можливість запровадження на досудовому слідстві деяких елементів змагальності [93, с. 137-138].

Судовий контроль за досудовим розслідуванням – це система процесуальних дій і рішень суду, що спрямовані на перевірку кримінально-процесуальної діяльності органів досудового розслідування, виявлення, аналіз та усунення порушень кримінально-процесуального закону [264, с. 7].

При цьому, як зазначає О.Г. Шило, у випадках здійснення судового контролю не йдеться про вирішення судом питань доведеності обвинувачення, кваліфікації злочину, кримінальної відповідальності підсудного, спрямованість діяльності суду в даному випадку направлена на забезпечення законності обмеження конституційних прав людини при провадженні у зв'язку із розслідуванням злочину, а також відновлення порушених прав та законних інтересів у зв'язку із прийняттям органом дізнання, слідчим та прокурором певних процесуальних рішень або із здійсненням певних процесуальних дій чи бездіяльності [269, с. 106-107].

І.В. Гловюк, досліджуючи поняття судового контролю, визначає такі його ознаки: процесуальний порядок здійснення; ініціативний характер з боку учасників кримінального процесу та осіб, які сприяють веденню кримінального провадження; скарга як привід здійснення; направленість на вирішення по суті кримінально-процесуального конфлікту; перевірочний характер; специфічний предмет дослідження (законність та обґрунтованість дій, бездіяльності, рішень

органу дізнання, дізнавача, слідчого, начальника слідчого відділу, прокурора та інших владних суб'єктів кримінального процесу) [35, с. 189].

Наведені вище позиції науковців, що були сформульовані в період дії КПК 1960 р., в окремих своїх частинах є актуальними й зараз, що обумовлено загальною спрямованістю судового контролю – на забезпечення прав і свобод осіб у кримінальному провадженні при здійсненні досудового розслідування.

КПК 2012 року вводить у царину кримінального процесу нового суб'єкта – слідчого суддю, до повноважень якого належить здійснення судового контролю за дотриманням прав, свобод і інтересів осіб у кримінальному провадженні.

Формулюючи поняття судового контрольного провадження варто виходити з того, що є провадженням. Термін «провадження» в сучасній українській мові розуміють як дію, за значенням провадити [21, с. 1144]. «Проводити» означає керувати діяльністю кого, чого-небудь [21, с. 1146].

Судове контрольне провадження – це процесуальна діяльність слідчого судді з метою здійснення контролю за дотриманням прав, свобод і інтересів осіб у кримінальному провадженні при застосуванні заходів забезпечення кримінального провадження, при проведенні слідчих (розшукових) та негласних слідчих (розшукових) дій та при вирішенні інших питань, контроль за здійсненням яких віднесено до повноважень слідчого судді.

Дискусійним є питання, що є різновидом судового контрольного провадження, а що формою. Деякі науковці розрізняють ці поняття [108, с. 94], [74, с. 8-9], а деякі їх ототожнюють [116, с. 108].

Під формами судового контролю розуміють зовнішній прояв конкретних видів судового контролю, що знаходять своє відображення в змісті діяльності суду у досудовому провадженні [74, с.8-9]. При цьому форма судового контролю має бути загальною, охоплювати початок і межі його здійснення, а різновид має конкретизувати відповідну форму [108, с. 94].

Вважаємо, що поняття форми й різновиду судового контрольного провадження не можна ототожнювати. Форма судового контролю - це зовнішній вираз основного змісту окремих складових частин (видів) судового контролю, які

мають певні риси й особливості, та в сукупності з іншими видами становить цілісну систему.

У науці виокремлюють такі форми судового контролю.

Деякі науковці зазначають про існування: 1) попереджувального (попереднього) контролю (обрання запобіжного заходу, надання дозволу на проведення слідчих дій тощо); 2) подальшого (наступного) судового контролю (розгляд скарг на рішення, дії чи бездіяльність слідчого, дізнавача або прокурора).

Так, О.В. Кондратьєв виокремлює попереджувальний контроль, до якого відносить дії, які: а) істотно обмежують конституційні права громадян; б) породжують наслідки, що виходять за рамки власне кримінально-процесуальних відносин; в) призводять до таких обмежень конституційних прав, що не можуть бути відновлені в результаті наступного судового контролю або судового розгляду [69, с. 40].

В.В. Назаров, Р.І. Тракало класифікують судовий контроль за такими формами: 1) судовий контроль, що здійснюється за клопотанням сторони обвинувачення, видами якого є: контроль при дачі дозволів на застосування заходів забезпечення кримінального провадження; контроль при дачі дозволів на проведення слідчих (розшукових) дій, що пов'язані з суттєвим обмеженням конституційних прав і свобод особи; контроль при дачі дозволів на проведення негласних слідчих (розшукових) дій, що пов'язані з суттєвим обмеженням конституційних прав і свобод особи; 2) судовий контроль, що здійснюється за клопотанням сторони захисту, видами якого є: контроль при дачі дозволів на проведення слідчих (розшукових) дій; контроль при розгляді скарг на рішення, дії чи бездіяльність органів досудового розслідування чи прокурора; 3) судовий контроль, що здійснюється за власною ініціативою слідчого судді (ст. 206 КПК України) [108, с. 94].

Є.М. Войтович виділяє такі форми судового контролю як: 1) перевірка слідчим суддею підстав для застосування заходів забезпечення кримінального провадження, які передбачені гл. 10 розділу II Кримінального процесуального кодексу України; 2) розгляд слідчим суддею скарг на дії чи бездіяльність органів

досудового розслідування чи прокурора під час досудового розслідування; 3) судовий контроль на стадії досудового розслідування, який повинен відбуватись за власною ініціативою слідчого судді по перевірці дотримання прав людини [26, с. 216].

Н.П. Сиза об'єднує повноваження слідчого судді у п'ять груп, залежно від змісту і характеру питань, вирішення яких віднесено законом до його компетенції: 1) вирішення питань про застосування заходів забезпечення кримінального провадження; 2) вирішення питань про проведення слідчих (розшукових) дій; 3) вирішення питань про проведення негласних слідчих (розшукових) дій; 4) розгляд скарг на рішення, дії чи бездіяльність слідчого або прокурора під час досудового розслідування; 5) вирішення інших процесуальних питань, що потребують неупередженого розгляду [183, с. 9-10].

Отже, класифікація форм судового контрольного провадження, може бути здійснена за декількома підставами класифікації (класифікаторами). Залежно від участі сторін кримінального провадження в розгляді слідчим суддею клопотань та скарг можна виокремити змагальну форму, в якій беруть участь сторони обвинувачення і захисту, та незмагальну форму судового контролю, в якій бере участь одна сторона - обвинувачення [8, с. 222].

Змагальною формою судового контролю характеризується розгляд клопотань про: застосування грошового стягнення до особи (ч. 1 ст. 146 КПК); тимчасове обмеження у користуванні спеціальним правом (ч. 1 ст. 151 КПК); відсторонення від посади (ч. 1 ст. 156 КПК); тимчасовий доступ до речей і документів, у випадку, коли сторона кримінального провадження, яка звернулася з клопотанням, не доведе наявності достатніх підстав вважати, що існує реальна загроза зміни або знищення речей чи документів (ч. 1, 2 ст. 163 КПК); арешт тимчасово вилученого майна (ч. 1 ст. 172 КПК); застосування запобіжних заходів (ст. 176-199 КПК) та про їх зміну (ст. 200-201 КПК); проведення експертизи (ч. 3 ст. 244 КПК); встановлення строку для ознайомлення з матеріалами кримінального провадження (ч. 10 ст. 290 КПК), продовження строків досудового розслідування після повідомлення особі про підозру (ч. 3 ст. 295-1 КПК), а також

розгляд скарг на рішення, дії чи бездіяльність слідчого або прокурора під час досудового розслідування (ст. 306 КПК) та інші [8, с. 222].

До незмагальної форми судового контролю можна віднести розгляд клопотань про надання дозволу на проведення: негласних слідчих (розшукових) дій (ч. 1 ст. 248 КПК); обшуку (ч. 4 ст. 234 КПК); огляду житла чи іншого володіння особи (ч. 2 ст. 237 КПК); арешт майна, яке не було тимчасово вилучено (ч. 2 ст. 172 КПК) та інші [8, с. 223].

Залежно від змісту повноважень слідчого судді можна виокремити такі форми судового контрольного провадження: 1) спрямовані на відновлення порушених прав (розгляд скарг на дії чи бездіяльність органів досудового розслідування або прокурора під час досудового розслідування - статті 303-306 КПК); 2) метою яких є контроль за законністю обмеження прав і свобод осіб у кримінальному провадженні у зв'язку із вчиненням діяння, передбаченого законом України про кримінальну відповідальність (розгляд клопотань про застосування заходів забезпечення кримінального провадження - ст. 140-142, ст. 144-147, ст. 150-153, ст. 154-158, ст. 159-166, ст. 170-174, ст. 176-206, ст. 509, ст. 584 КПК) [8, с. 223].

Також підтримуємо вже висловлену в науці кримінального процесу позицію щодо існування таких форм судового контролю, як попередній та наступний.

До першої його форми варто віднести такі різновиди: розгляд слідчим суддею клопотань: про застосування заходів забезпечення кримінального провадження (ст. 140-142, ст. 144-147, ст. 150-153, ст. 154-158, ст. 159-166, ст. 170-174, ст. 176-206, ст. 509, ст. 584 КПК); про надання дозволу на проведення слідчих (розшукових) дій (ст. 233, ст. 244, ст. 245, ст. 223, ст. 242, ст. 244 КПК); про надання дозволів на проведення негласних слідчих (розшукових) дій (ст.ст. 246-249, ст. 258 КПК); пов'язаних зі встановленням строків у кримінальному провадженні (ст. 219 КПК, ст. 290 КПК); про допит свідка, потерпілого під час досудового розслідування у судовому засіданні (ст. 225 КПК); про вирішення питання щодо речових доказів, що не містять слідів

кримінального правопорушення (ч. 7 ст. 100 КПК); про вирішення питання щодо здійснення спеціального досудового розслідування (ст. 297-2 – 297-4 КПК) [8, с. 223-224].

До наступного судового контролю належать такі різновиди: розгляд слідчим суддею скарг на рішення, дії чи бездіяльність слідчого, дізнавача або прокурора, які можуть бути оскаржені під час досудового розслідування (ч. 1 ст. 303 КПК); здійснення слідчим суддею повноважень, визначених в ст. 206 КПК; перевірка законності проведення невідкладних слідчих дій (ч. 3 ст. 233, ст. 250 КПК) [8, с. 224].

Одним із нових різновидів судового контрольного провадження, що з'явився з набранням чинності КПК 2012 року, є судовий контроль, який здійснює слідчий суддя в порядку ст. 206 КПК.

При застосуванні цього положення законодавства судовий контроль набуває активної, а не лише пасивної форми вирішення окремих звернень чи клопотань певних суб'єктів [7, с. 63]. Однак попри людиноцентристську спрямованість положень статті 206 КПК України та її великі можливості для здійснення захисту в кримінальному провадженні, деякі питання її реалізації викликають зауваження в силу певних недоліків нормативної регламентації цих повноважень слідчого судді [31, с. 24].

Зокрема виникає питання щодо застосування слідчим суддею положень, закріплених в ч. 2 ст. 206 КПК України, за власною ініціативою. З яких джерел повинен чи може отримати слідчий суддя відомості, які дають підстави вважати, що права особи обмежені, зокрема, особа, позбавлена свободи за відсутності судового рішення, або особа продовжує перебувати під вартою після внесення застави? Який саме слідчий суддя в такому випадку реалізовуючи свої повноваження в порядку ст. 206 КПК може прийняти відповідне рішення для захисту прав такої особи? Який порядок розгляду цього питання? Чи необхідна участь прокурора? Участь яких учасників кримінального провадження при розгляді цих питань є обов'язковим? На ці питання законодавець не дає відповіді.

Функціонування документообігу суду забезпечується за допомогою автоматизованої системи, яка має певні завдання та цілі, в тому числі й здійснення об'єктивного і неупередженого розподілу матеріалів кримінального провадження між суддями. Всі справи, в порядку їх надходження, підлягають реєстрації в цій системі, після чого здійснюється визначення слідчого судді, в провадження якого передаються матеріали клопотання, заяви або скарги.

Оскільки слідчий суддя здійснює розгляд матеріалів, які до нього надходять тільки в порядку, передбаченому ст. 35 КПК України, постановлення ним ухвали за власною ініціативою в порядку, передбаченому ч. 2 ст. 206 КПК, без реєстрації автоматизованій системі документообігу суду та без автоматизованого розподілу, виключається, окрім випадків, якщо при розгляді отриманих матеріалів, він встановить такі обставини.

Для забезпечення дієвості розглядуваної норми, пропонуємо внести зміни до ч. 2 ст. 206 КПК України та викласти її в такій редакції: «слідчий суддя зобов'язаний постановити ухвалу, якою може зобов'язати будь-який орган державної влади чи службову особу, під вартою яких тримається особа, негайно доставити її до слідчого судді для з'ясування підстав позбавлення свободи, якщо *він отримав заяву від будь-якої особи*, в якій містяться відомості, які створюють обґрунтовану підозру, що в межах територіальної юрисдикції суду знаходиться особа позбавлена свободи за відсутності судового рішення, яке набрало законної сили, або не звільнена з-під варти після внесення застави в установленому цим Кодексом порядку. *Заява подана в порядку ч. 2 ст. 206 КПК України повинна бути розглянута негайно в судовому засіданні за участю особи, яка її подала*» [8, с. 225].

Незважаючи на відсутність у деяких випадках механізму реалізації закріплених в КПК прав та обов'язків, не можна погодитись з думками деяких учених, які вважають положення ст. 206 КПК України декларативними [4, с. 61]. Прийняття зазначеної норми є все ж таки важливим кроком вперед у розвитку демократичного суспільства та забезпечення дотримання прав і свобод особи, а

наразі положення ч. 3, 5-9 ст. 206 КПК України часто застосовуються слідчими суддями [8, с. 226].

Так, слідчим суддями в порядку ст. 206 КПК України розглядаються скарги осіб про незаконне затримання [247], заяви про застосування насильства під час затримання [251], заяви про застосування насильства працівниками поліції під час перебування особи в приміщенні відділу поліції [257], заяви про застосування насильства під час тримання під вартою в умовах установи для виконання покарань [242], заяви щодоненалежного надання медичної допомоги в умовах установи для виконання покарань [259]. Слідчі судді застосовують і положення ч. 7 ст. 206 КПК України за власною ініціативою, якщо зовнішній вигляд особи дає підстави для обґрунтованої підозри порушення вимог законодавства під час тримання в державній установі виконання покарань [240] [8, с. 227].

Як уже зазначалось, законодавець у КПК не систематизував в окрему главу норми, які б визначали особливості судового контрольного провадження у досудовому розслідуванні, його загальні положення, порядок розгляду матеріалів, які надходять в провадження до слідчого судді, що в свою чергу викликає певні труднощі в практичній діяльності. Наразі такі положення «розкидані» в різних статтях, навіть главах кримінального процесуального закону, при цьому в деяких випадках законодавець, регламентуючи те чи інше положення, на наш погляд, інколи «забуває» про необхідність регламентації інших аналогічних за спрямованістю процесуальних питань.

Застосування законодавцем відсилочних норм або взагалі їх відсутність унеможлиблює створення всіх умов для реалізації судового захисту прав, свобод та інтересів осіб у кримінальному провадженні. А встановлення загальних положень судового контрольного провадження має важливе значення для правозастосовної діяльності з метою забезпечення однакового застосування норм кримінального процесуального законодавства [6, с. 199].

Тому питання визначення територіальної юрисдикції, підстави для відкриття провадження або повернення матеріалів, залишення їх без розгляду,

строки розгляду, порядок вирішення відводів, наслідки неявки осіб у судові засідання, загальний порядок розгляду клопотань, заяв та скарг є необхідним виділити в окрему главу «Загальні положення судового контрольного провадження у досудовому розслідуванні» [6, с. 199].

Загальна декларація прав людини (ст. 7) вимагає, щоб кожна кримінальна справа розглядалася й вирішувалася законним, компетентним, незалежним і неупередженим судом [51]. Тому для незалежного та об'єктивного функціонування судового контролю має важливе значення встановлення та визначення правил підсудності. За допомогою правил про підсудність забезпечується рівність всіх громадян перед законом і судом.

Чітко встановлена законом підсудність набуває ознак суб'єктивного права людини на законного суддю, тобто права будь-якої людини знати наперед, який саме суд і в якому складі відповідно до закону правомочний здійснювати стосовно нього судові провадження, якщо така необхідність виникне [218].

Територіальну підсудність розгляду клопотань слідчим суддею законодавець визначає в ч. 2 ст. 132, ч. 1 ст. 184, ч. 2 ст. 234 КПК України [78], залишаючи поза увагою встановлення правил підсудності при поданні скарг слідчому судді під час досудового розслідування.

Законодавець, шукаючи шляхи розв'язання проблем, які виникають у практичній діяльності, неодноразово вносив зміни до ч. 2 ст. 132 КПК щодо визначення місця знаходження органу досудового розслідування, закріплюючи в тому числі й необхідність подання клопотань слідчому судді за місцем реєстрації відповідного державного органу, який є юридичною особою. На сьогодні норма залишилась в тій редакції, якою органу досудового розслідування та прокурору надана можливість суб'єктивного вибору того чи іншого суду, що буде розглядати клопотання. І орган досудового розслідування та прокурор використовує саме так цю норму, незважаючи на позицію Верховного Суду з цього питання [217].

Вирішити проблему маніпулюванням цим положенням можливо лише шляхом законодавчих змін. При цьому дозволимо собі не погодитися з

висловленою позицією колегії суддів судової палати Касаційного кримінального суду Верховного Суду щодо необхідності розгляду за місцем реєстрації відповідного державного органу, який є юридичною особою та в складі якого знаходиться слідчий підрозділ [217]. Закріплення можливості звернення до слідчого судді місцевого суду, в межах територіальної юрисдикції якого зареєстрований орган досудового розслідування, може призвести до надмірного навантаження слідчих суддів, що у свою чергу буде впливати на забезпечення своєчасності судового контролю й не тільки в частині відновлення порушених прав, але й у частині забезпечення інтересів органів досудового розслідування щодо невідкладності розгляду питань, пов'язаних із розкриттям кримінальних правопорушень.

Пропонуємо доповнити ст. 3 КПК України терміном «місцезнаходження органу досудового розслідування» та визначити, що «місцезнаходженням органу досудового розслідування» є фактична адреса розташування органу досудового розслідування [6, с. 196].

Крім цього, вважаємо, що проблему, яка виникає щодо визначення територіальної підсудності у судовому контрольному провадженні, можливо усунути шляхом запровадження до процесуального закону положення, що буде встановлювати підсудність усіх клопотань, заяв або скарг, розгляд яких входить до повноважень слідчого судді, у такій редакції: «клопотання, заяви або скарги розгляд якого входить до повноважень слідчого судді подаються: 1) до місцевого суду в межах територіальної юрисдикції якого знаходиться орган досудового розслідування; 2) у кримінальних провадженнях щодо кримінальних правопорушень, віднесених до підсудності Вищого антикорупційного суду, - до Вищого антикорупційного суду».

У випадку визначення територіальної підсудності скарг на рішення, дії чи бездіяльність слідчого, дізнавача або прокурора, вважаємо необхідним встановити альтернативну підсудність та підтримати вже висловлену в науці позицію щодо правила для визначення предмета відання слідчого судді за територіальним критерієм, як юрисдикція місця порушення прав особи [37, с. 122]. Щоб

реалізувати свої права на звернення до слідчого судді, особа дійсно, не повинна витратити час на пошук органу, який на момент звернення її до слідчого судді здійснює досудове розслідування. Тому встановлення такої альтернативної підсудності забезпечить реалізацію принципу доступу до правосуддя.

Своєчасність розгляду клопотань та скарг слідчим суддею є не лише гарантією захисту прав і свобод осіб у кримінальному провадженні, а й умовою їх відновлення. Європейський суд з прав людини констатує порушення пункту 4 статті 5 Конвенції у випадку недотримання строків розгляду клопотань («Барановський проти Польщі» (Baranowski v Poland), заява № 28358/95, 28 березня 2000 року [160]).

Загальне поняття процесуальних строків викладено в ч. 1 ст. 113 КПК України, та визначає їх як проміжки часу встановлені законом або відповідно до нього прокурором, слідчим суддею, та у межах яких учасники кримінального провадження зобов'язані (мають право) приймати процесуальні рішення або вчиняти процесуальні дії [78].

Законодавець диференційовано визначив строки для розгляду слідчим суддею тих чи інших клопотань, скарг, застосував такі правові конструкції, як: негайно після одержання (ч. 2 ст. 189 КПК України); невідкладно, але не пізніше сімдесяти двох годин з моменту фактичного затримання підозрюваного, обвинуваченого або з моменту надходження до суду клопотання (ч. 1 ст. 186 КПК України); у день надходження до суду (ч. 1 ст. 142 КПК, ч. 4 ст. 234 КПК, ч. 5 ст. 240 КПК); «протягом 6-ти годин» (ч. 1 ст. 248, статті 257, 258, 260-264, 267-270, 274 КПК); не пізніше двох днів (ч. 1 ст. 172 КПК України); не пізніше сімдесяти двох годин із дня знаходження до суду (ч. 6 ст. 173, 186, 306, 583 КПК України); не пізніше трьох днів із дня надходження клопотання (ч. 1 ст. 146, ст. 151, ч. 1 ст. 152, ст. 156, ч. 1 ст. 158, ч. 2 ст. 174 КПК); протягом трьох днів з дня його одержання (ст. 295-1 КПК України); не пізніше п'яти днів з моменту надходження скарги (ч. 2 ст. 306 КПК України); протягом п'яти днів (ст. 591 КПК).

Наведене демонструє намір законодавця визначити в межах кримінального провадження досить стислі строки розгляду слідчим суддею матеріалів

клопотання або скарги, що обумовлено: 1) невідкладним захистом прав, свобод та інтересів учасників кримінального провадження; 2) необхідністю забезпечити оперативність та ефективність досудового розслідування, оскільки тривалі процедури можуть істотно затягнути досудове розслідування, а інколи й ускладнити або унеможливити здійснення тих чи інших заходів.

Визначення цих строків у кримінальному процесуальному закону у кожному випадку й забезпечить це прагнення законодавця. Пропонуємо доповнити частину 1 статті 163 КПК і встановити строк розгляду клопотання про тимчасовий доступ до речей і документів, та викласти її в такій редакції: «клопотання про тимчасовий доступ до речей і документів, у випадку, якщо сторона кримінального провадження довела наявність достатніх підстав вважати, що існує реальна загроза зміни або знищення речей чи документів, розглядається в день його надходження, в іншому випадку – не пізніше п’яти днів з дня отримання слідчим суддею клопотання».

П’ятиденний строк є необхідним і достатнім для забезпечення можливості повідомити про час та місце проведення судового засідання особу, у володінні якої знаходяться речі чи документи, та виконати слідчим суддею вимоги, передбачені ч. 8 ст. 135 КПК України.

Гарантією реалізації права кожної людини на справедливий судовий розгляд незалежним і безстороннім судом у кримінальному провадженні є інститут відводів (самовідводів).

Відвід суддів завжди був і залишається важливим дієвим механізмом, процесуальним інструментом забезпечення законності прийняття судових рішень, своєрідним захистом від впливу на суд різних суб’єктивних факторів, він покликаний забезпечити неупередженість судового розгляду будь-яких справ, у тому числі й кримінальних [81, с. 104].

Сутність відводу в кримінальному провадженні визначається його значенням, яке полягає в тому, що цей інститут відповідає за врегулювання суспільних відносин щодо забезпечення об’єктивності й неупередженості осіб, що здійснюють кримінальне провадження або сприяють тому, що у свою чергу дає

підстави розглядати ці відносини як одну із суттєвих гарантій ефективності правосуддя, забезпечення прав і законних інтересів учасників кримінального провадження, умову прийняття законного й справедливого рішення [2, с. 14].

Розглядаючи процесуальні питання розгляду заяв про відвід у судовому контрольному провадженні, варто зазначити, що законодавець у КПК України не визначив строків розгляду заяви про відвід, що стає підставою для недобросовісного використання учасниками кримінального провадження права на відвід з метою затягування розгляду питань, що віднесені до повноважень слідчого судді.

Тому вважаємо, що розгляд заяви про відвід повинен бути визначений у КПК України як невідкладний, та розгляду цього питання не повинна перешкоджати неявка учасників кримінального провадження в судові засідання.

Пропонуємо доповнити ст. 81 КПК України частиною 5 в такій редакції: «питання про відвід слідчому судді, судді має бути розглянуто невідкладно за участю особи, яка подала заяву про відвід. Неявка в судові засідання, в якому вирішується питання про відвід слідчого судді, судді, особи, яка подала заяву про відвід, сторін кримінального провадження не є перешкодою для розгляду заяви про відвід» [6, с. 197].

Для забезпечення можливості слідчому судді залишати подану заяву про відвід без розгляду у випадку зловживанням права на відвід, пропонуємо внести зміни й до ч. 4 ст. 81 КПК України та викласти її в такій редакції: «Якщо повторно заявлений відвід має ознаки зловживання правом на відвід, суд, слідчий суддя, які здійснюють провадження, мають право залишити таку заяву без розгляду» [6, с. 197].

Вартує уваги також питання можливості подання заяви про відвід судді, який здійснює розгляд заяви про відвід.

Ще Вищий спеціалізований суд з розгляду цивільних і кримінальних справ в листі «Щодо окремих питань здійснення слідчим суддею суду першої інстанції судового контролю в кримінальному провадженні» від 16.06.2016 р. N 223-1650/0/4-16 висловився з цього приводу та зазначив, що заявлення відводів судді,

який розглядає відвід слідчому судді, а отже, не здійснює повноваження судді (слідчого судді) у даному кримінальному провадженні, а лише перевіряє наявність підстав, що виключають участь слідчого судді у кримінальному провадженні, КПК не передбачено. Заявлення такому судді відводів можна розцінювати як зловживання правом на відвід з метою затягування кримінального провадження та, діючи відповідно до ч. 4 ст. 81 КПК, залишати такі заяви без розгляду [273].

Попри суперечливість цієї позиції, її слід підтримати, оскільки надання можливості заявляти відвід слідчому судді, який здійснює розгляд заяви про відвід, може призвести до неможливості розгляду клопотання, заяви або скарги у встановлені в КПК строки [6, с. 197].

Продовжуючи доведення важливості дотримання вимоги своєчасності розгляду питань, що входять до повноважень слідчого судді, та необхідності закріплення законодавчої її реалізації, варто дослідити проблему необхідності та доцільності обов'язкової участі учасників кримінального провадження в судовому засіданні.

Чимало рішень, прийнятих Європейським судом з прав людини проти України за період чинності Конвенції, стосується порушення права особи на розгляд її справи судом упродовж розумного строку. Однією з причин порушення судами України визначених законодавством строків розгляду справ різних категорій є неявка в суд учасників процесу [6, с. 198].

Однак обов'язком слідчого судді є не лише розгляд матеріалів, які надійшли в провадження, в установлені кримінальним процесуальним законом строки, а і обов'язок, зберігаючи об'єктивність та неупередженість, створити необхідні умови для реалізації сторонами їхніх процесуальних прав та виконання процесуальних обов'язків [6, с. 198]. Як все ж таки зберігти дотримання балансу між забезпеченням права на своєчасний розгляд клопотань та скарг та забезпеченням права на самостійне обстоювання учасниками кримінального провадження правових позицій, та здійснення безпосередньо у судовому засіданні захисту своїх прав, свобод та інтересів.

На наш погляд, вирішальним є визначення законодавцем в КПК України наслідків неявки в судове засідання сторони обвинувачення або сторони захисту, інших учасників, та процесуальних дій слідчого судді у цих випадках. Відсутність таких норм призводить до різної правозастосовної практики.

Так, наприклад, виходячи з положень ст. 234 КПК України, слідчий суддя за результатами розгляду клопотання має право надати дозвіл на проведення обшуку або відмовити в задоволенні клопотання [78].

Пленум Вищого спеціалізованого суду з розгляду цивільних і кримінальних справ у постановах надавав роз'яснення, як діяти у випадку неявки слідчого або прокурора в судове засідання з розгляду клопотання.

Так, у постановах Пленуму Вищого Спеціалізованого суду України з розгляду цивільних і кримінальних справ від 07 лютого 2014 року № 4 «Про узагальнення судової практики розгляду слідчим суддею клопотань про застосування заходів забезпечення кримінального провадження» [151] та в постанові Пленуму Вищого Спеціалізованого суду України з розгляду цивільних і кримінальних справ № 9 від 17 жовтня 2014 року «Про узагальнення судової практики щодо розгляду слідчим суддею клопотань про надання дозволу на проведення обшуку житла чи іншого володіння особи» [152] роз'яснено, що підставою для відмови у задоволенні клопотання є неявка без поважної причини сторони кримінального провадження, якою подане клопотання, оскільки це свідчить про фактичне непідтримання поданого клопотання та недоведення обставин, викладених у клопотанні [6, с. 198].

При цьому у судовій практиці, у випадку неявки в судове засідання особи, яка подала скаргу, слідчі судді в одних випадках залишають скарги без розгляду, мотивуючи тим, що в цьому випадку скажчик буде мати право повторно звернутися з такою скаргою в суд [249], в інших випадках, у разі неявки в судове засідання особи, яка подала скаргу, слідчі судді постановляють ухвали про відмову в задоволенні скарги, мотивуючи тим, що неявка скажника та його представника в судове засідання свідчить про втрату інтересу до скарги та фактичне її непідтримання [232].

Вважаємо, що доцільніше закріпити не лише можливість постановлення ухвали слідчим суддею про задоволення або про відмову в задоволенні скарги, а можливість більшої варіативності при розв'язанні того чи іншого питання, віднесеного до повноважень слідчого судді [6, с. 198-199].

Зокрема, для забезпечення визначеності в питанні, як діяти слідчому судді у випадку неявки сторони кримінального провадження, яка подала скаргу на рішення, дії чи бездіяльність слідчого, дізнавача чи прокурора під час досудового розслідування в судове засідання без поважних причин, є доцільним доповнити ст. 306 КПК частиною 4 та закріпити право слідчого судді залишити подану скаргу без розгляду, а саме: «у разі неявки в судове засідання особи, яка звернулась до слідчого судді зі скаргою, повідомленої в порядку, передбаченому статтею 135 цього Кодексу, в судове засідання, без поважної причини, слідчий суддя має право залишити подану скаргу без розгляду».

Підсумовуючи зазначене вище, можна зробити висновок, що загальні положення судового контрольного провадження – це закріплені в КПК України положення, які регулюють кримінальні процесуальні відносини, що виникають у процесі контролю слідчим суддею за дотриманням прав, свобод і інтересів осіб у кримінальному провадженні [6, с. 199].

Визначення цих положень в окремій главі КПК має важливе значення для правозастосовної діяльності, оскільки сприяє забезпеченню однакового та правильного застосування норм процесуального законодавства. Ця окрема глава може бути побудована структурно як глава 28 «Судовий розгляд», з урахуванням норм, які наразі закріплені законодавцем в окремих статтях, так і нових положень, які будуть визначити загальні положення судового контрольного провадження, та процедуру здійснення судового контролю у досудовому розслідуванні.

1.3 Цілі, завдання та значення судового контрольного провадження

Створення доступної та ефективної системи судочинства, що відповідає європейським цінностям та стандартам захисту прав людини, продовжує бути

стратегічною метою Української держави відповідно до Указу Президента України «Про Національну стратегію у сфері прав людини» від 24 березня 2021 року [207].

Судовий контроль за своєю природою здійснює вирішальний вплив на відповідних суб'єктів та є важливою складовою в забезпеченні реалізації принципу змагальності у досудовому розслідуванні. Адже, стадія досудового розслідування є найбільш вразливою для порушення прав людини, в якій переплітаються і не збігаються інтереси особи, суспільства і держави [269, с. 375].

Питання мети кримінального провадження завжди перебувало в центрі уваги процесуалістів. Від правильного визначення мети судового контрольного провадження залежить ефективність дій слідчого судді, оскільки мета визначає зміст та спрямованість його діяльності.

Визначення мети діяльності завжди є головним кроком, що передуює її початку, на якому відбувається формування вимог її суб'єктів, засобів і способів дій. Мета завжди носить суб'єктивний характер і не сприймається без певного носія, яким є її суб'єкт. Кримінальне судочинство, його зміст і результат створюють його учасники. Кожен суб'єкт певним чином впливає на його результат, чому сприяє зміст усієї системи кримінального провадження, його внутрішня структура й основні засади [57, с. 249].

Законодавець в КПК не визначає мету кримінального провадження, відповідно і судового контрольного провадження, тому звернемось до доктринальних підходів до розуміння цієї категорії.

Метою кримінального процесу є: захист прав і законних інтересів особи [111, с. 134]; вирішення конфліктної ситуації, що виникла між особою, яка вчинила злочин, і державою [272, с. 6], [103, с. 114]; досягнення істини [260, с. 5]. Мета кримінального процесу – це бажаний результат кримінального провадження [85, с. 12].

Мета кримінального процесу досягається шляхом вирішення конкретних завдань, покладених на конкретний правоохоронний орган (суд, прокуратуру,

орган дізнання, попереднього слідства). Інакше кажучи, завдання цих органів у заданому відношенні виступають засобами досягнення мети [27, с. 128].

Мета судового контролю обумовлена перш за все його сутністю та змістом.

Метою судового контрольного провадження є забезпечення своєчасного захисту прав, свобод та інтересів осіб у кримінальному провадженні, забезпечення законності та обґрунтованості обмеження конституційних прав і свобод людини у досудовому кримінальному провадженні, а також гарантування дотримання принципу верховенства права під час здійснення досудового розслідування.

Завдання визначають шлях досягнення мети. Аналіз завдань дозволяє говорити про шляхи одержання результату і про ті істотні умови дотримання або недотримання яких впливає на прийняття або неприйняття результатів діяльності [110, с. 311].

Цілі та завдання судового контрольного провадження тісно переплітаються.

Слідчий суддя є гарантом законності, і його безсторонність забезпечує встановлення істини та рівноправності на досудовому слідстві, що у свою чергу, прямо відображається в процесі судового розгляду [17, с. 99], гарантом недопущення незаконного та необґрунтованого обмеження прав людини у зв'язку з розслідуванням злочину та ефективного й невідкладеного поновлення їх у разі порушення [269, с. 107].

Оскільки суд не відповідає за розкриття злочинів та якість розслідування, не обмежений обвинувальним ухилом та вузьковідомчими інтересами, тому він найкращим чином забезпечує охорону прав громадян та дотримання вимог закону при провадженні дізнання і слідства на досудових стадіях кримінального процесу [264, с. 20].

Варто зазначити, що сам факт існування судового контролю вже справляє позитивний вплив на роботу правоохоронних органів [97, с. 145-146].

Завданнями судового контрольного провадження у досудовому розслідуванні є:

1) Захист прав, свобод та інтересів осіб у кримінальному провадженні.

Відповідно до положень ст. 3 Конституції України людина, її життя і здоров'я, честь і гідність, недоторканність і безпека визнаються в Україні найвищою соціальною цінністю. Права і свободи людини та їх гарантії визначають зміст і спрямованість діяльності держави [71].

Забезпечення реалізації прав, свобод людини та громадянина залежить від їх рівня захищеності. Саме судовий контроль спрямований на попередження, недопущення та припинення порушень прав, свобод та інтересів осіб у кримінальному провадженні, відновлення порушених їх прав.

Розвиток судової практики ілюструє, що судовий контроль є достатньо ефективним та доступним засобом захисту прав, свобод та інтересів осіб у кримінальному провадженні і є вагомим важелем у системі їх забезпечення.

2) Невідкладний розгляд клопотань, заяв та скарг слідчим суддею, що забезпечує як негайне поновлення прав, свобод та інтересів осіб, так і оперативність здійснення досудового розслідування.

Обмежені строки досудового розслідування на стадії досудового розслідування обумовлюють необхідність термінового вирішення питань під час досудового розслідування у зв'язку з чим кримінальний процесуальний закон встановлює скорочені строки клопотань, заяв та скарг розгляду та швидкого збирання доказів тощо. Зазначене зумовлене необхідністю оперативного (своєчасного) здійснення судового контролю за дотриманням прав, свобод та інтересів осіб у кримінальному провадженні саме на стадії досудового розслідування, загрозою повної або часткової втрати доказів з плином часу чи й втратою актуальності у виконанні ухвали слідчого судді в зв'язку із закінченням досудового розслідування тощо.

3) Забезпечення застосування до кожного учасника кримінального провадження належної правової процедури.

Застосування належної процедури «fair procedure» (у європейській системі), «due process» (у американській системі) є одним із складових елементів принципу верховенства права, передбачає, у тому числі, щоб повноваження органів публічної влади були визначені приписами права, і вимагає, щоб посадовці мали дозвіл на вчинення дії і надалі діяли в межах наданих їм повноважень [142].

У теоретичному аспекті «належна правова процедура» - це форма здійснення правосуддя, яку утворюють сукупність гарантій прав людини процесуального характеру, спрямовані на досягнення процедурної справедливості правосуддя [140].

До гарантій, які формують належну правову процедуру, можна віднести: право на захист, право на ефективне розслідування; право на неупереджений суд; право на змагальний процес; презумпцію невинуватості; право не свідчити проти себе; право на безпосередній процес; право на безперервний процес; право на допит в суді свідків обвинувачення; право на оскарження, тощо.

Застосування належної правової процедури у кримінальному провадженні - це встановлені кримінальним процесуальним законодавством способи реалізації норм кримінального процесуального права, що забезпечують досягнення цілей правового регулювання кримінальних процесуальних відносин у сфері порядку досудового розслідування та судового розгляду [140].

Воно означає не лише те, що всі дії процесуальних суб'єктів мають відповідати вимогам закону, адже в такому випадку це завдання розчиняється в приписах засади законності [140]. Такі дії мають виникати із наявних повноважень і перебувати в адекватному співвідношенні з конкретним процесуальним завданням, яке виникає в певний момент досудового розслідування і судового розгляду кримінального провадження. Таке адекватне співвідношення приводить до принципу пропорційності [140].

Значення судового контрольного провадження у досудовому розслідуванні полягає у:

- можливості невідкладного захисту прав, свобод та інтересів осіб у кримінальному провадженні;
- забезпеченні законності та обґрунтованості обмеження прав і свобод людини;
- поновленні порушених прав осіб у кримінальному провадженні;
- створенні належних умов для реалізації принципів змагальності та рівності сторін у кримінальному провадженні;
- недопущенні (попередженні) проявів свавілля з боку органів досудового розслідування й прокурора та його припинення; забезпеченні «прозорості» досудового розслідування.

1.4 Склад суб'єктів судового контрольного провадження

Одним із концептуальних питань судового контрольного провадження у досудовому розслідуванні є визначення складу його суб'єктів, особливостей їхньої участі у даному провадженні, оскільки з висвітленням цього питання пов'язане вирішення багатьох інших, таких, як: механізм реалізації процесуальних прав суб'єктів судового контрольного провадження, ступінь участі їх в процесі доказування, ефективність здійснення ними своїх функцій. Виконання завдань кримінального провадження та судового контрольного провадження також залежить від ефективності реалізації та дотримання прав суб'єктів судового контрольного провадження та належного виконання ними своїх обов'язків.

Перед тим, як перейти до дослідження складу суб'єктів судового контрольного провадження, визначення особливостей їхньої участі, варто звернути увагу на застосування термінів для позначення осіб, які беруть участь у цьому виді провадження.

В теорії кримінального процесу науковцями застосовуються терміни як «учасники», так і «суб'єкти» кримінального провадження. Більшість учених вважають можливим використання зазначених термінів як синонімів

[68, с. 56], [73, с. 250], [105, с. 55], за виключенням позиції В.В. Косова, який дотримується протилежної думки, акцентуючи увагу на тому, що учасники кримінального провадження не мають власного інтересу, на відміну від суб'єктів кримінального провадження, які мають власну зацікавленість у перебігу кримінального провадження [74, с. 9-10].

Законодавець використовує термін «учасники кримінального провадження» та до них відносить: сторони кримінального провадження, потерпілого, його представника та законного представника, цивільного позивача, його представника та законного представника, цивільного відповідача та його представника, представника юридичної особи, щодо якої здійснюється провадження, третю особу, щодо майна якої вирішується питання про арешт, іншу особу, права чи законні інтереси якої обмежуються під час досудового розслідування, особу, стосовно якої розглядається питання про видачу в іноземну державу (екстрадицію), заявника, свідка та його адвоката, понятого, заставодавця, перекладача, експерта, спеціаліста, представника персоналу органу пробачії, секретаря судового засідання, судового розпорядника (п. 25 ч. 1 ст. 3 КПК України) [78].

Перелік учасників кримінального провадження, який закріплений у п. 25 ч. 1 ст. 3 КПК України, не є остаточним. Реальне коло «суб'єктів» як кримінального провадження, так і судового контрольного провадження у досудовому розслідуванні є ширшим [9, с. 422].

Так, в п. 25 ч. 1 ст. 3 КПК України законодавець до учасників кримінального провадження не відносить слідчого суддю, педагога, психолога або лікаря, які беруть участь при допиті малолітньої або неповнолітньої особи.

Ми вважаємо, що поняття «суб'єкти» та «учасники» судового контрольного провадження не можна використовувати як рівнозначні, оскільки не кожен суб'єкт може бути учасником процесу, при цьому кожен учасник провадження є його суб'єктом. Суб'єкт судового контрольного провадження може бути залучений стороною кримінального провадження або внаслідок реалізації своїх прав стати учасником провадження на певній його стадії. Тому

застосування терміну «суб'єкти» судового контрольного провадження у досудовому розслідуванні, на нашу думку, є більш обґрунтованим.

В юридичній науці проблемні питання суб'єктного складу судового контрольного провадження у досудовому розслідуванні практично не розроблялись. Наукові праці були присвячені суб'єктам кримінального провадження, і в цих рамках яких досліджувались окремі питання процесуального статусу суб'єктів судового контролю. Лише в дисертації на здобуття наукового ступеня кандидата юридичних наук Косов В.В. у 2012 році досліджував питання про поняття та види суб'єктів судово-контрольного провадження на досудових стадіях кримінального процесу, їхній процесуальний статус та повноваження [74].

Як уже зазначалось вище, починаючи з 2012 року до КПК постійно вносились зміни, з'являлись нові суб'єкти, розширялись їх права, тому дослідження складу суб'єктів судового контрольного провадження є актуальним на сьогодні.

Кримінальний процесуальний кодекс 2012 року вперше в історії кримінального процесуального законодавства регламентував інститут сторін кримінального провадження.

Сторони кримінального провадження визначені в п. 19 ч. 1 ст. 3 КПК України.

У науці тривають дискусії щодо віднесення до сторін кримінального провадження тих чи інших суб'єктів. Зокрема, вчені вважають, що активним учасником саме з боку обвинувачення є потерпілий [106, с. 66], доводять доцільність віднесення представника юридичної особи до учасників кримінального провадження з боку захисту [32, с. 89]; [106, с. 65].

Визначаючи склад суб'єктів судового контрольного провадження, класифікуємо їх за кримінальною процесуальною функцією на:

- суб'єктів, які виконують функцію судового контролю за дотриманням прав, свобод і інтересів осіб у кримінальному провадженні (слідчий суддя);
- суб'єктів, які виконують функцію кримінального переслідування (дізнавач, слідчий, керівник органу досудового розслідування, прокурор, а у

випадках, установлених КПК, також потерпілий, його представник та законний представник). Керівник органу дізнання, на відміну від керівника органу досудового розслідування, не має права здійснювати досудове розслідування кримінальних проступків, користуючись повноваженнями дізнавача;

- суб'єктів, які виконують функцію захисту (підозрюваний, особа, стосовно якої передбачається застосування примусових заходів медичного чи виховного характеру або вирішувалося питання про їх застосування, їхні захисники та законні представники, цивільний відповідач та його представник, представник юридичної особи, щодо якої здійснюється провадження, третя особа, щодо майна якої вирішується питання про арешт, інша особа, права чи законні інтереси якої обмежуються під час досудового розслідування, особа, стосовно якої розглядається питання про видачу в іноземну державу (екстрадицію));

- суб'єктів, які виконують допоміжну функцію в судовому контрольному провадженні: заявник, у тому числі викривач, свідок та його адвокат, перекладач (сурдоперекладач), законний представник малолітньої або неповнолітньої особи, педагог або психолог, лікар, секретар судового засідання, судовий розпорядник та інші. В КПК жодного разу не згадується, що такі суб'єкти виконують допоміжну функцію, та об'єднання їх у зазначену групу відбулося в теорії кримінального процесу.

Учасників, які виконують допоміжну роль у кримінальному провадженні класифікують на: а) особи, які здійснюють ініціативну допомогу у виявленні й розкритті кримінального правопорушення (заявник, конфіденційний співробітник); б) особи, які захищають у кримінальному провадженні цивільно-правові інтереси (цивільний позивач, цивільний відповідач, їх представники, в тому числі і законні представники); в) особи, які представляють права та інтереси неповнолітніх (представник дитячої адміністрації, представники служби у справах дітей та кримінальної міліції у справах дітей); г) особи, які володіють спеціальними знаннями (експерт, спеціаліст); д) особи, які сприяють кримінальному провадженню (свідок, перекладач, понятий, секретар судового засідання, судовий розпорядник); е) особи, які беруть участь у кримінальному

провадженні у зв'язку із застосуванням запобіжних заходів (поручитель, заставодавець) [73, с. 251].

Також таких учасників розмежовують за критерієм процесуального інтересу на три групи: інтерес першої групи обумовлюється процесуальною відповідальністю; діяльність другої групи ґрунтується на посадових обов'язках; інтерес третьої групи має змішаний характер і ґрунтується на об'єднанні ознак двох попередніх груп [39].

Варто звернути увагу на можливість «трансформації» таких суб'єктів з набуттям ними у кримінальному провадженні іншого процесуального статусу. Наприклад, особа, яка звернулась із заявою про кримінальне правопорушення, за наявності визначених у КПК підстав, може бути визнана потерпілим та/або цивільним позивачем; особа, допитана як свідок, в подальшому може набутти статусу підозрюваного.

Суб'єктів судового контрольного провадження класифікують також за іншими підставами, як то: за формами, видами судового контрольного провадження; ініціативи суб'єктів; ролі суб'єкта у судового контрольному провадженні на досудових стадіях кримінального процесу; наділення суб'єкта владно-розпорядними повноваженнями; значення у здійсненні судової контрольної діяльності; за функціональною ознакою [74, с. 15-16].

Склад суб'єктів судового контрольного провадження має певні ознаки та особливості в порівнянні з учасниками кримінального провадження.

Слідчий суддя є тільки суб'єктом судового контрольного провадження і здійснює свої повноваження лише на стадії досудового розслідування. Особа, щодо якої здійснюється кримінальне переслідування, та приймає участь у судовому контрольному провадженні лише в статусі підозрюваного. Представник персоналу органу пробації не є суб'єктом судового контрольного провадження, оскільки він складає та подає досудову доповідь до суду і тільки в судовому розгляді кримінального провадження. КПК не закріплює право цивільного відповідача на звернення до слідчого судді.

Набуття процесуального статусу суб'єкта в кримінальному провадженні пов'язане з відповідними процесуальними діями чи рішеннями.

Наявність чи відсутність права в особи звертатись до слідчого судді зі скаргою або клопотанням є складовою відповідного процесуального статусу учасника кримінального провадження. У зв'язку з цим для того, щоб встановити чи має особа право подавати скаргу або клопотання, слідчий суддя має з'ясувати процесуальний статус цієї особи на підставі доданих до клопотання або скарги документів.

Так, наприклад, підставою для участі прокурора в конкретному кримінальному провадженні є відповідне процесуальне рішення, наявність якого слідчий суддя зобов'язаний перевірити.

У відповідності до ст.ст. 36, 37, 110 КПК рішення про призначення прокурора, який здійснюватиме повноваження прокурора в конкретному кримінальному провадженні, обов'язково повинно оформлюватись постановою, яка долучається до матеріалів кримінального провадження, що є підтвердженням факту наявності у прокурора відповідних повноважень.

Визначення керівником органу прокуратури прокурора (групи прокурорів), який здійснюватиме повноваження прокурора в конкретному кримінальному провадженні, є кримінально-процесуальним рішенням, яке утворює, змінює чи припиняє права і обов'язки, тобто має правові наслідки, в конкретному кримінальному провадженні з його початку до завершення та за процесуальною формою має бути передбачено (встановлено) кримінальним процесуальним законом. Надання прав, покладення обов'язків та визначення обсягу відповідальності за своєю юридичною природою потребує письмової форми заради уникнення суб'єктивізму та забезпечення правової визначеності [142].

Як зазначив Верховний суд у постанові від 22 лютого 2021 року у справі № 754/7061/15, витяг з ЄРДР не може замінити постанову керівника відповідного органу прокуратури про призначення (визначення) прокурора або групи прокурорів, які здійснюватимуть повноваження прокурорів у конкретному кримінальному провадженні, оскільки він не є кримінальним процесуальним

рішенням, що породжує зазначені правові наслідки в конкретному кримінальному провадженні. У випадку здійснення прокурором, не визначеним керівником органу прокуратури як такий, що здійснюватиме процесуальне керівництво у конкретному кримінальному провадженні, дій, передбачених ст. 36 КПК, то вони здійснюються неналежним суб'єктом [142].

Інші учасники кримінального провадження при зверненні до слідчого судді також зобов'язані обґрунтовувати своє право на звернення, долучаючи документи, що підтверджують їхній процесуальний статус у кримінальному провадженні, для з'ясування права на таке звернення.

Права та обов'язки суб'єктів судового контрольного провадження у досудовому розслідуванні законодавець визначає в окремих статтях, в різних главах, одночасно закріплюючи й алгоритм дій для забезпечення їхніх прав, свобод та інтересів та умови реалізації покладених обов'язків.

Захист прав, свобод та інтересів осіб у кримінальному провадженні має пріоритетне значення у судовому контрольному провадженні. Це кореспондується перш за все з неухильним дотриманням законів при здійсненні своїх повноважень слідчим суддею та стороною обвинувачення. Прийняття рішень, які істотно порушують права, свободи та інтереси інших осіб, є підставою для притягнення до дисциплінарної відповідальності як слідчого судді (ч. 1 ст. 106 Закону України «Про судоустрій і статус суддів»), так і прокурора (ст. 43 Закону України «Про прокуратуру»).

Належне та своєчасне виконання кожним із суб'єктів судового контрольного провадження своїх обов'язків прямо пов'язане із забезпеченням прав інших суб'єктів. Так, наприклад, виконання обов'язку щодо безпосереднього надіслання копій судових рішень сторонам та іншим особам, пов'язане із реалізацією їхніх процесуальних прав на оскарження відповідних ухвал, та відповідно безпідставне ненадіслання учасникам судового процесу копій ухвал, постановлених за результатами розгляду клопотань слідчого та/або прокурора у визначених КПК випадках, є істотним порушенням норм процесуального права під час здійснення правосуддя, що унеможливорює реалізацію суб'єктами судового

контрольного провадження наданих їм процесуальних прав та виконання процесуальних обов'язків, та є підставою для дисциплінарної відповідальності слідчого судді [155]. Прийняття рішення, яке входить до повноважень слідчого судді також може бути підставою для застосування до слідчого судді дисциплінарного стягнення [157].

Від законності дій слідчого та прокурора залежить правомірність набуття особою процесуального статусу та реалізація нею своїх прав.

З моменту повідомлення особі про підозру, вона набуває статусу підозрюваного. Оскільки обсяг процесуальних прав підозрюваного (стаття 42 КПК України) значно більшим, ніж в особи, якій таке повідомлення ще не вручене (хоча фактичні обставини можуть свідчити про подібну перспективу), вона набуває можливостей активно себе захищати, відстоювати свою позицію в кримінальному провадженні [138].

Викладена в письмовому повідомленні підозра служить підґрунтям для початку реалізації засади змагальності в кримінальному провадженні. У підозрюваного з'являються можливості впливати на зміст підозри та на подальше формулювання обвинувачення в обвинувальному акті, яким завершується досудове розслідування. Сформульована підозра встановлює межі здійснення слідчим і прокурором обвинувальної діяльності, а підозрюваний, його захисник та законний представник одержують можливість більш цілеспрямовано реалізовувати функцію захисту [138].

Порушення процесуального порядку повідомлення особі про підозру має наслідком ненабуття такою особою процесуального статусу підозрюваного.

Зміни до КПК України щодо можливості звернення підозрюваному, його захиснику чи законному представнику зі скаргою на повідомлення про підозру в порядку п. 10 ч. 1 ст. 303 КПК стали ще одним важелем у забезпеченні підозрюваному права на захист. Законодавець передбачив право на оскарження слідчому судді повідомлення слідчого, прокурора про підозру, встановивши певні умови: сплив одного місяця з дня повідомлення особі про підозру у вчиненні кримінального проступку або двох місяців з дня повідомлення особі про підозру у

вчиненні злочину, але будь-якому разі не пізніше прийняття рішення прокурором про закриття кримінального провадження або звернення до суду із обвинувальним актом.

На підставі аналізу ст. 303 КПК, а також судової практики, повідомлення про підозру може бути оскаржено як процесуальна дія, а підставою її оскарження, згідно з п. 1 ч. 1 ст. 303 КПК України, може бути порушення стороною обвинувачення процесуальних норм або недоведеність обґрунтованості підозри.

Регламентуючи можливість оскарження повідомлення про підозру в рамках судового контролю, КПК України не встановлює будь-яких правил або обмежень щодо предмету перевірки слідчим суддею повідомлення про підозру. Разом з тим загальні положення кримінального провадження свідчать про те, що при розв'язанні цього питання мають бути враховані такі положення (обставини):

- 1) підозра має ґрунтуватися на допустимих доказах (ч. 3 ст. 17 КПК);
- 2) обов'язок захисника забезпечувати з'ясування обставин, які спростовують підозру;
- 3) строк, після спливу якого дозволяється оскаржувати повідомлення про підозру;
- 4) функція слідчого судді;
- 5) вимоги щодо оцінки доказів слідчим суддею [238].

На стадії досудового розслідування слідчий суддя може, враховуючи правову позицію ЄСПЛ щодо визначення поняття "обґрунтована підозра" як існування фактів або інформації, які можуть переконати об'єктивного спостерігача в тому, що особа, про яку йдеться, могла вчинити правопорушення (п.175 Рішення в справі "Нечипорук і Йонкало проти України" (заява N42310/04, рішення від 21 квітня 2011 року, остаточне 21.07.2011) [167], оцінити лише достатність зібраних доказів для підозри певної особи у вчиненні кримінального правопорушення, не вдаючись до їх оцінки як допустимих [225].

Перевірка факту повідомлення особі про підозру є необхідною дією, яку слідчий суддя повинен здійснити в межах розгляду відповідного клопотання.

Встановлення факту повідомлення про підозру впливає на обсяг та спосіб реалізації учасниками кримінального провадження своїх прав та обов'язків, оскільки від них залежить порядок розгляду клопотання (наприклад, клопотання про продовження строку досудового розслідування розглядається за участю підозрюваного та його захисника після повідомлення особі про підозру). Розгляд відповідного клопотання слідчим суддею без встановлення факту вручення особі повідомлення про підозру може призвести до того, що до особи, яка відповідно до статті 42 КПК України не набула статусу підозрюваного, буде застосована правова процедура як до особи, яка має статус підозрюваного у відповідному кримінальному провадженні.

Варто зазначити, що сам факт складання письмового тексту повідомлення про підозру без його безпосереднього вручення відповідною особою не може бути розцінений як виконання нею усього комплексу дій, передбачених поняттям «здійснення повідомлення про підозру» [138].

Окремий науковий інтерес викликає визначення суб'єктного складу щодо здійснення повідомлення про підозру особам, перелік яких закріплений у ст. 481 КПК. Повідомлення про підозру спеціальним суб'єктам, відповідно до зазначеної норми, здійснюється виключно Генеральним прокурором (виконувачем обов'язків Генерального прокурора), його заступником, керівником обласної прокуратури, керівником Спеціалізованої антикорупційної прокуратури.

Велика Палата Верховного Суду 11 грудня 2019 року у справі № 536/2475/14-к виклала правову позицію та зазначила, що додаткова гарантія у формі встановлення спеціальної процедури здійснення повідомлення про підозру зазначеним в ст. 481 КПК категоріям осіб полягає саме у перевірці підстав і наступному складанні та підписанні повідомлення визначеними законом суб'єктами. Однак подальше вручення письмової підозри окресленим категоріям осіб не впливає на посилення або послаблення цих гарантій. Тому вручення повідомлення про підозру іншою уповноваженою особою за умови, що рішення було прийняте та підписане визначеним на це статтею 481 КПК України суб'єктом, не порушує встановлених гарантій [138].

Продовжуючи дослідження питання належного виконання суб'єктами судового контрольного провадження своїх обов'язків та використання своїх прав, варто звернути увагу на актуальну проблему сьогодення – це зловживання процесуальними правами, яке може мати місце як зі сторони захисту, так і зі сторони обвинувачення.

Варто зазначити, що зловживання сторони обвинувачення і захисту мають різні прояви та, відповідно, і різні наслідки як для кримінального провадження в цілому, так і для судового контрольного провадження у досудовому розслідуванні.

Для сторони захисту частіше за все притаманна «добросовісна» процесуальна поведінка, однак реалізація наданих прав здійснюється всупереч їх призначенню та/або суперечить інтересам інших учасників. Така поведінка переважно спрямована на перешкоджання своєчасному розгляду слідчим суддею клопотань. Сторона обвинувачення може проявляти умисну «недобросовісну» поведінку під час виконання своїх повноважень (неявка прокурора в судові засідання у випадках, коли участь прокурора є обов'язковою; ненадання слідчому судді матеріалів кримінального провадження, тощо).

Засоби боротьби з такими процесуальними «хитрощами» майже відсутні, оскільки КПК не закріплює ні поняття «зловживання процесуальними правами», ні алгоритму дій слідчого судді у разі встановлення таких обставин.

У КПК тільки декілька разів згадується про зловживання правами (ч. 4 ст. 81, ч.10 ст. 290, абз. 5 ч. 1 ст. 349 КПК) та, на відміну від інших процесуальних кодексів, у ньому немає такого розширеного переліку дій, які можуть розцінені як зловживання правами.

Відсутність в кримінальному процесуальному законі такого переліку дій швидше пов'язана з необхідністю суворого дотримання прав, свобод та інтересів учасників кримінального провадження, тому що такі дії, як правило, здійснюються в межах дозволеної процесуальним законом поведінки. Це ускладнює беззаперечно робити висновки, що конкретна дія чи бездіяльність учасника кримінального провадження є зловживанням своїми процесуальними

правами. Головне - встановити, що реалізація ним конкретного права здійснюється всупереч його призначенню, суперечить інтересам інших учасників та перешкоджає виконанню завдань кримінального провадження.

Ключовим у питанні чи є дія або бездіяльність зловживанням є встановлення мети, яка переслідується учасником кримінального провадження при реалізації своїх процесуальних прав чи передбачених законом повноважень [102].

Наведемо приклади зловживання процесуальними правами стороною захисту в судовому контрольному провадженні.

Доволі часто сторона захисту, зловживає наданим законодавцем правом на відвід шляхом подання необґрунтованих заяв.

Так, наприклад, заявляються відводи у зв'язку з тим, що слідчий суддя вже розглядав аналогічне клопотання або заяву та ним було відмовлено в їх задоволенні [249, 258], або слідчий суддя вже розглядав будь-яке інше клопотання або скаргу по цьому ж провадженню [250], слідчий суддя порушив, на думку особи, яка подає заяву про відвід, порядок виклику в судове засідання осіб [252], розглянув відвід без участі судді, якому він був заявлений, або його представника [221], керував судовим процесом, що призвело, на думку особи, яка подає скаргу, до порушення її прав [230], допустив у раніше постановлених ухвалах слідчого судді, на думку особи, помилки чи описки [243] [6, с. 196].

Непоодинокими є випадки використання учасниками процесу та їхніми представниками нецензурної лексики, образливих слів, символів у поданих до суду документах і в спілкуванні з судом, з іншими учасниками процесу, їхніми представниками, а також вчинення інших аналогічних дій.

Зазначене свідчить про очевидну неповагу до честі та гідності з боку осіб, які вчиняють такі дії, оскільки вказані дії суперечать основним засадам (принципам) кримінального провадження, а також його завданню, що превалює над будь-якими іншими міркуваннями в судовому процесі [144].

У статті 6 Закону України «Про судоустрій і статус суддів», закріплений принцип незалежності судів. Втручання в здійснення правосуддя, вплив на суд

або суддів у будь-який спосіб, неповага до суду чи суддів, збирання, зберігання, використання й поширення інформації усно, письмово або в інший спосіб з метою дискредитації суду або впливу на безсторонність суду, заклики до невиконання судових рішень забороняються і мають наслідком відповідальність, установлену законом [150].

Повага до суду має важливе значення зміцнює правопорядок і законність, та веде до справжньої правової держави.

Верховний Суд у постанові від 24 березня 2021 року в справі № 937/1056/20 зазначив, що в разі встановлення слідчим суддею випадків, коли процесуальна поведінка учасника, його висловлювання, зміст заяв по суті справи, заяв із процесуальних питань, інших процесуальних документів містить нецензурну лексику, образливі і лайливі слова, символи слідчий суддя наділений повноваженнями залишити таку заяву чи скаргу без розгляду [144].

Така позиція узгоджується з положеннями Конвенції про захист прав людини і основоположних свобод, у підпункті «а» п. 3 ст. 35 якої зазначено, що Суд оголошує неприйнятною будь-яку індивідуальну заяву, подану згідно зі статтею 34, якщо він вважає, що ця заява несумісна з положеннями Конвенції або протоколів до неї, явно необґрунтована або є зловживанням правом на подання заяви, та Суд може зробити це на будь-якій стадії провадження в справі [70].

Так, наприклад, ЄСПЛ у пункті 117 ухвали в справі «Aleksanyan v. Russia» (заява № 46468/06) указав, що постійне використання заявником образливих або провокаційних висловлювань може розглядатися як зловживання правом на заяву у значенні пункту 3 статті 35 Конвенції [158].

Неодноразові клопотання підозрюваного про залучення перекладача в тих випадках, коли такої потреби немає, на наш погляд, також можуть бути визнані зловживанням процесуальним правом. При вирішенні цього питання визначальним є впевненість слідчого судді, що підозрюваний дійсно не володіє або недостатньо володіє державною мовою, при цьому варто виходити із сукупності критеріїв, а саме: місце народження підозрюваного, тривалість його

проживання в Україні, освіта, поведінка підозрюваного під час проведення інших процесуальних дій.

Також до дій або бездіяльності, яка має ознаки зловживання можна віднести: подання численних необґрунтованих клопотань; повільне зачитування об'ємних клопотань при вирішенні питання про застосування запобіжного заходу затриманій особі; маніпуляції з автоматизованою системою документообігу суду; умисне неотримання судової повістки про виклик; подання клопотань про відкладення або оголошення перерви у судових засіданнях, при вирішенні питань, розгляд яких є невідкладним, тощо.

Підтримуємо позицію науковців щодо необхідності доповнення КПК статтею, яка б регламентувала порядок усунення за рішенням слідчого судді захисника від участі в кримінальному провадженні захисника, якщо він, зловживаючи своїми правами перешкоджає встановленню істини [61, с. 37]; [205, с. 22].

Вченими визначаються положення в КПК щодо підстав та порядку усунення захисника у випадку встановлення зловживання ним своїми правами. Зокрема, пропонується, що клопотання подається слідчим, яке погоджене з прокурором, та це клопотання розглядає слідчий суддя, який з'ясовує відомості, які саме встановлені слідчим дані щодо зловживання захисником своїми правами, що є перешкодою для встановлення істини у справі. Ухвала постановлена за результатами розгляду клопотання може бути оскаржена. У разі прийняття слідчим суддею рішення про усунення захисника слідчий повинен роз'яснити підозрюваному право запросити іншого захисника та надати для цього час, а коли залучення захисника є обов'язковим, винести постанову про його призначення [205, с. 22-23].

Отже, суб'єктами судового контрольного провадження є: учасники кримінальних процесуальних відносин, які беруть участь у даному провадженні у випадках, передбачених КПК, мають комплекс прав та обов'язків, спрямованих на захист своїх прав, свобод та інтересів та на реалізацію завдань кримінального

провадження, які вступають у відносини з іншими суб'єктами за своєю ініціативою або внаслідок їх залучення.

Процесуальний статус кожного із суб'єктів судового контрольного провадження має свої особливості, що обумовлюється виконуваними ними функціями та їхніми інтересами.

1.5 Структура судового контрольного провадження

Проблема розуміння структури кримінального процесу завжди мала актуальний характер і була предметом численних досліджень у царині науки. Кримінальний процесуальний закон, на жаль, є недосконалим, динамічним, таким, що обумовлює потребу в наукових розробках, у тому числі й у напрямку перспектив структури судового контрольного провадження, пошуку найбільш перспективних форм і напрямів реалізації стадій та інших складових судового контрольного провадження у досудовому розслідуванні.

У загальному вигляді структура розглядається як система відносин об'єктивно існуючих елементів, є об'єктивною і відображає характер співвідношення реальних елементів [100, с. 223].

Кримінальний процес, будучи цілісним соціально-правовим утворенням, як і будь-який інший вид діяльності, є змістовним і складається з окремих відносно самостійних структурних елементів, що перебувають між собою у певному взаємозв'язку та взаємозалежності [113, с. 43].

Перш ніж перейти безпосередньо до дослідження питання структури судового контрольного провадження, доцільно звернутись до поняття структури (системи) кримінального процесу та його елементів, що надасть змогу в подальшому визначити структуру судового контрольного провадження та дійти науково обґрунтованих висновків.

Традиційно в науковій та навчальній літературі система кримінального процесу характеризувалася як сукупність його стадій, що послідовно змінюють одна одну [59, с. 6].

В.С. Зеленецький структуру кримінального процесу визначав як сукупність відносно самостійних видів процесів - дослідчого, полістадійного, які утворюють дев'ять стадій, та сумарного (скороченого), пропонуючи шестирівневу структуру, що складається із трьох зазначених процесів, стадій, етапів, процесуальних дій, елементарних процесуальних актів, «квантів» процесуальних дій [55, с. 101]. Ю.К. Якимович зазначав, що кримінальний процес можна поділяти по «вертикалі» - на види кримінальних проваджень, та по «горизонталі» - на кримінально-процесуальні етапи, стадії [275, с. 4]. М.Г. Погорецький, характеризуючи структуру кримінального процесу, виділяє внутрішні структурні елементи: об'єкт, мету, завдання, засоби, суб'єкти та результат, що утворюють його як цілісну діяльнісну систему, а також зовнішні його елементи - стадії, організаційно-правові форми (види проваджень) [113, с. 44].

Прийняття КПК 2012 року стало поштовхом для нового структурування кримінального процесу, зокрема зазначається, що сучасна система кримінального процесу утворюється сукупністю процесуальних проваджень та порядків здійснення процесуальної діяльності в їхніх межах [59, с. 11]. Змінилась система стадій кримінального процесу і змістовне наповнення кожної з них. Варто зазначити, що в юридичній науці немає єдиної точки зору щодо співвідношення понять «провадження» і «стадія».

Так, В. Вапнярчук пише, що вони співвідносяться між собою як якісні статична й динамічна характеристики процесу відповідно, які можуть взаємоперетинатися, характеризувати, але не вичерпувати одне одного [23, с. 219-220], та зрештою, це єдине явище, але взате зі своєї статичної чи «змістовної», сторони (провадження як елемент «функціональної послідовності») або динамічної, чи формальної, сторони (стадія як елемент «логічної послідовності») [23, с. 221].

В.В. Трофименко категорично не погоджується з цією позицією та відмежовує кримінальне процесуальне провадження від інших споріднених понять, зокрема, стадій кримінального процесу. До сутнісних ознак кримінального провадження він відносить: 1) комплексний відносно автономний

характер провадження; 2) особливий предмет провадження; 3) специфіку способів здійснення процесуальної діяльності в межах провадження, що обумовлюється характером процесуальних відносин, які складають предмет правового регулювання, і процесуальних дій, що здійснюються з метою вирішення поставлених завдань; 4) наявність процесуальних актів, які притаманні конкретному провадженню, забезпечують вирішення його завдань і у яких формалізуються отримані процесуальні результати; 5) багатосуб'єктність провадження; 6) полістадійність [199, с. 245-247].

Як уже зазначалось, система кримінального процесу може бути представлена горизонтальною та вертикальною структурою.

Одним із структурних елементів кримінального процесу є кримінальне провадження - це цілісна відносно автономна полістадійна частина кримінального процесу, що об'єднує комплекс взаємопов'язаних і взаємообумовлених процесуальних дій, які, будучи спрямованими на вирішення загальних завдань кримінального провадження через досягнення конкретного правового результату, здійснюються уповноваженими суб'єктами з приводу процесуальних відносин (що можуть бути пов'язані чи не пов'язані безпосередньо з матеріально правовими відносинами), які відрізняються предметною характеристикою в особливому процесуальному порядку, результати яких формалізуються у відповідних процесуальних рішеннях [59, с. 12].

Разом із цим, В.М. Трофименко зазначає, що кримінальне провадження є системоутворюючим поняттям, до якого входять окремі процесуальні провадження, що співвідносяться між собою у певному порядку, мають різну процесуальну форму і характеризуються власними завданнями, для вирішення яких вони й передбачені законодавцем [199, с. 236].

Не зупиняючись детально на класифікації кримінальних проваджень, зазначимо, що, як правило, у науковій літературі всі наявні в системі сучасного кримінального процесу процесуальні провадження за критерієм спрямованості поділяють на дві групи: основні та забезпечувальні [199, с. 236]; [59]; [276, с. 82-84], які у свою чергу поділяються на додаткові та особливі. Саме до особливих

кримінальних проваджень відносять провадження, що виникають й розвиваються у зв'язку із здійсненням судового контролю під час досудового розслідування. Обґрунтовуючи це тим, що в їхній основі знаходяться відносини адміністративно-правового характеру, які засновані на власних повноваженнях слідчого та прокурора, наданих їм для забезпечення здійснення належного розслідування. Направлені ці провадження не на встановлення наявності або відсутності кримінально-правових відносин, а на вирішення питання про дотримання всіх норм кримінально-процесуального законодавства, які регламентують порядок здійснення тієї чи іншої процесуальної дії [276, с. 82-84].

Погоджуємось, що дійсно судове контрольне провадження є особливими різновидом провадження, оскільки не пов'язано з вирішенням питання щодо винуватості або невинуватості особи у вчиненні кримінального правопорушення, та направлено на здійснення контролю за дотримання прав, свобод та інтересів осіб під час здійснення досудового розслідування. Слідчий суддя на підставі доказів повинен визначити лише чи є причетність особи до вчинення кримінальних правопорушень вірогідною та достатньою для повідомлення такій особі про підозру [11, с. 332].

У структурі особливих проваджень Трофименко В.М. виділяє: провадження, щодо розгляду слідчим суддею клопотань про надання дозволу на проведення процесуальних дій, що обмежують конституційні права особи (провадження з розгляду слідчим суддею клопотань про застосування заходів забезпечення кримінального провадження: провадження, що здійснюється у змагальній процедурі та провадження, що здійснюється в режимі обмеження змагальності; провадження по наданню слідчим суддею згоди на проведення слідчих (розшукових) та негласних слідчих (розшукових) дій); провадження з розгляду слідчим суддею скарг на рішення, дії чи бездіяльність слідчого, дізнавача або прокурора, які можуть бути оскаржені під час досудового розслідування; провадження з розгляду заяви про відвід; провадження, спрямоване на легалізацію доказів; провадження з розгляду клопотання про технологічну переробку речових доказів або їх знищення; провадження з розгляду

клопотання про обмеження строку ознайомлення з матеріалами кримінального провадження; провадження з вирішення питань в порядку міжнародної правової допомоги; провадження з розгляду клопотань про здійснення спеціального досудового розслідування [199, с. 278].

«Горизонтальна» структура судового контрольного провадження, його етапи, процесуальні дії та процесуальні акти досліджувались лише фрагментарно в царині науки. Так, О. Мироненко характеризував етапи порядку обрання заходів забезпечення кримінального провадження: 1) ініціювання обрання запобіжного заходу; 2) забезпечення прибуття підозрюваного для розгляду клопотання про обрання запобіжного заходу; 3) судовий розгляд слідчим суддею клопотання про обрання запобіжного заходу; 4) ухвалення судового рішення за підсумками розгляду такого клопотання [101, с. 59]; С.О. Пшенічко - етапи розгляду скарг на рішення, дії чи бездіяльність слідчого, прокурора під час досудового розслідування: 1) відкриття провадження з розгляду скарги; 2) підготовче провадження з розгляду скарги; 3) судове засідання з розгляду скарги [153, с. 14-15]; Трофименко В.В. вказував тільки на дві стадії провадження з розгляду слідчим суддею таких скарг: відкриття провадження за скаргою та судовий розгляд скарги [199, с. 246].

Розглянемо більш детально й комплексно елементи структури судового контрольного провадження у досудовому розслідуванні.

При визначенні структури судового контрольного провадження буде застосовуватись термін «стадія» умовно, оскільки головним є висвітлення динаміки діяльності слідчого судді.

Сутність **першої стадії** судового контрольного провадження полягає у вирішенні питання щодо можливості здійснення судового контролю за відповідним зверненням суб'єктів кримінального провадження.

На цій стадії слідчим суддею приймає процесуальне рішення щодо відкриття провадження або відмови у відкритті провадження (у випадку надходження скарги на рішення, дії чи бездіяльність слідчого, дізнавача або прокурора, які можуть бути оскаржені під час досудового розслідування), або у

випадках, передбачених КПК повернення поданого клопотання або скарги (ч. 3 ст. 151 КПК, ч. 3 ст. 172 КПК, ч. 4 ст. 244 КПК, ч. 2 ст. 295-1 КПК, ч. 2 ст. 297-3 КПК, ч. 2 ст. 304 КПК) [11, с. 333].

Відмовити у відкритті провадження слідчий суддя має право на підставі ч. 4 ст. 304 КПК у випадку, якщо скарга подана на рішення, дію чи бездіяльність слідчого, дізнавача, прокурора, яка не підлягає оскарженню.

Статтею 55 Конституції України кожному гарантовано право на оскарження в суді рішень, дій чи бездіяльності органів державної влади, органів місцевого самоврядування, посадових і службових осіб [71].

Зазначене конституційне право на оскарження в суді будь-яких рішень, дій чи бездіяльності всіх органів влади, місцевого самоврядування, посадових і службових осіб забезпечується в порядку, визначеному процесуальним законом.

Європейський суд з прав людини у своїй прецедентній практиці виходить із того, що положення пункту 1 статті 6 Конвенції про захист прав людини і основоположних свобод гарантує кожному право звернення до суду. Згідно з рішенням Європейського суду з прав людини у справах «Креуз проти Польщі» від 19 червня 2001 року право на суд не є абсолютним та воно може бути піддане обмеженням, дозволеним за змістом, тому що право на доступ до суду за самою своєю природою потребує регулювання з боку держави [163].

Встановлення законодавцем такого обмеження права на оскарження рішення, дії чи бездіяльності слідчого або прокурора на досудовому провадженні має на меті забезпечити належне здійснення правосуддя через розумне регулювання кількості справ, що надходять до слідчих суддів, та створення умов для ефективного використання обмежених ресурсів судової влади [237].

Статтею 304 КПК чітко визначено, які рішення слідчий суддя може прийняти у випадку надходження до його провадження скарги. Однак не знайшов законодавчого закріплення такий алгоритм дій слідчого судді у випадку надходження до нього клопотання або заяви. Кримінальним процесуальним законом визначено лише право слідчого судді в конкретно передбачених випадках повернути подане клопотання, але при надходженні до слідчого судді клопотання

не встановлено потреби постановлення ухвали про прийняття його до провадження або відкриття провадження.

Визначення в особи наявності або відсутності права на звернення до слідчого судді, дотримання правил територіальної підсудності є обов'язковим процесуальним етапом при вирішенні питання щодо можливості відкриття провадження не тільки по скарзі, але й у випадку подання клопотання. У зв'язку з відсутністю чіткої законодавчої регламентації судова практика містить випадки постановлення слідчими суддями ухвал про повернення клопотань із підстав, які прямо не визначені процесуальним законом, у тому числі й з підстав непідсудності поданого клопотання [254]; [255]. Відсутність положення законодавства, що прямо передбачає можливість повернення поданого клопотання з підстав непідсудності, не може трактуватись на користь підходу, що сторона обвинувачення може звертатись з клопотання до будь-якого слідчого судді.

Також неоднакова судова практика відносно прийняття процесуального рішення за результатами розгляду клопотання, розгляд якого не входить до повноважень слідчого судді, в тому числі й стадії, на якій вирішується зазначене питання.

Так, Київський апеляційний суд в ухвалі від 11 червня 2019 року по справі № 11-сс/824/3384/2019 зазначив, що положення ч. 4 ст. 304 КПК щодо відмови у відкритті провадження не підлягають застосуванню у випадку надходження до слідчого судді клопотання сторони кримінального провадження, а не скарги [223]. При цьому зазначений апеляційний суд при розгляді іншої справи № 11-сс/824/1330/2019 зазначив, що оскільки особа не мала права звертатись до слідчого судді з клопотанням, яке не охоплюється його повноваженнями, що мають реалізовуватися в спосіб, передбачений процесуальним законом, воно підлягає поверненню особі, яка його подала [221]; [239]; а при розгляді справи № 752/21240/17, скасовуючи ухвалу слідчого судді з підстав відсутності повноважень слідчого судді щодо розгляду поданого клопотання та ухвалення

рішення за результатами його розгляду, відмовив у задоволенні поданого клопотання [224].

Клопотання особи, право якої на таке звернення не закріплено в КПК, а також ненадання документів, що підтверджують її процесуальний статус унеможлиблює також прийняти рішення слідчим суддею про прийняття поданого клопотання до розгляду та є відповідно підставою для його повернення. По аналогічному шляху йде й судова практика [231].

Наведені ситуації демонструють, що визначення в законодавстві можливості повернення слідчим суддею клопотань учасників кримінального провадження з підстав недотримання правил підсудності, подання клопотання особою, яка не має на це права, або з підстав звернення до суду з клопотанням, розгляд якого не відноситься до повноважень слідчого судді є обґрунтованою та необхідною. У зв'язку з цим, вважаємо необхідним визначити в КПК підстави для повернення будь-якого клопотання: 1) якщо клопотання подане особою, яка не має право подавати таке клопотання; 2) клопотання не підлягає розгляду в цьому суді; 3) розгляд поданого клопотання не входить до повноважень слідчого судді [11, с. 332].

Другою стадією у судовому контрольному провадженні є стадія організації розгляду звернення [11, с. 334].

Після прийняття рішення про відкриття провадження за скаргою або прийняття до провадження клопотання чи заяви слідчим суддею вирішуються питання щодо визначення часу та місця проведення судового засідання, визначається необхідність призначення судового засідання в режимі відеоконференцзв'язку, здійснення виклику учасників кримінального провадження, витребування в сторони обвинувачення матеріалів кримінального провадження.

Кримінальним процесуальним законом встановлено обов'язок повідомити учасників кримінального провадження про час і місце розгляду клопотання або скарги. Слідчий суддя повинен вжити заходи, направлені на організацію своєчасного повідомлення таких учасників секретарем судового засідання, на

якого у відповідності до п. 1 ч. 1 ст. 73 КПК покладається обов'язок здійснення судових викликів і повідомлень.

Порядок здійснення виклику в кримінальному провадженні визначений статтею 135 КПК України, частиною першою якої передбачено, що особа викликається до слідчого судді, суду шляхом вручення повістки про виклик, надіслання її поштою, електронною поштою чи факсимільним зв'язком, також допускається здійснення виклику по телефону або телеграмою [78].

З метою дотримання прав усіх учасників кримінального провадження має важливе значення дотримання порядку його здійснення, який повинен бути оперативним, своєчасним, має враховувати строки розгляду клопотання або скарги.

Здійснення зазначених вище процесуальних дій є не менш важливим, оскільки впливає на реалізацію учасниками судового контрольного провадження, наданих їм процесуальних прав та на виконання процесуальних обов'язків.

Третя стадія судового контрольного провадження полягає в розгляді по суті скарги, клопотання або заяви, на якій слідчим суддею вчиняються процесуальні дії та приймаються, як зазначалось вище, елементарні процесуальні акти. Зазначена стадія містить такі етапи розгляду.

Скарги на рішення, дії чи бездіяльність слідчого, дізнавача або прокурора, які можуть бути оскаржені під час досудового розслідування, розглядаються слідчим суддею місцевого суду згідно із правилами судового розгляду, передбаченого статтями 318-380 КПК України, з урахуванням положень глави 26 КПК [78].

Системний аналіз норм КПК України дає підстави для висновку, що застосування до розгляду клопотань слідчих суддів положень, які регламентують правила судового розгляду, також можливо з урахуванням особливостей досудового провадження [11, с. 334].

Детального порядку розгляду клопотань та заяв слідчим суддею КПК не визначає, а лише закріплює певні особливості такого розгляду, у деяких випадках визначаючи учасників кримінального провадження, які мають право подавати

клопотання та брати участь у його розгляді, строки розгляду клопотання, права й обов'язки осіб, які беруть участь у розгляді клопотання [11, с. 334].

Стадія розгляду слідчим суддею клопотання або заяви починається з етапу відкриття судового засідання та вчинення інших процесуальних дій, направлених на роз'яснення прав учасників кримінального провадження, які беруть участь у його розгляді.

У призначений день та час слідчий суддя відкриває судове засідання й оголошує про розгляд відповідного клопотання або скарги.

Секретар судового засідання доповідає суду, хто з учасників судового контрольного провадження, які викликались прибули в судове засідання, встановлює їх особи, перевіряє повноваження захисників і представників, повідомляє про причини неприбуття осіб, яким були вручені судові повіски або повідомлення. Також секретар повідомляє про повне фіксування судового засідання технічними засобами, а слідчий суддя оголошує ким буде розглядатись клопотання, заява або скарга, за участю яких осіб та роз'яснює права на відвід.

Судовий розпорядник роздає особам, які беруть участь у розгляді, пам'ятку про їхні права та обов'язки, передбачені КПК, а слідчий суддя з'ясовує, чи зрозумілі їм їх права та обов'язки й у разі необхідності роз'яснює їх. Виняток становить ч. 2 ст. 193 КПК, яким зобов'язано слідчого суддю роз'яснити права підозрюваному при розгляді клопотання про застосування запобіжного заходу у вигляді тримання під вартою.

Наступний етап полягає в прийнятті слідчим суддею процесуального рішення щодо можливості або неможливості розгляду клопотання чи скарги за відсутності особи, яка не з'явилась у судове засідання.

При розгляді цього питання необхідно враховувати загальні засади кримінального провадження, зокрема, які визначені пунктом 15 частини першої статті 7 та частинами першою, другою статті 22 КПК України. Закон наділяє сторони рівними процесуальними правами, реалізація яких дає можливість ефективно виконувати притаманну їм процесуальну функцію. Доведення переконливості своїх доказів перед слідчим суддею та відстоювання своїх

інтересів особисто в суді є складовою принципу змагальності. І саме слідчий суддя у судовому контрольному провадженні у досудовому розслідуванні повинен бути гарантом зазначених прав, створивши необхідні умови їх для реалізації сторонами.

Встановлюючи правило щодо розгляду клопотання за участю слідчого або прокурора, а також підозрюваного та його захисника, законодавець визнав за необхідне створення на стадії досудового розслідування умов, за яких учасники провадження, беручи участь у судовому засіданні, однаковою мірою будуть мати можливість надати слідчому судді речі, документи, інші докази, заявляти клопотання, зможуть реалізувати інші процесуальні права, враховуючи стадію кримінального процесу і обставини, які їй відповідають. Тобто в цьому випадку дотримання засад кримінального провадження, визначених статтями 7, 22, 27 КПК України, та забезпечення можливості реалізації учасниками процесу своїх прав під час розгляду відповідного клопотання втілюється, зокрема, через виконання слідчим суддею вимог закону щодо його розгляду за участю всіх осіб, участь яких є обов'язковою відповідно до положень КПК [11, с. 334].

Недотримання слідчим суддею цих вимог є істотним порушенням норм процесуального права. При цьому виконання слідчим суддею вимог статей 135, 136 КПК України розглядається через належне встановлення обставин того, чи дійсно певний учасник був викликаний до слідчого судді та чи здійснено відповідний виклик із дотриманням правил процесуального закону. Невиконання обов'язку щодо встановлення дійсних обставин щодо належного виклику певних учасників до слідчого судді та чи здійснено такі виклики із дотриманням правил процесуального закону; дати та обставини неповідомлення є підставою для притягнення слідчого судді до дисциплінарної відповідальності [181].

Законодавець не завжди встановлює обов'язкову явку учасників кримінального провадження та визначає, що їх неприбуття не є перешкодою для розгляду того чи іншого питання, що обумовлюється необхідністю своєчасного та оперативного розгляду.

Однак не всі науковці поділяють таку позицію законодавця. Так,

наприклад, Н. Карпов та А. Штанько зазначають, що службова особа (слідчий, прокурор) обов'язково має брати участь у судовому засіданні, на підставі чого пропонують виключити з ч. 1 ст. 146 КПК положення про те, що неприбуття службової особи, яка внесла клопотання про накладання грошового стягнення, не перешкоджає його розгляду [60, с. 75-76]; [96, с. 107], обґрунтовуючи свою позицію тим, що на слідчого та прокурора покладено тягар доказування та необхідності доведення перед слідчим суддею обставин, зазначених у клопотанні.

Однак, пропонуючи будь-які зміни в законодавстві, необхідно враховувати безліч критеріїв, в тому числі й практичну значимість та можливість їх втілення, оскільки забезпечення належного повідомлення щодо часу та місця проведення судового засідання з дотриманням строків розгляду клопотання або скарги не завжди є можливим, що у свою чергу тягне не тільки порушення положень кримінального процесуального закону, але в деяких випадках гальмує або унеможлиблює проведення досудового розслідування.

Як приклад можна зазначити положення кримінального процесуального закону, яким імперативно закріплюється необхідність участі у розгляді клопотання про продовження строків досудового розслідування слідчого або прокурора, а також підозрюваного та його захисника, у разі розгляду клопотання про продовження строку досудового розслідування після повідомлення особі про підозру. Частиною 3 статті 295-1 КПК встановлюється строк розгляду клопотання – протягом трьох днів з дня його одержання, але в будь-якому разі до спливу строку досудового розслідування [78]. Отже, чи буде неприбуття в судове засідання для розгляду клопотання про продовження строків досудового розслідування підозрюваного та його захисника підставою для відмови в задоволенні клопотання, виходячи з відсутності можливості відкласти розгляд, однак враховуючи строки досудового розслідування, які закінчуються, та розгляд зазначеного клопотання після їх спливу буде неможливим [11, с. 334-335].

У судовій практиці є випадки відмови в задоволенні клопотання про продовження строків досудового розслідування з підстав неявки в судове засідання підозрюваного [245]. Відмова на цій підставі в задоволенні клопотання

тягне певні юридичні наслідки у вигляді неможливості реалізації стороною обвинувачення наданих їй кримінальним процесуальним законом прав щодо доведення обвинувачення, тому є важливим збереження балансу між забезпеченням прав осіб у кримінальному провадженні, виконанням завдань кримінального провадження та запобіганням зловживанню учасниками кримінального провадження своїми правами.

Отже, вважаємо, що є можливим розгляд клопотання про продовження строків досудового розслідування у випадку неможливості прибуття в судове засідання підозрюваного та його захисника за умови їх належного повідомлення, та пропонуємо внести зміни в ч. 3 ст. 295-1 КПК, виклавши її в такій редакції: «неприбуття підозрюваного та захисника, що були належним чином повідомлені про місце та час проведення судового засідання для участі в розгляді клопотання про продовження строку досудового розслідування, не перешкоджає його розгляду» [11, с. 335].

Неявка слідчого або прокурора в судове засідання для розгляду клопотання, яке подано стороною обвинувачення, участь яких є обов'язковою, є підставою для відмови в задоволенні клопотання. Деякі вчені пропонують в цьому випадку одночасно з прийняттям рішення про відмову в задоволенні клопотання (якщо клопотання подане слідчим) довести до відома начальника органу внутрішніх справ, прокурора інформацію щодо неналежної поведінки слідчого [72, с. 26]. Однак, це не входить до повноважень слідчого судді та такі дії не спрямовані на досягнення мети судового контролю та виконання його завдань [6, с. 198].

Доказами належного повідомлення особи про виклик до суду щодо розгляду клопотання можуть бути, зокрема, підпис такої особи в розписці, поштовому повідомленні, листі електронної пошти про підтвердження отримання особою судової повістки на електронну пошту тощо. За відсутності таких доказів немає підстав для висновку, що особа була повідомлена про виклик до суду належним чином.

Наявність належного повідомлення та можливість прийняти рішення за відсутності учасника кримінального провадження, якому надається право на участь в судовому засіданні, має істотне значення в частині забезпечення засади гласності та його права на доведення перед слідчим суддею переконливості доводів на підтвердження або спростування обставин, зазначених у клопотанні, заяві або скарзі. Так, наприклад, здійснення розгляду скарги на постанову слідчого про закриття кримінального провадження без участі скаржника за відсутності належного повідомлення стало підставою для притягнення слідчого судді Рівненського міського суду Рівненської області до дисциплінарної відповідальності та застосування дисциплінарного стягнення у виді догани з позбавленням права на отримання доплат до особового окладу судді протягом одного місяця [178]. Також стало підставою для притягнення до дисциплінарної відповідальності слідчого судді за розгляд клопотання про тимчасовий доступ до речей та документів за відсутності слідчого та особи, у володінні якої знаходяться такі речі і документи [179]. Однак Велика Палата Верховного суду скасовувала Рішення Вищої ради правосуддя від 06 червня 2019 року № 1556/0/15-19 «Про залишення без змін рішення Другої Дисциплінарної палати Вищої ради правосуддя від 30 січня 2019 року № 264/2дп/15-19 про притягнення судді Печерського районного суду міста Києва до дисциплінарної відповідальності [139], та в постанові зазначила таке.

Стаття 163 КПК передбачає обов'язкову участь у судовому засіданні автора клопотання. Проте механізму забезпечення явки такої особи, якщо вона з певних причин не прибула, кримінальний процесуальний закон не встановлює, і дії слідчого судді в цьому разі не регламентує, на відміну від випадків нез'явлення інших учасників процесу на різних стадіях провадження, насамперед під час розгляду справи по суті. Юридична невизначеність наслідків неявки в судові засідання автора клопотання про тимчасовий доступ до документів позбавляє слідчого суддю можливості вжити правових заходів реагування і відповідно прийняти законне процесуальне рішення, зумовлене неприбуттям слідчого, зокрема, залишити клопотання без розгляду чи закрити провадження.

Прогалини законодавства, недостатня урегульованість питання на нормативному рівні не можуть слугувати підставами для притягнення слідчого судді до дисциплінарної відповідальності за його правову позицію при вирішенні поданого клопотання [139].

Продовжуючи аналіз щодо необхідності участі того чи іншого учасника кримінального провадження, не можна обійти увагою дискусію в царині науки щодо надання потерпілому права брати участь у судових засіданнях з розгляду клопотань, зокрема клопотання про обрання запобіжного заходу. Як зазначили Ю.М. Грошевий та О.Г. Шило, застосування стосовно підозрюваного запобіжного заходу спрямоване на забезпечення можливості здійснення правосуддя, у чому перш за все заінтересований і сам потерпілий. Тому судовий розгляд цього питання безпосередньо стосується і його інтересів, у зв'язку з чим позбавляти його права участі в цьому судовому провадженні фактично дорівнює відмові у його праві на судовий захист на цьому етапі провадження [43, с. 219- 222].

Аналогічною є позиція М.В. Даньшина, який вважає, що судово-контрольні провадження, під час яких розглядаються клопотання слідчого, прокурора про застосування до підозрюваних, обвинувачених запобіжних заходів, повинні проводитися з обов'язковою участю потерпілого як найбільш зацікавленого учасника кримінального провадження, адже кримінальне провадження є двостороннім актом: особа, яка вчинила це правопорушення (підозрюваний, обвинувачений), і жертва правопорушення (потерпілий). Тож відсторонення потерпілого від участі у подібному судово-контрольному провадженні – це не судовий захист його конституційних прав на життя, здоров'я, безпеку тощо, а навпаки, грубе їх порушення з боку самого слідчого судді [47, с. 150].

С.В. Давиденко вважає, що потерпілий має право наводити свої доводи в обґрунтування перерахованих у законі підстав, умов і обставин для застосування запобіжного заходу з метою доказування факту реальності існуючої загрози, яка надходить від підозрюваного, обвинуваченого або їх оточення [46, с. 196].

Частково погоджуємось із зазначеним позиціями. Так, безперечно, участь потерпілого в розгляді клопотання про застосування запобіжного заходу розширить реалізацію його прав, однак визначення його обов'язкової участі може призвести до процесів, які можуть впливати на своєчасність розгляду клопотань, що є необхідною умовою для забезпечення своєчасного здійснення контролю за дотриманням прав, свобод і інтересів осіб у кримінальному провадженні. Тому вважаємо доцільним викласти частину 1 ст. 193 КПК України в такій редакції: «Розгляд клопотання про застосування запобіжного заходу здійснюється за участю прокурора, підозрюваного, обвинуваченого, його захисника, крім випадків, передбачених частиною шостою цієї статті, а також за участю потерпілого. Неявка потерпілого в судові засідання не є перешкодою для його розгляду» [11, с. 335].

Після вирішення питання щодо можливості здійснювати розгляд справи за участю осіб, які з'явилися для участі в розгляді клопотання або скарги, надання матеріалів кримінального провадження, слідчий суддя переходить до розгляду по суті.

На цьому етапі слідчий суддя надає можливість оголосити клопотання, заяву або скаргу особі, яка з ними звернулася та заслуховує думку та запитання інших учасників судового контрольного провадження.

Потім слідчий суддя повинен безпосередньо дослідити документи, якими обґрунтовується клопотання, заява або скарга в судовому засіданні шляхом оголошення їх змісту.

Учасники кримінального провадження можуть скористатися своїм правом щодо виклику свідків; долучити документи, на обґрунтування доводів, зазначених у клопотанні, заяві або скарзі, або на їх спростування та інше.

Узагальнюючи наукові позиції щодо порядку розгляду скарги в частині необхідності та можливості здійснення допиту слідчим суддею свідків, варто зазначити, що вони переважно зводяться до двох: 1) можливість допиту свідка [74, с. 11-12]; 2) недоцільність такого допиту [90, с. 342].

Так, наприклад, обґрунтовуючи свою позицію, М.В. Макаров зазначає, що не слід перетворювати судовий розгляд скарги в повноцінне судові слідство.

Слідчий суддя не вправі допитувати свідків, проводити інші процесуальні дії щодо перевірки доказів, які зібрані під час проведення досудового розслідування [90, с. 342]. Не погоджуємось із такою позицією та й вибірковою позицією законодавця, який забезпечує це право тільки у визначених КПК випадках. Забезпечення права на допит свідка, у тому числі й при розгляді скарги, не повинно обмежуватись. Інше питання, що це право не є беззаперечним, оскільки доцільність та необхідність допиту свідка при розгляді скарги повинно визначатись слідчим суддею залежно від предмету скарги або клопотання та обставин, які будуть доводитися показаннями свідка.

Дослідження речових доказів та документів полягає в тому, що головуючий оголошує їх в судовому засіданні та надає для ознайомлення іншим учасникам кримінального провадження. Варто зазначити, що в даному випадку в судовому засіданні можуть бути оголошені лише документи, долучені до матеріалів скарги або клопотання та в об'ємі, необхідному для її розгляду. Дослідження доказів, документів, які містяться в матеріалах кримінального провадження, шляхом їх оголошення повного змісту в судовому засіданні є необхідним тільки за обґрунтованим клопотанням учасника кримінального провадження, враховуючи положення щодо неможливості розголошення таємниці, яка охороняється законом.

Після з'ясування обставин та перевірки їх доказами слідчий суддя в судовому засіданні з'ясовує в учасників кримінального провадження, чи бажають вони доповнити судовий розгляд і чим саме [11, с. 335]. У разі заявлення клопотань про доповнення розгляду слідчий суддя розглядає їх, у зв'язку з чим має право ставити запитання учасникам кримінального провадження, які приймають участь в судовому засіданні. За відсутності клопотань або після вирішення заявлених клопотань, слідчий суддя постановляє ухвалу про закінчення з'ясування обставин та перевірки їх доказами, і переходить до судових дебатов [11, с. 335].

У судових дебатах найбільшою мірою проявляється змагальність сторін у доведенні перед слідчим суддею переконливості їхніх правових позицій, сприяє

всебічному, неупередженому й об'єктивному дослідженню всіх доказів, врахуванню всіх доводів, та, відповідно, постановленню законного й обґрунтованого рішення слідчого судді. Та, як зазначалось вище, зокрема, у випадку розгляду клопотання за участю не тільки однієї сторони обвинувачення, етап судових дебатів є обов'язковим [11, с. 335-336].

Варто звернути увагу на судову практику з цього питання та зазначити, що недослідження матеріалів клопотання, скарги або заяви, нез'ясування в учасників провадження, чи бажають вони доповнити судовий розгляд і чим саме, не проведення судових дебатів є підставою для скасування судового рішення. Ухвалою апеляційного суду Полтавської області по справі № 554/11727/15 від 16 березня 2020 року скасовано ухвалу слідчого судді Октябрського районного суду м. Полтави від 30.01.2020 року у зв'язку з істотним порушенням вимог кримінального процесуального закону, оскільки слідчий суддя не досліджуючи жодних матеріалів, у тому числі й кримінального провадження, не з'ясувавши у учасників провадження, чи бажають вони доповнити судовий розгляд і чим саме, а також без проведення судових дебатів видалився до нарадчої кімнати для ухвалення судового рішення [228].

Відповідно, коли законодавцем передбачено розгляд клопотання слідчим суддею тільки за участю сторони обвинувачення, на наш погляд, етап судових дебатів, не є обов'язковим [11, с. 335].

Також відсутній етап судових дебатів у провадженнях, які здійснюються в порядку ст. 206 (загальні обов'язки слідчого судді щодо захисту прав людини) та 225 КПК (допит свідка, потерпілого під час досудового розслідування в судовому засіданні).

Кримінальним процесуальним законом зовсім не регламентована процедура розгляду клопотання сторони кримінального провадження, представника юридичної особи, щодо якої здійснюється провадження, подане в порядку ст. 225 КПК, законодавець зазначає лише про наслідки неприбуття в судові засідання сторони для здійснення допиту свідка, потерпілого, а також

встановлює, що цей допит проводиться з дотриманням правил проведення допиту під час судового розгляду.

Проведення допиту свідка або потерпілого слідчим суддею можливе тільки у виняткових випадках під час досудового розслідування, якщо існують обставини, що унеможливають допит зазначених осіб у судовому провадженні, зокрема небезпека для життя та здоров'я свідка або потерпілого, чи інші обставини, які можуть бути перешкодою для їх допиту в подальшому в суді або вплинути на повноту чи достовірність їх показань.

Слідчий суддя повинен встановити наявність таких виняткових обставин, які визначені у ч. 1 ст. 225 КПК та прийняти рішення щодо задоволення поданого клопотання або відмову в його задоволенні, та у випадку задоволення клопотання, забезпечити проведення такого допиту. Чи повинен слідчий суддя вирішувати це питання в судовому засіданні та за участю яких осіб, закон не визначає. Слідчі судді переважно вирішують ці питання без участі сторін та постановляючи ухвалу визначають час і місце проведення судового засідання, в якому буде проводитися допит [233] або відмовляють в його проведенні [241]. Однак є випадки, коли слідчі судді відмовляють у задоволенні клопотання у зв'язку з неявкою слідчого або прокурора в судове засідання, де вирішується питання про обґрунтованість клопотання щодо необхідності та можливості проведення допиту потерпілого або свідка слідчим суддею [256]. Вважаємо доцільним визначити та закріпити такий порядок розгляду слідчим суддею клопотання в порядку ст. 225 КПК України: «Клопотання сторони кримінального провадження, представника юридичної особи, щодо якої здійснюється провадження, про проведення допиту свідка чи потерпілого розглядається слідчим суддею в день його надходження в судовому засіданні за участю особи, яка його подала. Неприбуття в судове засідання сторони кримінального провадження, представника юридичної особи, щодо якої здійснюється провадження, що були належним чином повідомлені про місце та час проведення судового засідання для участі в розгляді клопотання про проведення допиту свідка або потерпілого, не перешкоджає його розгляду».

Наступною - **четвертою стадією** судового контрольного провадження у досудовому розслідуванні є стадія прийняття рішення за результатами розгляду клопотання, заяви або скарги.

Етапи прийняття процесуального рішення були предметом дослідження. Так, П.А. Лупинська зазначає, що прийняття правового рішення складається з двох основних етапів: збирання та оцінки інформації, яка приводить до висновку про наявність (відсутність) певних умов та ознак, необхідних для рішення, та відповідно прийняття рішення на підставі обробленої інформації [87, с. 18].

Н.В. Глинська вказує, що процес ухвалення кримінальних процесуальних рішень складається з трьох етапів: 1) встановлення фактичних підстав для ухвалення КПР; 2) встановлення правової підстави для ухвалення КПР; 3) власне ухвалення та процесуальне оформлення прийнятого КПР [29, с. 35].

Д.А. Скоромний у своїй дисертації виокремлював також три етапи прийняття кримінальних процесуальних рішень: 1) з'ясування обставин справи, що передбачає розпізнання ситуації, формування цілі та розробку алгоритму дій; 2) попередня підготовка рішення, де відбувається визначення критеріїв й обмежень для прийняття рішень, пошук, оцінка та безпосередній вибір альтернативи; 3) прийняття та оформлення рішення, де відбувається знаходження, оцінка й тлумачення норм як матеріального, так і процесуального права, а також документальне оформлення правозастосовного акта-документа [185, с. 5].

У цій стадії судового контрольного провадження в концентрованому вигляді відображаються стадії логічної послідовності застосування слідчим суддею норм кримінального процесуального права. Ці стадії складають зміст основних етапів процесу прийняття кримінальних процесуальних рішень: 1) встановлення фактичних обставин кримінального провадження (чи мали місце обставини, якими обґрунтовується клопотання, заява або скарга та якими доказами це підтверджується); 2) визначення правових підстав для ухвалення процесуального рішення; 3) постановлення ухвали [11, с. 331-338].

Порядок доступу до судових рішень, в тому числі до рішень слідчого судді визначається Законом України «Про доступ до судових рішень».

Поінформованість особи про суть постановленого рішення забезпечується слідчим суддею шляхом надсилання до Єдиного реєстру судових рішень електронного примірника ухвали в день її виготовлення засобами автоматизованої системи документообігу суду, (пункт 1 розділу III Порядку ведення Єдиного державного реєстру судових рішень, затвердженого рішенням Вищої ради правосуддя від 19 квітня 2018 року № 1200/0/15-18), за деякими винятками, які стосуються ухвал, постановлених слідчим суддею за результатами розгляду клопотання про арешт майна та тимчасовий доступ до речей та документів, які підлягають оприлюдненню не раніше дня їх звернення до виконання, а також ухвал, які постановлені слідчим суддею у закритому судовому засіданні [154].

Закінчується судове контрольне провадження **п'ятою стадією** - виконання рішення.

Нормами ст.129-1 Конституції України встановлено, що судові рішення є обов'язковим до виконання [236], держава забезпечує виконання судового рішення у визначеному законом порядку, контроль за виконанням судового рішення здійснює суд. Наслідки умисного невиконання вироку, рішення, ухвали, постанови суду, що набрали законної сили, передбачені статтею 382 КК [78].

За приписами ч.5 ст.532, ч.2 ст.534, ч.4 ст.535 КПК ухвали, зокрема, слідчого судді, які не можуть бути оскаржені, набувають законної сили з моменту їх оголошення; судові рішення, яке набрало законної сили або яке належить виконати негайно, підлягає безумовному виконанню; органи, особи, які виконують судові рішення, повідомляють суд, що постановив судові рішення, про його виконання [78]. Отже обов'язок безумовного виконання, в тому числі ухвали слідчого судді, закріплено безпосередньо в законі.

Законодавець лише в одному випадку, а саме в частині 3 ст. 169 КПК, зобов'язує слідчого, прокурора негайно вжити заходів щодо виконання ухвали слідчого судді про відмову в задоволенні або про часткове задоволення клопотання про арешт тимчасово вилученого майна, про повне або часткове скасування арешту тимчасово вилученого майна та направити повідомлення про виконання судового рішення.

У судовій практиці зустрічаються випадки звернення до слідчого судді з клопотанням про встановлення судового контролю за виконанням ухвали слідчого судді, що є підставою для повернення такого клопотання [239].

Обов'язок безумовного виконання, у тому числі ухвали слідчого судді, закріплено безпосередньо в законі.

Правова природа судового контролю обумовлюється потребою учасників кримінального провадження в отриманні невідкладного судового захисту прав, свобод та інтересів під час досудового розслідування у випадку їх порушення, зокрема, під час застосування заходів забезпечення кримінального провадження, в ході збирання доказів, вчинення інших процесуальних дій, строк виконання яких слідчим, прокурором передбачений процесуальним законом [239].

Судовий контроль слідчого судді на стадії досудового розслідування щодо невчинення визначеними вповноваженими особами певних дій полягає лише в розгляді скарг на рішення, дії чи бездіяльність слідчого, прокурора у порядку, передбаченому статтями 303-307 КПК [239].

Одним з основоположних аспектів верховенства права є вимога щодо юридичної визначеності, згідно з якою в разі остаточного вирішення спору судами їхнє рішення, що набрало законної сили, не може ставитися під сумнів (принцип згадується у рішенні Великої Палати Європейського суду з прав людини у справі Brumarescu проти Румунії від 28 жовтня 1999 року, заява № 28342/95, параграф 61). Юридична визначеність вимагає поваги до принципу *res judicata*, тобто «остаточності» рішення суду. Таким чином слідчий суддя не може розглядати питання бездіяльності, оскільки воно вже було вирішено слідчим суддею, а тому такий розгляд буде порушувати принцип юридичної визначеності [237].

Отже, застосування в судовому контрольному провадженні процедури, яка забезпечує ефективний, своєчасний та справедливий розгляд слідчим суддею матеріалів є основою для захисту прав, свобод та інтересів осіб у кримінальному провадженні.

Висновки до розділу 1

1. Дослідження генези розвитку інституту судового контролю дозволило здійснити таку його періодизацію: 1) виникнення та розвиток окремих елементів судового контролю (XVII - 1860 р.р.); 2) поява та функціонування інституту судових слідчих (1860 - 1917 р.р.); 3) реформа інституту судового контролю та «регрес» його розвитку (1917-1991 р.р.); 4) поступове становлення окремих елементів інституту судового контролю (1991-2012 р.); 5) розширення меж судового контролю та його розвиток у період дії КПК 2012 року (з 2012 по теперішній час).

Поява у вітчизняному законодавстві так званого «арбітра» в досудовому розслідуванні слідчого судді - дозволила оптимізувати реалізацію принципу змагальності та створити додаткові гарантії для забезпечення прав, свобод та інтересів осіб у кримінальному провадженні.

Позитивна тенденція розширення меж судового контролю зберігалась і після набуття чинності КПК 2012 року, що свідчить про «розуміння» та «прийняття» державою, яка йде шляхом забезпечення судового захисту прав свобод та інтересів кожної особи, теоретичних розробок та проблем судової практики.

2. Судове контрольне провадження у досудовому розслідуванні - це процесуальна діяльність слідчого судді з метою здійснення контролю за дотриманням прав, свобод і інтересів осіб у кримінальному провадженні при застосуванні заходів забезпечення кримінального провадження, при проведенні слідчих (розшукових) та негласних слідчих (розшукових) дій та при вирішенні інших питань, контроль за здійсненням яких віднесено до повноважень слідчого судді.

Форми і різновиди судового контрольного провадження є нетотожними поняттями, хоча й взаємопов'язані. Кожна форма судового контролю включає в себе та використовує певні різновиди.

3. Відсутність окремої глави, яка б закріплювала загальні положення судового контрольного провадження виключає можливість обхвату законодавцем

усіх аспектів діяльності слідчого судді, які потребують врегулювання, тому є необхідним доповнення кримінального процесуального закону окремою главою «Загальні положення судового контрольного провадження», у якій буде законодавчо регламентовано питання територіальної підсудності справ, що надходять до слідчого судді, підстави для відкриття провадження або повернення матеріалів, залишення їх без розгляду, строки розгляду, наслідки неявки осіб у судові засідання, загальний порядок розгляду клопотань, заяв або скарг та ін.

4. Мета та завдання судового контрольного провадження тісно переплітаються.

Завданнями судового контрольного провадження у досудовому розслідуванні є захист прав, свобод та інтересів осіб у кримінальному провадженні; невідкладний розгляд клопотань, заяв та скарг слідчим суддею, що забезпечує як негайне поновлення прав, свобод та інтересів осіб, так і оперативність здійснення досудового розслідування; забезпечення застосування до кожного учасника кримінального провадження належної правової процедури.

Значення судового контрольного провадження у досудовому розслідуванні полягає у: можливості невідкладного захисту прав, свобод та інтересів осіб у кримінальному провадженні; забезпеченні законності та обґрунтованості обмеження прав і свобод людини; поновленні порушених прав осіб у кримінальному провадженні; створенні належних умов для реалізації принципів змагальності та рівності сторін у кримінальному провадженні; недопущенні (попередженні) проявів свавілля з боку органів досудового розслідування й прокурора та його припинення; забезпечення «прозорості» досудового розслідування.

5. Суб'єктами судового контрольного провадження є учасники кримінальних процесуальних відносин, які беруть участь у даному провадженні у випадках, передбачених КПК, мають комплекс прав та обов'язків, спрямованих на захист своїх прав, свобод та інтересів та на реалізацію завдань кримінального провадження, які вступають у відносини з іншими суб'єктами за своєю ініціативою або внаслідок їх залучення.

Широка сфера застосування судового контролю обумовлює значну кількість суб'єктів, які беруть участь у судовому контрольному провадженні та які можуть бути класифіковані за кримінальною процесуальною функцією на: 1) суб'єктів, які виконують функцію судового контролю; 2) суб'єктів, які виконують функцію кримінального переслідування; 3) суб'єктів, які виконують функцію захисту; 4) суб'єктів, які виконують допоміжну функцію.

Участь будь-якого суб'єкта у судовому контрольному провадженні зумовлюється необхідністю чіткого визначення його процесуального статусу, набуття якого пов'язано з відповідними процесуальними діями чи рішеннями.

6. З метою вдосконалення регламентації діяльності слідчого судді запропоновані зміни ст. ст. 3, 81, 163, 225 КПК. Зокрема, визнати місцезнаходженням органу досудового розслідування фактичну адресу розташування органу досудового розслідування; встановити порядок розгляду слідчим суддею заяви про відвід та клопотання сторони кримінального провадження, представника юридичної особи, щодо якої здійснюється провадження про проведення допиту свідка чи потерпілого в порядку ст. 225 КПК; встановити строк розгляду клопотання про тимчасовий доступ до речей і документів.

7. Положення ст. 206 КПК не є декларативними, однак потребують змін для можливості практичної реалізації закріпленого обов'язку слідчого судді в частині забезпечення прав особи, яка позбавлена свободи за відсутністю судового рішення, яке набрало законної сили, або не звільнена з-під варти після внесення застави в установленому Кодексом порядку, що посилить ефективність інституту, передбаченого вказаною нормою.

8. На підставі системного аналізу кримінальних процесуальних норм та судової практики виокремлено п'ять стадій судового контрольного провадження:

- 1) стадія вирішення питання щодо можливості здійснення судового контролю за відповідним зверненням суб'єктів кримінального провадження;
- 2) стадія організації розгляду звернення;
- 3) стадія розгляду по суті скарги, заяви або клопотання;

4) стадія прийняття рішення за результатами розгляду клопотання або скарги;

5) стадія виконання рішення.

9. Підстави для повернення клопотань слідчим суддею, поданих з порушенням правил підсудності, клопотань, поданих особами, які не мають на це права або клопотань, розгляд яких не належить до повноважень слідчого судді, необхідно законодавчо визначити в окремій нормі кримінального процесуального закону.

10. Юридична невизначеність наслідків неявки в судове засідання учасника кримінального провадження для розгляду клопотання, заяви або скарги позбавляє слідчого суддю можливості вжити правових заходів реагування і, відповідно, прийняти законне процесуальне рішення. Тому є необхідність законодавчого визначення дій слідчого судді в таких випадках. Зокрема, можливості залишити без розгляду слідчим суддею скаргу на рішення, дії чи бездіяльність слідчого, дізнавача чи прокурора під час досудового розслідування у випадку неприбуття автора звернення в судове засідання без поважних причин, шляхом внесення змін до ст. 306 КПК, а також необхідність законодавчого врегулювання можливості розгляду клопотання про продовження строку досудового розслідування у випадку неприбуття підозрюваного та захисника, що були належним чином повідомлені про місце та час проведення судового засідання для участі в розгляді клопотання, шляхом внесення змін до ч. 3 ст. 295-1 КПК.

РОЗДІЛ 2

ДОКАЗУВАННЯ В СУДОВОМУ КОНТРОЛЬНОМУ ПРОВАДЖЕННІ У ДОСУДОВОМУ РОЗСЛІДУВАННІ

2.1 Специфіка предмета доказування в судовому контрольному провадженні

Доказування у теорії кримінального процесу є фундаментальною категорією, яка визначає та спрямовує діяльність сторін кримінального провадження. Важливим є правильне визначення предмету доказування, оскільки його розширення або, навпаки, звуження спричиняє за собою певні негативні наслідки. Встановлення обставин, з'ясування яких не є необхідним у відповідності до положень КПК, потребує певного часу, що в подальшому впливає на строки розгляду. При цьому невиправдане звуження предмету доказування суперечить завданням кримінального провадження щодо повного та неупередженого розгляду слідчим суддею клопотань, заяв та/або скарг.

Доказування в царині науки розуміють у декількох значеннях.

Одні науковці вважають, що кримінально-процесуальне доказування - це передбачена законом діяльність суб'єктів кримінального процесу зі збирання (формування), перевірки й оцінки доказів та їхніх процесуальних джерел, прийняття на цій основі певних процесуальних рішень і наведення аргументів для їх обґрунтування (мотивації) [41, с. 74-75]; [274, с. 12].

На думку інших, доказування - це одна з форм практичної діяльності в процесі регулювання суспільних відносин, що полягає у збиранні, дослідженні, оцінці й використанні інформації, яка за певних умов, визначених процесуальним законом, набуває статусу юридичних доказів [36, с. 8]. Також доказування визначають як пізнавальну діяльність, що охоплює як здійснювані відповідно до норм кримінального процесуального закону пошуково-пізнавальні дії (слідчі (розшукові), негласні слідчі (розшукові)), так і мисленнєві операції з оцінки отриманої інформації та аргументування прийняття процесуальних рішень, що ухвалюються слідчим, прокурором, слідчим суддею, судом [112, с. 316], як

пізнавальну діяльність, наслідком здійснення якої є формування суб'єктивного образу об'єктивної дійсності про подію минулого [15, с. 75-76] та як діяльність розумову, що протікає відповідно до законів логіки, у визначених логічних формах [83, с. 13].

Дуже важливим моментом у процесі доказування є зібрання й дослідження такої сукупності доказів та їхніх процесуальних джерел, які дозволять з вичерпною повнотою з'ясувати всі компоненти предмету доказування з урахуванням особливостей кожної кримінальної справи [41, с. 23].

В юридичній науці предмет доказування також розумують у декількох значеннях, а саме як: 1) передбачена законом сукупність обставин, які підлягають обов'язковому встановленню в кожній кримінальній справі з метою її правильного вирішення [190, с. 99]; 2) коло закріплених у законі обставин, що повинні бути встановлені чи спростовані під час доказування в кожному кримінальному провадженні [274, с. 16]; 3) систему (сукупність) фактів об'єктивної дійсності, які мають юридичне значення і є необхідними та достатніми фактичними підставами для вирішення кримінальних справ остаточно й по суті [117, с. 15]; 4) частину суспільних відносин (які є об'єктом доказування) з приводу визначених законом та суб'єктом доказування обставин кримінального правопорушення, що мають правове значення і впливають на вирішення кримінального провадження [22, с. 240].

Отже, визначення предмету доказування у кримінальному процесі зводиться до виявлення того кола якостей і зв'язків об'єкта пізнання, дослідження яких є необхідним для вирішення завдань і досягнення цілей процесу [84, с. 11].

Викликає дискусії і класифікація предмету доказування. Так, В.С. Зеленецький та В.В. Вапнярчук виділили загальний предмет доказування, родовий (щодо окремих видів злочинів), спеціальний (у справах про суспільно-небезпечні діяння неосудних і злочини неповнолітніх) та індивідуальний (у кожній конкретній справі) [54, с. 242].

Однак, наприклад, Стахівський С.М. вважав таку позицію непереконливою та необґрунтованою, при цьому зазначав, що законодавець формулює лише

родові властивості даного процесуального інституту і надає можливість органам досудового розслідування та суду їх конкретизувати з урахуванням обставин кожної кримінальної справи та певних складів злочинів [190, с. 20].

Варто зазначити, що доказування в кримінальному провадженні пов'язане не тільки зі збиранням, перевіркою та оцінкою доказів з метою встановлення обставин, що мають значення для кримінального провадження взагалі, але й із встановленням обставин, які мають значення для «проміжних» судових рішень.

В юридичній літературі в таких випадках використовують термін «локальний предмет» доказування – обставини, які необхідно встановити для прийняття певних процесуальних рішень під час провадження [1, с. 26].

Особливості локального предмету доказування у своїх працях досліджували Ю.П. Аленін, В.А. Завтур, І.В. Гловюк, Т.В. Лукашкіна, М.М. Стоянов, А.Р. Туманянц та інші.

Законодавець закріпив у частині 2 статті 91 КПК поняття доказування, яке полягає в збиранні, перевірці та оцінці доказів з метою встановлення обставин, що мають значення для кримінального провадження. Збирання доказів здійснюється сторонами кримінального провадження, потерпілим (ст. 93 КПК), при цьому їх оцінка - слідчим, прокурором, слідчим суддею та судом (ст. КПК). У частині 1 статті 91 КПК визначені обставини, які підлягають доказуванню у кримінальному провадженні. Однак ці обставини не можуть бути предметом доказування у судовому контрольному провадженні під час досудового розслідування, що дає підстави стверджувати про недосконалість кримінального процесуального закону.

У відповідності до положень статті 3 КПК України на слідчого суддю покладено обов'язок дотриманням прав, свобод та інтересів осіб у кримінальному провадженні.

КПК України наділяє слідчого суддю відповідними повноваженнями на стадії досудового розслідування кримінального провадження, які слідчий суддя набуває з моменту звернення та які закінчуються після завершення ним розгляду цього звернення. Специфіку судового контролю у досудовому розслідуванні обумовлюють, перш за все, його мета та завдання.

Особливості предмету доказування у судовому контрольному провадженні у досудовому розслідуванні полягають у такому.

1) Обставини, що підлягають встановленню під час здійснення судового контролю, обумовлені потребою виконання конкретного завдання у кримінальному провадженні

Судовий контроль слідчого судді в порядку, передбаченому КПК України, варто розуміти в часовому смислі – під час розгляду відповідного звернення, у предметному – під час розгляду конкретного питання [180].

Слідчий суддя здійснює розгляд матеріалів, які надійшли виключно в «межах» поданого клопотання, заяви або скарги, встановлює наявність або відсутність фактів та обставин, що мають значення та підлягають доказуванню під час розгляду конкретного клопотання, заяви або скарги. Винятком є повноваження слідчого судді, закріплені в ст. 206 КПК, яка встановлює загальні обов'язки слідчого судді щодо захисту прав людини. При цьому слідчий суддя діючи у відповідності до положень КПК, забезпечивши необхідні умови для реалізації сторонами їхніх процесуальних прав та виконання процесуальних обов'язків, повинен зберігати об'єктивність, неупередженість та «байдужість» до результатів розслідування.

2) Предмет доказування у судовому контрольному провадженні пов'язаний із встановленням під час «конкретного» розгляду «загальних» умов, за яких є можливим розгляд по суті поданого клопотання, заяви або скарги

Під час вирішення питання про відкриття провадження за скаргою або прийняття до розгляду клопотання слідчий суддя з'ясовує такі питання:

А) Дотримання правил підсудності.

Установлення правил підсудності має важливе значення для виконання слідчим суддею покладених на нього завдань, визначення суду (слідчого суддю), компетентного здійснювати розгляд кримінального провадження та взагалі має значення для правильного функціонування судової системи.

Підсудність є ефективним засобом, який сприяє тому, щоб конкретна кримінальна справа розглядалася й вирішувалася судом законним, компетентним, незалежним і неупередженим, як того вимагають ст. 7 Загальної декларації прав людини, ст. 6 Конвенції про захист прав і основоположних свобод та ч. 1 ст. 14 Міжнародного пакту про громадянські і політичні права [217].

За допомогою правил про підсудність забезпечується також рівність усіх громадян перед законом і судом (ст. 24 Конституції України та ст. 10 КПК України) [217]. Будучи одним із проявів цієї конституційної засади, чітко встановлена законом підсудність набуває ознак суб'єктивного права людини на законного суддю, тобто права будь-якої людини знати наперед, який саме суд і в якому складі відповідно до закону правомочний здійснювати стосовно нього судові провадження, якщо така необхідність виникне [217].

Важливість суворого дотримання правил про підсудність доводиться і практикою Європейського суду з прав людини [172]. Зокрема, як порушення вимог пункту 1 ст. 6 Конвенції ЄСПЛ розглядається порушення правил територіальної підсудності внаслідок передання справи з одного суду до іншого без належного законного обґрунтування, попри наявність чітких підстав зміни територіальної підсудності, встановлених у КПК України (пункт 98 рішення ЄСПЛ у справі «Фельдман проти України») [172].

Б) Внесення відомостей до Єдиного реєстру досудових розслідувань про вчинене кримінальне правопорушення; відсутність направлено до суду обвинувального акту, клопотання про застосування примусових заходів медичного або виховного характеру, клопотання про звільнення особи від кримінальної відповідальності; відсутність ухваленого рішення про закриття кримінального провадження.

Кримінальні процесуальні правовідносини виникають, змінюються та припиняються на підставі норм кримінального процесуального права. Закриття кримінального провадження є юридичним фактом, який припиняє кримінальні процесуальні відносини, тому ці обставини в обов'язковому порядку повинні бути з'ясовані слідчим суддею.

В) Подання клопотання в межах встановлених КПК строків досудового розслідування.

Строки досудового розслідування визначені в частині 2 статті 219 КПК та можуть бути продовжені з підстав та в порядку, передбаченому КПК України.

Відповідно до ч. 3 ст. 219 КПК України строки досудового розслідування перериваються лише у випадках зупинення кримінального провадження та на час ознайомлення з матеріалами досудового розслідування, інших випадків переривання згаданих строків КПК України не містить [78].

Слідчий суддя, постановляючи рішення, повинен враховувати строки досудового розслідування. Так, наприклад, при обранні запобіжного заходу у вигляді тримання під вартою, строк дії ухвали слідчого судді, не може перевищувати строк досудового розслідування, передбачений статтею 219 КПК. При наданні дозволу на проведення негласних слідчих розшукових дій слідчий суддя враховує положення частини 4 статті 249 КПК, якою визначено, що їх загальний строк протягом якого вони можуть тривати в одному кримінальному провадженні не може перевищувати максимальні строки досудового розслідування.

Г) Наявність у особи процесуального права на звернення з клопотанням, заявою або скаргою до слідчого судді.

Право на оскарження процесуальних рішень, дій чи бездіяльності слідчого, дізнавача, прокурора, є однією із найважливіших гарантій захисту громадянами своїх прав та свобод від їх порушення як боку органів, що здійснюють досудове розслідування.

Однак, у своїй практиці Європейський суд з прав людини неодноразово наголошував на тому, що доступ до правосуддя, закріплений у ст. 6 Конвенції, не є абсолютним та може обмежуватися, оскільки вимагає за своєю природою державного регулювання. Держави-учасниці користуються у цьому питанні певною свободою розсуду.

КПК України містить чіткий та вичерпний перелік осіб, які мають право звертатись до слідчого судді з клопотанням або скаргою, та відповідно слідчий суддя зобов'язаний перевірити у особи право на таке звернення.

Д) Наявність у слідчого судді повноважень на розгляд поданого клопотання, заяви або скарги.

Кримінальним процесуальним кодексом, зокрема частиною 3 статті 26, передбачено, що слідчий суддя має право вирішувати питання у кримінальному провадженні лише ті, що винесені на його розгляд сторонами та віднесені до його повноважень цим Кодексом.

Повноваження слідчого судді викладені в окремих нормах у КПК України. Вирішення питань, не передбачених кримінальним процесуальним законом, виходить за межі компетенції слідчого судді, та є підставою для відмови у відкритті провадження за скаргою на рішення, дії чи бездіяльність слідчого, дізнавача чи прокурора (ч. 4 ст. 304 КПК), або підставою для повернення клопотання.

3) Обставини, що підлягають доказуванню у судовому контрольному провадженні у досудовому розслідуванні визначаються предметом клопотання, заяви або скарги

Як зазначалося вище, норми, яка б визначала обставини, що підлягають доказуванню у судовому контрольному провадженні у досудовому розслідуванні, кримінальний процесуальний закон не містить. Законодавець в окремих нормах встановлює вимоги до клопотань та обов'язок доведення певних обставин прокурором, слідчим, у такий спосіб визначаючи предмет доказування в кожному конкретному випадку.

Так, в ст. 132 КПК встановлені загальні правила застосування заходів забезпечення кримінального провадження, зокрема закріплена необхідність доведення слідчим, дізнавачем, прокурором три групи обставин, недоведеність яких унеможливорює застосування таких заходів: 1) існування обґрунтованої підозри щодо вчинення кримінального правопорушення такого ступеня тяжкості, що може бути підставою для застосування заходів забезпечення кримінального

провадження; 2) наявності потреби досудового розслідування в їх застосуванні; 3) можливість виконання завдання досудового розслідування лише за умови їх застосування [78]. При цьому в окремих нормах законодавець зазначає про необхідність доведення додаткових обставин слідчим, дізнавачем, прокурором та врахуванням їх слідчим суддею. Наприклад, під час вирішення питання щодо застосування запобіжного заходу у вигляді тримання під вартою до предмету доказування, входить, окрім вище зазначеного, з'ясування обставин, закріплених у ст. ст. 194 КПК, 178 КПК. А щодо арешту майна – обставини, що свідчать про необхідність застосування цього заходу, виходячи з вимог ст. ст. 170-173 КПК, а також наявність ризиків, передбачених абзацом другим частини першої статті 170 КПК. Під час розгляду клопотання про тимчасовий доступ до речей та документів у відповідності до ч. 5 ст. 163 КПК підлягають доказуванню: 1) факт перебування або можливості перебування речей або/та документів у володінні відповідної фізичної або юридичної особи; 2) суттєве значення речей та/або документів для встановлення важливих обставин у кримінальному провадженні; 3) факт встановлення того, що речі та/або документи не становлять собою або не включають речей і документів, які містять таємницю, що охороняється законом; 4) встановлення можливості використання як доказів відомостей, що містяться в цих речах і документах, та неможливість іншими способами довести обставини, які передбачається довести за допомогою цих речей і документів; 5) у випадку доступу до документів та речей, що містять відомості, які становлять державну таємницю, встановлення наявності в особи допуску відповідно до вимог закону; 6) визначення способу доступу до речей і документів: можливість вилучити зазначені речі й оригінали або копії документів [14, с. 26].

Але не в кожному випадку законодавець закріплює такі обставини та умови. Так, наприклад, у ч. 6 ст. 28 КПК України відсутній навіть приблизний перелік обставин, які мають бути враховані слідчим суддею або судом під час вирішення клопотання підозрюваного, обвинуваченого, потерпілого, інших осіб, права чи інтереси яких обмежуються під час досудового розслідування про необхідність здійснення кримінального провадження (або окремих процесуальних

дій) у більш короткі строки, ніж ті, що передбачені КПК [49, с. 154]. Зазначені прогалини не сприяють виконанню завдань судового контролю, тому потребують законодавчого врегулювання.

Під час розгляду та вирішення скарг під локальним предметом доказування розуміють сукупність обставин, якими обґрунтовуються вимоги скарги та заперечення проти неї, а також інші обставини, встановлення яких має значення для постановлення законної та обґрунтованої ухвали (у тому числі обставини, що свідчать про можливість чи неможливість використання доказів, якими обґрунтовуються вимоги або заперечення) [153, с. 13].

Законодавець у ст. 303 КПК визначає тільки перелік рішень, дій чи бездіяльності слідчого, дізнавача або прокурора, які можуть бути оскаржені до слідчого судді, не конкретизуючи та не закріплюючи обставин, які підлягають встановленню під час розгляду скарги. Тому залежно від предмету скарги та її обґрунтування й визначається предмет доказування, який здебільшого формується судовою практикою.

Так, наприклад, розглядаючи скаргу на бездіяльність слідчого, дізнавача, прокурора, що полягає у невнесенні відомостей про кримінальне правопорушення до Єдиного реєстру досудових розслідувань після отримання заяви чи повідомлення про кримінальне правопорушення необхідно встановити: 1) факт подання заяви до органу досудового розслідування в порядку ст. 214 КПК про вчинення кримінального правопорушення; 2) наявність або відсутність відомостей в Єдиному реєстрі досудових розслідувань, викладених у заяві про вчинення кримінального правопорушення; 3) наявність у заяві достатніх відомостей про кримінальне правопорушення, які об'єктивно можуть свідчити про вчинення кримінального правопорушення.

Варто зазначити, що до Єдиного реєстру досудових розслідувань не можуть і не повинні вноситися відомості про події і факти, які взагалі не містять ознак кримінального правопорушення.

Відомості про кримінальне правопорушення, викладені в заяві, повідомленні чи виявлені з іншого джерела, повинні відповідати вимогам пункту

4 частини п'ятої статті 214 КПК України, зокрема, мати короткий виклад обставин, що можуть свідчити про вчинення кримінального правопорушення (п. п. 2 п. 1 розділу II Положення про Єдиний реєстр досудових розслідувань, порядок його формування та ведення, затвердженого наказом Генерального прокурора від 30 червня 2020 року №298).

Згідно з п.п. 7 п. 2 розділу II Положення підлягають до Реєстру внесенню відомості, які характеризують кримінальне правопорушення. Встановлення цих обставин є гарантією від подальшого необґрунтованого кримінального переслідування.

Розглядаючи скарги на рішення прокурора про закриття кримінального провадження та/або провадження, крім встановлення наявності підстав, передбачених ст. 284 КПК, необхідно встановлювати: 1) вжиття слідчим всіх передбачених законом заходів для всебічного, повного й об'єктивного дослідження як обставин зазначених в заяві про скоєння кримінального правопорушення так і обставин встановлених ним в кримінальному провадженні [214]; 2) виконання слідчим під час закриття кримінального провадження вимог ст.ст. 91 - 94 КПК України, необхідних для прийняття рішення про закриття кримінального провадження, та відповідність постанови слідчого вимогам закону [227]; 3) наявність детального викладу слідчим обставин, за яких заявник вважає, що вчинено кримінальне правопорушення, та доводи слідчого на їх спростування [213].

Таким чином, постанова про закриття кримінального провадження має бути вмотивованою, а її зміст повинен відповідати фактичним обставинам, встановленим матеріалами справи, зокрема, у ній мають бути викладені всі підстави, які виключають провадження у справі й обумовлюють її закриття, що є однією із гарантій забезпечення прав, свобод і законних інтересів учасників кримінального провадження.

Має свою специфіку й розгляд скарги в порядку п. 10 ч. 1 ст. 303 КПК на повідомлення слідчого, дізнавача, прокурора про підозру, яка може бути подана

підозрюваним, його захисником чи законним представником, після спливу встановлених зазначеною нормою строків [78].

Процесуальний порядок та строки вручення особі слідчим або прокурором письмового повідомлення про підозру у вчиненні нею кримінального правопорушення регламентовано в ст. 278 КПК України, а порядок зміни повідомлення про підозру у ст. 279 КПК України.

У тому разі, якщо підставою скасування повідомлення про підозру є порушення зазначених процесуальних норм, можна зробити висновок про недійсність повідомлення про підозру з моменту його (повідомлення) здійснення.

Перевірка повідомлення про підозру з точки зору обґрунтованості підозри з урахуванням положень ст.17 КПК України не входить до предмету судового контролю, який здійснюється слідчим суддею в порядку, передбаченому ч.1 п.10 ст. 303 КПК України на стадії досудового розслідування. У судовій практиці слідчі судді постановляючи ухвалу зазначають, що це питання може бути лише предметом безпосереднього судового розгляду кримінального провадження судом, оскільки під час досудового розслідування слідчий суддя не уповноважений вдаватись до оцінки отриманих досудовим розслідуванням доказів та порядку їх отримання, давати оцінку зібраним доказам з точки зору їх допустимості [226].

4) Встановлення обставин, що мають значення для розгляду клопотання, заяви або скарги, у певних випадках є можливим за відсутності сторони кримінального провадження, потерпілого, або іншої особи, яка має право звертатись до слідчого судді

Законодавець передбачив можливість розгляду деяких клопотань слідчим суддею без участі сторін кримінального провадження, потерпілого. Така можливість визначена в ч. 1 ст. 146 КПК під час розгляду питання про накладання грошового стягнення на особу, в ч. 2 ст. 147 КПК - про скасування ухвали про накладання грошового стягнення, в ч. 1 ст. 172 КПК - клопотання про арешт та в інших випадках.

Вважаємо, що застосована законодавцем така альтернатива у судовому контрольному провадженні є виправданою, враховуючи встановлені законом строки розгляду клопотань та скарг, мету та завдання судового контролю. Однак зауважимо, що такий розгляд можливий тільки за умови наявності у слідчого судді матеріалів кримінального провадження, без дослідження яких неможливе прийняття законного, вмотивованого та обґрунтованого судового рішення. Тому витребування слідчим суддею матеріалів кримінального провадження для розгляду клопотання, заяви або скарги є обов'язковою умовою будь-якого розгляду слідчим суддею матеріалів, які надійшли в провадження. У зв'язку з цим вважаємо правильною практику слідчих суддів, які за власною ініціативою витребують матеріали кримінального провадження для всебічного та неупередженого розгляду клопотання, скарги або заяви, однак це положення потребує законодавчого врегулювання.

5) У судовому контрольному провадженні у досудовому розслідуванні не підлягає доказуванню: винуватість особи у вчиненні кримінального правопорушення, форма вини, мотив і мета вчинення кримінального правопорушення, а підлягає доведенню існування «обґрунтованої підозри» вчинення кримінального правопорушення

Положеннями пункту 2 частини 1 статті 91 КПК вимагається встановлення винуватості обвинуваченого у вчиненні кримінального правопорушення. Законодавець ставить таку вимогу під час здійснення судового розгляду кримінального провадження.

У судовому контрольному провадженні у досудовому розслідуванні не вимагається встановлення винуватості особи у вчиненні кримінального правопорушення, а на прокурора, слідчого покладається обов'язок доведення існування «обґрунтованої підозри» вчинення особою кримінального правопорушення.

Законодавець у КПК не формулює визначення терміна «обґрунтована підозра». З'ясування змісту поняття «підозра» обумовлює необхідність

врахування практики Європейського суду з прав людини з питань застосування кримінального процесуального законодавства (ч.1 ст. 9 КПК України).

Так, згідно з практикою ЄСПЛ «підозра» є частиною більш широкого поняття «обвинувачення», яке відповідно до п. 13 ч. 1 ст. 3 КПК України являє собою твердження про вчинення певною особою діяння, передбаченого законом України про кримінальну відповідальність, висунуте в порядку, встановленому цим Кодексом [167].

У розумінні положень, що наведені у рішенні Європейського Суду з прав людини («Нечипорук, Йонкало проти України» №42310/04 від 21 квітня 2011 року), термін «обґрунтована підозра» означає, що існують факти або інформація, які можуть переконати об'єктивного спостерігача в тому, що особа, про яку йдеться, могла вчинити правопорушення [167]. У справі «Летельєс проти Франції» від 26 червня 1991 року Суд наголосив, що наявність вагомих підстав підозрювати затриманого у вчиненні злочину є неодмінною умовою правомірності тримання під вартою [165]. У п. 48 рішення «Чеботарь проти Молдови» № 35615/06 від 13.11.2007 року - Європейський Суд з прав людини зазначив: «для того, щоб арешт по обґрунтованій підозрі був виправданий у відповідності зі статтею 5 параграф 1 (с), поліція не зобов'язана мати докази, достатні для пред'явлення обвинувачення, ні в момент арешту ні під час перебування заявника під вартою. Також не обов'язково, щоб затриманій особі були, по кінцевому рахунку, пред'явлені обвинувачення, або щоб ця особа була піддана суду. Метою попереднього тримання під вартою є подальше розслідування кримінальної справи, яке повинно підтвердити або розвіяти підозру, яка є підставою для затримання» [173]. У п. 128 у справі «Кавала проти Туреччини» Європейський суд зазначив, що термін "обґрунтованість" також означає поріг, який підозра повинна подолати, щоб задовольнити об'єктивного спостерігача щодо ймовірності звинувачень. Як правило, проблеми в цій галузі виникають на рівні фактів. Тоді питання полягає в тому, чи арешт та затримання ґрунтувалися на достатньо об'єктивних елементах, щоб повідомити про "обґрунтовану підозру" засновану на фактах справи справді відбулися (див. Влох

проти Польщі, № 27785/95, §§ 108-09, ЄСПЛ 2000-XI). Окрім фактичної сторони, існування «обґрунтованої підозри» у значенні пункту 1 (с) статті 5 вимагає, щоб факти, на які посилаються, можна було вважати такими, що підпадають під один із розділів, що описують злочинну поведінку у Кримінальному кодексі [162].

Доктринальна дискусія з приводу визначення поняття «обґрунтована підозра» зводиться до формулювань таких визначень: 1) підозра, яка ґрунтується на відомостях, що об'єктивно пов'язують підозрюваного із вчиненням кримінальним правопорушенням [194, с. 300]; 2) добросовісне припущення про вчинення особою певного діяння, яке ґрунтується на об'єктивних відомостях, які можна перевірити у судовому розгляді та які спонукали б неупереджену та розумну людину вдатися до практичних дій, щоб з'ясувати, чи є така підозра обґрунтованою [98, с. 9]; при цьому припущення про вчинення особою певного діяння повинно ґрунтуватись на відомостях, які спонукали б вдатись до практичних дій для перевірки такого припущення [187, с. 105]; 3) обґрунтоване припущення слідчого та/або прокурора про причетність особи до вчинення кримінального правопорушення, яке формалізоване в повідомленні про підозру, та має бути перевірено для спростування або підтвердження. Повідомлення про підозру – це процесуальна діяльність, зміст якої полягає у складанні слідчим або прокурором письмового повідомлення про підозру та його врученні особі відповідно до ст. 276–279 КПК України [83, с. 241].

Отже, оцінка наданих слідчому судді доказів для вирішення питання щодо обґрунтованості повідомленої підозри здійснюється не в контексті оцінки доказів з точки зору їх достатності й допустимості для встановлення вини особи чи її відсутності, доведення чи недоведення винуватості особи, що є необхідним суду для постановлення вироку, а з тією метою, щоб визначити вірогідність та достатність підстав причетності тієї чи іншої особи до вчинення кримінального правопорушення, а також чи є підозра обґрунтованою, щоб виправдати подальше досудове розслідування [14, с. 27].

На стадії досудового розслідування слідчий суддя, оцінюючи обґрунтованість підозри, не повинен пред'являти до наданих доказів таких же

високих вимог, як у формулюванні остаточного обвинувачення для направлення справи до суду. Обставини вчинення підозрюваним конкретних дій та доведеність його винуватості потребують перевірки та оцінки в сукупності з іншими доказами в кримінальному провадженні під час подальшого досудового розслідування.

Також варто звернути увагу на те, що КПК оперує поняттями, які відповідають різним стандартам доказування (переконання) – стандарт «обґрунтованої підозри», переконання (доведення) «поза розумним сумнівом» та стандарти «достатніх доказів» тощо. Повідомлення про підозру, відповідно до п. 3 ч. 1 ст. 276 КПК, передбачає дотримання стандарту «достатніх підстав (доказів)» [212].

Стандарт «достатніх підстав (доказів) для підозри» для повідомлення особі про підозру передбачає наявність доказів, які лише об'єктивно зв'язують підозрюваного з певним кримінальним правопорушенням (демонструють причетність до його вчинення), і вони є достатніми, щоб виправдати подальше розслідування для висунення обвинувачення або спростування такої підозри, що відповідає практиці Європейського суду з прав людини [212].

Аналіз специфіки предмету доказування у судовому контрольному провадженні у досудовому розслідуванні дає змогу сформулювати такі висновки та пропозиції.

1. Предмет доказування у судовому контрольному провадженні у досудовому розслідуванні можна визначити як сукупність умов та обставин, встановлення яких є необхідним та достатнім для з'ясування обставин, що мають значення для розгляду конкретного клопотання, заяви або скарги, з врахуванням такого ступеня втручання, щоб забезпечити збереження балансу між потребами досудового розслідування та інтересами осіб, права й свободи яких обмежуються.

2. Класифікувати предмет доказування у судовому контрольному провадженні можна на: (а) загальний - обставини, які обумовлюють можливість розгляду слідчим суддею всіх поданих клопотань, заяв або скарг, та (б) спеціальний - обставини, що підлягають встановленню залежно від різновиду клопотання, заяви або скарги.

3. Специфіка предмету доказування у судовому контрольному провадженні у досудовому розслідуванні перш за все обумовлюється метою та завданнями судового контролю, який здійснює слідчий суддя за дотриманням прав, свобод та інтересів осіб у кримінальному провадженні, та він не є тотожним предмету доказування у кримінальному провадженні. Предмет доказування у судовому контрольному провадженні відрізняється від предмету доказування у кримінальному провадженні за змістом та колом обставин, які підлягають встановленню, та варіюється залежно від поданого клопотання, заяви або скарги.

У теорії кримінального процесуального права необхідним є виділення такого різновиду «локального» предмету доказування, як предмет доказування у судовому контрольному провадженні у досудовому розслідуванні [14, с. 28].

2.2 Характеристика пізнавальних дій в судовому контрольному провадженні

Проблеми доказування в кримінальному провадженні, визначення особливостей збирання доказів, їх перевірки та оцінки, повноваження суб'єктів доказування завжди були в центрі дискусій науковців, однак пізнавальним діям слідчого судді в кримінальному провадженні в науці приділялась менша увага.

Необхідність дослідження пізнавальної діяльності слідчого судді у судовому контрольному провадженні, здійснюваному в досудовому розслідуванні, визначення його процесуального статусу у доказуванні, меж його активності в збиранні, перевірці доказів, здійснення слідчим суддею оцінки доказів зумовлено перш за все їх актуальністю для виконання завдань судового контрольного провадження. Застосування КПК від 13 квітня 2012 року виявило багато питань, розв'язання яких потребує дослідження проблем здійснення пізнавальних дій у судовому контрольному провадженні, вироблення підходів, що будуть узгоджуватись із загальними тенденціями змагального кримінального процесу, але з урахуванням особливостей судового контролю [213, с. 246].

Пізнання – це сукупність процесів, методів отримання, переробки та використання інформації про явища та закономірності об'єктивного світу. Основою будь-якої діяльності людини є загальні закономірності, які вивчаються гносеологією. Розроблені гносеологією прийоми, способи, методи застосовуються у всіх сферах діяльності людини, в тому числі й у кримінальному процесі [13, с. 246].

За своєю гносеологічною природою кримінально-процесуальне пізнання є науковим, хоч і відрізняється від останнього своїми завданнями. Наприклад, завданням кримінально-процесуального доказування є пізнання конкретного факту (події), а завданням наукового пізнання є відкриття якихось нових закономірностей [190, с. 7].

Предметом пізнавальної діяльності у кримінальному провадженні виступають конкретні факти минулого і сьогодення, які зазвичай не мають безпосередніх аналогів в об'єктивній дійсності, зокрема, і серед інших кримінальних проваджень, навіть з тим же складом злочину, за участю тих же самих суб'єктів [262, с. 2-3].

Пізнання цих подій відбувається ретроспективно, оскільки поновити подію минулого у її деталях неможливо. Тому єдиним засобом відтворення фактів і обставин передбачуваного злочину є докази. Вони являються з'єднуванням ланцюгом між досліджуваною подією та обставинами, що підлягають обов'язковому доказуванню у кожному кримінальному провадженні (ст. 91 КПК) [271, с. 60].

Пізнання у кримінальному процесі здійснюється за допомогою матеріальних (емпіричних) і ідеальних (мисленнєвих або логічних) дій. Ці дії виступають як засоби пізнання явищ, що відносяться до кримінального процесу. Всі вони однаково цінні, але в ході здійснення пошукової діяльності на передній план висуваються фактичні дані й формується необхідна сукупність доказів, на підставі яких досягаються цілі кримінального процесу. Інакше кажучи, засоби забезпечують досягнення мети. Але з іншого боку, вибір засобів визначається характером мети. Процесуальний засіб пізнання повинен бути спроможним

втілити мету в реальність. В свою чергу, мета процесу зумовлює використання адекватних засобів доказування [84, с. 13].

Пізнання може бути безпосереднім та опосередкованим. Для безпосереднього пізнання є доступними факти, які мають місце в теперішньому часі і знаходяться на такій відстані і в таких умовах, коли є можливим їх сприйняття. Об'єктом безпосереднього сприйняття в кримінальному процесі є сліди злочину, предмети злочинного посягання і т. д. І можливість такого пізнання, навпаки, позитивно позначається на встановленні істини, об'єктивності висновків. Однак опосередковане пізнання, дійсно, є більш поширеними в судочинстві, оскільки органи досудового розслідування та судової влади мають справу з більшістю явищ, подій, котрі відбулись в минулому. І тому, сприйняти їх вони не в змозі безпосередньо, а пізнають іншим шляхом - через сприйняття обставин і об'єктів, які є доступними і містять інформацію про ті явища і події, що мали місце в минулому. Через це таке пізнання називається опосередкованим [190, с. 9].

Пізнання й доказування — це нерозривно пов'язані процеси [79, с. 204]. Доказування - це не просто процесуальна діяльність, це процесуальна пізнавальна діяльність. Водночас завдання доказування вужчі від завдань пізнання, а саме доказування виникає як результат пізнання, його елемент, який не може замінити собою пізнання. Об'єкт кримінально-процесуального пізнання ширше за об'єкт кримінально-процесуального доказування тому, що пізнання спрямоване на встановлення істини у кримінальному провадженні у всьому різноманітті юридично-значущих проявів, а доказування передбачає суворо визначне обґрунтування існування факту злочинного діяння і вини конкретної особи у конкретному діянні [258, с. 83]. При цьому доказування становить собою не просто пізнання, яке може здійснюватись з будь-яких джерел і будь-якими засобами, а специфічну пізнавальну діяльність, що здійснюється лише з використанням передбачених законом джерел і засобів [79, с. 204].

Пізнання у судовому контрольному провадженні здійснюється у процесі доказування, тому і пізнавальні дії слідчого судді пов'язані саме з цим процесом [13, с. 246].

Метою кримінального процесуального пізнання слідчого судді є забезпечення законності й обґрунтованості обмеження конституційних прав і свобод людини у кримінальному провадженні. Засобами кримінального процесуального доказування, якими користується слідчий суддя при постановленні ухвал, мають бути лише докази [201, с. 322].

Доказування, відповідно до ч. 2 ст. 91 КПК, полягає в збиранні, перевірці та оцінці доказів з метою встановлення обставин, що мають значення для кримінального провадження [78]. Суб'єктами доказування є слідчий, прокурор, та у передбачених законом випадках, потерпілий.

Законодавець не відносить слідчого суддю до суб'єктів, на яких покладається обов'язок доказування [13, с. 247].

Активність сторони кримінального провадження, спрямованість її доказової діяльності визначається тією функцією, яку вона виконує у кримінальному провадженні, тим напрямом процесуальної діяльності, що здійснюється з метою реалізації завдань кримінального провадження суб'єктами, які уповноважені на ведення процесу або наділені правами для активної участі у кримінальному провадженні для захисту своїх прав та законних інтересів [42, с. 197].

При цьому, кримінальне процесуальне законодавство за своєю суттю складає систему положень, які обмежують свавілля та безмежну свободу дій держави при здійсненні досудового розслідування кримінального правопорушення.

Сенс кримінального процесуального законодавства у демократичній країні полягає в тому, щоб збалансувати цей легітимний інтерес у розслідуванні злочинів з іншими - не менш важливими - цінностями й інтересами суспільства: захистом від надмірного втручання держави в приватну сферу, захистом від

свавілля, цінністю особистої свободи, запобіганню приниженню гідності, цінністю сімейних зв'язків, свободою підприємницької діяльності тощо [216].

Принцип диспозитивності визначений в ст. 26 КПК України, та передбачає, що кримінальне провадження здійснюється на основі змагальності. Сторонам забезпечується можливість вільно, в межах та у спосіб, встановлений кримінальним процесуальним законом обирати спосіб здійснення та реалізації своїх прав. Враховуючи сферу дії принципу диспозитивності, слідчий суддя розв'язує лише ті питання, що: 1) винесені на його розгляд сторонами; 2) віднесені до його повноважень. Застосування зазначених засад має здійснюватись із врахуванням ролі слідчого судді з одного боку та ролі сторін обвинувачення та захисту з іншого боку.

Як зазначають науковці, активність суду як вияв його пізнавальної діяльності має бути зведено до мінімуму з огляду на спрямованість законодавчого врегулювання кримінально-процесуальної діяльності від змішаної до змагальної форми кримінального процесу [277, с. 89].

Водночас принцип змагальності прямо передбачає обов'язок суду забезпечити такі умови в процесі, що надавали б сторонам можливість повною мірою реалізовувати свої процесуальні права на засадах рівноправності. Саме тому треба говорити про підвищення активності суду в аспекті здійснення ним загального керівництва кримінальним процесом, у тому числі процесом доказування [277, с. 89-90].

Маючи виключно пасивні повноваження, захистити й забезпечити конституційні права і свободи людини слідчий суддя не в змозі. З урахуванням того, що він не виступає ні стороною обвинувачення, ні захисту, вважаємо, що свою функцію слідчий суддя має можливість виконувати лише з розумним балансом активних і пасивних повноважень щодо дослідження обставин кримінального правопорушення [202, с. 163-164].

Обов'язок суду, у тому числі і слідчого судді, щодо забезпечення принципу змагальності сторін, що нормативно закріплений у частині 6 статті 22 КПК й відсутність обов'язку брати участь у доказуванні є важливим, але не

визначальним при вирішенні питання при реалізації дискреційних повноважень слідчим суддею щодо його участі у процесі доказування. Обов'язок слідчого судді ухвалити законне, обґрунтоване та вмотивоване рішення є гарантією забезпечення прав, свобод та інтересів особи, що обумовлює та обґрунтовує необхідність слідчого судді в деяких випадках дослідити додаткові матеріали кримінального провадження або заслухати свідка. Важливо, щоб така активність слідчого судді була направлена не на підтвердження або спростування доказів, наданих суб'єктами доказування, а на з'ясування обставин, встановлення яких є необхідним для розгляду клопотання або скарги по суті [13, с. 247].

Обмеження пізнавальної діяльності судді лише дослідженням доводів скарги є тим шляхом, який веде до формального судового контролю, що взагалі не здатний виконати своє соціальне призначення [270, с. 328].

Але є інші думки з цього приводу. Подібне прагнення слідчого судді до об'єктивності інколи трактують як сприяння іншій стороні в збиранні доказів. Суддею Апеляційного суду Вищого антикорупційного суду була висловлена окрема думка на ухвалу від 19 лютого 2020 року по справі № 760/14676/19 зазначеного суду, в якому останній у складі колегії зазначив, що активна позиція судді-доповідача по збору доказів за власною ініціативою, хоч і направлена на всебічне з'ясування обставин, які стосуються заявленого захисником клопотання про направлення кримінального провадження з Вищого антикорупційного суду до Печерського районного суду м. Києва та має для його розгляду вкрай важливе значення, все ж призвела до того, що суддя в даній ситуації підмінив собою одночасно як сторону захисту, так і сторону обвинувачення [109].

Не погоджуємось із такою позицією, оскільки законодавець чітко визначив роль слідчого судді: забезпечити права, свободи та інтереси осіб у кримінальному провадженні, не допустити обмеження або порушення їх прав. Тому це завдання може виправдати різноманітні повноваження слідчого судді, направлені саме на забезпечення виконання завдань судового контролю.

Розглянемо окремо елементи процесу доказування у судовому контрольному провадженні: збирання, перевірку та оцінку доказів.

Збирання доказів становить діяльність уповноважених на це осіб у порядку, передбаченому кримінально-процесуальним законодавством, щодо одержання відомостей про факти та обставини, що мають значення для кримінального провадження, та закріплення їх у формі, яка визначена законом [63, с. 262]. Здійснюється збирання доказів відповідно до частини 1 статті 93 КПК сторонами кримінального провадження, потерпілим, представником юридичної особи, щодо якої здійснюється провадження, у порядку, передбаченому КПК.

Законодавець у статті 93 КПК не вказує слідчого суддю як суб'єкта, який збирає докази. При цьому кримінальним процесуальним законом слідчому судді надано право заслухати за власною ініціативою будь-якого свідка або дослідити будь-які матеріали при розгляді, визначеного в КПК клопотання. Крім цього, статтею 225 КПК закріплені повноваження слідчого судді щодо допиту свідка, потерпілого під час досудового розслідування. Тому постає питання: чи здійснює все ж таки слідчий суддя повноваження щодо збирання доказів? [13, с. 247].

І.В. Гловюк зазначає, що слідчий суддя здійснює повноваження, які безпосередньо спрямовані на збирання доказів. Це стосується повноважень слідчого судді із забезпечення доказів. Виділення такої групи повноважень у КПК України пов'язано із наданням слідчому судді повноважень самостійно збирати докази (і ці фактичні дані можуть бути використані як докази у судовому провадженні) та забезпечувати проведення деяких слідчих дій за клопотанням сторони захисту. Повноваження слідчого судді із забезпечення доказів, полягають в тому, що слідчий суддя особисто проводить слідчу дію або визнає необхідним її проведення для забезпечення отримання доказів, які не можуть бути отримані сторонами чи стороною, або їх отримання утруднено. Спрямованість цих повноважень на забезпечення доказів указує те, що фактичні дані, що отримані слідчим суддею при допиті, є доказами, та можуть бути використані при обґрунтуванні вироку [34, с. 3].

Так, дійсно, надання слідчому судді повноважень ініціювати заслуховування свідка або дослідження будь-яких матеріалів при розгляді конкретного клопотання, є фактично надання права слідчому судді на збирання

доказів. При цьому, на наш погляд, законодавець не зазначає слідчого суддю у ст. ст. 92, 93 КПК як суб'єкта, який здійснює збирання доказів, не випадково. Самостійне збирання доказів для доведення або спростування обставин та доводів сторін кримінального провадження, потерпілого, або представника юридичної особи щодо якої здійснюється кримінальне провадження, не відповідає загальним засадам кримінального провадження. Сама конструкція норми, яка надає право слідчому судді заслухати будь-якого свідка або дослідити будь-які матеріали свідчить про те, що законодавець надав таке право слідчому судді виключно для вирішення питання, що має значення для розгляду конкретного клопотання. Так, наприклад, неможливо вирішити питання про повернення тимчасово вилученого майна, не дослідивши ухвалу про надання дозволу на обшук, та не з'ясувавши наявності або відсутності арешту майна, яке було вилучено під час проведення обшуку. Для ухвалення рішення за результатами розгляду клопотання про арешт майна, вилученого під час проведення обшуку, необхідно з'ясувати підстави накладення арешту, зокрема дослідити ухвалу слідчого судді [13, с. 247-248].

Тому вважаємо, що мета надання законодавцем цих повноважень слідчому судді полягає не в забезпеченні реалізації ним можливостей збирати докази для підтвердження або спростування обставин, зазначених в клопотанні, заяві або скарзі. Без зазначених повноважень слідчий суддя просто не може встановити обставини, що є необхідними для прийняття законного, вмотивованого та обґрунтованого процесуального рішення [13, с. 248].

Варто звернути увагу, що в КПК законодавець диференційовано визначає таку (пізнавальну) активність слідчого судді та встановлює це право у визначених законом випадках (ч. 4 ст. 151, ч. 3 ст. 156, ч. 4 ст. 172, ч. 4 ст. 193, ч. 5 ст. 244, ч. 3 ст. 297-3 КПК). Не можемо погодитися з такою вибірковою позицією законодавця та вважаємо, що необхідність за власною ініціативою заслухати будь-якого свідка або дослідити будь-які матеріали може виникнути при розгляді будь-якого клопотання, заяви або скарги, у зв'язку з чим є доцільним внести відповідні зміни до КПК та надати зазначене право слідчому судді реалізовувати його при розгляді будь-яких клопотань, заяв та скарг [13, с. 248].

Далі зупинимось на інституті, який запровадив можливість допиту свідка, потерпілого слідчим суддею в порядку судового контролю у досудовому розслідуванні, який має певні особливості та підстави для його здійснення.

Повноваження сторони обвинувачення на звернення із клопотанням до слідчого судді про допит свідків під час досудового розслідування у судовому засіданні в порядку ст. 225 КПК є дискреційними, але повинні бути доведені обставини, які є підставами для здійснення такого допиту слідчим суддею. Під час розгляду клопотання слідчому судді необхідно оцінити обґрунтованість клопотання і визначити, чи мають місце обставини, які зумовлюють допит зазначених осіб та унеможливають його проведення у суді [13, с. 248].

Погоджуючись із вже висловленими думками вчених [34, с. 3], зазначимо, що реалізуючи повноваження в порядку ст. 225 КПК, слідчий суддя здійснює діяльність, спрямовану саме на «забезпечення» доказів сторін кримінального провадження або представника юридичної особи, щодо якої здійснюється провадження, і відповідно допит свідка або потерпілого є способом цього забезпечення. Слідчий суддя не здійснює безпосередньо допит свідка або потерпілого. Він лише забезпечує таку можливість у випадку задоволення клопотання. У судовому засіданні при проведенні допиту слідчий суддя повинен забезпечити дотримання прав, свобод та інтересів осіб у кримінальному провадженні, не «перебираючи» при цьому на себе функцію обвинувачення або захисту, утримуючись від запитань, що підтверджують або спростовують обставини вчинення кримінального правопорушення [13, с. 248].

Наступний елемент процесу доказування - це перевірка доказів, про що законодавець згадує у ч. 2 ст. 91 КПК, не розкриваючи зміст цього поняття [13, с. 248].

Перевірка доказів являє собою єдність практичної та розумової діяльності суб'єктів доказування. Вона передбачає широке застосування таких логічних прийомів, як аналіз і синтез установлених у кримінальному провадженні фактів та їх зіставлення. Жоден доказ не може бути покладений у підґрунття висновків у кримінальному провадженні без перевірки [274, с. 43-44].

Перевірка провадиться з метою з'ясування питання про належність доказів, допустимість, достовірність, а їх сукупність - з точки зору достатності. Логічний шлях перевірки доказів полягає в аналізі та вивченні змісту кожного доказу окремо, а також у зіставленні з іншими зібраними доказами [42, с. 203].

Виходячи з системного тлумачення норм КПК, під час судового контрольного провадження докази, зібрані сторонами кримінального провадження, також повинні перевірятись слідчим суддею [13, с. 248].

КПК не встановлює будь-яких обмежень щодо предмету перевірки (дослідження) слідчим суддею у судовому контрольному провадженні доказів наданих суб'єктами їх збирання, проте має певні особливості. Дослідження доказів слідчим суддею відбувається шляхом їх аналізу та зіставлення з іншими доказами, які вже подані сторонами, потерпілим або юридичною особою, щодо якої здійснюється кримінальне провадження, з метою судового контролю за дотриманням саме прав, свобод та інтересів особи у кримінальному провадженні [13, с. 248].

Апеляційна палата Вищого антикорупційного суду при розгляді справи № 760/24486/19 в ухвалі від 03 жовтня 2019 року з цього приводу зазначила, що чим більшим є втручання в права, свободи і законні інтереси людини, тим більшою має бути «вага» і «якість» доказів, якими обґрунтовується причетність особи до скоєння відповідного кримінального правопорушення [208]. При цьому стандарти доказування (переконання) поступово зростають з перебігом ефективного розслідування та потребують більш глибокого обґрунтування, що повною мірою узгоджується із об'єктивним розширенням можливостей сторони обвинувачення в цьому напрямку [208]. Таким чином, рівень такого стандарту доказування і відповідно його перевірки слідчим суддею залежить від рівня обмеження прав, свобод та інтересів людини внаслідок повідомленням їй про підозру та терміну здійснення ефективного розслідування [208].

Взагалі на практиці збирання доказів та перевірку доказів не завжди можна розмежувати, або розділити на два етапи. Деякі науковці навіть зазначають, що й збирання та перевірку неможливо відділити від оцінки доказів [42, с. 195]. Так,

наприклад, достовірність фактичних даних, що становлять зміст доказу, встановлюється в результаті оцінки доказу на підставі його перевірки. При цьому достовірність доказу встановлюється шляхом його оцінки на підставі перевірки не всіх існуючих у провадженні доказів, а тільки тих, що стосуються одного й того ж факту [182, с. 94].

Оцінка доказів є складним елементом процесу доказування. Вона є необхідною умовою для прийняття слідчим суддею законних та обґрунтованих процесуальних рішень [13, с. 248].

Оцінити докази – означає з'ясувати їх переконливість, силу, їх придатність бути підставою того, щоб зробити висновки, ухвалити рішення [42, с. 204].

Оцінка доказів слідчим суддею - це розумова, логічна діяльність слідчого судді, яка здійснюється у відповідності до норм кримінального процесуального кодексу, під час якої здійснюється оцінка доказів за внутрішнім переконанням з метою встановлення їх належності, допустимості, достовірності та достатності для прийняття рішення за результатами розгляду клопотання, заяви або скарги [13, с. 248-249].

Механізм прийняття рішення суддею в порядку судового контролю складається на підставі суддівського пізнання, зумовленого специфікою стадії досудового розслідування та внутрішнього переконання судді. Ця специфіка має вираження в необхідності прийняття рішень, як правило, в умовах дефіциту часу, обмеженості інформації та на підставі фактичних даних, які отримані не особисто суддею, а іншими суб'єктами доказування. Тому під час перевірки наданих доказів визначається їх допустимість та достатність, і їхня законність залежить від правильного оцінювання суддею доказової інформації [97, с. 144].

Окрім зазначеного, особливості здійснення оцінки слідчим суддею пов'язані з тим, що слідчий суддя не вирішує ті питання, які повинен вирішувати суд під час кримінального провадження по суті, зокрема питання щодо винуватості або невинуватості особи у вчиненні кримінального правопорушення. Розглядаючи клопотання, заяву або скаргу слідчий суддя оцінює докази та інші відомості, які необхідні для розгляду конкретного питання та визначаються

предметом доказування. Ці особливості відображаються і в рішенні слідчих суддів шляхом застосування певних мовних конструкцій. Так, наприклад, здійснюючи оцінку доказів, наданих учасниками судового контрольного провадження, слідчий суддя, як правило, описує результати власної оцінки цих доказів у такий спосіб: «вважає відносно доведеним стороною обвинувачення наявність та актуальність ризику знищення, спотворення речей та документів, які мають істотне значення для встановлення обставин кримінального провадження на час розгляду клопотання»; «висновки органу досудового розслідування не є очевидно необґрунтованими чи недопустимими» [235]; «встановлені підстави обґрунтовано припускати ймовірну можливість незаконного впливу на свідків з метою зміни чи відмови від раніше наданих ними показань» [210]; «вважає дії підозрюваного щодо можливості переховуватись від органу досудового розслідування «цілком вірогідними» та «доходить висновку про високий ступінь ймовірності позапроцесуальних дій зазначеної особи» [234]; «вважає причетність підозрюваного до вчинення кримінальних правопорушень вірогідною та достатньою для застосування щодо нього обмежувального заходу у вигляді арешту майна» [209].

Серед основних умов оцінки, законодавець виділяє такі: внутрішнє переконання; всебічне, повне і неупереджене дослідження всіх обставин кримінального провадження; керування тільки законом; оцінка доказів з точки зору належності, допустимості, достовірності, достатності; жодний доказ не має наперед встановленої сили (ч.ч. 1, 2 ст. 94 КПК).

Внутрішнє переконання - впевненість, що склалася у слідчого судді у тому, що ними дано правильну оцінку всіх наявних засобів до казування, всіх встановлених фактів і що правильним є отриманий таким шляхом висновок у всіх питаннях, які виникли у кримінальному провадженні [42, с. 204], це метод, принцип та результат оцінки.

Як метод оцінки внутрішнє переконання означає, що кожний суб'єкт під час оцінки доказів вільний, не залежить від будь-яких указівок, не пов'язаний формальними вимогами закону. Внутрішнє переконання як результат оцінки

означає стан упевненості в правильності своїх висновків про належність, допустимість, достовірність доказів, а також достатність наявної сукупності доказів для встановлення фактичних обставин [63, с. 265].

Внутрішнє переконання формується в процесі дослідження доказів, і тому має бути обґрунтованим, воно є наслідком ретельного, критичного розгляду наявних джерел доказів і тих фактичних даних, які в них містяться [42, с. 204-205].

Внутрішнє переконання є правовою категорією, яка виражає суб'єктивний елемент у діяльності слідчого судді. При цьому внутрішнє переконання має бути засноване на всебічному, повному, об'єктивному та неупередженому дослідженні обставин кримінального провадження. Тому зазначений суб'єктивний елемент все ж таки нерозривно пов'язаний із кримінальним процесуальним законом.

Метою оцінки доказів є встановлення належності, допустимості, достовірності доказів задля прийняття відповідного процесуального рішення.

Ознаки належності, допустимості та достовірності були неодноразово предметом дослідження у царині науки, тому не вважаємо за необхідне детально розглядати її в межах нашого дослідження.

Варто зупинитись окремо на дискусійному питанні щодо можливості застосування слідчими суддями статті 89 КПК, зокрема частини другої зазначеної норми, якою передбачена можливість визнання судом доказу недопустимим, у разі встановлення його очевидної недопустимості.

Труднощі у застосуванні цього положення законодавства обумовлені тим, що в КПК відсутня стаття, що регулює процесуальний порядок розгляду клопотань про визнання доказів недопустимими. Крім цього, положення частини 2 статті 89 КПК України не визначає на якому етапі провадження може бути прийнято рішення про визнання цього доказу недопустимими та чи має повноваження слідчий суддя на прийняття такого рішення [13, с. 249].

Аналіз підстав визнання доказів недопустимими дає змогу виокремити такі різновиди доказів: 1) імперативно недопустимі докази (якщо докази отримані внаслідок істотного порушення прав та свобод людини, гарантованих

Конституцією та законами України, міжнародними договорами, а також докази, що характеризують особу підозрюваного, але не є предметом кримінального провадження); 2) диспозитивно недопустимі (докази, які суд може визнати недопустимими, за своїм внутрішнім переконанням, тобто це питання є оціночним, суб'єктивним і залишається на його розсуд) [89].

Перелік імперативно недопустимих доказів наведено в статті 87 та частині 1 статті 88 КПК України. До диспозитивно недопустимих відносяться докази, котрі суд може визнати недопустимими, це питання є оціночним, суб'єктивним і залишається на його розсуд. Перелік таких доказів міститься у частинах 2 та 3 статті 88 КПК України [89].

На думку Захарова Д.О. та Руденко А.В., до категорії «очевидно» недопустимих доказів можна віднести докази, які відповідають наступним ознакам. По-перше, це докази отримані за наявності порушень, перелічених у ч.2 ст.89 КПК України, оскільки їх недопустимість не пов'язана із фактичними наслідками даних порушень. По-друге, до цієї групи слід віднести випадки, коли можна говорити про презумпцію незаконності дій або рішень в разі відсутності певних документів або матеріалів (проведення обшуку за відсутності ухвали про надання дозволу на його проведення; порушення права на перехресний допит можна вважати встановленим за відсутності даних про присутність у судовому засіданні осіб, які можуть приймати у ньому участь; відсутність даних про залучення захисника у випадках коли його участь є обов'язковою) [53, с. 203].

Частинами другою та третьою статті 89 КПК України визначено, що питання допустимості доказів, а саме визнання доказу недопустимим, покладається виключно на суд у нарадчій кімнаті або у разі встановлення очевидної недопустимості саме під час судового розгляду [78].

Висновок про визнання доказів «очевидно» недопустимими можливий лише у випадках, коли такі докази отримані внаслідок істотного та очевидного порушення прав та свобод людини і їх недопустимість обумовлена такими обставинами, які в будь-якому випадку не можуть бути усунені в перебігу

подальшого досудового розслідування або шляхом надання додаткових матеріалів, які вже є в розпорядженні сторони кримінального провадження.

За ст. 89 КПК України: «суд вирішує питання допустимості доказів під час їх оцінки в нарадчій кімнаті» та «суд визнає цей доказ недопустимим». Згідно з положеннями ст. 30 КПК України, у кримінальному провадженні правосуддя здійснюється лише судом згідно з правилами, передбаченими цим Кодексом, а тому можна дійти висновку, що суд лише при розгляді справи по суті вирішує питання допустимості доказів. Слідчий суддя не є суддею в розумінні ст. 30 КПК України і до його повноважень належить здійснення у порядку, передбаченому КПК України, судового контролю [13, с. 249].

Отже, слідчий суддя зобов'язаний оцінити допустимість доказу до тих меж, за яких це дасть йому підстави встановити доведеність чи недоведеність зазначених слідчим, прокурором обставин та фактів, оскільки прийняття рішення про визнання доказу недопустимим покладається виключно на суд, а не на слідчого суддю [180].

Цим шляхом переважно йде і судова практика, та слідчі судді при розгляді клопотань про визнання доказів очевидно недопустимими, зазначають, що розгляд цього питання віднесено до повноважень суду при здійсненні судового розгляду кримінального провадження [246]; [215].

Однак у науці з цього приводу висловлюються й інші думки. Так, Торбас О. зазначає, що найбільш логічним виглядає висновок, відповідно до якого слідчі судді, будучи суб'єктами оцінки доказів, також мають право прямо визнавати докази недопустимими. Такий висновок узгоджується з можливістю оскаржувати підозри до слідчих суддів, адже якщо слідчі судді мають право визнавати незаконними чи необґрунтованими підозри, то можливість встановлення ними допустимості чи недопустимості доказів не повинна оспорюватись. На законодавчому рівні має бути уточнення щодо випадків та наслідків визнання таких доказів недопустимими [197, с. 311]. Продовжуючи свої доводи, О. Торбас зазначає, що суд має право одразу встановлювати недопустимість доказів у тому разі, коли така недопустимість є очевидною. Цілком логічним буде висновок, що

таке правило має бути поширене і на слідчих суддів, адже підстави для визнання очевидної недопустимості доказів пов'язані насамперед з грубим порушенням прав та законних інтересів учасників кримінального провадження, і такі порушення мають бути виявлені та припинені ще на стадії досудового розслідування [197, с. 311].

Г. Тігішвілі вказує, що «фільтрування» доказів на стадії досудового розслідування слідчим суддею, на його думку, має позитивний практичний ефект, оскільки надає можливість зробити оцінку перспектив досудового розслідування, «доцільність» його продовження та захист від безпідставного (незаконного) притягнення особи до кримінальної відповідальності, застосування до особи запобіжних заходів [196].

Не погоджуємось з такими думками, та вважаємо, що навряд чи законодавець «забув» зазначити слідчих суддів у ч. 2 ст. 89 КПК як суб'єктів оцінки доказів з точки зору їх очевидної недопустимості, оскільки надання повноважень слідчим суддям щодо визнання доказів недопустимими суперечило б меті та завданням судового контролю [13, с. 249].

У кожному кримінальному провадженні слідчий суддя, має неухильно дотримуватись вимог закону та обов'язково переконатися в наявності доказів на підтвердження вчинення кримінального правопорушення. При цьому, закон не вимагає, аби вони були повними та достатніми на цій стадії кримінального провадження, однак вони мають бути такими, щоб слідчий суддя був впевнений у тому, що ці докази можуть дати підстави для пред'явлення обґрунтованої підозри у вчиненні того чи іншого злочину [214].

Крім того, наявність доказів у кримінальному провадженні має надати слідчому судді впевненість у тому, що в даному кримінальному провадженні необхідно застосувати те чи інше обмеження з метою уникнення негативних наслідків [214].

Слідчий суддя на стадії досудового розслідування не вправі вирішувати ті питання, які повинен вирішувати суд при розгляді кримінального провадження по суті, тобто не вправі оцінювати докази з точки зору їх достатності і допустимості

для встановлення вини особи/осіб у вчиненні кримінального правопорушення чи її відсутності, а лише зобов'язаний на підставі розумної оцінки сукупності отриманих доказів визначити, що причетність тієї чи іншої особи/осіб до вчинення кримінального правопорушення є вірогідною та достатньою, щоб виправдати подальше розслідування або висунення обвинувачення (справа «Фокс, Кемпбелл і Гартлі проти Сполученого Королівства» від 30 серпня 1990 року, справа «Мюррей проти Сполученого Королівства» № 14310/88 від 23.10.1994, рішення Європейського суду з прав людини від 21.04.2011 у справі «Нечипорук і Йонкало проти України») [236].

Висновки до розділу 2

1. Предмет доказування в судовому контрольному провадженні у досудовому розслідуванні можна визначити як сукупність умов та обставин, встановлення яких є необхідним та достатнім для з'ясування обставин, що мають значення для розгляду конкретного клопотання, заяви або скарги, з урахуванням такого ступеня втручання, щоб забезпечити збереження балансу між потребами досудового розслідування та інтересами осіб, права, свободи й інтереси яких обмежуються.

2. Класифікувати предмет доказування в судовому контрольному провадженні можна на: (а) загальний - обставини, які обумовлюють можливість розгляду слідчим суддею всіх поданих клопотань, заяв або скарг, та (б) спеціальний - обставини, що підлягають встановленню залежно від різновиду клопотання, заяви або скарги.

3. Специфіка предмету доказування в судовому контрольному провадженні у досудовому розслідуванні перш за все обумовлюється метою та завданнями судового контролю, який здійснює слідчий суддя за дотриманням прав, свобод та інтересів осіб у кримінальному провадженні, та він не є тотожним предмету доказування в кримінальному провадженні. Предмет доказування в судовому контрольному провадженні відрізняється від предмету доказування в

кримінальному провадженні за змістом та колом обставин, які підлягають встановленню, та варіюється залежно від поданого клопотання, заяви або скарги.

4. У теорії кримінального процесуального права необхідним є виділення такого різновиду «локального» предмету доказування, як предмет доказування в судовому контрольному провадженні у досудовому розслідуванні.

5. Серед особливостей предмету доказування в судовому контрольному провадженні варто виділити такі:

1) обставини, що підлягають встановленню під час здійснення судового контролю, обумовлені потребою виконання конкретного завдання у кримінальному провадженні;

2) предмет доказування в судовому контрольному провадженні пов'язаний із встановленням під час «конкретного» розгляду «загальних» умов, за яких є можливим розгляд по суті поданого клопотання, заяви або скарги;

3) обставини, що підлягають доказуванню в судовому контрольному провадженні у досудовому розслідуванні визначаються предметом клопотання, заяви або скарги;

4) встановлення обставин, що мають значення для розгляду клопотання, заяви або скарги, в певних випадках є можливим за відсутності сторони кримінального провадження, потерпілого, або іншої особи, яка має право звертатись до слідчого судді;

5) у судовому контрольному провадженні у досудовому розслідуванні не підлягає доказуванню: винуватість особи у вчиненні кримінального правопорушення, форма вини, мотив і мета вчинення кримінального правопорушення, а підлягає доведенню існування «обґрунтованої підозри» вчинення кримінального правопорушення.

6. Загальними умовами, за яких можливий розгляд по суті поданого клопотання, заяви або скарги (елементами предмету доказування у даному виді провадження) є: дотримання правил підсудності, внесення відомостей до Єдиного реєстру досудових розслідувань про вчинене кримінальне правопорушення; відсутність направлено до суду обвинувального акту, клопотання про

застосування примусових заходів медичного або виховного характеру, клопотання про звільнення особи від кримінальної відповідальності; відсутність ухваленого рішення про закриття кримінального провадження; подання клопотання в межах встановлених КПК строків досудового розслідування; наявність у особи процесуального права на звернення з клопотанням, заявою або скаргою до слідчого судді; наявність у слідчого судді повноважень на розгляд поданого клопотання, заяви або скарги.

7. При вирішенні питання щодо обґрунтованості повідомленої підозри оцінка доказів, які надаються слідчому судді здійснюється не з точки зору їх достатності й допустимості для доведення чи недоведення винуватості особи у вчиненні кримінального правопорушення, а з метою визначити вірогідність та достатність підстав причетності тієї чи іншої особи до вчинення кримінального правопорушення, а також визначення того, що підозра є обґрунтованою.

8. Слідчий суддя є активним суб'єктом у кримінальному провадженні на стадії досудового розслідування, що обумовлено як завданнями кримінального провадження, так і особливостями судового контролю. Однак активність слідчого судді повинна бути направлена не на підтвердження або спростування доказів, наданих суб'єктами доказування, а на з'ясування обставин, встановлення яких є необхідним для розгляду заяви, клопотання або скарги по суті та ухвалення законного, обґрунтованого та вмотивованого процесуального рішення.

9. Системний аналіз кримінального процесуального законодавства та судової практики свідчить про необхідність внесення змін до КПК щодо надання права слідчому судді при розгляді будь-яких клопотань, заяв та скарг за власною ініціативою заслухати будь-якого свідка або дослідити будь-які матеріали кримінального провадження. Без використання зазначених повноважень слідчий суддя в деяких випадках позбавлений можливості встановити обставини, з'ясування яких є необхідним для прийняття законного, вмотивованого та обґрунтованого процесуального рішення.

10. У судовому контрольному провадженні у досудовому розслідуванні слідчий суддя не може застосовувати положення ч. 2 ст. 89 КПК та визнавати

докази «очевидно» недопустимими. Оцінка зібраних у кримінальному провадженні доказів і, за наявності правових підстав, визнання їх недопустимими, на основі аргументів сторін, може бути здійснено під час розгляду кримінального провадження по суті під час здійснення судового розгляду.

РОЗДІЛ 3

КРИМІНАЛЬНІ ПРОЦЕСУАЛЬНІ РІШЕННЯ В СУДОВОМУ КОНТРОЛЬНОМУ ПРОВАДЖЕННІ У ДОСУДОВОМУ РОЗСЛІДУВАННІ

3.1 Поняття, різновиди та значення кримінальних процесуальних рішень в судовому контрольному провадженні

Рішення слідчого судді як один з найважливіших правозастосовних актів у кримінальному провадженні покликане забезпечити захист гарантованих прав, свобод та інтересів осіб у кримінальному провадженні.

Кримінальні процесуальні рішення в судовому контрольному провадженні доцільно розглядати не тільки як одну з дискусійних тем у науці та в судовій практиці, але й як правове явище, яке поширює свій вплив на учасників кримінального провадження, а іноді й інших осіб, - у разі висвітлення рішень у засобах масової інформації та доведення їх до відома громадськості в інший спосіб. За прийнятим судовим рішенням, в тому числі й рішенням слідчого судді, суспільство оцінює ефективність системи правосуддя в цілому, тому рішення повинно бути не тільки законним, обґрунтованим та вмотивованим, але й доступним та зрозумілим для суспільства.

Поняття кримінального процесуального рішення вже досліджувалось в наукових працях [29; 45; 56; 87]. Але комплексне дослідження проблематики ухвалення кримінальних процесуальних рішень саме в судовому контрольному провадженні у досудовому розслідуванні не проводилось.

Для визначення поняття кримінальних процесуальних рішень у судовому контрольному провадженні у досудовому розслідуванні необхідно звернутись до

поглядів теоретиків, проаналізувати норми кримінального процесуального законодавства та судову практику.

Звертаючись до наукової літератури, в якій досліджувалась правова природа кримінальних процесуальних рішень у кримінальному провадженні, варто зазначити, що трактування науковцями їх поняття в цілому є схожим.

Так, В.С. Зеленецький зазначає, що кримінальне процесуальне рішення - це індивідуальний правозастосовний акт, у якому компетентні державні органи й посадові особи у встановленому законом порядку з метою виконання правових і кримінологічних завдань кримінального судочинства, надають відповіді на питання, що виникли у справі, і виражають владне волевиявлення про дії або бездіяльності, що впливають із встановлених на момент винесення рішення фактичних обставин і приписів [56, с. 55].

Як індивідуальний правозастосовний акт розглядають кримінальне процесуальне рішення також Глинська Н.В. [29, с. 32]; Гуртієва Л.М. [45, с. 117]; Смірнова В.В. [188, с. 27-28].

Туманянц А.Р. зазначає, що рішення суду на досудовому розслідуванні - це правовий акт слідчого судді, постановлений у межах компетенції в порядку, встановленому кримінальним процесуальним законом, та виражає владне волевиявлення щодо вирішення процесуально-правових та інших питань, що виникають під час досудового розслідування [203, с. 154].

У КПК України застосовуються терміни «процесуальне рішення» та «судове рішення». У ч. 1, 2 ст. 110 КПК зазначено, що процесуальними рішеннями є всі рішення органів досудового розслідування, прокурора, слідчого судді, суду [78].

Судове рішення приймається у формі ухвали, постанови або вироку, які мають відповідати вимогам, визначеним у кримінальному процесуальному законі (ст. ст. 369-370 КПК) [78].

Види судових рішень закріплені в ст. 369 КПК. Частина 2 зазначеної статті стосується, зокрема, судових рішень, що приймає слідчий суддя.

Реалізація слідчим суддею функції судового контролю здійснюється шляхом постановлення процесуальних рішень у формі ухвал. Внесені Законом № 187-IX від 04.10.2019 зміни до ч. 2 ст. 369 КПК «зупинили» наукові суперечки з приводу можливості або неможливості застосування аналогії багатьох положень КПК України при реалізації слідчим суддею своїх повноважень, оскільки попередня редакція статті виключала можливість застосування терміну «судове рішення» до процесуальних рішень, які приймалися слідчим суддею.

Кримінальне процесуальне рішення у судовому контрольному провадженні в стадії досудового розслідування - це правозастосовний акт слідчого судді, постановлений відповідно до вимог кримінального процесуального законодавства, за результатом оцінки слідчим суддею обставин та доказів при розгляді клопотань, заяв або скарг.

Ознаки судового рішення у кримінальному провадженні були сформульовані Л.М. Гуртієвою, яка вказує на такі його характерні риси, зокрема, судове рішення: а) може бути прийняте лише уповноваженими суб'єктами кримінального провадження, які реалізують свої владні повноваження в межах своєї компетенції; б) має державно-владний та загальнообов'язковий характер (тобто виражає державновладний припис) та ухвалюється ім'ям України; в) є юридичним фактом, який породжує, змінює або припиняє кримінально-процесуальні відносини; г) підтверджує існування або відсутність матеріально-правових відносин; д) має пізнавально-засвідчувальний характер, оскільки містить встановлені (або невстановлені) фактичні обставини кримінального провадження та докази, які підтверджують їх існування або відсутність на момент його ухвалення; е) має бути прийнятим у встановленій законом формі та інше [45, с. 118].

Вважаємо, що всі ці ознаки судового рішення притаманні й кримінальному процесуальному рішення у судовому контрольному провадженні на стадії досудового розслідування, за виключенням постановлення ухвал слідчим суддею ім'ям України, оскільки відповідно до ч. 1 ст. 371 КПК України ця вимога має відношення тільки до вироку суду. Однак, враховуючи особливості судового

контрольного провадження у досудовому розслідуванні та його завдання, можна виділити й інші риси, що характерні тільки для судового рішення слідчого судді.

Кримінальному процесуальному рішення слідчого судді притаманні такі ознаки:

1) має правовий характер, оскільки містить результат вирішення того чи іншого питання з приводу судового контролю за дотримання прав, свобод й інтересів осіб у кримінальному провадженні;

2) має державно-владний характер, оскільки постановляється спеціально уповноваженим суб'єктом - слідчим суддею та в порядку, визначеному КПК України;

3) є юридичним актом, що породжує, змінює або припиняє кримінальні процесуальні відносини;

4) відповідає загальним вимогам, встановленим у ст. 372 КПК, з урахуванням особливостей, визначених в окремих статтях кримінального процесуального закону;

5) має невідкладний характер у вирішенні питань про відновлення порушених прав і свобод осіб у кримінальному провадженні;

6) має визначений кримінальним процесуальним законом строк дії (за винятком ухвал, постановлених в порядку статей 206 та 303 КПК);

7) є обов'язковим та підлягає безумовному виконанню на всій території України (ч. 2 ст. 21 КПК) [7, с. 350].

У частині 1 статті 370 КПК закріплені імперативні вимоги до судового рішення, яке повинно бути законним, обґрунтованим і вмотивованим.

Розглянемо кожен з вимог до ухвал слідчих суддів.

Кримінальне процесуальне рішення у судовому контрольному провадженні є правозастосовним актом, покликаним перш за все забезпечити захист та дотримання прав і свобод людини.

Законність судового рішення слідчого судді, у відповідності до ч. 2 статті 370 КПК України, обумовлює наявність таких трьох критеріїв: 1) рішення має бути ухвалене компетентним слідчим суддею; 2) при постановленні ухвали

слідчим суддею обов'язковим є дотримання норм матеріального закону; 3) рішення слідчого судді має бути постановлено із дотриманням процесуальних норм, у встановленій законом процесуальній формі, у межах повноважень та у спосіб, визначений кримінальним процесуальним законодавством.

Дотримання процесуального закону, є найважливішою стороною законності процесуальних актів. Звідси випливає, що законність процесуальних актів знаходиться в органічній взаємодії з правильністю цих актів по суті, з їх обґрунтованістю. Зв'язок зазначеної сторони законності вбачається не тільки по відношенню до фактичних висновків, сформульованим у такому акті. Цей зв'язок стосується і висновків правових [3, с. 17-18].

Законодавець у частині 2 статті 370 КПК при визначенні поняття законного судового рішення застосовує термін «компетентний суд». Цей термін використовується також у Міжнародному пакті про громадянські і політичні права, відповідно до частини 1 статі 14 якого кожен має право при розгляді будь-якого кримінального обвинувачення, пред'явленого йому, або при визначенні його права та обов'язків у будь-якому цивільному процесі на справедливий і публічний розгляд справи компетентним, незалежним і безстороннім судом, створеним на підставі закону [99].

У Конвенції про захист прав людини і основоположних свобод, зокрема в ст. 5 «Право на свободу та особисту недоторканість», також згадується про «компетентний суд», а в ст. 6 про «суд, встановлений законом». Європейський суд з прав людини у пункті 24 рішення від 20 липня 2006 року у справі "Сокурєнко і Стригун проти України" вказав, що фраза "встановленого законом" поширюється не лише на правову основу самого існування "суду", але й дотримання таким судом певних норм, які регулюють його діяльність [171]. У назві статті 8 Закону України «Про судоустрій та статус суддів» вжито термін «повноважний» суд. Згідно з цією статтею, ніхто не може бути позбавлений права на розгляд його справи в суді, до підсудності якого вона віднесена процесуальним законом. Суддя розглядає справи, одержані згідно з порядком розподілу судових

справ, установленим відповідно до закону. На розподіл судових справ між суддями не може впливати бажання судді чи будь-яких інших осіб [150].

Отже, «компетентним» є суд, слідчий суддя, який визначений для розгляду матеріалів кримінального провадження в порядку, передбаченому ст. 35 КПК України, та реалізує свої повноваження у справах, що йому підсудні.

Обґрунтованість кримінально-процесуальних рішень є необхідним елементом засади законності в кримінальному судочинстві та права на справедливий суд [66, с. 59].

Обґрунтованість процесуального акту – це результат певного спеціального процесу, що іменується обґрунтуванням кримінальних процесуальних рішень [56, с. 8-9], це відповідність усіх викладених у ньому висновків тим фактичним даним, які є в справі й отримані в результаті діяльності, що передувала рішенням про збирання, перевірку й оцінку доказів [87, с. 150].

Розкриваючи зміст поняття обґрунтованості процесуальних актів, В.В. Бажанов вважає, що: 1) процесуальний акт може бути визнаний обґрунтованим, якщо обставини справи, необхідні для його винесення, встановлені з достатньою повнотою; 2) докази, якими встановлюються обставини справи, повинні бути отримані лише з джерел, вичерпно зазначених у законі; 3) докази, на яких ґрунтується процесуальний акт, повинні бути достовірними; достовірність цих доказів визначається дотриманням процесуального порядку їх збирання й закріплення та правильною їх оцінкою слідчим, прокурором і судом; 4) процесуальний акт може бути визнаний обґрунтованим, якщо викладені в ньому висновки випливають з наявних доказів, відповідають їм, якщо висновки ці є доведеними [3, с. 16]. А.Р. Туманянц зазначає, що обґрунтованість будь-якого рішення лише ґрунтується на доказах, а не зводиться до них, тому що обставини, на підставі яких приймається рішення, можуть бути доведені, а ось саме рішення викладено непереконливо, а значить, і сприйнято як необґрунтоване [201, с. 324].

У справі «Серявін та інші проти України» ЄСПЛ зазначає, що згідно з його усталеною практикою, яка відбиває принцип, пов'язаний з належним здійсненням

правосуддя, у рішеннях судів та інших органів з вирішення спорів мають бути належним чином зазначені підстави, на яких вони ґрунтуються [170].

Міра, до якої суд має виконати обов'язок щодо обґрунтування рішення, може бути різною в залежності від характеру рішення [170]. Хоча національний суд має певну свободу розсуду щодо вибору аргументів у тій чи іншій справі та прийняття доказів на підтвердження позицій сторін, орган влади зобов'язаний виправдати свої дії, навівши обґрунтування своїх рішень [170]. Ще одне призначення обґрунтованого рішення полягає в тому, щоб продемонструвати сторонам, що вони були почуті [170].

У висновку № 11 (2008) Консультативної ради європейських суддів до уваги Комітету Міністрів Ради Європи щодо якості судових рішень також зазначено, що виклад підстав прийняття рішення не лише полегшує розуміння та сприяє визнанню сторонами суті рішення, а насамперед є гарантією проти свавілля [24]. По-перше, це зобов'язує суддю дати відповідь на аргументи сторін та вказати на доводи, що лежать в основі рішення й забезпечують його правомірність; по-друге, це дає можливість суспільству зрозуміти, яким чином функціонує судова система [24]. Обґрунтування може містити тлумачення юридичних принципів; при цьому завжди необхідно дбати про забезпечення юридичної визначеності та послідовності [24].

Отже, обґрунтоване кримінальне процесуальне рішення в судовому контрольному провадженні - це рішення, в якому на підставі повного, неупередженого та всебічного розгляду клопотання, заяви або скарги встановлені обставини, що підтверджені належними й допустимими доказами, а сформульовані висновки відповідають викладеним у рішенні обставинам справи.

Далі розглянемо вимогу вмотивованості судового рішення, яку по-різному трактують учені.

Так, Т.А. Цувіна розуміє цю вимогу як повне і всебічне відбиття в рішенні суду мотивів, якими він керувався при ухваленні свого рішення, при оцінці доказів для встановлення наявності або відсутності обставин, на які сторони посилались як на підставу своїх вимог і заперечень, із зазначенням того, які

докази були взяті до уваги або відхилені, і віддзеркаленням мотивів щодо позиції суду стосовно застосування норм матеріального й процесуального права [263, с. 223].

Марочкін О.І. зазначає, що мотиви прийняття рішень - це сукупність міркувань і доводів, за якими правозастосувач дійшов до свого рішення і які він наводить на підтвердження правильності своїх висновків. Мотиви є внутрішніми процесами, причинами, що спонукають правозастосувача діяти певним чином і визначають спрямованість цієї дії. Мотиви рішення правозастосувача мають відображати його знання про конкретні обставини кримінального провадження, які підлягають доказуванню. Інакше кажучи, в основу мотивування покладено знання правозастосувача, безпосереднє й опосередковане, яке у своїй єдності визначає рівень, достатній і необхідний для прийняття рішення [95, с. 256].

Цікаву позицію має Л.П. Брич, яка, розглядаючи вимогу вмотивованості судових рішень кримінального провадження через практику Європейського суду з прав людини, указує, що судові рішення може вважатись умотивованим, якщо у ньому не лише «наведено належні й достатні мотиви та підстави його ухвалення», як цього вимагає національне законодавство у ч. 4 ст. 370 КПК України, а й дано відповідь на значущі аргументи сторони кримінального провадження. Ця відповідь має бути не формальною, поверхневою та абстрактною, а конкретно аргументованою щодо питань як факту, так і права, що стосується кримінально-правової кваліфікації, застосування заходів кримінально-правового характеру та сфери доказування [5, с. 278].

Умотивованість судових рішень – це невід’ємна вимога до їхнього змісту, вагомий аргумент права на справедливе судочинство. За своєю сутністю її реалізація гарантує особі право бути почутим судом, отримати публічне рішення та оскаржити його [44, с. 17].

Не можна обійти увагою актуальне наразі питання необхідності вмотивування слідчим суддею свого рішення з посиленням на кожний аргумент сторони та надання відповідної йому оцінки.

Пункт 1 статті 6 Конвенції про захист прав людини і основоположних свобод зобов'язує суди давати вмотивування своїх рішень, хоч це не може сприйматись як вимога надавати детальну відповідь на кожен аргумент [70]. Необхідно брати до уваги, між іншим, різноманітність аргументів, які сторона може представити в суд, та відмінності, що існують у державах-учасниках, з огляду на положення законодавства, традиції, юридичні висновки, викладення та формулювання рішень. Таким чином, питання, чи виконав суд свій обов'язок щодо вмотивування, що випливає зі статті 6 Конвенції, може бути визначено лише у світлі конкретних обставин справи [169].

Суди мають дослідити основні доводи (аргументи) сторін та з особливою прискіпливістю й ретельністю змагальні документи, що стосуються прав та свобод, гарантованих Конвенцією [137].

Отже, повинно бути чітке розуміння, які аргументи не потребують спростування або підтвердження в рішенні слідчого судді, а на які має бути надана відповідь. Сторони кримінального провадження повинні бачити, які їх аргументи прийняті, а які, навпаки, відхилені, і тоді за наявності дотримання такого балансу рішення слідчого судді буде законним, умотивованим і обґрунтованим, а для учасників процесу зрозумілим і справедливим.

Неналежне обґрунтування та мотивування ухвали слідчим суддею є підставою для його скасування в подальшому.

Так, Одеський апеляційний суд в ухвалі від 03 вересня 2019 року у справі № 517/427/19 дійшов висновку, що ухвала слідчого судді є необґрунтованою та невмотивованою, а отже, і не може бути визнана законною. Оскаржена ухвала слідчого судді не відповідала вимогам статей 370, 372 КПК України в частині обґрунтованості та вмотивованості, що є істотним порушенням вимог кримінального процесуального закону та підлягає скасуванню [229]. Неналежне обґрунтування в ухвалі слідчим суддею доводів скарги, поданої в порядку ст. 303 КПК України, стало також підставою для скасування ухвали слідчого судді з поверненням матеріалів до суду першої інстанції на новий судовий розгляд [221].

Ухвалення судового рішення, яке не відповідає вимогам вмотивованості, а саме умисне або внаслідок недбалості незазначення в судовому рішенні мотивів прийняття або відхилення аргументів сторін щодо суті спору відповідно до підпункту «б» п. 1 ч. 1 ст. 106 Закону України «Про судоустрій і статус суддів» є однією з підстав притягнення судді до дисциплінарної відповідальності [150].

Так, рішенням Вищої ради правосуддя від 01 листопада 2018 року № 3330/0/15-19 суддю притягнуто до дисциплінарної відповідальності у зв'язку із встановленими порушеннями вимог закону слідчим суддею, які полягають у невиконанні вимог КПК України (з урахуванням правової позиції Великої Палати Верховного Суду) щодо необхідності мотивування ухвали, що полягає у необхідності зазначення в ухвалі про надання дозволу на обшук аргументів, які переконали суддю в задоволенні такого клопотання, та свідчать про вчинення суддею дисциплінарного проступку, передбаченого пунктом «б» пункту 1 частини 1 статті 106 Закону України «Про судоустрій і статус суддів» [156].

Аналізуючи співвідношення вимог законності, обґрунтованості й вмотивованості, варто зазначити про нетотожність й самотійність цих вимог.

Законність і обґрунтованість є індивідуальними, а тому самотійними вимогами, що мають свою, тобто властиву тільки їм, якісну визначеність. Тому названі вимоги не можна ототожнювати, але і протиставляти, наприклад, шляхом абсолютизації самотійності кожної з названих властивостей. Обґрунтованість як вимога, що відображає якісну визначеність змісту процесуальних актів, повинна не лише відповідати законності як загальній вимозі до форми і змісту будь-якого рішення, але ц забезпечити його реалізацію в правозастосовній діяльності всіх органів досудового розслідування, прокуратури і суду [66, с. 57-58].

Погоджуємось із Бажановим М.І., що мотивування є одним із виражень, однією з властивостей законності акта. Поняття законності значно ширше за поняття мотивування процесуального акту. З точки зору логічного поняття законності акту й поняття його мотивування, вони знаходяться у співвідношенні цілого й частини. Ціле - законність акту - не існує без невід'ємної частини його-мотивування процесуального акту [3, с. 10]. Обґрунтованість прийнятого рішення

виражається в його мотивуванні [87, с. 153]. Правозастосовні рішення мають вважатися законними лише тоді, коли вони в належний спосіб обґрунтовані та мотивовані [44, с. 18].

Крім загальних вимог, закріплених в ч. 1 ст. 370 КПК України, вважаємо, що рішення слідчого судді також повинно бути якісним, справедливим, зрозумілим та своєчасним [7, с. 350].

Якість судового рішення - це показник знань, умінь, навичок, здібностей кожного судді, які в кінцевому результаті свідчать про його інтелект та компетентність [38].

Глинська Н.В. зазначає про стандарти доброякісності кримінальних процесуальних рішень - сукупність певних положень нормативного характеру (норм, вимог, правил), яким має відповідати форма та зміст кримінальних процесуальних рішень для виконання ним свого функціонального призначення в загальній динаміці кримінального провадження [30, с. 130].

У висновку № 11 (2008) Консультативної ради європейських суддів до уваги Комітету Міністрів Ради Європи щодо якості судових рішень указано, що судові рішення високої якості - це рішення, яке досягає правильного результату наскільки це дозволяють надані судді матеріали у справедливий, швидкий, зрозумілий та недвозначний спосіб [24].

Судді повинні приймати свої рішення з урахуванням усіх моментів, що є важливими для застосування відповідних юридичних норм, та без урахування всіх питань, що не стосуються суті справи; вони повинні забезпечувати високий ступінь професійної компетентності [25].

Щоб бути якісним, судові рішення повинно сприйматися сторонами та суспільством у цілому як таке, що стало результатом коректного застосування юридичних правил, справедливого процесу та правильної оцінки фактів, а також як таке, що може бути ефективно реалізованим. Лише в такому випадку сторони будуть переконані, що їхню справу було розглянуто й вирішено справедливо, а суспільство сприйме ухвалені рішення як фактор відновлення суспільної гармонії [24].

Справедливе рішення слідчого судді має бути орієнтоване на задоволення потреби в правосудді та утвердженні прав та свобод людини.

Конвенція про захист прав людини і основоположних свобод у статті 6, вказуючи на справедливість судового рішення, наголошує на вимогу його обґрунтованості та вмотивованості. Для того, щоб дотриматися принципу справедливого суду, обґрунтування рішення повинно засвідчити, що суддя справді дослідив усі основні питання, винесені на його розгляд [24].

Рішення слідчого судді повинно бути направлене на досягнення юридичної визначеності у правовідносинах. За прийнятим судовим рішенням суспільство оцінює ефективність системи правосуддя, тому рішення повинно бути доступним, зрозумілим суспільству та спрямованим на захист прав, свобод чи інтересів особи у випадку порушення під час вирішення питання про їх законне обмеження.

Рішення слідчого судді має бути чітко сформульованим, логічно структурованим та викладеним у стилі, зрозумілому та доступному для всіх адресатів. Тобто в рішеннях слідчі судді повинні викладати думки, висновки таким чином, щоб вони були зрозумілі всім громадянам, а не тільки сторонам кримінального провадження, учасникам судового процесу, представникам юридичних професій. Це у свою чергу підвищуватиме довіру до суду.

Підстави прийняття рішення повинні бути узгодженими, чіткими, недвозначними й несуперечливими. Вони повинні давати можливість читачеві простежити логіку міркувань, які привели суддю до ухваленого ним рішення [24].

Неправильне вживання юридичних термінів, наявність орфографічних, пунктуаційних чи стилістичних помилок, неточних, двояких для розуміння понять та формулювань, громіздких речень та інших недоліків негативно позначається на якості судового документа, а то й викликають неповагу до нього, а значить підривають авторитет суду. При написанні рішення слід дотримуватися послідовності у викладенні подій, фактів, інших відомостей, не переходити хаотично з одного питання до іншого і знову повертатися до попереднього. Вимога дотримуватися доречності у викладенні тексту полягає в тому, щоб судові

акти оформлювалися з дотриманням правил письмової мови (ділового стилю). У зв'язку з цим недоречно використання елементів усної розмовної мови, застосування неологізмів, емоційноприкрашених, простомовних та жаргонних слів, які знижують офіційний тон документа [88, с. 12].

Вимога своєчасності рішення слідчого судді полягає у вирішенні матеріалів, щодо нього надходять без зволікань, з дотриманням строків, встановлених КПК України, що дасть можливість надати особі своєчасний захист її прав, свобод та інтересів. Оперативний характер здійснення слідчим суддею повноважень з приводу судового контролю та невідкладності у вирішенні питань про відновлення порушених прав і свобод осіб у кримінальному провадженні закріплено законодавцем у кримінальному процесуальному законі: «негайно, невідкладно» (ч. 2 ст. 189, ч. 1 ст. 186 КПК, «у день надходження до суду» (ч. 1 ст. 142, ч. 4 ст. 234, ч. 5 ст. 240 КПК), «протягом 6-ти годин» (ч. 1 ст. 248, статті 257, 258, 260-264, 267-270, 274 КПК), «не пізніше 2-х днів» (ч. 1 ст. 172 КПК), «не пізніше 72 годин» (статті 186, 306, 583 КПК), «не пізніше 3-х днів» (статті 146, 151, 156 КПК), «протягом 5-ти днів» (ст. 591 КПК).

Однією з умов прийняття слідчим суддею законного, обґрунтованого та вмотивованого рішення є неухильне дотримання встановлених кримінальним процесуальним законом вимог щодо його форми та змісту.

Рішення слідчого судді у формі ухвал відповідно до ч. 2 ст. 110 КПК, повинно відповідати вимогам статті 372 КПК.

За наслідками розгляду клопотання слідчий суддя постановляє ухвалу, яка повинна відповідати вимогам ст. 372 КПК з урахуванням особливостей, визначених в ч. 3 ст. 152 КПК, ч. 3 ст. 157 КПК, ст. 164 КПК, ч. 5 ст. 173 КПК, ч. 1 ст. 190 КПК, ч. 1 ст. 196 КПК, ч. 2 ст. 235 КПК, ч. 4 ст. 248 КПК, ч. 2 ст. 263 КПК, ч. 3 ст. 264 КПК, ч. 3 ст. 268 КПК, ст. 583 КПК, ст. 584 КПК.

Відповідно до частини 1 статті 372 КПК, ухвала, що викладається окремим документом, складається із: вступної частини, мотивувальної та резолютивної частин.

У вступній частині ухвали слідчого судді зазначаються: дата й місце її постановлення; назва судду та прізвище, ім'я, по-батькові слідчого судді, секретар судового засідання; найменування (номер) кримінального провадження; анкетні дані підозрюваного, кримінальне правопорушення, у вчиненні якого підозрюється особа; сторони кримінального провадження та інші учасники.

Оскільки секретар судового засідання є учасником кримінального провадження, то у вступній частині ухвали слідчого судді слід використовувати формулу: «слідчий суддя.... за участю секретаря судового засідання....».

Крім номера кримінального провадження, у вступній частині зазначаються присвоєні номер провадження судової справи та єдиний унікальний номер справи, які формуються відповідно до Положення про автоматизовану систему документообігу в суді, затвердженого Рішенням ради суддів України 02.04.2015 № 25 [114].

Мотивувальна частина ухвали слідчого судді повинна містити: короткий виклад питання, що вирішується слідчим суддею, і за чією ініціативою воно розглядається; встановлені слідчим суддею обставини із посиланням на докази, які містяться в матеріалах кримінального провадження, та/або долучені до клопотання, заяви або скарги; аналіз і оцінка зазначених доказів, досліджених у судовому засіданні: як доказів, на підставі яких слідчий суддя встановив наявність обставин, так і тих, які спростовують доводи сторін кримінального провадження; посилання на закон, яким слідчий суддя керувався.

До мотивувальної частини будь-якого рішення увага є більш прискіпливою, ніж до інших його частин. Слідчим суддею в мотивувальній частині зазначається предмет розгляду, тобто яке клопотання або скарга надійшли в провадження слідчого судді, повинно міститися посилання на відповідні положення кримінального процесуального законодавства з урахуванням практики Європейського суду з прав людини. При цьому, на наш погляд, мотивуючи судові рішення, варто уникати тільки цитування закону, а викладати відповідні аргументи й висновки, звісно, з урахуванням положень законодавства.

Венеціанська комісія зазначила, що «чітке обґрунтування є суттю роботи будь-якого судді. Робота судді зводиться не тільки до вибору між альтернативами винесення рішення, а й до знаходження такого рішення шляхом ретельного обмірковування. Простого наведення законодавчих положень і прийняття після цього рішення недостатньо. Суддя повинен послідовно пов'язувати закон з фактами справи і наводити чіткі аргументи, чому вирішення по справі, в даному випадку, є саме таким [189]. Відсутність достатнього обґрунтування у рішеннях національних судів порушує право особи на справедливий розгляд справи незалежним і безстороннім судом, зазначене у пункті 1 статті 6 Конвенції [159].

Викладення встановлених слідчим суддею обставин не повинно бути занадто розлогим, не є доцільним «копіювання» обставин, викладених в повідомленні про підозру або в клопотанні слідчого, прокурора. Ця частина має бути інформативною, із вказівкою на встановлення обставин саме при розгляді слідчим суддею клопотання або скарги.

В ухвалі слідчого судді повинно бути посилення на докази, матеріали кримінального провадження, дослідження яких дало слідчому судді підстави для задоволення клопотання, скарги або заяви.

Резолютивна частина ухвали слідчого судді складається з: висновків суду; вказівки на строк і порядок набрання ухвалою законної сили та її оскарження.

Будь-який припис, що міститься в судовому рішенні або виданий на його підставі, повинен бути викладений чіткою й недвозначною мовою так, щоб його можна було ввести в дію [24]. Суддя повинен приділяти особливу увагу точності формулювань у своїх рішеннях [164].

Рішення слідчого судді за результатами розгляду клопотання, скарги або заяви повинно бути зрозумілим для виконання.

Так, наприклад, ухвалою слідчого судді Індустріального районного суду м. Дніпропетровська по справі № 202/8585/15-к від 20 листопада 2015 року зобов'язано старшого слідчого ГУ Національної поліції в Дніпропетровській області повернути уповноваженій особі майно, вилучене в ході проведення обшуку 08.10.2014 року в нежитловому приміщенні № 67, 53, розташованому за

адресою: м. Київ, вул. Л. Толстого, 11/61, а саме: грошові кошти в сумі 2 010 334 грн. 00 коп. [244]. На наш погляд, такий висновок слідчого судді, викладений в резолютивній частині ухвали не узгоджується з положеннями п. 1 ч. 1 ст. 303 КПК України та з загальними вимогами до всіх судових рішень. КПК України не має визначення терміну «уповноважена особа», і відповідно виконання прийнятого рішення слідчим суддею буде залежати від його трактування стороною обвинувачення та визначення цієї «уповноваженої особи» буде здійснюватись безпосередньо слідчим, що суперечить завданню судового контролю.

Крім вимог, визначених в п. 3 ч. 2 ст. 372 КПК, в резолютивній частині ухвали слідчого судді у передбачених законом випадках, зазначаються: строк дії ухвали та порядок її виконання.

Так, наприклад, при вирішенні питання про: тимчасове обмеження у користуванні спеціальним правом (п. 3 ч. 3 ст. 152 КПК), відсторонення від посади (п. 3 ч. 2 ст. 157 КПК), тимчасовий доступ до речей і документів (п. 7 ч. 1 ст. 164 КПК), застосування запобіжного заходу у вигляді тримання під вартою (ч. 1 ст. 197 КПК), надання дозволу на обшук житла чи іншого володіння особи (ч. 2 ст. 235 КПК), проведення негласної слідчої (розшукової) дії (п. 5 ч. 4 ст. 248 КПК), про застосування тимчасового арешту (ч. 1 ст. 583 КПК), про застосування запобіжного заходу у вигляді тримання під вартою для забезпечення видачі особи (екстрадиційний арешт) (ч. 10 ст. 584 КПК), в ухвалі слідчим суддею обов'язково зазначається строк її дії. Стосовно ухвали про дозвіл на затримання з метою приводу (ст. 190 КПК) законодавець формулює вимогу про зазначення дати постановлення ухвали та дати втрати нею законної сили.

Варто звернути увагу, що за наслідками розгляду клопотання про: тимчасове обмеження у користуванні спеціальним правом (п. 1 ч. 3 ст. 152 КПК), про відсторонення від посади (п. 1 ч. 3 ст. 157 КПК) необхідно зазначати мотиви застосування або мотиви відмови у задоволенні клопотання. Чому саме при постановленні зазначених ухвал законодавець виділяє необхідність викладати мотиви прийнятого рішення? У будь-якому судовому рішенні повинні бути

викладені мотиви його прийняття. На наш погляд, встановлення окремої вимоги щодо зазначення мотивів прийнятого рішення саме при розгляді клопотань про тимчасове обмеження у користуванні спеціальним правом та про відсторонення від посади є недоцільним, оскільки це є загальною вимогою до всіх кримінальних процесуальних рішень у судовому контрольному провадженні. Аналогічно за таких же підстав є недоцільним закріплення в п. 3 ч. 1 ст. 164 КПК та п. 3 ч. 2 ст. 235 КПК вимоги до ухвали про тимчасовий доступ до речей та документів та про надання дозволу на обшук щодо необхідності зазначення положення закону, на підставі якого постановляється ухвала. Тому пропонуємо виключити зазначені п. 3 ч. 1 ст. 164 КПК та п. 3 ч. 2 ст. 235 КПК з кримінального процесуального закону.

Європейський суд з прав людини неодноразово деталізував окремі аспекти застосування на практиці питань щодо надання дозволу на проведення обшуку, а також визначав критерії для судового рішення, призначеного обмежувати право власності.

У пункті 52 рішення ЄСПЛ у справі «Багієва проти України» від 28 квітня 2016 року, суд зазначає, що при встановленні обсягу запропонованого обшуку, національний суд посилався на таке формулювання, як "підроблені документи", а також "засоби та знаряддя для підроблення документів". Національний суд не вказав жодних деталей, навіть незважаючи на те, що міг це зробити з огляду на предмет доказування кримінального провадження, що стосувався документів, ... а також стверджуваного підроблення документів [159].

Тому вважаємо, що ухвала слідчого судді про надання дозволу на проведення обшуку повинна мати чіткий та, за можливості, детальний опис речей та документів, які планує орган досудового розслідування відшукати під час проведення такої слідчої дій, оскільки не зазначення цих відомостей є істотним порушенням прав особи у кримінальному провадженні.

У зв'язку з чим пропонуємо внести зміни до ч. 2 ст. 235 КПК України, яка закріплює вимоги до ухвали слідчого судді про надання дозволу на обшук, та викласти п. 6 зазначеної норми в такій редакції: «ухвала слідчого судді про

дозвіл на обшук житла чи іншого володіння особи повинна відповідати загальним вимогам до судових рішень, передбачених цим Кодексом, а також містити відомості про речі та документи, які б давали змогу ідентифікувати предмети обшуку від тих речей та документів, що не містять ознак вчинення кримінального правопорушення, а також осіб, для виявлення яких проводиться обшук».

Проголошується ухвала слідчого судді прилюдно негайно після виходу суду з нарадчої кімнати. Слідчим суддею роз'яснюється зміст постановленої ухвали, порядок і строк її оскарження (ч. 1 ст. 376 КПК).

Частина 2 статті 376 КПК закріплює можливість складання та оголошення лише резолютивної частини ухвали слідчого судді, у випадку якщо її складання вимагає значного часу.

На практиці у зв'язку з браком процесуального часу слідчі судді застосовують зазначені положення кримінального процесуального законодавства. Однак є наукові позиції вчених, які категорично не погоджуються із можливістю застосування при здійсненні слідчим суддею судового контролю ч. 2 ст. 376 КПК України.

Так, С.О. Пшенічко вказує, що ухвала слідчого судді не пов'язана з вирішенням справи по суті, у зв'язку з чим рівень складності скарг не може бути таким, що потребуватиме значного часу для складання ухвали щодо їх вирішення [153, с. 160].

І.В. Гловюк зазначає: «враховуючи те, що ст. 309 КПК передбачає можливість оскарження ухвал слідчих суддів про застосування запобіжного заходу, арешту майна, то при фактичному позбавленні такого права шляхом складання неповного тексту рішення, що унеможлиблює оцінку його обґрунтованості, оцінку чи були враховані доречні аргументи учасників, неможна стверджувати про легітимну мету втручання у право на доступ до суду, що не дозволяє вести мову про пропорційність втручання» [33, с. 43].

Дане питання було предметом розгляду Об'єднаної палати Касаційного кримінального суду у складі Верховного Суду. Зокрема, в постанові від 27 травня

2019 року Об'єднаної палати у справі № 461/1434/19 (провадження № 51-6470 кмо 18) зазначено, що, зважаючи на те, що постановлення ухвали слідчим суддею не пов'язане з вирішенням справи по суті, а рівень складності скарг, які передаються на розгляд слідчим суддям, зазвичай не є таким, що потребує значного часу для складання ухвали щодо їх вирішення, оголошення слідчим суддею в порядку ч. 2 ст. 376 КПК лише резолютивної частини ухвали має місце переважно у виняткових випадках та жодним чином не впливає на визначений процесуальним законом порядок обчислення строку апеляційного оскарження [141].

Винятковими випадками можуть бути, наприклад, обсяг встановлених фактичних обставин та/або досліджених доказів при розгляді скарги, заяви або клопотання. Але, на наш погляд, при постановленні ухвали про застосування запобіжних заходів, ухвали за результатами розгляду клопотання щодо проведення невідкладних слідчих (розшукових) дій, текст судового рішення після виходу з нарадчої кімнати повинен бути проголошений повністю, оскільки в цих випадках заінтересована особа потребує обізнаності з мотивами прийнятого слідчим суддею рішення.

Класифікація кримінальних процесуальних рішень у судовому контрольному провадженні має як теоретичне значення, так і практичне значення, оскільки дозволяє їх впорядкувати та виокремити особливості тих чи інших рішень слідчого судді.

У науці кримінального процесу кримінальні процесуальні рішення класифікують за такими критеріями: за характером дискреційної складової, реалізованої при ухваленні кримінального процесуального рішення; за складністю процедури ухвалення кримінальних процесуальних рішень; за ініціативою в ухваленні кримінальних процесуальних рішень та відношення до кримінальної процесуальної ітерації (повторювання) [28, с. 145]; залежно від того чи відповідає рішення на основне питання кримінальної справи; за функціональною ознакою, залежно від завдань, що ними вирішуються; за складом прийняття рішення [87, с. 26-39].

Кримінальні процесуальні рішення у судовому контрольному у досудовому розслідуванні провадженні можуть бути класифіковані:

1) за функціональним призначенням на:

а) початкові (з них розпочинають розгляд клопотання або скарги: ухвала про відкриття провадження за скаргою, поданої в порядку ст. 303 КПК України);

б) проміжні (постановляються з приводу питань, які вирішуються під час розгляду клопотання або скарги: про призначення захисника на окрему процесуальну дію в порядку, передбаченому ст.ст. 49, 53 КПК України);

в) підсумкові (містять результат розгляду клопотання або скарги);

2) залежно від участі сторін у кримінальному провадженні:

а) ухвали, постановлені за участю всіх сторін кримінального провадження;

б) ухвали, постановлені за участю однієї зі сторін кримінального провадження;

3) залежно від ініціативи суб'єктів кримінального провадження:

а) рішення слідчого судді, постановлені за результатами розгляду клопотання, заяви чи скарги;

б) рішення слідчого судді, постановлені за власною ініціативою (в порядку ст. 206 КПК України);

4) залежно від форми судових рішень:

а) ухвали, які постановляються без виходу до нарадчої кімнати, усно, при цьому оголошується висновок суду та мотиви, з яких суд дійшов такого висновку (ч. 2 ст. 372 КПК України);

б) ухвали, які постановляються в нарадчій кімнаті шляхом складення ухвали у вигляді окремого процесуального документу [7, с. 351].

5) залежно від права на оскарження, рішення слідчого судді можна класифікувати на:

1) ухвали, які можуть бути оскаржені під час досудового розслідування:

а) ухвали, які включені до переліку ухвал слідчих суддів, які підлягають апеляційному оскарженню згідно з ч. ч. 1 та 2 ст. 309 КПК;

б) ухвали, які підлягають апеляційному оскарженню на підставі ч. 6 ст. 304 КПК, ч. 2 ст. 117 КПК;

в) ухвали, постановлення яких не передбачено КПК (ухвали, постановлені поза межами процедури, передбаченої КПК та ухвали, постановлені в межах правової процедури із застосуванням положень ч. 6 ст. 9 КПК та загальних засад кримінального провадження, визначених ч. 1 ст. 7 цього Кодексу);

г) ухвали, які можуть бути оскаржені згідно правової позиції Верховного Суду;

2) ухвали слідчого судді, які не оскаржуються:

а) ухвали, щодо яких існує заборона оскарження (наприклад, ухвала слідчого судді за результатами розгляду клопотання про скасування ухвали про накладення грошового стягнення(ч. 4 ст. 147 КПК),ухвала слідчого судді про дозвіл на затримання (ч. 5 ст. 190 КПК), ухвала слідчого судді, прийнята за результатами розгляду клопотання про продовження строку досудового розслідування(ч. 9 ст. 295-1 КПК) та інші);

б) ухвали, щодо яких не існує дозволу на оскарження (ухвала про тимчасове обмеження у користуванні спеціальним правом (ст. 152 КПК), ухвала про застосування запобіжного заходу у вигляді особистого зобов'язання (ст. 179 КПК), ухвала слідчого судді про дозвіл на проведення негласної слідчої (розшукової) дії (ст. 248 КПК), ухвали слідчого судді, постановлені в порядку ст. 28, 114 КПК України та інші) [10, с. 93].

Кримінальний процесуальний закон надає слідчому судді широкий обсяг повноважень, які він реалізує саме шляхом прийняття рішень, в яких зафіксовані наслідки процесуальних дій під час розгляду справи.

Значення кримінальних процесуальних рішень у судовому контрольному провадженні при здійсненні досудового розслідування полягає в такому:

1) Кримінальне процесуальне рішення покликане гарантувати закріплені Конституцією України, а також іншими законодавчими актами права, свободи та інтереси людини, забезпечити законність та обґрунтованість обмеження конституційних прав та свобод, прав осіб у кримінальному провадженні на досудовому розслідуванні.

Прийняття слідчим суддею рішень про надання дозволу на проведення слідчих (розшукових) дій, що обмежують конституційні права особи, з одного боку, сприяє органам досудового розслідування в легалізації результатів їхніх дій, з іншого – здійснюється контроль щодо обмеження прав і свобод осіб у кримінальному провадженні та реалізується функція «стримання» дій органів досудового розслідування.

2) Рішення слідчого судді забезпечує швидке, повне та неупереджене досудове розслідування. За допомогою рішень слідчого судді відбуваються процедури, спрямовані на закріплення отриманих доказів органами досудового розслідування (ч. 3 ст. 233 КПК, ст. 225 КПК) та на реалізацію процесуальних прав учасників кримінального провадження (ч. 10 ст. 290, ст. 295-1 КПК).

За результатами здійснення повноважень та постановлення кримінальних процесуальних рішень слідчим суддею суспільство оцінює справедливість правосуддя, діяльність слідчого судді та правоохоронної системи взагалі та, відповідно, здатність держави захищати права, свободи та інтереси громадян.

Постановлення слідчими суддями законних, обґрунтованих та вмотивованих ухвал має безпосередній зв'язок з виконанням завдань кримінального провадження, тому формулювання сучасних наукових положень про кримінальне процесуальне рішення слідчого судді є актуальним та потребує подальшого дослідження.

3.2 Проблемні питання оскарження рішень, ухвалених в судовому контрольному провадженні

Законність і обґрунтованість будь-якого судового рішення може бути забезпечено можливістю його оскарження в порядку, передбаченому законом, що є важливою гарантією забезпечення прав і законних інтересів учасників кримінального провадження і є своєрідним процесуальним інструментом виправлення судової помилки. Інститут оскарження судових рішень поєднує в

собі як інтереси особи, якої стосується прийняте рішення, та яка не згодна з ним, з інтересами держави.

Доступ до правосуддя є принципом, що забезпечує перегляд судових рішень, в тому числі і в судовому контрольному провадженні, який має бути реалізованим, за винятком встановленої законодавцем заборони на оскарження судового рішення.

Право на звернення до суду вищої інстанції зі скаргою на ухвалене першою інстанцією рішення є процесуальною гарантією недопущення порушення прав учасників кримінального провадження, гарантією ухвалення правосудного рішення, однією із загальних засад кримінального провадження та спрямоване на реалізацію права на справедливий суд, гарантованого ст. 6 Конвенції про захист прав людини і основоположних свобод [10, с. 95].

Міжнародні стандарти в галузі судочинства, зокрема Конвенція про захист прав людини і основоположних свобод, Міжнародний пакт про громадянські та політичні права, Загальна декларація прав людини, послідовно стверджують про неприпустимість нехтування правом на доступ до правосуддя та справедливий судовий розгляд, а усталена практика Європейського суду з прав людини наголошує на тому, що застосовувані державою обмеження в доступі особи до національного суду не повинні звужувати чи зменшувати залишені особі можливості доступу до суду в такий спосіб або такою мірою, що буде нівельована сама суть права (рішення Європейського суду з прав людини «Наталія Михайленко проти України» від 30 травня 2013 року, «Швидка проти України» від 30 жовтня 2014 року) [122].

Кримінальне процесуальне законодавство України має чітко визначати предмет, підстави та порядок оскарження процесуальних рішень на всіх етапах кримінального провадження, оскільки неоднозначність правової конструкції, що застосовується законодавцем при регулюванні тих чи інших правових відносин дає підстави для неоднакового тлумачення й формування різної судової практики. Наявність у законодавстві чітких норм здійснення перегляду ухвал слідчих суддів

забезпечує швидке, повне, об'єктивне та ефективне оскарження прийнятих рішень у судовому контрольному провадженні [10, с. 88].

Ефективність апеляційного перегляду рішень у судовому контрольному провадженні у досудовому розслідуванні залежить від удосконалення порядку оскарження ухвал слідчих суддів та розгляду поданих скарг, оскільки завданням апеляційного та касаційного провадження є не тільки здійснення судового контролю за діяльністю слідчих суддів та виправлення допущених порушень, але й забезпечення однакового тлумачення та застосування норм КПК слідчими суддями, що і зумовлює актуальність дослідження проблемних питань оскарження рішень слідчих суддів [10, с. 88].

Проблеми апеляційного та касаційного проваджень у кримінальному судочинстві були предметом дослідження в науці кримінального процесуального права, однак у роботах, присвячених апеляційному та касаційному оскарженню судових рішень у кримінальному провадженні, проблемні питання оскарження ухвал слідчих суддів характеризувались фрагментарно, як правило, у зв'язку з дослідженням інших питань перегляду судових рішень у кримінальному провадженні [10, с. 88].

Так, предметом дослідження Бобченко Н.Р. було апеляційне та касаційне провадження у кримінальному судочинстві України [16]; Євмін А.М. досліджував питання касаційного оскарження судових рішень у кримінальному провадженні [58], Кашка О.С. - повноваження суду апеляційної інстанції в кримінальному процесі України [62]; Захаров Д.О. [52] та Костюченко О.Ф. [76] досліджували питання апеляційного оскарження судових рішень у кримінальному процесі у період дії Кримінально-процесуального кодексу України 1960 року.

На законодавчому рівні право на оскарження судових рішень гарантовано ст. 129 Конституції України [71], ст. 14 Закону України «Про судоустрій і статус суддів» [150], п. 17 ч. 1 ст. 7, ст. 24 КПК, в главі 31 та 32 КПК [78].

Забезпечення права на апеляційне й касаційне оскарження включає в себе не тільки можливість оскарження судового рішення, але й обов'язок суду прийняти та розглянути подану апеляцію чи касацію.

Європейський суд з прав людини в ухвалі від 08 січня 2008 року щодо прийнятності заяви № 32671/02 у справі «Скорик проти України» зазначив, що право на суд, одним із аспектів якого є право доступу до суду, не є абсолютним, воно може підлягати обмеженням, особливо щодо умов прийнятності скарги. Однак ці обмеження не повинні впливати на користування правом у такий спосіб і до такої міри, що саму його суть буде порушено. Вони повинні відповідати законній меті, і тут має бути розумний ступінь пропорційності між засобами, що застосовуються, та метою, якої намагаються досягнути [220].

Системне тлумачення відповідних положень глави 31 КПК дає змогу дійти висновку, що законодавець установив певні особливості апеляційної перевірки ухвал слідчого судді, які зумовлені, насамперед, характером цього виду судового рішення, необхідністю невідкладної перевірки його законності й обґрунтованості [125].

Особливостями перевірки таких ухвал є: а) спрощений порядок подачі апеляційної скарги безпосередньо до апеляційного суду (ч. 1 ст. 395 КПК); б) скорочений строк апеляційного оскарження ухвали слідчого судді - протягом 5-ти днів з дня її оголошення; для особи, яка перебуває під вартою, - з моменту вручення їй копії судового рішення; для особи, без виклику якої постановлено ухвалу слідчого судді і яка її оскаржує, - з дня отримання нею копії судового рішення (ч. 2, ч. 3 ст. 395 КПК); в) скорочений строк розгляду апеляції - не пізніше як через три дні після її надходження до суду апеляційної інстанції (ч. 2 ст. 422 КПК) [125].

Передумовами здійснення права на апеляційне оскарження рішень слідчого судді у судовому контрольному провадженні на досудовому розслідуванні та «умовами» прийнятності скарги є: 1) подання скарги суб'єктом, який має право звернутись до суду зі скаргою на ухвалу слідчого судді; 2) подання скарги на ухвалу слідчого судді, що підлягає оскарженню; 3) дотримання строку, встановленого для подання скарги; 4) дотримання вимог, визначених кримінальним процесуальним законом щодо форми та змісту апеляційної чи касаційної скарги [9, с. 89].

Розглянемо в межах, можливих для дисертації, кожен із зазначених умов прийнятності апеляційної скарги на рішення слідчого судді.

1) Перелік осіб, які можуть звернутись зі скаргю на ухвалу суду або вирок суду сформульовано в ст. 393 КПК. Законодавець визначає суб'єктів, які мають право на оскарження рішень, ухвалених уже після направлення обвинувального акту до суду. У пункті 10 ст. 393 КПК закріплено право на звернення з апеляційною скаргю «іншими» особами у випадках, передбачених цим Кодексом. Такий випадок щодо права на оскарження рішень саме слідчих суддів визначений лише у п. 7 ч. 7 ст. 173 КПК. Законодавець, закріплюючи норму саме в такій редакції, фактично «звужив» коло «інших осіб», які мають право звернутись до апеляційного суду зі скаргю на ухвалу слідчого судді [10, с. 89].

2) Статтею 129 Конституції України, яка має найвищу юридичну силу, та статтею 24 КПК гарантується право будь-якій особі на перегляд судового рішення, якщо постановлене рішення стосується її прав, свобод чи інтересів, незалежно від того, чи брала така особа участь у розгляді клопотання чи скарги в суді першої інстанції [71]. Тому у випадку прийняття рішення, що стосується прав, свобод чи інтересів особи, яка не є учасником кримінального провадження її право на апеляційне оскарження потребує законодавчого закріплення у п. 10 ч. 1 ст. 393 КПК [10, с. 89-90].

Так, наприклад, власник майна, щодо якого вирішується питання про арешт, є особою, прав, свобод та інтересів якої стосується судове рішення, а отже, належить до категорії «інші особи», які вправі подати апеляційну скаргу на рішення слідчого судді [122], однак ця особа повинна довести та обґрунтувати наявність у нього права власності на арештоване майно [123]. Заявник має право на оскарження ухвали слідчого судді про відмову у відкритті провадження за його скаргю на невнесення відомостей про кримінальне правопорушення до ЄРДР в апеляційному порядку на підставі п. 1 ч. 1 ст. 303, ч. 6 ст. 304 КПК [127], тому також відноситься до категорії «інша» особа, яка може звернутись до суду зі скаргю на ухвалу слідчого судді [10, с. 90].

3) В ч. ч. 1, 2 ст. 309, ч. 6 ст. 304, ч. 2 ст. 117 КПК визначено перелік ухвал слідчих суддів, які підлягають апеляційному оскарженню.

Скарги на інші ухвали слідчого судді, відповідно до ч. 3 ст. 309 КПК, оскарженню не підлягають, і заперечення проти них можуть бути подані під час підготовчого провадження в суді. Тобто у випадках незгоди сторін з іншими ухвалами слідчого судді законність цих ухвал підлягає перевірці судом першої інстанції під час підготовчого провадження [10, с. 90].

Виходячи з системного тлумачення положень КПК, ухвала слідчого судді може бути оскаржена в апеляційному порядку лише тоді, коли в КПК є норма, якою це дозволено. Однак у судовій практиці є випадки постановлення ухвал слідчими суддями, які не передбачені нормами КПК. Кримінальний процесуальний закон не містить ні дозволу, ні заборони щодо апеляційного оскарження такої ухвали [10, с. 90].

Звернемось до рішення Конституційного суду від 25 квітня 2012 року у справі № 11-рп/2012, в якому наголошується на принцип забезпечення апеляційного та касаційного оскарження рішення суду, крім випадків, встановлених законом, гарантує право звернення до суду зі скаргою в апеляційному чи в касаційному порядку, яке має бути забезпечене, за винятком встановленої законом заборони на таке оскарження [174].

Згідно з правовою позицією Великої Палати Верховного суду, яка викладена в постанові від 23 травня 2018 року по справі № 243/6674/17-к, якщо слідчий суддя прийняв рішення поза межами його повноважень, наданих КПК, то суд апеляційної інстанції має забезпечити право на перегляд такого рішення в апеляційному порядку [119]. Суду апеляційної інстанції при вирішенні питання про відкриття апеляційного провадження належить виходити з приписів ст. 9 КПК, яка розкриває принцип законності кримінального провадження та в ч. 6 установлює, що коли положення цього Кодексу не регулюють або неоднозначно регулюють питання кримінального провадження, застосовуються загальні засади кримінального провадження, визначені ч. 1 ст. 7 цього Кодексу [119].

Верховний Суд зазначив про право на перегляд ухвал слідчих суддів про надання дозволу на проведення позапланових перевірок [119], про надання дозволу на примусове відібрання зразків для проведення експертизи [121], про призначення та проведення перевірки на предмет дотримання вимог законодавчих і нормативно-правових актів з охорони праці та промислової діяльності, оскільки постановлення таких ухвал не передбачено КПК [120].

Серед усіх рішень слідчого судді, можливість ухвалення яких прямо не передбачена КПК у межах відповідних регламентованих цим Кодексом процедур, слід виокремити дві групи рішень: - ухвалені поза межами процедури, передбаченої КПК (з питань, процедура вирішення яких слідчим суддею не передбачена КПК); - ухвалені в межах передбаченої КПК процедури із застосуванням положень ч. 6 ст. 9 КПК та загальних засад кримінального провадження, визначених ч. 1 ст. 7 цього Кодексу [120].

Як зазначив Верховний Суд у постанові від 31.05.2021 року у справі № 646/3986/19 при вирішенні питання щодо апеляційного оскарження рішень слідчого судді, ухвалених у межах передбаченої КПК процедури із застосуванням положень ч. 6 ст. 9 КПК та загальних засад кримінального провадження, визначених ч. 1 ст. 7 цього Кодексу, слід виходити насамперед із сутнісного критерію, визначально закладеного законодавцем при визначенні кола ухвал слідчого судді, що підлягають оскарженню [143].

Вирішуючи питання чи входить до компетенції слідчого судді прийняття того чи іншого рішення варто з'ясувати чи витікає з його обов'язків можливість постановлення такої ухвали. Так, наприклад, ухвала слідчого судді, постановлена в порядку ст. ст. 28, 114 КПК України окремому апеляційному оскарженню не підлягає, оскільки передбачений ч. 2 ст. 28 КПК України обов'язок слідчого судді стежити за дотриманням розумного строку при розгляді питань, віднесених до його компетенції, не виключає можливості розгляду ним клопотань, поданих на підставі ч. 6 ст. 28 КПК України, та встановлення для сторін кримінального провадження процесуальних строків відповідно до положень ст. 114 КПК України [129]; ухвала слідчого судді за результатами розгляду скарги на бездіяльність

слідчого та прокурора у кримінальному провадженні про зобов'язання їх передати кримінальне провадження до відповідного підрозділу (органу) ДБР для продовження провадження також не може бути оскаржена, оскільки слідчий суддя, виходячи з приписів ч. 4 ст. 216, ч. 1 ст. 303 та п. 1 розділу XI «Перехідні Положення» КПК (в редакції Закону України № 1355-VIII від 12 травня 2016 року), постановив ухвалу в межах процедури, яка передбачена кримінальним процесуальним законом [130]; [10, с. 91].

Верховний Суд сформував правові позиції щодо можливості оскарження ухвал слідчих суддів про: зміну запобіжного заходу з особистого зобов'язання на домашній арешт [124]; продовження терміну дії обов'язку цілодобово не залишати місце постійного проживання без дозволу слідчого, прокурора або суду, покладеного на неї раніше постановленою ухвалою слідчого судді про застосування запобіжного заходу у вигляді домашнього арешту [132]; повернення слідчому клопотання щодо надання дозволу на затримання з метою приводу, якщо вона містить висновок стосовно відсутності підстав для такого затримання [128]; надання тимчасового доступу до речей і документів, яка не містить вичерпного переліку документів щодо здійснення фінансово-господарської діяльності юридичної особи і відповідно до якої слідчий може вилучити оригінали таких документів, зокрема, у тому обсязі, що може унеможливити здійснення юридичною особою своєї діяльності [131]; [10, с. 91].

Вважаємо необхідним визначити у відповідній нормі кримінального процесуального закону право на апеляційне оскарження рішення слідчого судді, прийнятого за межами повноважень, а саме доповнити ч. 1 ст. 309 КПК пунктом 14, яким встановити, що: «під час досудового розслідування можуть бути оскаржені в апеляційному порядку ухвали слідчого судді, постановлення яких не передбачено цим Кодексом» [10, с. 91]. При цьому, варто зазначити, що перевірки в даному випадку підлягають ухвали слідчого судді, які пов'язані з можливістю істотного обмеження прав, свобод та інтересів особи або мають вирішальне значення для руху досудового розслідування чи кримінального провадження в цілому [143].

Запропоновані доповнення до КПК узгоджуються з нормами, закріпленими в Конституції України щодо забезпечення права на апеляційне оскарження рішень суду. Як зазначив Конституційний суд України в рішенні у справі № 5-р/2020 від 17.03.2020 року, апеляційний перегляд справи, передбачений пунктом 8 частини другої статті 129 Конституції України, є гарантованим правом на перегляд у суді апеляційної інстанції справи, розглянутої судом першої інстанції по суті [176]; [10, с. 91]. Водночас зазначений конституційний припис не позбавляє законодавця повноваження передбачити можливість апеляційного оскарження будь-якого рішення, що його ухвалює суд під час розгляду справи, але не вирішує її по суті або встановити обмеження чи заборону на оскарження в апеляційному порядку окремих процесуальних судових рішень, якими справа не вирішується по суті [176]; [10, с. 91].

При цьому обмеження права на апеляційне оскарження не може бути свавільним та несправедливим; таке обмеження має встановлюватися виключно Конституцією та законами України, переслідувати легітимну мету, бути обумовленим суспільною потребою досягнення цієї мети, пропорційним та обґрунтованим. У разі обмеження права на оскарження судових рішень законодавець зобов'язаний запровадити таке нормативне регулювання, яке дасть можливість оптимально досягти легітимної мети з мінімальним втручанням у реалізацію права на судовий захист і не порушувати сутнісний зміст такого права [175; 10, с. 92].

Так, предметом розгляду Конституційного Суду України у справі № 3-358/2018(4975/18) від 17 березня 2020 року було визначення відповідності Конституції положень ч. 5 ст. 190 КПК, якими встановлюється заборона на оскарження ухвали слідчого судді про надання дозволу на затримання з метою приводу, яке визнано таким, що відповідає Конституції України (є конституційними). Встановивши положеннями Кодексу оспорюване нормативне регулювання, законодавець забезпечив досягнення справедливого балансу між процесуальними правами та обов'язками сторін обвинувачення і захисту. Таке регулювання забезпечує можливість сторонам обвинувачення і захисту довести

свою позицію і найбільш ефективно реалізувати свої процесуальні права і обов'язки в кримінальному провадженні [175]; [10, с. 92].

При цьому положення частини третьої статті 307 КПК щодо заборони оскарження ухвали слідчого судді за результатами розгляду скарги на бездіяльність слідчого, прокурора, яка полягає у невнесенні відомостей про кримінальне правопорушення до Єдиного реєстру досудових розслідувань після отримання заяви, повідомлення про кримінальне правопорушення, визнано таким, що не відповідає Конституції України (є неконституційним), згідно з Рішенням Конституційного Суду № 4-р(II)/2020 від 17.06.2020 [177]; [10, с. 92].

Конституційний Суд зазначив, що звертаючись до уповноважених державних органів із заявою, повідомленням про вчинення кримінального правопорушення, особа очікувано перебуває в межах належної правової процедури, забезпечення якої є одним із завдань кримінального провадження (стаття 2 Кодексу). Недостатність судових гарантій від свавілля в питанні початку кримінального провадження перешкоджає захисту порушених прав людини, зокрема, внаслідок унеможливлення судового захисту, передбаченого частинами першою, другою статті 55 Конституції України. Заборона на оскарження в апеляційному порядку окремих процесуальних судових рішень, якими справа не вирішується по суті, не може автоматично вважатись порушенням конституційного права на судовий захист [177]; [10, с. 92].

Європейський суд з прав людини звертає увагу на повагу до принципу *resjudicata* - принципу остаточності рішень суду, який передбачає, що жодна зі сторін не має права вимагати перегляду остаточного та обов'язкового рішення суду просто тому, що вона має на меті добитися нового слухання справи та нового її вирішення [10, с. 92]. Повноваження вищих судових органів стосовно перегляду мають реалізовуватись для виправлення судових помилок та недоліків судочинства, але не для здійснення нового судового розгляду. Винятки із цього принципу можуть мати місце лише за наявності підстав, обумовлених обставинами важливого та вимушеного характеру (рішення

у справі "Рябих проти Росії" (980_172) (Ryabykhv. Russia), заява N 52854/99, п. 52, ECHR 2003-X) [168].

Отже, застосування в кожному випадку механізму перегляду судового рішення, зокрема ухвали слідчого судді, не може бути виправданим з огляду на її функціональне призначення в судовому контрольному провадженні у досудовому розслідуванні, оскільки має зберігатись баланс між дотриманням принципу остаточності рішень суду та правом іншої сторони на оскарження такого рішення [10, с. 92].

Погоджуємось із думками, які були вже висловлені в науці [16, с. 119] про те, що нормою КПК повинні визначатись ухвали, які оскарженню не підлягають. Заборона апеляційного оскарження повинна бути безпосередньо передбачена стосовно кожного окремо взятого судового рішення [10, с. 92-93].

4) Кримінальний процесуальний закон встановлює строки оскарження, постановлених рішень слідчим суддею, які встановлюються, продовжуються і поновлюються.

Кримінальні процесуальні норми, якими регулюються строки подання скарг на рішення слідчого судді передбачаються для забезпечення належного та своєчасного правосуддя, із дотриманням принципу юридичної визначеності.

Як неоднаразово зазначав Європейський суд право на доступ до суду, не є абсолютним, воно за своїм змістом може підлягати обмеженням, і у випадку оскарження та умов прийняття скарги судом до розгляду. Однак такі обмеження не можуть обмежувати реалізацію цього права у такий спосіб або до такої міри, щоб саму суть права було порушено. Ці обмеження повинні переслідувати легітимну мету, та має бути розумний ступінь пропорційності між використаними засобами та поставленими цілями [166].

Отже встановлений законодавцем строк має забезпечити необхідний час для підготовки обґрунтованої скарги, а також не допустити затягування набранням рішенням законної сили.

Законодавець визначає дуже стислі строки процедури апеляційного оскарження ухвал слідчих суддів, що обумовлюється потребами забезпечення

правової визначеності на стадії досудового розслідування та обумовлюється перш за все необхідністю забезпечення захисту прав, свобод та інтересів осіб у кримінальному провадженні, а також оперативності та ефективності досудового розслідування.

Для правильного обчислення строку важливого значення набувають правові норми, які визначають початковий момент їх перебігу, та обставини, що впливають на його перебіг. При визначенні початку обчислення строку важливо точно знати момент, з якого починається його перебіг.

Порядок та строки апеляційного оскарження визначені в статті 395 КПК України, яка диференціює можливість оскарження ухвали слідчого судді залежно від того чи була особа, яка має право звернутись із апеляційною скаргою, присутня під час оголошення рішення слідчим суддею, або ухвала слідчого судді постановлена без виклику такої особи.

Вирішуючи питання про те, який саме день слід вважати днем оголошення ухвали слідчого судді - день оголошення резолютивної частини ухвали чи день оголошення повного її тексту - суд повинен керуватися приписами ст. 376 КПК, відповідно до яких судові рішення проголошується негайно після виходу суду з нарадчої кімнати. При цьому головуючий у судовому засіданні роз'яснює зміст рішення, порядок і строк його оскарження [10, с. 93]. Тобто за змістом ст. 376 КПК дата оголошення судового рішення, у тому числі й ухвали слідчого судді, безпосередньо пов'язується з датою виходу суду з нарадчої кімнати і саме з цієї дати, яка зазначається у вступній частині ухвали, розпочинається перебіг строку на апеляційне оскарження [141]; [10, с. 93].

При цьому Верховний Суд у постанові від 13 березня 2019 року у справі № 175/1316/18 зазначив, що постановлення резолютивної частини рішення слідчого судді з порушенням вимог КПК, нероз'яснення змісту рішення, порядку та строків його оскарження, неможливість встановити з матеріалів справи, коли саме було проголошено повний текст ухвали й чи було про це належним чином повідомлено особу, є обставинами, що об'єктивно ускладнили можливість

своєчасного звернення особи до суду у визначений законом строк [133]; [10, с. 93].

Під час вирішення питання про прийняття апеляційної скарги на ухвалу слідчого судді, яка відповідно до кримінального процесуального закону постановлена без виклику особи - скаржника, строк апеляційного оскарження для такої особи обчислюється з дня отримання нею копії судового рішення. Якщо відсутні повістки, розписки, телефонограми чи інші дані, що підтверджують факт направлення такій особі постановленої ухвали слідчим суддею, то це є підставою для поновлення строку на апеляційне оскарження [135]; [10, с. 93-94].

Суддя-доповідач може прийняти рішення про повернення апеляційної скарги особі, які її подала, у випадку, якщо апеляційна скарга подана після встановленого строку на апеляційне оскарження, і особа, яка її подала не порушує питання про поновлення цього строку або суд апеляційної інстанції за заявою особи не знайде підстав для його поновлення.

Підставою для поновлення строку на апеляційне оскарження є поважні причини його пропуску, якими є лише ті обставини, які були чи об'єктивно є непереборними, тобто не залежали від волевиявлення особи, пов'язані з істотними обставинами, перешкодами чи труднощами, що унеможлилювали або ускладнили можливість своєчасного звернення до суду у визначений законом строк [130]. Поняття поважних причин пропуску строків є оціночним, а його вирішення покладається на розсуд суду [219]; [10, с. 94].

5) Апеляційна скарга як процесуальний документ має відповідати вимогам КПК щодо її форми та змісту, які закріплені в ст. 396 КПК.

Підставою для відкриття апеляційного провадження є відповідність поданої скарги вимогам кримінального процесуального закону, та у випадку їх недотримання має наслідком залишення її без руху (ч. 1 ст. 399 КПК) [78]. Варто зазначити, що апеляційна скарга на ухвалу слідчого судді не може бути залишена без руху, оскільки такої можливості не передбачено законодавцем [219]; [10, с. 94].

У науці кримінального процесу з приводу необхідності встановлення вимог до апеляційної скарги учасників процесу були висловлені різні думки. Так, В. Маринів зазначає, що залишення апеляційної скарги без руху не завжди забезпечує позитивний результат, оскільки апелянт, як правило, не володіє інформацією про реальні вимоги закону. Установлення «жорстких» нормативних вимог до апеляції є перешкодою до правосуддя [94, с. 187].

О.Ф. Костюченко О.Ф. передбачити у КПК України, крім письмової, усну форму апеляції для засудженого, виправданого, потерпілого, цивільного позивача, цивільного відповідача та інших осіб, інтересів яких стосується судове рішення. Протокол усної апеляції повинен складатися секретарем судового засідання та підписуватися ним і апелянтом [76, с. 6].

На наш погляд, відсутність у кримінальному процесуальному законі норми щодо можливості залишення апеляційної скарги на ухвалу слідчого судді без руху є прогалиною в законодавстві, оскільки від вимог, доводів та мотивів, які викладені в скарзі залежать і наслідки апеляційного провадження [10, с. 94]. Встановлення та дотримання вимог учасниками кримінального провадження щодо форми та змісту скарги й на ухвалу слідчого судді є необхідним, тому пропонуємо внесення змін до ст. 398 КПК, зазначивши в переліку рішень й ухвалу слідчого судді, яку суддя-доповідач повинен перевірити на відповідність вимогам ст. 396 КПК, та тільки за відсутності перешкод постановити ухвалу про відкриття апеляційного провадження [10, с. 94].

За наслідками апеляційного розгляду за скаргою на ухвали слідчого судді суд апеляційної інстанції має право: 1) залишити ухвалу без змін; 2) скасувати ухвалу і постановити нову ухвалу (ч. 3 ст. 407 КПК) [78].

Як зазначає Н.Р. Бобечко, така регламентація повноважень суду апеляційної інстанції є характерною для повної моделі апеляційного провадження [16, с. 286]. Однак основною функцією апеляційної інстанції є контрольна, а не розгляд та вирішення справи по суті, тому на апеляційний суд невиправдано покладати функцію, якою наділений слідчий суддя. Тим більше, що розгляд судом апеляційної інстанції скарг на рішення, дії чи бездіяльність органів

досудового розслідування, а також клопотань слідчого чи прокурора про проведення процесуальних дій та застосування деяких заходів процесуального примусу, пов'язаних з обмеженням конституційних прав і свобод особи під час проведення досудового розслідування, з постановленням нової ухвали без їх попереднього розгляду слідчим суддею, кримінальним процесуальним законом не передбачений, а тому не допускається. Єдиним рішенням, яким оперує суд апеляційної інстанції при виявленні недоліків судової діяльності під час досудового розслідування, завідомо неможливо самотійно усунути всі порушення, допущені слідчими суддями [16, с. 287].

Частково погоджуємось з такою позицією щодо неможливості постановлення нової ухвали апеляційним судом без попереднього розгляду слідчим суддею клопотання або скарги по суті. Дійсно у випадку постановлення слідчими суддями ухвал про відмову у відкритті провадження, повернення скарги або залишення скарги без розгляду правильним є скасовувати такі ухвали та направляти матеріали до суду першої інстанції для вирішення питання щодо розгляду по суті, однак така можливість законодавцем не передбачена [10, с. 95]. Отже, є необхідним доповнити частину 3 статті 407 КПК пунктом 3, який доцільно викласти в такій редакції: «3) скасувати ухвалу та направити матеріали до суду першої інстанції для подальшого розгляду» [10, с. 95].

Варто звернути увагу, що в судовій практиці є випадки скасування апеляційною інстанцією ухвал слідчих суддів, постановлених за результатами розгляду скарги або клопотання по суті та направлення матеріалів на новий розгляд [134]. Однак постановлення таких рішень не тільки суперечить положенням КПК, але й не узгоджується з особливостями судового контролю, який здійснюється слідчими суддями. Переважна більшість ухвал слідчих суддів пов'язана з обмеженням конституційних прав та свобод, які у випадку їх порушення підлягають поновленню в найкоротші строки [10, с. 95].

Ухвала слідчого судді після її перегляду в апеляційному порядку, а також ухвала суду апеляційної інстанції за результатами розгляду апеляційної скарги на таку ухвалу оскарженню в касаційному порядку не підлягають (ч. 4 ст. 424 КПК).

Розгляд матеріалів за касаційною скаргою в судовому контрольному провадженні у досудовому розслідуванні можливий, коли апеляційний розгляд за апеляційною скаргою на ухвалу слідчого судді не відбувався в разі: 1) відмови апеляційного суду у відкритті провадження; 2) закриття апеляційного провадження у зв'язку з тим, що ухвала слідчого судді не підлягає оскарженню; 3) повернення апеляційної скарги [10, с. 95]. Ще один випадок можливості подання касаційної скарги визначений в ч. 7 ст. 591 КПК. Така скарга може бути подана на ухвалу апеляційного суду за результатами розгляду скарги на ухвалу слідчого судді про скасування рішення про видачу особи. Зазначена ухвала оскаржується у касаційному порядку лише прокурором, і єдиною підставою для оскарження може бути неправильне застосування судом норм міжнародних договорів України, якщо скасування рішення про видачу (екстрадицію) перешкоджає подальшому провадженню щодо особи, видача якої запитувалася іноземною державою [78].

Перегляд ухвал слідчих суддів може стати також предметом розгляду Великої Палати Верховного Суду в разі наявності виключної правової проблеми або відступу від практики Верховного суду України, Великої Палати Верховного Суду.

Отже, встановлення можливості оскарження рішення слідчого судді має на меті забезпечення виправлення вищестоящим судом порушень закону, допущених під час здійснення слідчим суддею своїх повноважень [10, с. 95]. Механізм оскарження процесуальних рішень у судовому контрольному провадженні у досудовому розслідуванні мінімізує можливість зловживань при їх постановленні, забезпечує перегляд рішень слідчих суддів та їх відповідність вимогам закону, а рішення суду апеляційної та касаційної інстанції впливають на формування судової практики та покликані сприяти покращенню роботи судів першої інстанції [10, с. 95].

Висновки до розділу 3

1. Кримінальне процесуальне рішення в судовому контрольному провадженні в стадії досудового розслідування - це правозастосовний акт слідчого судді, постановлений у відповідності до вимог кримінального процесуального законодавства за результатом оцінки слідчим суддею обставин та доказів при розгляді клопотань, заяв або скарг.

2. Систему ознак кримінального процесуального рішення слідчого судді складають такі положення: має правовий характер, оскільки містить результат вирішення того чи іншого питання з приводу судового контролю за дотримання прав, свобод і інтересів осіб у кримінальному провадженні; має державно-владний характер, оскільки постановляється спеціально уповноваженим суб'єктом - слідчим суддею та в порядку, визначеному КПК України; має незалежний характер, оскільки приймається в умовах, що виключають будь-який вплив на слідчого суддю; є юридичним актом, що породжує, змінює або припиняє кримінальні процесуальні відносини; відповідає загальним вимогам, встановленим у ст. 372 КПК з урахуванням особливостей, визначених в окремих статтях кримінального процесуального закону; має невідкладний характер у вирішенні питань про відновлення порушених прав і свобод осіб у кримінальному провадженні; має визначений кримінальним процесуальним законом строк дії (за винятком ухвал, постановлених в порядку статей 206 та 303 КПК); є обов'язковим та підлягає безумовному виконанню на всій території України (ч. 2 ст. 21 КПК).

3. Рішення слідчого судді повинно бути не тільки законним, вмотивованим та обґрунтованим, але і якісним, справедливим та своєчасним, та спрямованим на досягнення юридичної визначеності в правовідносинах. За прийнятим судовим рішенням суспільство оцінює ефективність системи правосуддя, тому рішення слідчого судді за результатами розгляду клопотання, скарги або заяви повинно бути доступним суспільству та зрозумілим для виконання.

4. Вимоги кримінального процесуального закону, закріплені п. 3. ч. 1 ст. 152 КПК та п. 1 ч. 3 ст. 157 КПК щодо необхідності зазначення мотивів прийнятого рішення саме при розгляді клопотань про тимчасове обмеження у користуванні спеціальним правом та про відсторонення від посади, а також вимоги п. 3 ч. 1 ст. 164 КПК та п. 3 ч. 2 ст. 235 КПК щодо необхідності зазначення в ухвалі про надання тимчасового доступу до речей та документів та в ухвалі про надання доступу до житла іншого володіння особи положення закону, на підставі якого постановляється ухвала, є некоректним. Усі судові рішення слідчого судді повинні бути вмотивовані, тому є доцільним виключення з КПК зазначених положень.

5. Кримінальні процесуальні рішення в судовому контрольному у досудовому розслідуванні провадженні можуть бути класифіковані: 1) за функціональним призначенням; 2) залежно від участі сторін у кримінальному провадженні; 3) залежно від ініціативи суб'єктів кримінального провадження; 4) залежно від форми судових рішень; 5) залежно від права на оскарження.

6. В ухвалі про надання дозволу на обшук необхідно визначати предмети, що підлягають відшукуванню за їх родовими ознаками, тому внесення змін до ч. 2 ст. 235 КПК України забезпечить законність та обґрунтованість обмеження конституційних прав і свобод людини у досудовому розслідуванні. У зв'язку з цим п. 6 вказаної норми варто викласти в такій редакції: «ухвала слідчого судді про дозвіл на обшук житла чи іншого володіння особи повинна відповідати загальним вимогам до судових рішень, передбачених цим Кодексом, а також містити відомості про речі та документи, які б давали змогу ідентифікувати предмети обшуку від тих речей та документів, що не містять ознак вчинення кримінального правопорушення, а також осіб, для виявлення яких проводиться обшук».

7. Інститут оскарження рішення, дії чи бездіяльності слідчого, дізнавача або прокурора під час досудового розслідування, загальні обов'язки слідчого судді, встановлені в ст. 206 КПК України, є важливою гарантією захисту прав учасників кримінального провадження від «свавілля» органів досудового

розслідування, а постановлені у цих випадках ухвали слідчого судді забезпечують невідкладний судовий захист прав осіб у кримінальному провадженні, сприяють виявленню й усуненню порушень, допущених при здійсненні досудового розслідування у кримінальному провадженні.

Передумовами здійснення права на апеляційне оскарження рішень слідчого судді в судовому контрольному провадженні на досудовому розслідуванні та «умовами» прийнятості скарги є: 1) подання скарги суб'єктом, який має право звернутись до суду зі скаргою на ухвалу слідчого судді; 2) подання скарги на ухвалу слідчого судді, що підлягає оскарженню; 3) дотримання строку, встановленого для подання скарги; 4) дотримання вимог, визначених кримінальним процесуальним законом щодо форми та змісту апеляційної чи касаційної скарги.

8. Право на апеляційне оскарження особи, яка не є учасником кримінального провадження, у випадку прийняття рішення, що стосується її прав, свобод чи інтересів особи, має бути закріплене в КПК.

9. Встановлення та дотримання вимог учасниками кримінального провадження щодо форми та змісту скарги й на ухвалу слідчого судді є обов'язковим, оскільки від вимог, доводів та мотивів, викладених ускарзі залежать і наслідки апеляційного провадження. Тому до ст. 398 КПК доцільно внести зміни, зазначивши в переліку рішень і ухвалу слідчого судді, яку суддя-доповідач повинен перевірити на відповідність вимогам ст. 396 КПК, та тільки за відсутності перешкод постановити ухвалу про відкриття апеляційного провадження.

10. У разі постановлення слідчими суддями ухвал про відмову у відкритті провадження, повернення скарги або залишення скарги без розгляду апеляційний суд має скасовувати такі ухвали та направляти матеріали до суду першої інстанції для вирішення питання щодо розгляду по суті. Оскільки така можливість чинним процесуальним законом не передбачена, пропонуємо доповнити частину 3 статті 407 КПК пунктом 3 такого змісту: «3) скасувати ухвалу та направити матеріали до суду першої інстанції для подальшого розгляду».

ВИСНОВКИ

У результаті дисертаційного дослідження виконано наукову задачу, яка полягає в дослідженні судового контрольного провадження у досудовому розслідуванні, на підставі чого отримані нові обґрунтовані теоретичні та практичні результати. У роботі сформульовані такі висновки та пропозиції.

1. Дослідження генези розвитку законодавства та наукових поглядів щодо судового контролю дозволило проілюструвати, що зазначений інститут має глибоке історичне коріння. Це свідчить про його важливість та актуальність на кожному етапі розвитку демократичної держави.

Розвиток суспільних відносин, зміни в економічній, політичній та правовій сферах життєдіяльності держави зумовлював увагу законодавця до реформування інституту судового контролю. Окремі його елементи були притаманні кримінальному процесу на всіх етапах його розвитку, зокрема в періоди: 1) виникнення та розвитку окремих (перших) елементів судового контролю (XVII - 1860 р.р.); 2) появи та функціонування інституту судових слідчих (1860 - 1917 р.р.); 3) реформи інституту судового контролю та «регресу» його розвитку (1917-1991 р.р.); 4) поступового становлення окремих елементів інституту судового контролю (1991-2012 р.); 5) розширення меж судового контролю та його розвитку в період дії КПК 2012 року (з 2012 року по теперішній час).

Судовий контроль формувався протягом зазначених періодів не тільки як самостійний кримінальний процесуальний інститут, а й як елемент захисту від незаконних дій суб'єктів кримінального переслідування.

2. Судове контрольне провадження – це процесуальна діяльність слідчого судді з метою здійснення контролю за дотриманням прав, свобод і інтересів осіб у кримінальному провадженні при застосуванні заходів забезпечення кримінального провадження, при проведенні слідчих (розшукових) та негласних слідчих (розшукових) дій та при вирішенні інших питань, контроль за здійсненням яких віднесено до повноважень слідчого судді.

Форми й види судового контрольного провадження нетотожні поняття, хоча й взаємопов'язані. Кожна форма судового контролю включає в себе та використовує певні види.

3. Визначення в кримінальному процесуальному законі базових нормативних конструкцій, які відображають характерні риси та особливості судового контрольного провадження у досудовому розслідуванні, є необхідним для реалізації його завдань та завдань кримінального провадження в цілому. Застосування законодавцем відсилочних норм або взагалі їх відсутність унеможлиблює створення належних умов для реалізації судового захисту прав, свобод та інтересів осіб у кримінальному провадженні.

Доведена доцільність виокремлення «Загальних положень судового контрольного провадження» в окремій главі, у якій буде законодавчо регламентовано питання територіальної юрисдикції справ, які надходять до слідчого судді, підстави для відкриття провадження або повернення матеріалів, залишення їх без розгляду, строки розгляду клопотань, наслідки неявки осіб у судові засідання, загальний порядок розгляду клопотань, заяв або скарг, порядок вирішення відводів слідчому судді та ін.

4. Метою судового контрольного провадження у досудовому розслідуванні є забезпечення здійснення своєчасного захисту прав, свобод та інтересів осіб у кримінальному провадженні, забезпечення законності та обґрунтованості обмеження цих прав, свобод та інтересів.

При цьому не менш важливим є збереження балансу інтересів досудового розслідування з інтересами суспільства та особистими інтересами, правами та свободами людини, оскільки потреби досудового розслідування можуть виправдовувати певне втручання у права та свободи осіб у кримінальному провадженні.

Завданнями судового контрольного провадження у досудовому розслідуванні є: захист прав, свобод та інтересів осіб у кримінальному провадженні; невідкладний розгляд клопотань, заяв та скарг слідчим суддею, що забезпечує як негайне поновлення прав, свобод та інтересів осіб, так і

оперативність здійснення досудового розслідування; забезпечення застосування до кожного учасника кримінального провадження належної правової процедури.

Значення судового контрольного провадження у досудовому розслідуванні полягає у: можливості невідкладного захисту прав, свобод та інтересів осіб у кримінальному провадженні; забезпеченні законності та обґрунтованості обмеження прав і свобод людини; поновленні порушених прав осіб у кримінальному провадженні; створенні належних умов для реалізації принципів змагальності та рівності сторін у кримінальному провадженні; недопущенні (попередженні) проявів свавілля з боку органів досудового розслідування й прокурора та його припинення; забезпечення «прозорості» досудового розслідування.

5. Суб'єктами судового контрольного провадження – є учасники кримінальних процесуальних відносин, які беруть участь у даному провадженні у випадках, передбачених КПК, мають комплекс прав та обов'язків, спрямованих на захист своїх прав, свобод та інтересів та на реалізацію завдань кримінального провадження, які вступають у відносини з іншими суб'єктами за своєю ініціативою або внаслідок їх залучення.

Широка сфера застосування судового контролю обумовлює значну кількість суб'єктів, які беруть участь у судовому контрольному провадженні та які можуть бути класифіковані за кримінальною процесуальною функцією на: 1) суб'єктів, які виконують функцію судового контролю; 2) суб'єктів, які виконують функцію кримінального переслідування; 3) суб'єктів, які виконують функцію захисту; 4) суб'єктів, які виконують допоміжну функцію.

Участь будь-якого суб'єкта у судовому контрольному провадженні зумовлюється необхідністю чіткого визначення його процесуального статусу, набуття якого пов'язано з відповідними процесуальними діями чи рішеннями.

6. Під час дослідження виявлено основні проблеми правового регулювання та правозастосування положень щодо судового контрольного провадження, визначено можливі напрями їх нормативної та правозастосовної оптимізації і сформульовано науково обґрунтовані пропозиції.

Ефективність та спрямованість судової контрольної діяльності залежить від правильного й однакового розуміння та застосування юридичної термінології, яку використано законодавцем для формулювання норм у КПК України, тому аргументована доцільність внесення змін до:

- ст. 3 КПК – щодо визначення терміну «місцезнаходження органу досудового розслідування»;
- ч. 4 ст. 81 КПК – щодо можливості слідчого судді залишити подану заяву про відвід без розгляду в разі встановлення ознак зловживання правом на подання цієї заяви;
- ч. 2 ст. 206 КПК – стосовно встановлення порядку розгляду слідчим суддею заяви про те, що в межах територіальної юрисдикції суду знаходиться особа, позбавлена свободи за відсутності судового рішення, яке набрало законної сили, або не звільнена з-під варти після внесення застави в установленому Кодексом;
- п. 6 ч. 2 ст. 235 КПК України – щодо необхідності зазначення в ухвалі слідчого судді про надання дозволу на обшук відомостей про речі та документи, які б давали змогу відокремити предмети обшуку від тих речей та документів, що не містять ознак вчинення кримінального правопорушення, а також ідентифікувати осіб, для виявлення яких планується провести обшук;
- п. 10 ч. 1 ст. 393 КПК – щодо необхідності закріплення права на апеляційне оскарження особи, яка не є учасником кримінального провадження у разі прийняття рішення, що стосується її прав, свобод чи інтересів;

Для забезпечення своєчасності здійснення судового контролю доведена необхідність внесення змін до:

- ст. 81 КПК, а саме: доповнення її частиною 5 щодо невідкладності розгляду заяви про відвід, - та відсутності перешкод для її розгляду у разі неприбуття відповідних учасників кримінального провадження;
- ст. 163 КПК – у частині встановлення строків розгляду клопотання про тимчасовий доступ до речей та документів;

- до ч. 2 ст. 206 КПК – щодо невідкладності розгляду заяви з відомостями, які створюють обґрунтовану підозру, що в межах територіальної юрисдикції суду знаходиться особа, позбавлена свободи за відсутності судового рішення, яке набрало законної сили;

- ч. 3 ст. 295-1 КПК – в частині можливості розгляду клопотання про продовження строку досудового розслідування у разі неприбуття підозрюваного та захисника, що були належним чином повідомлені про місце та час проведення судового засідання;

- ст. 306 КПК, а саме доповнення її частиною 4 щодо наслідків неявки в судові засідання особи, яка звернулась до слідчого судді.

7. Виокремлено п'ять стадій судового контрольного провадження у досудовому розслідуванні: 1) стадія вирішення питання щодо можливості здійснення судового контролю за відповідним зверненням суб'єктів кримінального провадження; 2) стадія організації розгляду звернення; 3) стадія розгляду по суті скарги або клопотання; 4) стадія прийняття рішення за результатами розгляду клопотання, заяви або скарги 5) стадія виконання рішення. Охарактеризовані процесуальні дії слідчого судді, та розроблені пропозиції щодо удосконалення правового врегулювання для забезпечення ефективності судового контролю.

8. Сформульовано поняття предмету доказування, визначено його різновиди та доведено, що загальні умови, за яких є можливим розгляд по суті поданого клопотання, заяви або скарги, є елементами предмету доказування.

Предмет доказування у судовому контрольному провадженні у досудовому розслідуванні визначено як сукупність умов та обставин, встановлення яких є необхідним та достатнім для з'ясування обставин, що мають значення для розгляду конкретного клопотання, заяви або скарги, з врахуванням такого ступеня втручання, щоб забезпечити збереження балансу між потребами досудового розслідування та інтересами осіб, права й свободи яких обмежуються.

Загальними умовами, за яких можливий розгляд по суті поданого клопотання, заяви або скарги (елементами предмету доказування у даному виді

провадження), є: дотримання правил підсудності; внесення відомостей до Єдиного реєстру досудових розслідувань про вчинене кримінальне правопорушення; відсутність направлено до суду обвинувального акту, клопотання про застосування примусових заходів медичного або виховного характеру, клопотання про звільнення особи від кримінальної відповідальності; та відсутність ухваленого рішення про закриття кримінального провадження; подання клопотання в межах встановлених КПК строків досудового розслідування; наявність в особи процесуального права на звернення з клопотанням, заявою або скаргою до слідчого судді; наявність у слідчого судді повноважень на розгляд поданого клопотання, заяви або скарги.

9. Слідчий суддя є активним суб'єктом у кримінальному провадженні на стадії досудового розслідування, що обумовлено як завданнями кримінального провадження, так і особливостями судового контролю. При цьому активність слідчого судді повинна бути направлена не на підтвердження або спростування доказів, наданих суб'єктами доказування, а на з'ясування обставин, встановлення яких є необхідним для розгляду заяви, клопотання або скарги по суті та ухвалення законного, обґрунтованого та вмотивованого процесуального рішення.

10. За результатами дослідження проблемних питань пізнавальної діяльності слідчого судді аргументовано необхідність внесення змін до КПК, спрямованих на встановлення права слідчого судді за власною ініціативою заслухати будь-якого свідка або дослідити будь-які матеріали при розгляді будь-якого клопотання, заяви або скарги.

11. Кримінальне процесуальне рішення у судовому контрольному провадженні в стадії досудового розслідування - це правозастосовний акт слідчого судді, постановлений відповідно до вимог кримінального процесуального законодавства, за результатом оцінки слідчим суддею обставин та доказів при розгляді клопотань, заяв або скарг.

Рішення слідчого судді повинно бути не тільки законним, вмотивованим та обґрунтованим, але й якісним, справедливим, зрозумілим та своєчасним, спрямованим на досягнення юридичної визначеності у правовідносинах. Оскільки

за прийнятим судовим рішенням суспільство оцінює ефективність системи правосуддя, тому рішення повинно бути доступним та спрямованим на захист прав, свобод чи інтересів особи під час вирішення питання про їх законне обмеження.

12. Право на оскарження судових рішень слідчого судді, є важливою складовою конституційного права на судовий захист. Механізм оскарження процесуальних рішень у судовому контрольному провадженні у досудовому розслідуванні мінімізує можливість зловживань при їх постановленні, забезпечує перегляд ухвал слідчих суддів вищестоящими судовими інстанціями та їх відповідність вимогам закону.

Однак право на оскарження ухвал слідчих суддів не є абсолютним, а визначені законодавцем передумови здійснення права на апеляційне оскарження рішень слідчого судді у судовому контрольному провадженні на досудовому розслідуванні та «умови» прийнятості скарги (подання скарги суб'єктом, який має право звернутись до суду зі скаргою на ухвалу слідчого судді; подання скарги на ухвалу слідчого судді, що підлягає оскарженню; дотримання строку, встановленого для подання скарги; дотримання вимог, визначених кримінальним процесуальним законом щодо форми та змісту апеляційної чи касаційної скарги) є виправданими.

Запропоновано зміни до ч. 1 ст. 309 КПК, ст. 398, ч. 3 ст. 407 КПК. Зокрема пропонується:

- передбачити можливість оскарження в апеляційному порядку ухвали слідчого судді, постановлення якої не передбачено Кодексом;
- закріпити повноваження апеляційного суду залишити без руху апеляційну скаргу на ухвалу слідчого судді, в разі встановлення невідповідності скарги вимогам статті 398 Кодексу;
- передбачити для суду апеляційної інстанції повноваження за наслідками розгляду апеляційної скарги скасовувати ухвали слідчих суддів про відмову у відкритті провадження, повернення скарги або залишення скарги без розгляду.

У разі втілення цих змін - особам будуть надані додаткові гарантії для захисту своїх прав, свобод та інтересів у кримінальному провадженні при оскарженні рішень, постановлених слідчими суддями.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Аленін Ю.П. Напрями удосконалення законодавства з метою підвищення ефективності діяльності органів досудового розслідування. *Актуальні проблеми удосконалення кримінального процесуального законодавства: матеріали Всеукр. наук.-практ. конфер., присвяч. до 70-річчя д. ю. н., професора Ю. П. (Одеса, 21 квітня 2017 р.,).* Нац. ун-т «Одес. юрид. акад.». Одеса: Юрид. л-ра, 2017. С. 22-26.
2. Ануфрієва О.В. Відвід у кримінальному процесі України: автореф. дис. ... ступеня канд. юрид. наук. Київ, 2013. 22 с.
3. Бажанов М.И. Законность и обоснованность основных судебных актов в советском уголовном судопроизводстве: автореф. дисс. ... д-ра юрид. наук. Харьков, 1967. С. 34.
4. Банах С.В., Штогун С.Г. Особливості повноважень слідчого судді щодо захисту прав людини. *Вісник Національної академії прокуратури України.* 2013 (4), С. 61-65.
5. Брич Л.П. Право на вмотивоване судове рішення у кримінальному провадженні як складова права на справедливий суд в інтерпретації Європейського суду з прав людини. *Університетські наукові записки.* Вип. № 63. 2017. С. 268-281.
6. Беседа Г.В. Загальні положення судового контрольного провадження у досудовому розслідуванні. *Науковий вісник Дніпроп. держав. ун-ту внутр. справ.* Дніпро. 2019. Вип. 4. С. 195-202. DOI: 10.31733/2078-3566-2019-4-195-201. URL: <https://visnik.dduvs.in.ua/wp-content/uploads/2020/02/4-19-ua/31.pdf>.
7. Беседа Г.В. Поняття та різновиди процесуальних рішень у судовому контрольному провадженні. *Міжнародна та національна безпека: теоретичні і прикладні аспекти: матеріали IV Міжн. наук. - практ. конф. (Дніпро, 13 березня 2020 р.).* Дніпро: Дніпроп. держ. ун-т внутр. справ, 2020. С. 349-351. URL: <https://dduvs.in.ua/wpcontent/uploads/files/Structure/science/publish/oblko.pdf>.

8. Бесєда Г.В. Поняття та форми судового контрольного провадження. *Питання боротьби зі злочинністю*: зб. наук. пр. Харків: Право, 2019. Вип. 38. С. 218-234. DOI: 10.31359/2079-6242-2019-38-218. URL: <http://pbz.nlu.edu.ua/article/view/192500>.

9. Бесєда Г.В. Проблемні питання визначення суб'єктного складу судового контрольного провадження у досудовому розслідуванні. *Актуальні проблеми кримінального права, процесу, криміналістики та оперативно-розшукової діяльності*: матеріали III Всеукр. наук. - практ. конф. (Хмельницький, 01 березня 2019 р.), 2019. С. 422-425. Хмельницький: Нац. акад. Держ. Прикордон. служби України ім. Б. Хмельницького. URL: https://nadpsu.edu.ua/wp-content/uploads/2019/03/konferentsyia_ord_2019_novyj.pdf.

10. Бесєда Г.В. Проблемні питання оскарження рішень, постановлених у судовому контрольному провадженні у досудовому розслідуванні. *Питання боротьби зі злочинністю*: зб. наук. пр. Харків: Право, 2020. Вип. 40. С. 88-99. DOI: 10.31359/2079-6242-2020-40-88. URL: <http://pbz.nlu.edu.ua/article/view/237639>.

11. Бесєда Г.В. Структура судового контрольного провадження у досудовому розслідуванні. *Науковий вісник Ужгородського Національного університету*. Серія Право. 2021 (№65). С. 331-338. DOI: 10.24144/2307-3322.2021.65.60. URL: <http://visnyk-pravo.uzhnu.edu.ua/article/view/242654/240591>.

12. Бесєда Г.В. Форми судового контрольного провадження. *Актуальні проблеми діяльності органів досудового розслідування*: матеріали Всеукр. наук. - практ. конф. (Дніпро, 08 червня 2018 р.). Дніпро: Дніпроп. держ. ун-т внутр. справ, 2018. С. 13-14.

13. Бесєда Г.В. Характеристика пізнавальних дій у судовому контрольному провадженні. *Науковий вісник Ужгородського Національного університету*. Серія Право. 2021 (№63). С. 245-251. DOI: 10.24144/2307-3322.2021.63.43. URL: <http://visnyk-pravo.uzhnu.edu.ua/article/view/232276>.

14. Biesida Hanna. Peculiarities of the subject of evidence in judicial control proceedings. *Visegrad journal on human rights*. 2020 (№5). С. 24-30. URL: <https://journal-vjhr.sk/wp-content/uploads/2021/11/VJHR-521-Last.pdf>.
15. Благута Р.І., Гуцуляк Ю. В., Дуфенюк О. М. та ін. Докази та доказування у кримінальному провадженні: навч. посіб. Львів. ЛьвДУВС, 2018. 272 с.
16. Бобечко Н.Р. Апеляційне та касаційне провадження у кримінальному судочинстві: автореф. дис. ... доктора юрид. наук. Львів, 2016. 498 с.
17. Бондюк А.Ф. Захист прав та свобод людини і громадянина на досудовому слідстві в світлі дотримання слідчим суддею основоположних принципів. *Jurnalul juridic national: teorie si practica*. 2015. № 3. С. 96-99
18. Бондюк А.Ф. Процесуальні основи слідчого судді у кримінальному провадженні: дис. ... канд. юрид. наук. Київ, 2017. 241 с. URL: http://elar.naiau.kiev.ua/jspui/bitstream/123456789/1918/1/Диссер_Бондюк_19.08.2017.pdf (дата звернення 14.04.2021).
19. Бринцев В. Досудове слідство: «судовий слідчий чи слідчий суддя»? Право України. 1997. № 7. С. 5-12.
20. Брынцев В.Д. Судебная власть: Пути реформирования в Украине. Харьков: «Ксилон», 1998. 182 с.
21. Бусел В.Т. Великий тлумачний словник сучасної української мови. Київ, Ірпінь: ВТФ «Перун», 2005. 1728 с.
22. Вапнярчук В.В. Загальна характеристика предмета кримінально-процесуального доказування. *Вісник Національної академії правових наук України*. 2013. Випуск № 3 (74). С. 239-248.
23. Вапнярчук В. Щодо поняття кримінального процесу та його внутрішньої структури. *Вісник Національної академії правових наук України*. Випуск 4 (75). 2013. С. 216-224.
24. Висновок № 11 (2008) Консультативної ради європейських суддів до уваги Комітету Міністрів Ради Європи щодо якості судових рішень. URL: https://court.gov.ua/userfiles/visn_11_2008.pdf (дата звернення 12.12.2020).

25. Висновок № 3 (2002) Консультативної ради європейських суддів до уваги Комітету Міністрів Ради Європи URL: <https://court.gov.ua/inshe/mss/> (дата звернення 12.12.2020).
26. Войтович С.М. Теоретичні проблеми інституту судового контролю в кримінальному процесі. *Порівняльно-аналітичне право*. 2017 (3). С. 214-216, URL: http://par.in.ua/3_2017/65.pdf (дата звернення 13.07.2020).
27. Володина Л.М. Цели и задачи уголовного процесса. *Государство и право*. 1994. № 11. С. 126-131.
28. Глинська Н.В. Класифікація кримінальних процесуальних рішень та її значення для визначення стандартів їх доброякісності. *Питання боротьби зі злочинністю*. Випуск 27. 2014. С. 142-155.
29. Глинська Н.В. Концептуальні засади визначення та забезпечення стандартів доброякісності кримінальних процесуальних рішень: дис. ... докт. юр. наук. Харків. 2015. 469 с., с. 35 URL: http://nauka.nlu.edu.ua/download/diss/Glinskaya/d_Glinskaya.pdf (дата звернення 23.05.2021).
30. Глинська Н.В. Поняття стандартів доброякісності кримінальних процесуальних рішень. *Питання боротьби зі злочинністю*. Випуск 25. 2013. С. 126-148. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Pbzz_2013_25_14 (дата звернення 14.09.2020).
31. Гловюк І.В. Використання положень статті 206 Кримінального процесуального кодексу України при здійсненні захисту у кримінальному провадженні. *Вісник кримінального судочинства*. 2016. №2. С. 24-30.
32. Гловюк І. Проблеми визначення функціональної спрямованості діяльності представника юридичної особи, щодо майна якої здійснюється провадження. *Правова політика в Україні: питання теорії та практики: із матеріалів міжнародної науково-практичної конференції (Київ, 24 жовтня 2014 року)*, в 2 т. Т. 2. Київ: Нац. акад. прокуратури України, 2014. С. 88-91.
33. Гловюк І.В. Резолютивна частина ухвали слідчого судді та право на справедливий суд. *Практика Європейського суду з прав людини в діяльності*

органів прокуратури і суду: виклики та перспективи : матер. І Міжнар. наук.-практ. конф. (13 черв. 2018 р.). Київ. Національна академія прокуратури України, 2018. С. 40-44.

34. Гловюк І.В. Слідчий суддя у кримінально-процесуальному доказуванні. *Часопис Академії адвокатури України*. Випуск 20 (3). 2013, с. 06. URL: <http://dspace.onua.edu.ua/bitstream/handle/11300/2499/%d0%93%d0%bb%d0%be%d0%b2%d1%8e%d0%ba%20%d0%b4%d0%be%d0%ba%20%d1%81%d0%bb%20%d1%81%d1%83%d0%b4.pdf?sequence=1&isAllowed=y> (дата звернення 12.12.2020).

35. Гловюк І.В. Судова діяльність у досудовому провадженні: автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. юрид. наук. Одеса, 2009. 20 с.

36. Гончаренко В.Г. Доказування в кримінальному провадженні: наук.-практ. посібник. Київ: Прецедент, 2014. 42 с.

37. Городецька М.С. Визначення предмета відання слідчого судді за територіальним критерієм щодо звернення учасників кримінального провадження. *Правовий часопис Донбасу*. 2019. № 1 (66). С. 120-125. URL: <https://repo.dli.donetsk.ua/bitstream/123456789/970/1/120-125.pdf> (дата звернення 21.05.2021).

38. Григор'єва Л. Рішення повинно бути не просто формально законним, а й справедливим за своєю суттю. URL: https://zib.com.ua/ua/45772-suddya_vsu_grigoreva_rishennya_povinne_buti_ne_lishe_formalno.html (дата звернення 23.12.2020).

39. Григорчук Є.В. Процесуальна природа учасників провадження, що виконують допоміжну функцію у кримінальному судочинстві України. URL: file:///D:/Downloads/Pchdu_2013_2_28.pdf (дата звернення 02.07.2021).

40. Грошевий Ю.М. Проблеми удосконалення законодавства, що регулює кримінально-процесуальну діяльність. *Вісник Академії правових наук України*. Харків: Право, 2003. Випуск № 2-3 (33-34). С. 686-698.

41. Грошевий Ю.М., Стахівський С.М. Докази і доказування у кримінальному процесі. Науково-практичний посібник (2-е вид., стереотипне). Київ: КНТ. Видавець Фурса С.Я., 2007. 272 с.
42. Грошевий Ю.М., Тацій В.Я., Туманянц А.Р. та ін. Кримінальний процес: підручник. Харків: Право, 2013. 824 с.
43. Грошевий Ю.М., Шило О.Г. Підстави обрання запобіжних заходів за новим КПК України. *Юридичний часопис Національної академії внутрішніх справ*. 2013. № 1. С. 220–226.
44. Гуйван П. Справедливість судового захисту прав українців у Європейському суді з прав людини. *Цивільне право і процес*. Випуск 5. 2019. С. 12-19.
45. Гуртієва Л.М. Правова природа та поняття судового рішення у кримінальному провадженні України. *Правова держава*. Випуск 22. 2016. С. 116-121.
46. Давиденко С.В. Особливості процесуального положення потерпілого при застосуванні запобіжних заходів. *Право і суспільство*. 2015. № 3. С. 194-201.
47. Даньшин М.В. Наглядова та контрольні функції у досудовому розслідуванні: призначення і шляхи удосконалення. *Вісник Харківського національного університету імені В. Н. Каразіна*. 2017. № 23. С. 148-150.
48. Заболотний І.І. Реформування процесуального контролю на досудовому розслідуванні у XIX століття. *Науковий вісник Херсонського державного ун-ту*. Вип. 3. Т. 2. 2013. С. 131-133. URL: <http://dspace.oduvs.edu.ua/bitstream/123456789/1365/1/%D0%9A%D0%BE%D1%80%D0%BD%D1%96%D1%94%D0%BD%D0%BA%D0%BE%20%D0%B2%D1%96%D1%81%D0%BD%D0%B8%D0%BA%20%D0%A5%D0%B5%D1%80%D1%81%D0%BE%D0%BD%20%D1%83%D0%BD%D0%BD%D1%96%D0%B2%202013.pdf> (дата звернення 21.03.2021).
49. Завтур В.А. Методологічні та праксеологічні засади вчення про локальний предмет доказування у кримінальному провадженні. *Вісник Південного регіонального центру Національної академії правових наук України*. Випуск № 19

(2019).С. 149-155. URL: file:///C:/Users/User/Downloads/vprc_2019_19_22.pdf (дата звернення 12.11.2020).

50. Завтур В.А. Особливості доказування при розгляді та вирішенні слідчим суддею та судом клопотань про застосуванні заходів забезпечення кримінального провадження: дис. ... докт. філософ. Харків, 2017. 251 с., URL: <http://dspace.onua.edu.ua/bitstream/handle/11300/9117/%d0%97%d0%b0%d0%b2%d1%82%d1%83%d1%80%20%d0%92.%d0%90..pdf?sequence=4&isAllowed=y> (дата звернення 15.04.2020).

51. Загальна декларація з прав людини: прийнята і проголошена резолюцією 217 А (III) Ген. Асамблеї ООН від 10 груд. 1948 р. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_015#Text (дата звернення 09.11.2020).

52. Захаров Д.О. Правова природа та система рішень апеляційного суду у кримінальному судочинстві: автореф. дис. ... канд. юрид. наук. Харків, 2006. 20 с.

53. Захаров Д.О., Руденко А.В. Роль суду в формуванні доказової бази у кримінальному провадженні. *Ученые записки Таврического национального университета им. В.И. Вернадского. Серия «Юридические науки»*. Том 25 (64). 2012. № 2. С. 199-204 URL: <http://pravoznavec.com.ua/period/article/20363/%C7> (дата звернення 09.01.2021).

54. Зеленецкий В.С. Предупреждение преступлений следователем. Харьков. 1975. 172 с.

55. Зеленецкий В.С. Структура советского уголовного процесса. Проблемы правоведения. Киев, 1981. Випуск 2. С. 100-107.

56. Зеленецкий В. С. Теория и практика обоснования решений в уголовном процессе Украины. Харьков: «Страйд», 2006. 336 с.

57. Журба А.І. Мета кримінального судочинства. *Науковий вісник Ужгородського національного університету*. Серія Право 2014. № 25. С. 248-250

58. Євмін А.М. Касаційне оскарження судових рішень у кримінальному провадженні: автореф. дис. ... канд. юрид. наук. Київ, 2016. 215 с.

59. Капліна О. В., Шило О. Г. Кримінальний процес: підручник. Харків: Право, 2018. 584 с.

60. Карпов Н. Накладання грошового стягнення на учасників кримінального провадження (діагностика проблеми). *Науковий часопис Національної академії прокуратури України*. Випуск 1. 2014. С. 70-78. URL: <http://www.chasopysnapu.gp.gov.ua/ua/pdf/1-2014/70-karpov.pdf> (дата звернення 12.05.2021).
61. Карпов Н.С. Усунення захисника від участі у кримінальному провадженні. *Кримінальний процесуальний кодекс України: перші проблеми та здобутки* : матеріали круглого столу. Запоріжжя: Класичний приватний університет, 2013. С. 36–37
62. Кашка О.С. Повноваження суду апеляційної інстанції в кримінальному процесі України: автореф. дис. ... канд. юрид. наук. Київ, 2014. 20 с.
63. Ківалов С.В., Міщенко С.М., Захарченко В.Ю. та ін. Кримінальний процесуальний кодекс. Науково-практичний коментар Харків. Одісsey, 2013. 1104 с.
64. Кисленко Д.П. Судовий контроль під час розслідування злочинів: автореф. дис. ... канд. юрид. наук. Київ, 2012. 16 с.
65. Клепка Д.І. Оскарження рішень, дій чи бездіяльності під час досудового розслідування як окремий вид провадження: дис. ... канд. юрид. наук. Харків, 2017. 224 с., URL: http://nauka.nlu.edu.ua/download/diss/Klepka/d_Klepka.pdf (дата звернення 14.04.2021).
66. Климчук М.П. Обґрунтованість кримінально-процесуальних рішень як елемент засади законності. *Часопис Академії адвокатури України*. Том 8. Випуск № 2 (27). 2015. С. 55-60.
67. Кобак М.В. Генезис інституту слідчого судді у кримінальному процесуальному законодавстві. *Прикарпатський юридичний вісник*. Випуск 3 (28). 2019. С. 171-177. URL: <http://pyuv.onua.edu.ua/index.php/pyuv/article/view/382/723> (дата звернення 25.03.2021).
68. Коваленко Є.Г. Кримінальний процес України: підручник. 2-е вид., перероб. і допов. Київ: Юрінком Інтер, 2008. 712 с.

69. Кондратьєв О.В. Організаційно-правові проблеми судового контролю: автореф. дис. ... канд. юрид. наук. Харків, 2005, 32 с.

70. Конвенція про захист прав людини і основоположних свобод: учинено в Римі 04 листоп. 1950 р. (зі змінами та допов., внес. Протоколом № 11 від 11.05.1994 р., Протоколом № 14 від 13.05.2004 р.). *Офіційний вісник України*. 2006. № 32. Ст. 2371. (http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_004 The European Convention on Human Rights // https://www.echr.coe.int/Documents/Convention_ENG.pdf (дата звернення 25.04.2020).

71. Конституція України, прийнята на п'ятій сесії Верховної Ради України 28 червня 1996 року. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254%D0%BA/96-%D0%B2%D1%80#Text> (дата звернення 25.04.2020).

72. Коровайко О.І. Розгляд клопотань про застосування заходів забезпечення кримінального провадження (проблемні питання, що виникають у практиці слідчих суддів). *Слово Національної школи суддів України*. 2013. № 1 (2). С. 21-31.

73. Король В.В., Юрчишин В.Д. Сутність категорії «учасник кримінального провадження» в науці кримінального процесуального права. *Прикарпатський юридичний вісник*. Випуск № 2 (5). 2014. С. 245-252.

74. Косов В.В. Суб'єкти судово-контрольного провадження на досудових стадіях кримінального процесу: автореф. дис. ... канд. юрид. наук. Одеса, 2012. 20 с.

75. Костерина Н.В. Судебный контроль на досудебных стадиях уголовного судопроизводства: дис. ... канд. юрид. наук: 12.00.09. Волгоград, 2005. 271 с. (дата звернення 26.03.2021).

76. Костюченко О.Ф. Апеляційне оскарження судових рішень у кримінальному процесі: автореф. дис. ... канд. юрид. наук. Київ, 2005. 21 с.

77. Крикливець Д.Є. Реалізація засади змагальності під час розгляду скарг слідчим суддею: дис. ... канд. юрид. наук. Львів, 2016. 321 с. URL: <https://law.lnu.edu.ua/wp-content/uploads/2016/02/Дисертація-16.pdf> (дата звернення 14.04.2021).

78. Кримінальний процесуальний кодекс України.
URL:<https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/4651-17#top> (дата звернення 26.03.2020).
79. Курдюков В.В. Пізнання і доказування у кримінальних справах. *Вісник Академії адвокатури України*. Випуск 1 (17). 2010. с. 204-206.
80. Курільчук І. Деякі проблеми судового контролю у кримінальному процесу України. *Право України*. 2007. Випуск № 11. С. 146-148.
81. Кучинська О.П. Проблеми розгляду заяв про відводи у кримінальному процесі. *Вісник академії адвокатури України*. 2010. № 3 (19). С. 104-106.
82. Кучинська О.П. Чи доцільне обмеження права на оскарження рішень суду? *Вісник Академії адвокатури України*. 2010. № 3 (19). С. 137-141.
83. Лисеюк А.М. Доказування на досудовому етапі кримінальних проваджень щодо злочинів у сфері незаконного обігу підакцизних товарів: проблеми теорії та практики : монографія. А. М. Лисеюк, Д.Г. Мулявка, А.О. Гончарова. Київ. Видавництво Людмила, 2019. 326 с.
84. Лобойко Л.М. Актуальні проблеми дослідного кримінального процесу: дис...канд.. юрил. Наук. Харків, 1997. 20 с. URL: <http://dspace.nlu.edu.ua/bitstream/123456789/16806/1/Loboyko-1997.pdf> (дата звернення 12.11.2020).
85. Лобойко Л.М. Кримінальний процес (підручник). Київ: Істина, 2014. 432 с.
86. Лобойко Л.М. Реформування кримінально-процесуального законодавства в Україні (2006-2012 роки). Частина 1. Загальні положення і досудове провадження: монографія. Київ: Істина, 2012. 288 с.
87. Лупинская П.А. Решения в уголовном судопроизводстве. Их виды, содержание и формы. Москва : Юрид. лит., 1976. 168 с. URL: <https://www.twirpx.com/file/1817557/grant/> (дата звернення 23.05.2021).
88. Луспеник Д. Законність, обґрунтованість і справедливість судового рішення – основні чинники авторитету судової влади (коментар до Постанови Пленуму Верховного Суду України від 18 грудня 2009 р. № 14 «Про судові рішення у цивільній справі»). *Вісн. Верхов. Суду України*. 2010. № 1. С. 10-12.

89. Луцюк П.С. Визнання доказів недопустимими: деякі аспекти практичного застосування. *Протокол*. URL: https://protocol.ua/ua/viznannya_dokaziv_nepripustimimi_deyaki_aspekti_praktichnog_o_zastosuvannya/ (дата звернення 09.01.2021).
90. Макаров М.А. Судовий контроль у кримінальному процесі: теоретичні та правові основи: дис. д-ра юрид. наук. Київ, 2018. 495 с. URL: http://elar.naiu.kiev.ua/bitstream/123456789/2960/1/dis_Макаров.pdf (дата звернення 23.04.2020).
91. Маляренко В.Т. Конституційні засади кримінального судочинства. Київ: Юрінком Інтер, 1999. 320 с.
92. Маляренко В.Т. Межі судового контролю за додержанням прав і свобод людини в стадії попереднього розслідування кримінальної справи. *Право України*. 2001. Випуск № 4. С. 40-43.
93. Маляренко В.Т. Перебудова кримінального процесу України. Київ: Кондор, 2006. 236 с.
94. Маринів В. Перегляд судових рішень у кримінальному процесі України. *Питання боротьби зі злочинністю*. Вісник № 4 (67). 2011. с. 163-193.
95. Марочкін О.І. Щодо питання мотивування кримінальних процесуальних рішень. *Право і суспільство*. Вип. № 1. 2017. С. 252-258.
96. Мартинців А.М. Порядок розгляду та вирішення слідчим суддею клопотання слідчого, прокурора про накладання грошового стягнення. *Наше право*. Випуск 2. 2015. С. 102-108, URL: [file:///C:/Users/User/Downloads/Nashp_2015_2_20%20\(1\).pdf](file:///C:/Users/User/Downloads/Nashp_2015_2_20%20(1).pdf) (дата звернення 12.04.2021).
97. Марчак В.Я. Судовий контроль за дотриманням прав людини згідно з кримінальним процесуальним законодавством України. *Юридичний часопис Національної академії внутрішніх справ*. 2013. № 1. С. 141-146.
98. Марчук Н.О., Касько В.В., Куйбіда Р.О., Хавронюк М.І. та ін.. Настільна книга професійного судді (кримінальне провадження) / за ред. Н. О. Марчук. Київ: Арт-Дизайн, 2015. 248 с.

99. Міжнародний пакт про громадянські і політичні права, прийнятий 16 грудня 1966 року Генеральною Асамблеєю ООН, ратифікований Указом Президії Верховної Ради Української РСР N 2148-VIII. URL: http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/995_043 (дата звернення 12.09.2018).

100. Мілевський О.П. Ознаки системності і структурованості судового провадження в кримінальному процесі України. *Науковий вісник Національного університету ДПС України (економіка, право)*. Випуск 2 (65). 2014. С. 221-227

101. Мироненко О. Ініціювання обрання запобіжних заходів у досудовому провадженні. *Вісник прокуратури*. 2014. № 12. С. 58-68.

102. Михайленко В.В. Процесуальні зловживання під час досудового розслідування. URL : <https://sud.ua/ru/news/blog/203970-protseualni-zlovzhivannya-pid-chas-dosudovogo-rozsliduvannya> (дата звернення 29.06.2021).

103. Михайловская И.Б. Социальное назначение уголовной юстиции и цель уголовного процесса. *Государство и право*. 2005. № 5. С. 111-118.

104. Михеенко М.М. Доказывание в советском уголовном судопроизводстве. Киев. Вища школа. 1984. 134 с.

105. Михеенко М.М., Нор В.Т. Кримінальний процес України. Київ: Либідь, 1999. 536 с.

106. Моторигіна М.Г. Сторона захисту в судовому провадженні у першій інстанції: монографія / за наук. ред. О.В. Капліної. Харків: Оберіг, 2018. 306 с.

107. Назаров В.В., Тракало Р.І. Становлення і розвиток судового контролю на досудовому розслідуванні. *Наше право*. 2015 (1). С. 54-59, URL: file:///C:/Users/User/Downloads/Nashp_2015_1_12.pdf (дата звернення 04.04.2020)

108. Назаров В.В., Тракало Р.І. Судовий контроль у кримінальному провадженні: теоретичні та практичні аспекти. *Європейські перспективи*. 2014 (10). С. 89-95.

109. Окрема думка судді Апеляційної палати Вищого антикорупційного суду від 19 лютого 2020 року у справі № 760/14676/19. URL: <http://reestr.court.gov.ua/Review/87730055> (дата звернення 20.12.2020)

110. Омельченко Т.В. Мета кримінального судочинства. *Актуальні проблеми публічного та приватного права* : матер. III Міжнар. науково-практичної конференції (м. Запоріжжя, 3 жовтня 2012 року). Запоріжжя: КПУ, 2012. С. 310-312.
111. Павлишин А. Ціль сучасного кримінального процесу України. *Право України*. 2009. № 2. С. 134-138.
112. Палюх А.І. Особливості реалізації прокурором своїх процесуальних повноважень під час доказування на досудовому розслідуванні. *Науковий вісник Львівського державного університету внутрішніх справ*. Випуск 3. 2015. С. 310-318.
113. Погорецький М.Г. Поняття, зміст та структура кримінального процесу: проблеми теорії та практики. *Право України*. 2013. Випуск 11. С. 42-51
114. Положення про автоматизовану систему документообігу в суді: рішення ради суддів України від 02.04.2015 № 25. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/rada/show/v0025414-15#Text> (дата звернення 12.09.2021).
115. Полюхович О.І. Судовий контроль при проведенні негласних слідчих (розшукових) дій: дис. ... канд. юрид. наук. Харків, 2017. 219 с., URL: https://dspace.nlu.edu.ua/bitstream/123456789/13450/1/Poliukhovich_2017.pdf (дата звернення 15.04.2021).
116. Попелюшко В.О. «Мала» судова реформа в Україні та захист прав громадян. – Острог: Нац. ун-т «Острозька академія», 2003, 123 с.
117. Попелюшко В.О. Предмет захисту та його доказування в кримінальній справі: монографія. Київ. Прецедент. 2005. 232 с. URL: http://library.nlu.edu.ua/POLN_TEXT/UP/POPELUSHKO_2005.pdf (дата звернення 02.12.2020).
118. Попелюшко В.О. Слідчий суддя у кримінальному провадженні. Часоопис Нац. ун-ту «Острозька академія». Серія «Право». 2014. Випуск 1 (9). URL: <https://lj.oa.edu.ua/articles/2014/n1/14pvoukr.pdf> (дата звернення 09.04.2021).

119. Постанова Великої Палати Верховного Суду від 23 травня 2018 року у справі № 243/6674/17-к. URL:<http://reyestr.court.gov.ua/Review/74475959> (дата звернення 12.05.2020).
120. Постанова Великої Палати Верховного Суду від 23 травня 2018 року у справі № 237/1459/17. URL:<http://reyestr.court.gov.ua/Review/74475877> (дата звернення 29.08.2019).
121. Постанова Великої Палати Верховного Суду від 13 вересня 2018 року по справі № 285/1673/17. URL:<http://reyestr.court.gov.ua/Review/76822780> (дата звернення 29.08.2019).
122. Постанова Верховного Суду від 14 вересня 2017 року у справі № 5-162кc15(17). URL: <http://reyestr.court.gov.ua/Review/69073689> (дата звернення 30.03.2020).
123. Постанова Верховного Суду від 06 березня 2019 року у справі № 203/3636/15-к. URL:<http://reyestr.court.gov.ua/Review/80396207>(дата звернення 25.01.2020).
124. Постанова Верховного Суду від 28 березня 2019 року у справі № 286/1695/18. URL: <http://reyestr.court.gov.ua/Review/80950762> (дата звернення 25.02.2019).
125. Постанова Верховного Суду від 10 квітня 2019 року у справі № 760/19918/18. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/81171368> (дата звернення 21.05.2020).
126. Постанова Верховного Суду від 04 квітня 2019 року у справі № 494/6/18. URL: <http://reyestr.court.gov.ua/Review/81013253>(дата звернення 13.03.2020).
127. Постанова Верховного Суду від 04 червня 2019 року у справі № 758/11180/18. URL: <http://reyestr.court.gov.ua/Review/82265318> (дата звернення 25.01.2020).
128. Постанова Верховного Суду від 12 вересня 2019 року у справі № 176/2663/16-к. URL:<http://reyestr.court.gov.ua/Review/84229728>(дата звернення 13.03.2020).

129. Постанова Верховного Суду від 18 жовтня 2019 року у справі № 757/37346/18-к. URL: <http://reyestr.court.gov.ua/Review/85033376> (дата звернення 13.03.2020).

130. Постанова Верховного Суду від 05 листопада 2019 року у справі № 398/496/19. URL: <http://reyestr.court.gov.ua/Review/85582336> (дата звернення 29.01.2020).

131. Постанова Верховного Суду від 05 листопада 2019 року у справі № 643/8933/19. URL: <http://reyestr.court.gov.ua/Review/85542696> (дата звернення 13.03.2020).

132. Постанова Верховного Суду від 05 листопада 2019 року у справі № 461/6141/18. URL: <http://reyestr.court.gov.ua/Review/85542692> (дата звернення 13.03.2020).

133. Постанова Верховного Суду від 13 березня 2019 року у справі № 175/1316/18. URL: <http://reyestr.court.gov.ua/Review/80521853> (дата звернення 15.01.2020).

134. Постанова Верховного Суду від 14 червня 2019 року у справі № 130/1080/19. URL: <http://reyestr.court.gov.ua/Review/82438888> (дата звернення 25.01.2020).

135. Постанова Верховного Суду від 28 листопада 2018 року у справі № 431/5674/16-к. URL: <http://www.reyestr.court.gov.ua/Review/78297778> (дата звернення 10.02.2020).

136. Постанова Верховного Суду від 19 вересня 2019 року у справі № 494/6/18. URL: <http://www.reyestr.court.gov.ua/Review/76673308> (дата звернення 13.03.2020).

137. Постанова Великої Палати Верховного Суду від 28 листопада 2019 року у справі № 261/0/15-18. URL: <http://www.reyestr.court.gov.ua/Review/86435732> (дата звернення 20.09.2020).

138. Постанова Великої Палати Верховного Суду від 11 грудня 2019 року у справі № 536/2475/14-к. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/86365236> (дата звернення 01.07.2021).

139. Постанова Великої палати Верховного суду від 15 квітня 2021 року у справі № 11-727сап19. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/96822603> (дата звернення 30.05.2021).

140. Постанова Касаційного кримінального суду Верховного суду від 24 травня 2021 року у справі № 640/5023/19. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/97286253> (дата звернення 01.06.2021).

141. Постанова Об'єднаної палати Касаційного кримінального суду Верховного Суду від 27 травня 2019 року у справі № 461/1434/18. URL: <http://www.reyestr.court.gov.ua/Review/82188400> (дата звернення 25.12.2019).

142. Постанова колегії суддів Об'єднаної палати Касаційного кримінального суду від 22 лютого 2021 року у справі № 754/7061/15. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/95139651> (дата звернення 02.07.2021).

143. Постанова об'єднаної палати Верховного Суду від 31 травня 2021 року у справі № 646/3986/19 можна ознайомитися за посиланням URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/97429838> (дата звернення 09.06.2021).

144. Постанова колегії суддів Третьої судової палати Касаційного кримінального суду Верховного суду від 24 березня 2021 року у справі № 937/1056/20. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/95946421> (дата звернення 28.06.2021).

145. Постанова колегії суддів Першої судової палати Касаційного кримінального суду Верховного суду від 29 липня 2021 року у справі № 264/6844/20. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/98728757> (дата звернення 28.08.2021).

146. Пошва Б.М. Міжнародні стандарти захисту прав як складова утворення незалежної судової влади в Україні. *Вісник Верховного суду України*. 2012. № 10 (146). С. 20-33.

147. Про внесення змін і доповнень до деяких законодавчих актів України: Закон України від 15.12.1992 року N 2857-XII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2857-12#Text> (дата звернення 12.04.2021).

148. Про концепцію судово-правової реформи: Постанова Верховної ради України № 2296-XII від 28.04.1992 року URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2296-12#Text> (дата звернення 14.03.2021).

149. Про приєднання до Статуту Ради Європи України: Закон України від 31 жовтня 1995 року № 398/95-ВР. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/398/95-%D0%B2%D1%80#Text> (дата звернення 14.04.2020).

150. Про судоустрій і статус суддів : Закон України № 1402-VIII. Відомості Верховної Ради. 2016. № 31. ст. 545. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1402-19> (дата звернення 01.04.2022).

151. Про узагальнення судової практики розгляду слідчим суддею клопотань про застосування заходів забезпечення кримінального провадження: Постанова Пленуму Вищого Спеціалізованого суду України з розгляду цивільних і кримінальних справ від 07 лютого 2014 року № 4. URL: // <http://zakon1.rada.gov.ua> (дата звернення 23.12.2019).

152. Про узагальнення судової практики щодо розгляду слідчим суддею клопотань про надання дозволу на проведення обшуку житла чи іншого володіння особи: Постанова Пленуму Вищого Спеціалізованого суду України з розгляду цивільних і кримінальних справ № 9 від 17 жовтня 2014 року. URL: // <http://zakon1.rada.gov.ua> (дата звернення 23.12.2019).

153. Пшенічко С.О. Повноваження слідчого судді з розгляду та вирішення скарг у досудовому провадженні: автореф. дис. ... канд. юрид. наук. Одеса, 2014. 253 с. (дата звернення 03.05.2020).

154. Рішення Вищої ради правосуддя від 19 квітня 2018 року № 1200/0/15-18. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/rada/show/v1200910-18#Text> (дата звернення 21.03.2021)

155. Рішення Вищої ради правосуддя від 01 серпня 2018 року у справі № 2475/3дп/15-18. URL: <https://hcj.gov.ua/doc/doc/128> (дата звернення 29.06.2021).

156. Рішення Вищої ради правосуддя від 01 листопада 2018 року № 3330/0/15-19 URL:<http://www.vru.gov.ua/act/16184> (дата звернення 19.07.2020).

157. Рішення Вищої ради правосуддя від 02 листопада 2018 року у справі № 3335/1дп/15-18. URL: <https://hcj.gov.ua/doc/doc/290> (дата звернення 29.06.2021).

158. Рішення Європейського суду з прав людини у справі «Aleksanyan v. Russia» (заява № 46468/06). URL: <http://hiv-legalaid.org/index.php?id=1385746454> (дата звернення 28.06.2021).

159. Рішення Європейського суду з прав людини у справі «Багієв проти України» (заява № 41085/05) від 28 квітня 2016 року URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/974_b65 (дата звернення 28.06.2021).

160. Рішення Європейського суду з прав людини у справі «Барановський проти Польщі» (заява № 28358/95) 28 березня 2000 року. URL: https://ips.ligazakon.net/document/so2430?ed=2000_03_28 (дата звернення 28.06.2021).

161. Рішення Європейського суду з прав людини у справі «Бочан проти України» від 03 травня 2007 року за заявою N 7577/02. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/974_209#Text (дата звернення 28.09.2020).

162. Рішення Європейського суду з прав людини «Кавала проти Туреччини» №28749/18 від 10 грудня 2019 року. URL: [file:///C:/Users/User/Downloads/kavala-proti-turechchini-rishenniaespl%20\(1\).pdf](file:///C:/Users/User/Downloads/kavala-proti-turechchini-rishenniaespl%20(1).pdf). Офіційний текст англійською мовою. <http://hudoc.echr.coe.int/eng?i=001-199515> (дата звернення 08.09.2020).

163. Рішення Європейського суду з прав людини «Креуз проти Польщі» від 19 червня 2001 року. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/980_030#Text (дата звернення 06.06.2021).

164. Рішення Європейського суду з прав людини у справі «Лада проти України» (заява № 32392/07) від 06.02.2018 року URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/974_c42 (дата звернення 03.03.2020).

165. Рішення Європейського суду з прав людини «Летельє проти Франції» від 26 червня 1991 року. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/980_159#Text (дата звернення 05.11.2020).

166. Рішення Європейського суду з прав людини у справі «Мушта проти України» (заява № 8863/06) від 18.10.2010 року URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/974_660#Text (дата звернення 23.02.2020).

167. Рішення Європейського суду з прав людини «Нечипорук, Йонкало проти України» №42310/04 від 21 квітня 2011 року. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/974_683#Text (дата звернення 05.11.2020).

168. Рішення Європейського суду з прав людини у справі «Пономарьов проти України» (заява № 3236/03) від 03.04.2008 року URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/974_434 (дата звернення 28.03.2020).

169. Рішення Європейського суду з прав людини у справі «Проніна проти України» від 18 липня 2006 року URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/974_096 (дата звернення 12.02.2020).

170. Рішення Європейського суду з прав людини у справі «Серявін проти України» (заява № 4909/04) від 10 лютого 2010 року. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/974_672 (дата звернення 12.12.2020).

171. Рішення Європейського суду з прав людини у справі «Сокурєнко і Стригун проти України» (Заяви N 29458/04 та N 29465/04) від 20 липня 2006 року URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/974_115 (дата звернення 12.02.2020).

172. Рішення Європейського суду з прав людини «Фельдман проти України» № 76556/01 та № 38779/04 від 08 квітня 2010 року. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/974_613#Text (дата звернення 23.11.2020).

173. Рішення Європейського суду з прав людини «Чеботар проти Молдови» (справа № 35615/06). *Права Людини в Україні* : інформ. портал Харків. правозахисн. групи. URL: <http://khpg.org/index.php?id=1359449527> (дата звернення 12.09.2020).

174. Рішення Конституційного Суду України від 25 квітня 2012 року № 11-пп/2012. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/v011p710-12#Text> (дата звернення 13.03.2020).

175. Рішення Конституційного Суду України № від 8 квітня 2015 року № 3-рп/2015 . URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/v003p710-15#Text> (дата звернення 20.05.2020).

176. Рішення Конституційного Суду України в справі № 3-358/2018(4975/18) від 17 березня 2020 року. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/v005p710-20> (дата звернення 20.08.2020).

177. Рішення Конституційного Суду України у справі № 4-р(II)/2020 від 17 червня 2020 року. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/va04p710-20#Text> (дата звернення 20.08.2020).

178. Рішення Першої дисциплінарної палати Вищої ради Правосуддя від 14.09.2018 № 2911/1дп/15-18. URL: <https://hcj.gov.ua/doc/doc/268> (дата звернення 23.05.2021).

179. Рішення Другої Дисциплінарної палати Вищої ради правосуддя від 30 січня 2019 року № 264/2дп/15-19. URL: http://www.vru.gov.ua/act_list/page/525?number=&session_date=0&act_type1=24& (дата звернення 30.05.2021).

180. Рішення Першої дисциплінарної палати Вищої ради правосуддя в справі № 3020/1дп/15-19 від 15 листопада 2019 року. URL: <https://hcj.gov.ua/doc/doc/896> (дата звернення 20.09.2020).

181. Рішення Першої дисциплінарної палати Вищої ради правосуддя від 17 березня 2021 року в справі № 646/1дп/15-21. URL: <https://hcj.gov.ua/doc/doc/6391> (дата звернення 23.05.2021).

182. Сергєєва Д.Б. Поняття та сутність достовірності доказу як його властивості. *Кримінальне процесуальне право*. Випуск № 1 (26). 2014. С. 89-95, с. 94 URL: [file:///C:/Users/User/Downloads/uy_2014_1_14%20\(1\).pdf](file:///C:/Users/User/Downloads/uy_2014_1_14%20(1).pdf) (дата звернення 21.11.2020).

183. Сиза Н.П. Повноваження слідчого судді щодо здійснення судового контролю у кримінальному процесі України. *Часопис Національного університету «Острозька академія»*. Серія «Право». 2012. № 2(6). URL: <https://lj.oa.edu.ua/articles/2012/n2/12snprku.pdf>(дата звернення 21.10.2019).

184. Скрипіна Ю.В. Слідчий суддя в системі кримінально-процесуальної діяльності (порівняльно-правове дослідження): автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. юрид. наук. Харків. 2008. URL: <http://nbuv.gov.ua> (дата звернення 03.03.2021).

185. Скромний Д.А. Правове регулювання прийняття кримінальних процесуальних рішень: дис. на здобуття наукового ступеня канд. юрид. наук. Одеса. 2018. 23 с. URL: http://oduvs.edu.ua/wpcontent/uploads/2016/06/Avtoreferat_Skoromnogo_D.A.pdf (дата звернення 23.05.2021).

186. Слива Ю.М. Судовий контроль за додержанням законів при проведенні негласних слідчих (розшукових) дій: дис. ... канд. юрид. наук. Київ, 2020. 21 с. URL: <http://irbis-nbuv.gov.ua/ASUA/1475590> (дата звернення 15.04.2021).

187. Слюсарчук Х. Р. Стандарти доказування у кримінальному провадженні: дис. ... канд. юрид. наук. Львів. 2017. 258 с.

188. Смірнова В.В. Забезпечення прийняття правомірних рішень судом апеляційної інстанції в кримінальному судочинстві України: автореф. дис. ... канд. юрид. наук. Харків, 2012. 225 с.

189. Спільний висновок Венеціанської комісії і Директорату з питань правосуддя та людської гідності Генерального директорату з прав людини та правових питань Ради Європи щодо проекту Закону України «Про внесення змін до Закону «Про судоустрій і статус суддів» від 18 жовтня 2011 р. URL: <https://vkksu.gov.ua/ua/mijnarodne-spivrobotnitstvo/perelik-dokumentiv-radi-evropi-u-sferi-sudochinstva/> (дата звернення 03.03.2020).

190. Стахівський С.М. Теорія і практика кримінально-процесуального доказування: монографія. Київ. 2005. 272 с. URL: http://library.nlu.edu.ua/POLN_TEXT/UP/STAXIVSKIY_2005.pdf (дата звернення 03.03.2021).

191. Судова влада: кандидати на посаду судді. URL: <https://od.arbitr.gov.ua/archive/1016683/#:~:text=Станом%20на%2016%20жовтня%202020,вакантних%20посад%20суддів%20становить%201932> (дата звернення 03.03.2020).

192. Тацій В.Я., Грошевий Ю.М., Капліна О.В., Шило О.Г. та ін. Кримінальний процес. Підручник. Харків: Право, 2013. 824 с.
193. Тацій В.Я. Історія держави і права України: підручник: у 2 т. Київ: Концерн «Видавничий дім «Ін Юре», 2003. Т. 2., 580 с. URL: <https://www.twirpx.com/file/62292/> (дата звернення 06.04.2020).
194. Тацій В.Я. та ін. Кримінальний процес: підручник. Харків: Право, 2013. 824 с.
195. Тацій В.Я., Грошевий Ю.М., Капліна О.В., Шило О.Г. та ін. Кримінальний процес: підручник. Харків: Право, 2013. с. 823.
196. Тігішвілі Г. (2019). Доказывание и оценка доказательств во время избрании меры пресечения. URL: https://jurliga.ligazakon.net/analytics/187422_dokazyvanie-i-otsenka-dokazatelstv-vo-vremya-izbraniya-mery-presecheniya (дата звернення 12.02.2021).
197. Торбас О. Роль слідчого судді в процесі оцінки доказів у кримінальному провадженні. *Підприємство, господарство і право*. Випуск 5. 2020. С. 309-312. URL: DOI <https://doi.org/10.32849/2663-5313/2020.5.54> (дата звернення 14.04.2020).
198. Тракало Р.І. Судовий контроль за дотриманням права на повагу до приватного життя: дис. ... канд. юрид. наук. Київ, 2014. 200 с., URL: <http://www.disslib.org/sudovyi-kontrol-za-dotrymannjam-prava-na-povahu-do-privatnoho-zhyttja.html> (дата звернення 14.04.2021).
199. Трофименко В.М. Теоретичні та правові основи диференціації кримінального процесу України: дис.. ... доктора юрид. наук. Харків. 2017. 434 с.
200. Туманянц А.Р. Контрольні функції суду у сфері кримінального судочинства. Харків: Основа, 2000. 108 с.
201. Туманянц А.Р. Проблеми обґрунтованості рішень слідчого судді. *Перший Харківський кримінальний процесуальний полілог*. Харків. 2016 (1). С. 320-327, URL: http://dspace.nlu.edu.ua/bitstream/123456789/14857/1/Tumaniants_320-327.pdf (дата звернення 22.01.2020).

202. Туманянц А.Р. Слідчий суддя як суб'єкт кримінального процесуального доказування. *Pravna veda a prax: vyzvy modernych europskych procesov*. 27-28 novembra. 2015. С. 163-165. URL: http://dspace.nlu.edu.ua/bitstream/123456789/12173/1/Tumanync_163-165.pdf (дата звернення 25.12.2020).

203. Туманянц А.Р. Судові рішення у судово-контрольному провадженні з розгляду скарг на рішення, дії чи бездіяльність слідчого або прокурора під час досудового розслідування. Науковий вісник Херсонського державного університету. Випуск 1. Том 1. 2015. С. 153-158.

204. Уголовно-процессуальный кодекс Р.С.Ф.С.Р. от 25 мая 1922 года. URL: http://www.libussr.ru/doc_ussr/ussr_1331.htm (дата звернення 06.04.2020).

205. Удалова Л.Д. Кримінальні процесуальні гарантії діяльності адвоката: монограф. Київ: КНТ, 2014. 170 с.

206. Удалова Л.Д., Корсун В.Я. Суд як суб'єкт кримінально-процесуального доказування. Київ: Вид. дім «Скіф», 2012. 168 с.

207. Указ Президента України «Про Національну стратегію у сфері прав людини» № 119/2021 від 24 березня 2021. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/119/2021#Text> (дата звернення 12.12.2021).

208. Ухвала Апеляційної палати Вищого антикорупційного суду від 03 жовтня 2019 року у справі № 760/24486/19. URL: <http://reyestr.court.gov.ua/Review/84766483> (дата звернення 04.20.2020).

209. Ухвала Апеляційної палати Вищого Антикорупційного суду від 01 листопада 2019 року у справі № 991/558/19. URL: <http://reestr.court.gov.ua/Review/85389950> (дата звернення 23.12.2020).

210. Ухвала Апеляційної палати Вищого антикорупційного суду від 10 грудня 2019 року у справі № 991/2074/19. URL: <http://reestr.court.gov.ua/Review/86466245> (дата звернення 23.12.2020).

211. Ухвала апеляційної палати Вищого антикорупційного суду від 20 лютого 2020 року у справі № 757/44498/19-к. URL: <http://reestr.court.gov.ua/Review/87701150> (дата звернення 23.11.2020).

212. Ухвала апеляційної палати Вищого антикорупційного суду від 12 травня 2021 року у справі № 991/2154/21. URL: <http://reestr.court.gov.ua/Review/87701150> (дата звернення 23.05.2021).

213. Ухвала Апеляційного суду Волинської області від 06 березня 2018 року у справі № 158/192/18. URL: <http://reyestr.court.gov.ua/Review/72621734> (дата звернення 12.10.2020).

214. Ухвала Апеляційного суду Житомирської області від 15 червня 2018 року у справі № 293/1443/17. URL: <http://reyestr.court.gov.ua/Review/74768869> (дата звернення 14.10.2020).

215. Ухвала апеляційного суду Одеської області від 21 грудня 2017 року у справі № 520/15127/17. URL: <http://reestr.court.gov.ua/Review/71257873> (дата звернення 20.02.2021).

216. Ухвала Верховного суду від 06 березня 2018 року у справі № 243/6674/17-к. URL: <http://reestr.court.gov.ua/Review/72670536> (дата звернення 21.01.2020).

217. Ухвала Верховного Суду від 22 квітня 2020 року у справі № 487/7605/19. URL: <http://reestr.court.gov.ua/Review/88880636> (дата звернення 23.11.2020).

218. Ухвала Верховного Суду від 22 травня 2020 року у справі № 643/7609/20. URL: <https://zakononline.com.ua/court-decisions/show/89395900> (дата звернення 21.05.2021).

219. Ухвала Верховного Суду від 25 жовтня 2018 року у справі № 500/6587/16-к. URL: <http://reyestr.court.gov.ua/Review/77393402> (дата звернення 20.02.2020).

220. Ухвала Європейського суду з прав людини від 08 січня 2008 року у справі № 32671/02. URL: http://search.ligazakon.ua/l_doc2.nsf/link1/SO3726.html (дата звернення 24.03.2020).

221. Ухвала Київського Апеляційного суду від 30 жовтня 2018 року у справі № 11-сс/824/489/2018. URL: <http://www.reyestr.court.gov.ua/Review/77686371> (дата звернення 12.02.2020).

222. Ухвала Київського апеляційного суду від 23 травня 2019 року у справі № 11-сс/824/1330/2019. URL: <http://reestr.court.gov.ua/Review/82064463> (дата звернення 23.05.2021).

223. Ухвала Київського апеляційного суду від 11 червня 2019 року у справі № 11-сс/824/3384/2019. URL: <http://reestr.court.gov.ua/Review/82444805> (дата звернення 23.05.2021).

224. Ухвала Київського апеляційного суду від 19 червня 2019 року у справі № 752/21240/17. URL: <http://reestr.court.gov.ua/Review/82634450> (дата звернення 23.05.2021).

225. Ухвала Київського апеляційного суду від 13 квітня 2021 року у справі № 758/12780/20. URL: <https://reestr.court.gov.ua/Review/96520097#> (дата звернення 26.07.2021).

226. Ухвала Кропивницького апеляційного суду від 27 липня 2020 року у справі № 401/204/20. URL: <https://reestr.court.gov.ua/Review/90718867> (дата звернення 14.09.2020).

227. Ухвала Львівського апеляційного суду від 20 листопада 2019 року у справі № 440/1589/15-к. URL: <http://reestr.court.gov.ua/Review/85831361> (дата звернення 12.10.2020).

228. Ухвала Полтавського апеляційного суду від 16 березня 2020 року у справі № 554/11727/15. URL: <http://reestr.court.gov.ua/Review/88447917> (дата звернення 21.05.2021).

229. Ухвала Одеського апеляційного суду від 03 вересня 2019 року у справі № 517/427/19. URL: <http://www.reestr.court.gov.ua/Review/84551053> (дата звернення 12.02.2020).

230. Ухвала слідчого судді Бабушкінського районного суду м. Дніпропетровська від 11 березня 2017 року у справі № 200/20179/17. URL: <http://www.reestr.court.gov.ua/Review/70825561> (дата звернення 25.09.2019).

231. Ухвала слідчого судді Білоцерківського районного суду Київської області від 17 квітня 2019 у справі № 357/8404/17. URL: <http://reestr.court.gov.ua/Review/81312662> (дата звернення 28.05.2021).

232. Ухвала слідчого судді Вищого антикорупційного суду від 25 травня 2020 року у справі № 991/3925/20. URL: <http://reestr.court.gov.ua/Review/89425821> (дата звернення 23.09.2020).

233. Ухвала слідчого судді Вищого антикорупційного суду від 10 червня 2020 року у справі № 991/4676/20. URL: <http://reestr.court.gov.ua/Review/89737850> (дата звернення 02.06.2021).

234. Ухвала слідчого судді Вищого антикорупційного суду від 15 червня 2020 року у справі № 991/4801/20. URL: <http://reestr.court.gov.ua/Review/89823380> (дата звернення 23.12.2020).

235. Ухвала слідчого судді Вищого антикорупційного суду від 09 липня 2020 по справі № 991/526/20. URL: <http://reestr.court.gov.ua/Review/87173964> (дата звернення 23.12.2020).

236. Ухвала слідчого судді Вищого Антикорупційного суду від 09 липня 2020 по справі № 991/5482/20. URL: <http://reestr.court.gov.ua/Review/90384641> (дата звернення 21.01.2021).

237. Ухвала слідчого судді Вищого антикорупційного суду від 02 жовтня 2020 у справі № 991/7319/20. URL: <http://reestr.court.gov.ua/Review/91964981> (дата звернення 23.05.2021).

238. Ухвала слідчого судді Вищого антикорупційного суду від 17 листопада 2020 року у справі № 991/9343/20. URL: <https://reestr.court.gov.ua/Review/92998790> (дата звернення 26.07.2021).

239. Ухвала слідчого судді Вищого антикорупційного суду від 31 березня 2021 року у справі № 991/485/21. URL: <http://reestr.court.gov.ua/Review/96018878> (дата звернення 31.05.2021).

240. Ухвала слідчого судді Генічеського районного суду Херсонської області від 19 березня 2018 року у справі № 664/2964/14. URL: <http://www.reyestr.court.gov.ua/Review/72828928> (дата звернення 13.06.2019).

241. Ухвала слідчого судді Деснянського районного суду м. Києва від 27.09.2020 у справі № 757/49451/19-к. URL: <http://reestr.court.gov.ua/Review/89649833> (дата звернення 02.06.2021).

242. Ухвала слідчого судді Жовтневого районного суду м. Харкова від 11 січня 2018 року у справі № 639/58/18. URL: <http://www.reyestr.court.gov.ua/Review/71548546> (дата звернення 13.06.2019).

243. Ухвала слідчого судді Івано-Франківського районного суду Івано-Франківської області від 10 жовтня 2017 року у справі № 344/12607/17. URL: <http://www.reyestr.court.gov.ua/Review/69458801> (дата звернення 15.07.2019).

244. Ухвала слідчого судді Індустріального районного суду м. Дніпропетровська у справі № 202/8585/15-к від 20 листопада 2015 року. URL: <http://www.reyestr.court.gov.ua/Review/65812161> (дата звернення 23.03.2020).

245. Ухвала слідчого судді Індустріального районного суду м. Дніпропетровська від 26.04.2021 по справі № 202/1567/21. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/96590308> (дата звернення 26.09.2021).

246. Ухвала слідчого судді Київського районного суду м. Одеси від 15 лютого 2018 року у справі № 520/1784/18. URL: <http://reestr.court.gov.ua/Review/72247188> (дата звернення 20.02.2021).

247. Ухвала слідчого судді Київського районного суду м. Одеси від 15 вересня 2017 року у справі № 520/8928/17. URL: <http://www.reyestr.court.gov.ua/Review/69108137> (дата звернення 13.06.2019).

248. Ухвала слідчого судді Корольовського районного суду м. Житомира від 14 грудня 2017 року у справі № 296/9878/17. URL: <http://www.reyestr.court.gov.ua/Review/70975968> (дата звернення 25.09.2019).

249. Ухвала слідчого судді Личаківського районного суду м. Львова у справі № 463/2219/19 від 05 червня 2019 року. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/82211777> (дата звернення 12.08.2019).

250. Ухвала слідчого судді Октябрського суду м. Полтави від 09 червня 2017 року у справі № 554/368/16-к. URL: <http://www.reyestr.court.gov.ua/Review/67027910> (дата звернення 25.09.2019).

251. Ухвала слідчого судді Орджонікідзевського районного суду м. Запоріжжя від 03 квітня 2017 року у справі № 335/4177/17. URL: <http://www.reyestr.court.gov.ua/Review/65696590> (дата звернення 13.06.2019).

252. Ухвала слідчого судді Печерського районного суду м. Києва від 11 березня 2017 року у справі № 757/13893/17-к. URL: <http://www.reyestr.court.gov.ua/Review/65868801>(дата звернення 25.09.2019).

253. Ухвала слідчого судді Печерського районного суду м. Києва від 24 січня 2018 року у справі № 757/58598/17-к. URL:<http://www.reyestr.court.gov.ua/Review/71850643>(дата звернення 25.09.2019).

254. Ухвала слідчого судді Святошинського районного суду м. Києва від 26.12.2018 у справі № 759/20888/18. URL: <http://reestr.court.gov.ua/Review/79002607> (дата звернення 27.05.2021).

255. Ухвала слідчого судді Печерського районного суду м. Києва від 09.07.2019 у справі № 757/34595/19-к. URL: <http://reestr.court.gov.ua/Review/83614287> (дата звернення 27.05.2021).

256. Ухвала слідчого судді Печерського районного суду м. Києва від 27.09.2020 у справі № 757/49451/19-к. URL: <http://reestr.court.gov.ua/Review/89649833> (дата звернення 02.06.2021).

257. Ухвала слідчого судді Сихівського районного суду м. Львова від 16 травня 2017 року у справі № 464/3255/17. URL: <http://www.reyestr.court.gov.ua/Review/66513335>(дата звернення 13.06.2019).

258. Ухвала слідчого судді Христинівського районного суду Черкаської області від 16 січня 2017 року у справі № 706/1693/16-к. URL: <http://www.reyestr.court.gov.ua/Review/64082452> (дата звернення 13.07.2019).

259. Ухвала слідчого судді Шевченківського районного суду м. Києва від 22 серпня 2017 року у справі № 761/29172/17. URL: <http://www.reyestr.court.gov.ua/Review/68453832> (дата звернення 13.06.2019).

260. Халемін М.Б. Співвідношення понять «встановлення об'єктивної істини» та «всебічне, повне і об'єктивне дослідження обставин справи» в контексті співвідношення «мета-засіб» у кримінальному судочинстві. *Вісник Національної академії внутрішніх справ*. 2002. № 2. URL: <chrome-extension://mhjfbmdgcfjbbpaeojfohofegiehjai/index.html> (дата звернення 12.09.2018).

261. Халупенко Д.М. Співвідношення пізнання і доказування у кримінальному провадженні. *Вісник Академії адвокатури України*. Том 11 число 3 (31). 2014. С. 81-91, URL: [file:///C:/Users/User/Downloads/vaau_2014_11_3_11%20\(1\).pdf](file:///C:/Users/User/Downloads/vaau_2014_11_3_11%20(1).pdf) (дата звернення 12.09.2018).

262. Халупенко Д.М. Сутність пізнавальної діяльності слідчого й прокурора в досудовому розслідуванні. *Часопис Академії адвокатури України*. 2013. № 20. С. 1-4. URL: <http://e-pub.aau.edu.ua/index.php/chasopys/article/view/729/733> (дата звернення 23.11.2020).

263. Цувіна Т.А. Умотивованість рішень суду та право на суд у цивільному судочинстві. *Проблеми законності*. Вип. 121. Х., 2013. С. 215-224.

264. Шавкун М.Г. Процесуальний контроль органів судової влади на досудових стадіях кримінального процесу: дис. канд. юрид. наук: 12.00.09. Київ, 2009. 22 с.

265. Шавкун М.Г. Процесуальний контроль органів державної влади на досудових стадіях кримінального процесу: автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. юрид. наук. Київ, 2010. 229 с.

266. Шаповалова І.С. Застосування слідчим суддею практики Європейського суду з прав людини при здійсненні судового контролю у кримінальному провадженні: дис. ... докт. філос. Дніпро, 2020. 273 с., URL: <https://dduvs.in.ua/wpcontent/uploads/files/Structure/science/rada/df002/1/d1.pdf> (дата звернення 15.04.2021).

267. Шаренко С.В. Теоретико-прикладні основи діяльності слідчого судді в кримінальному провадженні: дис. д-ра юрид. наук.. Харків. 2021, 38 с., URL: http://nauka.nlu.edu.ua/download/diss/SharenkoS/a_SharenkoS.pdf (дата звернення 08.09.2021)

268. Шило О.Г. До питання запровадження інституту слідчого судді в кримінальному процесі України. *Університетські наукові записки*. 2011. № 3 (39). С. 306-313.

269. Шило О.Г. Окремі провадження в досудових стадіях кримінального процесу як процесуальна форма реалізації конституційного права людини і громадянина на судовий захист. *Науковий вісник Ужгородського ун-ту*. 2011. С. 105-108.

270. Шило О. Г. Теоретико-прикладні основи реалізації конституційного права людини і громадянина на судовий захист у досудовому провадженні в кримінальному процесі України. Харків: Право, 2011. 472 с.

271. Шумило М.Є. Юридична конструкція доказів у кримінальному провадженні. *Вісник кримінального судочинства*. Випуск 1. 2018. С. 59-67, URL: https://vkslaw.knu.ua/images/verstka/1_2018_Shymulo.pdf (дата звернення 23.11.2020).

272. Шумило М. Структура кримінально-процесуальної діяльності очікує на реформу. *Юридичний вісник України*. 2009. № 41. 10-16 жовтня. С. 6-7.

273. Щодо окремих питань здійснення слідчим суддею суду першої інстанції судового контролю в кримінальному провадженні: інформаційний лист Вищого спеціалізованого суду з розгляду цивільних і кримінальних справ від 16 червня 2016 року № 223-1650/0/4-16. URL: http://search.ligazakon.ua/l_doc2.nsf/link1/VRR00204.html (дата звернення 23.12.2019)

274. Юхно О.О. Доказування у кримінальному провадженні. Курс лекцій. Харків. 2018. С. 156. URL: <https://core.ac.uk/download/pdf/187223163.pdf> (дата звернення 02.03.2020).

275. Якимович Ю.К. Структура советского уголовного процесса: система стадий и система производств. Основные и дополнительные производства. Томск: Издательство Том. Ун-та, 1991. 138 с. URL: <https://core.ac.uk/download/pdf/287487227.pdf> (дата звернення 05.05.2021).

276. Якимович Ю.К., Ленский А.В., Трубников Т.В. Дифференциация уголовного процесса. за заг. Ред.. Свиридова М.К. Научное издание. Томск: узд-во Томского университета, 2001. 300 с.

277. Яновська О.Г. Роль суду в змагальному кримінальному судочинстві. *Юридичний часопис Національної академії внутрішніх справ*. 2013. №1. С. 87-91. URL: [aymvs_2013_1_17.pdf](#) (дата звернення 21.11.2020).

278. Яцкова А. История советского суда. *Отечественные записки*. № 2. 2003. URL: <https://magazines.gorky.media/oz/2003/2/istoriya-sovetskogo-suda-2.html> (дата звернення 01.04.2021).

ДОДАТКИ

Додаток А

Список публікацій здобувача за темою дисертації

Наукові праці, в яких відображені основні результати дослідження:

- 1) Беседа Г.В. Поняття та форми судового контрольного провадження. *Питання боротьби зі злочинністю: зб. наук. пр. Харків: Право, 2019. Вип. 38. С. 218-234. DOI: 10.31359/2079-6242-2019-38-218. URL: <http://pbz.nlu.edu.ua/article/view/192500>.*
- 2) Беседа Г.В. Загальні положення судового контрольного провадження у досудовому розслідуванні. *Науковий вісник Дніпроп. держав. ун-ту внутр. справ. Дніпро. 2019. Вип. 4. С. 195-202. DOI: 10.31733/2078-3566-2019-4-195-201. URL: <https://visnik.dduvs.in.ua/wp-content/uploads/2020/02/4-19-ua/31.pdf>.*
- 3) Беседа Г.В. Проблемні питання оскарження рішень, постановлених у судовому контрольному провадженні у досудовому розслідуванні. *Питання боротьби зі злочинністю: зб. наук. пр. Харків: Право, 2020. Вип. 40. С. 88-99. DOI: 10.31359/2079-6242-2020-40-88. URL: <http://pbz.nlu.edu.ua/article/view/237639>.*
- 4) Biesida Hanna. Peculiarities of the subject of evidence in judicial control proceedings. *Visegrad journal on human rights. 2020. № 5. С. 24-30. URL: <https://journal-vjhr.sk/wp-content/uploads/2021/11/VJHR-521-Last.pdf>.*
- 5) Беседа Г.В. Характеристика пізнавальних дій у судовому контрольному провадженні. *Науковий вісник Ужгородського Національного університету. Серія Право. 2021. № 63. С. 245-251. DOI: 10.24144/2307-3322.2021.63.43. URL: <http://visnyk-pravo.uzhnu.edu.ua/article/view/232276>.*
- 6) Беседа Г.В. Структура судового контрольного провадження у досудовому розслідуванні. *Науковий вісник Ужгородського Національного університету. Серія Право. 2021. № 65. С. 331-338. DOI: 10.24144/2307-3322.2021.65.60. URL: <http://visnyk-pravo.uzhnu.edu.ua/article/view/232276/231085>.*

Наукові праці, в яких засвідчено апробацію матеріалів дослідження:

1) Бесіда Г.В. *Форми судового контрольного провадження. Актуальні проблеми діяльності органів досудового розслідування*: матеріали Всеукр. наук. - практ. конф. (Дніпро, 08 червня 2018 р.). Дніпро: Дніпроп. держ. ун-т внутр. справ, 2018. С. 13-14.

2) Бесіда Г.В. *Проблемні питання визначення суб'єктного складу судового контрольного провадження у досудовому розслідуванні. Актуальні проблеми кримінального права, процесу, криміналістики та оперативно-розшукової діяльності*: матеріали III Всеукр. наук. - практ. конф. (Хмельницький, 01 березня 2019 р.), 2019. С. 422-425. Хмельницький: Нац. акад. Держ. Прикордон. служби України ім. Б. Хмельницького. URL: https://nadpsu.edu.ua/wp-content/uploads/2019/03/konferentsyia_ord_2019_novyj.pdf.

3) Бесіда Г.В. *Поняття та різновиди процесуальних рішень у судовому контрольному провадженні. Міжнародна та національна безпека: теоретичні і прикладні аспекти*: матеріали IV Міжн. наук. -практ. конф. (Дніпро, 13 березня 2020 р.). Дніпро: Дніпроп. держ. ун-т внутр. справ, 2020. С. 349-351. URL: <https://dduvs.in.ua/wpcontent/uploads/files/Structure/science/publish/oblko.pdf>.

Додаток Б

Відомості про апробацію результатів дисертації

1) Всеукраїнська науково-практична конференція «Актуальні проблеми діяльності органів досудового розслідування» (м. Дніпро, 08 червня 2018 р.). Форма участі – заочна.

2) III Всеукраїнська науково-практична конференція «Актуальні проблеми кримінального права, процесу, криміналістики та оперативно-розшукової діяльності» (м. Хмельницький, 01 березня 2019 р.). Форма участі – заочна.

3) IV Міжнародна науково-практична конференція «Міжнародна та національна безпека: теоретичні і прикладні аспекти» (м. Дніпро, 13 березня 2020 р.). Форма участі – заочна.

Додаток В

Пропозиції законодавчих змін до ВРУ

**НАЦІОНАЛЬНА АКАДЕМІЯ ПРАВОВИХ НАУК УКРАЇНИ
НАУКОВО-ДОСЛІДНИЙ ІНСТИТУТ ВИВЧЕННЯ ПРОБЛЕМ
ЗЛОЧИННОСТІ ІМЕНІ АКАДЕМІКА В. В. СТАШИСА**

61002, м. Харків, вул. Пушкінська, 49. Тел.: (057) 700-65-81.
Факс: (057) 7156-208. E-mail: ivpz@apnpu.rof.net.ua

від 29.12.2021 № 442/1-01-23

Голові Комітету з питань правоохоронної
діяльності Верховної Ради України
Сергію ІОНУШАСУ

Вельмишановний Сергію Костянтиновичу!

В Інституті здійснюється підготовка аспірантів на здобуття наукового ступеня доктора філософії за спеціальністю 081 «Право».

За результатами наукового дослідження аспірантки Беседи Ганни Вікторівни на тему: «Судове контрольне провадження у досудовому розслідуванні» підготовлено проект Закону України «Про внесення змін до Кримінального процесуального кодексу України (щодо удосконалення регламентації діяльності слідчого судді)».

У зв'язку із цим просимо Вас розглянути підготовлені документи та повідомити про можливість їх урахування у подальшій законотворчій роботі з удосконалення кримінального процесуального законодавства.

Заздалегідь вдячні та сподіваємося на подальшу співпрацю.

Додатки:

1. Пояснювальна записка до зазначеного законопроекту на – 3 арк. у 1 прим.
2. Проект зазначеного Закону України на – 2 арк. у 1 прим.
3. Порівняльна таблиця до зазначеного законопроекту на – 7 арк. у 1 прим.

**З повагою
директор**

Владислава БАТИРГАРЕСВА

ПОЯСНЮВАЛЬНА ЗАПИСКА

**до проекту Закону України «Про внесення змін до Кримінального
процесуального кодексу України
(щодо удосконалення регламентації діяльності слідчого судді)»**

1. Обґрунтування необхідності прийняття законопроекту

Конституція України проголошує Україну правовою державою, в якій права і свободи людини та їх гарантії визначають зміст і спрямованість діяльності держави. Захист особи, суспільства та держави від кримінальних правопорушень, охорона прав, свобод та законних інтересів учасників кримінального провадження, а також забезпечення швидкого, повного та неупередженого розслідування є завданнями кримінального провадження. Сенс кримінального процесуального законодавства у будь-якій демократичній державі полягає в тому, щоб збалансувати інтерес держави у розслідуванні злочинів з інтересами суспільства та особистими інтересами, правами та свободами людини.

Попри те, що Кримінальний процесуальний кодекс України діє більше дев'яти років, проблема ефективного застосування його положень в частині регулювання судового контрольного провадження є актуальною і наразі. Окремі процесуальні положення, які регулюють порядок вчинення дій та прийняття рішень слідчим суддею, регламентовані недостатньо чітко. Це зумовлює неоднакове або неправильне застосування положень Кодексу, про що свідчить судова практика й практика Європейського суду з прав людини.

З метою врегулювання зазначеної проблемної ситуації і, розроблено цей проект Закону.

Вказаним законопроектом передбачено внесення змін до статей 3, 53, 81, 206, 235, 295-1, 306, 309, 398, 407 Кримінального процесуального кодексу України. Зокрема пропонується:

- визнати місцезнаходженням органу досудового розслідування фактичну адресу розташування органу досудового розслідування;

- встановити порядок розгляду слідчим суддею заяви про відвід, та заяви про те, що в межах територіальної юрисдикції суду знаходиться особа, позбавлена свободи за відсутності судового рішення, яке набрало законної сили, або не звільнена з-під варти після внесення застави в установленому Кодексом порядку; клопотання про продовження строку досудового розслідування; скарги на рішення, дії чи бездіяльність слідчого, дізнавача чи прокурора під час досудового розслідування;

- запровадити обов'язок слідчого судді в ухвалі про надання дозволу на обшук, зазначати відомості про речі, документи, які б давали змогу ідентифікувати предмети обшуку;

- визначити право слідчого судді залишити без розгляду скаргу на рішення, дії чи бездіяльність слідчого, дізнавача чи прокурора під час досудового розслідування у випадку неприбуття автора звернення в судові засідання без поважних причин;

- передбачити можливість оскарження в апеляційному порядку ухвали слідчого судді, постановлення якої не передбачено Кодексом;

- закріпити повноваження апеляційного суду залишити без руху апеляційну скаргу на ухвалу слідчого судді у разі встановлення невідповідності скарги вимогам статті 398 Кодексу;

- передбачити для суду апеляційної інстанції повноваження за наслідками розгляду апеляційної скарги скасовувати ухвали слідчих суддів про відмову у відкритті провадження, повернення скарги або залишення скарги без розгляду.

Запропоновані зміни і доповнення сприятимуть ефективному виконанню завдань кримінального провадження та здійсненню судового контролю під час досудового розслідування.

2. Цілі і завдання прийняття законопроекту

Завданням законопроекту є удосконалення положень чинного законодавства, які регулюють окремі питання судового контролю та діяльності слідчого судді.

3. Загальна характеристика та основні положення законопроекту

Проектом пропонується внести зміни до Кримінального процесуального кодексу України, якими: вдосконалити механізми здійснення слідчим суддею контролю за дотриманням прав, свобод та інтересів осіб під час досудового провадження у кримінальному процесі.

4. Стан нормативно-правової бази у даній сфері правового регулювання

Основними нормативно-правовими актами у зазначеній царині правового регулювання є Конституція України, Кримінальний процесуальний кодекс України.

5. Фінансово-економічне обґрунтування

Прийняття законопроекту не потребуватиме додаткових витрат з Державного бюджету України.

6. Прогноз соціально-економічних, правових та інших наслідків прийняття законопроекту

Прийняття цього Закону дозволить виправити існуючі недоліки кримінального процесу у питанні ефективного здійснення судового контролю за дотриманням прав, свобод та інтересів осіб під час досудового провадження у кримінальному процесі.

ЗАКОН УКРАЇНИ

Про внесення змін до Кримінального процесуального кодексу України (щодо удосконалення регламентації діяльності слідчого судді)

У Кримінальному процесуальному кодексі України (Відомості Верховної Ради України, 2013 р., №№ 9-13, ст. 88):

1. Частину 1 статті 3 доповнити пунктом 11-1:

«Місцезнаходженням органу досудового розслідування - є фактична адреса розташування органу досудового розслідування».

2. Доповнити статтю 81 частиною 5:

«Питання про відвід слідчому судді, судді має бути розглянуто невідкладно за участю особи, яка подала заяву про відвід. Неявка в судові засідання, в якому вирішується питання про відвід слідчого судді, судді, особи, яка подала заяву про відвід, сторін кримінального провадження не є перешкодою для розгляду заяви про відвід».

3. У частині 2 статті 206 слова «з будь-яких джерел» замінити словами «заяву від будь-якої особи, в якій містяться», а після слів «підстав позбавлення свободи» доповнити новим реченням: «Така заява повинна бути розглянута слідчим суддею негайно в судовому засіданні за участю особи, яка її подала».

4. Пункт 5 частини 2 статті 235 після слів «речі, документи» доповнити словами: «із зазначенням ознак, які надають змогу ідентифікувати їх».

5. Частину 3 статті 295-1 доповнити новим абзацом:

«Неприбуття підозрюваного та захисника, що були належним чином повідомлені про місце та час проведення судового засідання, для участі в розгляді клопотання про продовження строку досудового розслідування, не перешкоджає його розгляду».

7. Статтю 306 після частини 3 доповнити новою частиною:

«У разі неявки в судові засідання без поважної причини особи, яка звернулася до слідчого судді з клопотанням, заявою або скаргною,

повідомленої в порядку, передбаченому статтею 135 цього Кодексу, слідчий суддя має право залишити подане клопотання, заяву або скаргу без розгляду».

8. Частину 1 статті 309 доповнити новим абзацом:

«Оскарженню в апеляційному порядку підлягають також ухвали, постановлення яких не передбачено цим Кодексом».

9. У частині 1 статті 398 слова «вирок чи ухвала суду першої інстанції» замінити словами «вирок, ухвалу суду першої інстанції чи ухвалу слідчого судді».

10. Доповнити частину 3 статті 407 КПК пунктом 3: «за наслідками апеляційного розгляду, суд апеляційної інстанції має право скасувати ухвалу слідчого судді та направити матеріали до суду першої інстанції для подальшого розгляду».

ПОРІВНЯЛЬНА ТАБЛИЦЯ

до проекту Закону України Про внесення змін до Кримінального процесуального кодексу України
(щодо ефективності застосування слідчим суддею кримінального процесуального кодексу України)

Зміст положення (норми) чинного законодавства	Зміст відповідного положення (норми) проекту акта
Кримінальний процесуальний кодекс України	
Стаття 3 Визначення основних термінів Кодексу 1. Терміни, що їх вжито в цьому Кодексі, якщо немає окремих вказівок, мають таке значення: 1) близькі родичі та члени сім'ї - чоловік, дружина, батько, мати, вітчим, мачуха, син, дочка, пасинок, падчерка, рідний брат, рідна сестра, дід, баба, прадід, прабаба, внук, внучка, правнук, правнучка, усиновлювач чи усиновлений, опікун чи піклувальник, особа, яка перебуває під опікою або піклуванням, а також особи, які спільно проживають, пов'язані спільним побутом і мають взаємні права та обов'язки, у тому числі особи, які спільно проживають, але не перебувають у шлюбі; 11-1) Відсутній 12) неповнолітня особа - малолітня особа, а також дитина у віці від чотирнадцяти до вісімнадцяти років;	Стаття 3 Визначення основних термінів Кодексу 1. Терміни, що їх вжито в цьому Кодексі, якщо немає окремих вказівок, мають таке значення: 1) близькі родичі та члени сім'ї - чоловік, дружина, батько, мати, вітчим, мачуха, син, дочка, пасинок, падчерка, рідний брат, рідна сестра, дід, баба, прадід, прабаба, внук, внучка, правнук, правнучка, усиновлювач чи усиновлений, опікун чи піклувальник, особа, яка перебуває під опікою або піклуванням, а також особи, які спільно проживають, пов'язані спільним побутом і мають взаємні права та обов'язки, у тому числі особи, які спільно проживають, але не перебувають у шлюбі; 11-1) місцезнаходженням органу досудового розслідування є фактична адреса розташування органу досудового розслідування;

2

.....	12) неповнолітня особа - малолітня особа, а також дитина у віці від чотирнадцяти до вісімнадцяти років;
Стаття 81. Порядок вирішення питання про відвід 1. У разі заявлення відводу слідчому судді або судді, який здійснює судові провадження одноособово, його розглядає інший суддя цього ж суду, визначений у порядку, встановленому частиною третьою статті 35 цього Кодексу. У разі заявлення відводу одному, кільком або всім суддям, які здійснюють судові провадження колегіально, його розглядає цей же склад суду. 4. Якщо повторно заявлений відвід має ознаки зловживання правом на відвід з метою затягування кримінального провадження, суд, який здійснює провадження, має право залишити таку заяву без розгляду. 5. Відсутня	Стаття 81. Порядок вирішення питання про відвід 1. У разі заявлення відводу слідчому судді або судді, який здійснює судові провадження одноособово, його розглядає інший суддя цього ж суду, визначений у порядку, встановленому частиною третьою статті 35 цього Кодексу. У разі заявлення відводу одному, кільком або всім суддям, які здійснюють судові провадження колегіально, його розглядає цей же склад суду. 4. Якщо повторно заявлений відвід має ознаки зловживання правом на відвід з метою затягування кримінального провадження, суд, який здійснює провадження, має право залишити таку заяву без розгляду. 5. Питання про відвід слідчому судді, судді має бути розглянуто невідкладно за участю особи, яка подала заяву про відвід. Неявка в судові засідання, в якому вирішується питання про відвід слідчого судді, судді, особи, яка подала заяву про відвід, сторін кримінального провадження не є перешкодою для розгляду заяви про відвід.

3

Стаття 206 Загальні обов'язки судді щодо захисту прав людини	Стаття 206 Загальні обов'язки судді щодо захисту прав людини
2. Якщо слідчий суддя отримує з будь-яких джерел відомості, які створюють обґрунтовану підозру, що в межах територіальної юрисдикції суду знаходиться особа, позбавлена свободи за відсутності судового рішення, яке набрало законної сили, або не звільнена з-під варті після внесення застави в установленому цим Кодексом порядку, він зобов'язаний постановити ухвалу, якою має зобов'язати будь-який орган державної влади чи службову особу, під вартою яких тримається особа, негайно доставити цю особу до слідчого судді для з'ясування підстав позбавлення свободи.	2. Якщо слідчий суддя отримує заяву від будь-якої особи, в якій містяться відомості, які створюють обґрунтовану підозру, що в межах територіальної юрисдикції суду знаходиться особа позбавлена свободи за відсутності судового рішення, яке набрало законної сили, або не звільнена з-під варті після внесення застави в установленому цим Кодексом порядку, він зобов'язаний постановити ухвалу, якою має зобов'язати будь-який орган державної влади чи службову особу, під вартою яких тримається особа, негайно доставити цю особу до слідчого судді для з'ясування підстав позбавлення свободи. Така заява повинна бути розглянута слідчим суддею негайно в судовому засіданні за участю особи, яка її подала.

4

Стаття 235 Ухвала про дозвіл на обшук житла чи іншого володіння особи 1. Ухвала слідчого судді про дозвіл на обшук житла чи іншого володіння особи з підстав, зазначених у клопотанні прокурора, слідчого, надає право проникнути до житла чи іншого володіння особи лише один раз. 2. Ухвала слідчого судді про дозвіл на обшук житла чи іншого володіння особи повинна відповідати загальним вимогам до судових рішень, передбачених цим Кодексом, а також містити відомості про: б) речі, документи або осіб, для виявлення яких проводиться обшук.	Стаття 235 Ухвала про дозвіл на обшук житла чи іншого володіння особи 1. Ухвала слідчого судді про дозвіл на обшук житла чи іншого володіння особи з підстав, зазначених у клопотанні прокурора, слідчого, надає право проникнути до житла чи іншого володіння особи лише один раз. 2. Ухвала слідчого судді про дозвіл на обшук житла чи іншого володіння особи повинна відповідати загальним вимогам до судових рішень, передбачених цим Кодексом, а також містити відомості про: б) речі, документи із зазначенням ознак, які надають змогу ідентифікувати їх, або осіб, для виявлення яких проводиться обшук.
Стаття 295-1. Порядок продовження строку досудового розслідування слідчим суддею 3. Слідчий суддя зобов'язаний розглянути клопотання про продовження строку досудового розслідування протягом трьох днів з дня його одержання, але в будь-якому разі до спливу строку досудового розслідування, за участю слідчого або прокурора, а також підозрюваного та його захисника, у разі розгляду клопотання про продовження строку досудового розслідування після повідомлення особі про підозру.	Стаття 295-1. Порядок продовження строку досудового розслідування слідчим суддею 3. Слідчий суддя зобов'язаний розглянути клопотання про продовження строку досудового розслідування протягом трьох днів з дня його одержання, але в будь-якому разі до спливу строку досудового розслідування, за участю слідчого або прокурора, а також підозрюваного та його захисника, у разі розгляду клопотання про продовження строку досудового розслідування після повідомлення особі про підозру. Неприбуття підозрюваного та захисника, що були

належним чином повідомлені про місце та час проведення судового засідання, для участі в розгляді клопотання про продовження строку досудового розслідування, не перешкоджає його розгляду.	5
Стаття 306 Порядок розгляду скарг на рішення, дії чи бездіяльність слідчого, дізнавача чи прокурора під час досудового розслідування 3. Розгляд скарг на рішення, дії чи бездіяльність під час досудового розслідування здійснюється за обов'язкової участі особи, яка подала скаргу, чи її захисника, представника та слідчого, дізнавача чи прокурора, рішення, дії чи бездіяльність яких оскаржується. Відсутність слідчого, дізнавача чи прокурора не є перешкодою для розгляду скарги.	Стаття 306 Порядок розгляду скарг на рішення, дії чи бездіяльність слідчого, дізнавача чи прокурора під час досудового розслідування 3. Розгляд скарг на рішення, дії чи бездіяльність під час досудового розслідування здійснюється за обов'язкової участі особи, яка подала скаргу, чи її захисника, представника та слідчого, дізнавача чи прокурора, рішення, дії чи бездіяльність яких оскаржується. Відсутність слідчого, дізнавача чи прокурора не є перешкодою для розгляду скарги. 4. У разі неявки в судове засідання особи, яка звернулась до слідчого судді зі скаргою, повідомленої в порядку, передбаченому статтею 135 цього Кодексу, в судове засідання, без поважної причини слідчий суддя має право залишити подану скаргу без розгляду
Стаття 309. Ухвали слідчого судді, які можуть бути оскаржені	Стаття 309. Ухвали слідчого судді, які можуть бути оскаржені під час досудового розслідування

6

оскаржені під час досудового розслідування 1. Під час досудового розслідування можуть бути оскаржені в апеляційному порядку ухвали слідчого судді про: 1) відмову у наданні дозволу на затримання; 13) закриття кримінального провадження на підставі частини дев'ятої статті 284 цього Кодексу; 14) постановлення яких не передбачено цим Кодексом.	оскаржені в апеляційному порядку ухвали слідчого судді про: 1) відмову у наданні дозволу на затримання; 13) закриття кримінального провадження на підставі частини дев'ятої статті 284 цього Кодексу; 14) постановлення яких не передбачено цим Кодексом.
Стаття 398 Прийняття апеляційної скарги судом апеляційної інстанції 1. Апеляційна скарга, що надійшла до суду апеляційної інстанції, не пізніше наступного дня передається судді-доповідачу. Отримавши апеляційну скаргу на вирок, ухвалу суду першої інстанції чи ухвалу слідчого судді, суддя-доповідач протягом трьох днів перевіряє її на відповідність вимогам статті 396 цього Кодексу і за відсутності перешкод постановляє ухвалу про відкриття апеляційного провадження.	Стаття 398 Прийняття апеляційної скарги судом апеляційної інстанції 1. Апеляційна скарга, що надійшла до суду апеляційної інстанції, не пізніше наступного дня передається судді-доповідачу. Отримавши апеляційну скаргу на вирок чи ухвалу суду першої інстанції, суддя-доповідач протягом трьох днів перевіряє її на відповідність вимогам статті 396 цього Кодексу і за відсутності перешкод постановляє ухвалу про відкриття апеляційного провадження.

Стаття 407 Повноваження суду апеляційної інстанції за наслідками розгляду апеляційної скарги 1. За наслідками апеляційного розгляду за скаргою на вирок або ухвалу суду першої інстанції суд апеляційної інстанції має право: 3. За наслідками апеляційного розгляду за скаргою на ухвали слідчого судді чи ухвали суду про обрання запобіжного заходу у виді тримання під вартою, про зміню іншого запобіжного заходу на запобіжний захід у виді тримання під вартою, а також про продовження строку тримання під вартою, постановлені під час судового провадження в суді першої інстанції до ухвалення судового рішення по суті, суд апеляційної інстанції має право: 1) залишити ухвалу без змін; 2) скасувати ухвалу і постановити нову ухвалу; 3) скасувати ухвалу та направити матеріали до суду першої інстанції.	Стаття 407 Повноваження суду апеляційної інстанції за наслідками розгляду апеляційної скарги 1. За наслідками апеляційного розгляду за скаргою на вирок або ухвалу суду першої інстанції суд апеляційної інстанції має право: 3. За наслідками апеляційного розгляду за скаргою на ухвали слідчого судді чи ухвали суду про обрання запобіжного заходу у виді тримання під вартою, про зміню іншого запобіжного заходу на запобіжний захід у виді тримання під вартою, а також про продовження строку тримання під вартою, постановлені під час судового провадження в суді першої інстанції до ухвалення судового рішення по суті, суд апеляційної інстанції має право: 1) залишити ухвалу без змін; 2) скасувати ухвалу і постановити нову ухвалу. Абзац відсутній
--	---

Додаток Г

Акти впровадження результатів дисертаційного дослідження у наукову діяльність та освітній процес

«ЗАТВЕРДЖУЮ»

В.о. декана юридичного факультету
Харківського національного
університету імені В. Н. Каразіна,
доктор юридичних наук, професор

Дмитрій СЕРЬОГІН

« 22 » жовтня 2021 р.

АКТ

впровадження результатів дисертації аспірантки Науково-дослідного інституту вивчення проблем злочинності імені академіка В. В. Сташиса НАПрН України Беседи Ганни Вікторівни на тему «Судове контрольне провадження у досудовому розслідуванні» у освітній та науковий процес кафедри кримінально-правових дисциплін юридичного факультету Харківського національного університету ім. В.Н. Каразіна

Комісія у складі:

- 1) завідувач кафедри проф. Олександр Житний
- 2) професор кафедри проф. Дмитро Слінько
- 3) доцент кафедри доц. Олексій Бондаренко

склала цей акт про те, що основні результати дисертаційного дослідження аспірантки Науково-дослідного інституту вивчення проблем злочинності імені академіка В.В. Сташиса НАПрН України Беседи Ганни Вікторівни, які викладені у її наступних роботах:

Беседа Г.В. Форми судового контрольного провадження. Актуальні проблеми діяльності органів досудового розслідування: матеріали Всеукр. наук. -практ. конф. (Дніпро, 08 червня 2018 р.). Дніпроп. держ. ун-т внутр. справ, 2018. С. 13-14.

Беседа Г.В. Поняття та форми судового контрольного провадження. Питання боротьби зі злочинністю: зб. наук. пр. Харків: Право, 2019. – Вип. 38. С. 218-234. URL: <http://pbz.nlu.edu.ua/article/view/192500>

Беседа Г.В. Проблемні питання визначення суб'єктного складу судового контрольного провадження у досудовому розслідуванні. Актуальні проблеми кримінального права, процесу, криміналістики та оперативно-розшукової діяльності: матеріали III Всеукр. наук. -практ. конф. (Хмельницький, 01 березня 2019 р.). Хмельницький. 2019. С. 422-425. URL: https://nadpsu.edu.ua/wp-content/uploads/2019/03/konferentsiya_ord_2019_novyj.pdf

Беседа Г.В. Загальні положення судового контрольного провадження у досудовому розслідуванні. Науковий вісник Дніпроп. держав. ун-ту внутр.

справ. Дніпро, 2019. Вип. 4. С. 195-202. URL: <https://visnik.dduvs.in.ua/wp-content/uploads/2020/02/4-19-ua/31.pdf>

Бєсєда Г.В. Поняття та різновиди процесуальних рішень у судовому контрольному провадженні. Міжнародна та національна безпека: теоретичні і прикладні аспекти: матеріали IV Міжн. наук. -практ. конф. (Дніпро, 13 березня 2020 р.). Дніпроп. держ. ун-т внутр. справ, 2020. С. 349-351. URL: <https://dduvs.in.ua/wpcontent/uploads/files/Structure/science/publish/oblko.pdf>

Бєсєда Г.В. Проблемні питання оскарження рішень, постановлених у судовому контрольному провадженні у досудовому розслідуванні. Питання боротьби зі злочинністю: зб. наук. пр. Харків: Право, 2020. Вип. 40. С. 88-99. URL: <http://pbz.nlu.edu.ua/article/view/237639>

Biesida Hanna. Peculiarities of the subject of evidence in judicial control proceedings (Особливості предмету доказування в судовому контрольному провадженні). Visegrad journal on human rights. 2020 (№5). С. 24-30. URL: <https://visegrad-journal.org/issue/view/237639>

Бєсєда Г.В. Характеристика пізнавальних дій у судовому контрольному провадженні. Науковий вісник Ужгородського Національного університету. Серія Право. 2021 (№63). С. 245-251. URL: <http://visnyk-pravo.uzhnu.edu.ua/article/view/232276>

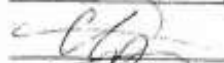
Бєсєда Г.В. Структура судового контрольного провадження у досудовому розслідуванні. Науковий вісник Ужгородського Національного університету. Серія Право. 2021 (№65). С. 331-338. URL: <http://visnyk-pravo.uzhnu.edu.ua/article/view/232276/231085>

використовуються в освітньому процесі та навчально-методичній діяльності кафедри кримінально-правових дисциплін юридичного факультету Харківського національного університету ім. В.Н. Каразіна і мають важливе теоретичне та практичне значення для підготовки навчальних та методичних посібників, лекцій, методичних рекомендацій, а також для удосконалення вже існуючих й розробки нових навчальних планів і програм до зазначених дисциплін.

На підставі викладеного, комісія констатує, що положення та висновки, сформульовані у вищевказаних наукових публікаціях, мають необхідний теоретичний рівень та практичну спрямованість і можуть бути використані у освітньому процесі та подальших наукових дослідженнях кафедри кримінально-правових дисциплін юридичного факультету Харківського національного університету ім. В.Н. Каразіна

Члени комісії:

 (Олександр Житний)

 (Дмитро Слінько)

 (Олексій Бондаренко)

«28» жовтня 2021 р.

ЗАТВЕРДЖУЮ

Перший проректор
Донецького державного
університету внутрішніх справ,
доктор юридичних наук,
старший науковий співробітник,
майор поліції

Стор НАЗИМКО

2021 р.

АКТ

**впровадження результатів дисертаційного дослідження
Ганни Беседи «Судове контрольне провадження у досудовому
розслідуванні» в освітній процес Донецького державного
університету внутрішніх справ**

Комісія у складі:

голова комісії: начальник навчально-методичного відділу Донецького державного університету внутрішніх справ Ольга Гапонюк

члени комісії:

декан факультету №1 Донецького державного університету внутрішніх справ, кандидат юридичних наук, професор Олена Волобуєва;

професор кафедри кримінально-правових дисциплін факультету №2 КННІ Донецького державного університету внутрішніх справ, доктор юридичних наук, професор Тимур Лоскутов

склала цей акт про те, що результати наукового дослідження Ганни Беседи «Судове контрольне провадження у досудовому розслідуванні» на здобуття наукового ступеня доктора філософії за спеціальністю 081 «Право», використовуються в освітньому процесі Донецького державного університету внутрішніх справ при викладенні таких навчальних дисциплін: «Кримінальний процес», «Прийняття процесуальних рішень та проведення слідчих (розшукових) дій» та «Забезпечення конституційних прав учасників досудового розслідування».

В якості наукових джерел рекомендовано наступні публікації дисертанта:

Наукові статті

1) Беседа Г.В. Поняття та форми судового контрольного провадження. *Питання боротьби зі злочинністю*: зб. наук. пр. Харків: Право, 2019. Вип. 38. С. 218-234. URL: <http://pbz.nlu.edu.ua/article/view/192500>

2) Бесєда Г.В. Загальні положення судового контрольного провадження у досудовому розслідуванні. *Науковий вісник Дніпроп. держав. ун-ту внутр. справ*. Дніпро. 2019. Вип. 4. С. 195-202. URL: <https://visnik.dduvs.in.ua/wp-content/uploads/2020/02/4-19-ua/31.pdf>

3) Бесєда Г.В. Проблемні питання оскарження рішень, постановлених у судовому контрольному провадженні у досудовому розслідуванні. *Питання боротьби зі злочинністю*: зб. наук. пр. Харків: Право, 2020. Вип. 40. С. 88-99. URL: <http://pbz.nlu.edu.ua/article/view/237639>

4) Biesida Hanna. Peculiarities of the subject of evidence in judicial control proceedings (Особливості предмету доказування в судовому контрольному провадженні). *Visegrad journal on human rights*. 2020 (№5). С. 24-30.

5) Бесєда Г.В. Характеристика пізнавальних дій у судовому контрольному провадженні. *Науковий вісник Ужгородського Національного університету*. Серія Право. 2021 (№63). С. 245-251. URL: <http://visnyk-pravo.uzhnu.edu.ua/article/view/232276>

6) Бесєда Г.В. Структура судового контрольного провадження у досудовому розслідуванні. *Науковий вісник Ужгородського Національного університету*. Серія Право. 2021 (№65). С. 331-338. URL: <http://visnyk-pravo.uzhnu.edu.ua/article/view/232276/231085>

Тези доповідей

1) Бесєда Г.В. Форми судового контрольного провадження. *Актуальні проблеми діяльності органів досудового розслідування: матеріали Всеукр. наук.-практ. конф. (Дніпро, 08 червня 2018 р.)*. Дніпроп. держ. ун-т внутр. справ, 2018. С. 13-14.

2) Бесєда Г.В. Проблемні питання визначення суб'єктного складу судового контрольного провадження у досудовому розслідуванні. *Актуальні проблеми кримінального права, процесу, криміналістики та оперативно-розшукової діяльності: матеріали III Всеукр. наук.-практ. конф. (Хмельницький, 01 березня 2019 р.)*. Хмельницький. 2019. С. 422-425. URL: https://nadpsu.edu.ua/wp-content/uploads/2019/03/konferentsyia_ord_2019_novyj.pdf

3) Бесєда Г.В. Поняття та різновиди процесуальних рішень у судовому контрольному провадженні. *Міжнародна та національна безпека: теоретичні і прикладні аспекти: матеріали IV Міжн. наук.-практ. конф. (Дніпро, 13 березня 2020 р.)*. Дніпроп. держ. ун-т внутр. справ, 2020. С. 349-351. URL: <https://dduvs.in.ua/wpcontent/uploads/files/Structure/science/publish/oblko.pdf>

Голова комісії:

Ольга ГАПОНІЮК

Члени комісії:

Олена ВОЛОБУСОВА

Тимур ЛОСКУТОВ

ЗАТВЕРДЖУЮ

Проректор

Дніпропетровського державного

університету внутрішніх справ,

доктор юридичних наук, професор

Заслужений юрист України

Лариса НАЛИВАЙКО

2021 року

АКТ

впровадження результатів дисертаційного дослідження на здобуття наукового ступеня доктора філософії за спеціальністю 081 «Право» аспіранта Науково-дослідного інституту вивчення проблем злочинності імені академіка В.В. Сташиса Національної академії правових наук України Беседи Ганни Вікторівни на тему: «Судове контрольне провадження у досудовому розслідуванні» у наукову діяльність Дніпропетровського державного університету внутрішніх справ

28 жовтня 2021 року

м. Дніпро

Комісія у складі: т.в.о. завідувача кафедри кримінального процесу Дніпропетровського державного університету внутрішніх справ, кандидата юридичних наук, доцента Захарка Андрія Володимировича, завідувача кафедри оперативно-розшукової діяльності Дніпропетровського державного університету внутрішніх справ, доктора юридичних наук, доцента Дарагана Валерія Валерійовича, професора кафедри криміналістики та домедичної підготовки Дніпропетровського державного університету внутрішніх справ, доктора юридичних наук, професора Пирога Ігоря Володимировича, склала цей акт про те, що матеріали дисертаційної роботи аспіранта Науково-дослідного інституту вивчення проблем злочинності імені академіка В.В. Сташиса Національної академії правових наук України Беседи Ганни Вікторівни на тему: «Судове контрольне провадження у досудовому розслідуванні» на здобуття наукового ступеня доктора філософії за спеціальністю 081 «Право», спеціалізація 12.00.09 – кримінальний процес та криміналістика; судова експертиза; оперативно-розшукова діяльність мають необхідний теоретичний і методологічний рівні та практичну значимість й використовуються у науково-дослідній роботі кафедри кримінального

процесу Дніпропетровського державного університету внутрішніх справ при проведенні загальнотеоретичних та галузевих досліджень.

Використання результатів дисертаційної роботи сприятиме підвищенню ефективності наукової діяльності здобувачів вищої освіти, викладачів, аспірантів кафедри кримінального процесу Дніпропетровського державного університету внутрішніх справ.

ВИСНОВОК

Результати дисертаційного дослідження аспіранта Науково-дослідного інституту вивчення проблем злочинності імені академіка В.В. Сташиса Національної академії правових наук України на тему: «Судове контрольне провадження у досудовому розслідуванні» Беседи Ганни Вікторівни вважати впровадженими в наукову діяльність Дніпропетровського державного університету внутрішніх справ під час проведення загальнотеоретичних та галузевих досліджень.

Члени комісії:

Т.в.о. завідувача кафедри
кримінального процесу
Дніпропетровського державного
університету внутрішніх справ
кандидат юридичних наук, доцент

Андрій ЗАХАРКО

Завідувач кафедри
оперативно-розшукової діяльності
Дніпропетровського державного
університету внутрішніх справ
доктор юридичних наук, доцент

Валерій ДАРАГАН

Професор кафедри криміналістики
та домедичної підготовки
Дніпропетровського державного
університету внутрішніх справ
доктор юридичних наук, професор

Ігор ПИРІГ

ЗАТВЕРДЖУЮ

Перший проректор

Дніпропетровського державного

університету внутрішніх справ

доктор юридичних наук, професор,

Заслужений діяч науки і техніки

України, підполковник поліції

Олександр ЮНІН

2021 року

АКТ

впровадження результатів дисертаційного дослідження на здобуття наукового ступеня доктора філософії за спеціальністю 081 «Право» аспіранта Науково-дослідного інституту вивчення проблем злочинності імені академіка В.В. Сташиса Національної академії правових наук України Беседи Ганни Вікторівни на тему: «Судове контрольне провадження у досудовому розслідуванні» в освітній процес Дніпропетровського державного університету внутрішніх справ

28 жовтня 2021 року

м. Дніпро

Комісія у складі: т.в.о. завідувача кафедри кримінального процесу Дніпропетровського державного університету внутрішніх справ, кандидата юридичних наук, доцента Захарка Андрія Володимировича, завідувача кафедри оперативно-розшукової діяльності Дніпропетровського державного університету внутрішніх справ, доктора юридичних наук, доцента Дарагана Валерія Валерійовича, професора кафедри криміналістики та домедичної підготовки Дніпропетровського державного університету внутрішніх справ, доктора юридичних наук, професора Пирога Ігоря Володимировича, склала цей акт про те, що основні результати дисертаційного дослідження аспіранта Науково-дослідного інституту вивчення проблем злочинності імені академіка В.В. Сташиса Національної академії правових наук України Беседи Ганни Вікторівни на тему: «Судове контрольне провадження у досудовому розслідуванні», які викладені у її наступних роботах:

Беседа Г.В. Форми судового контрольного провадження. Актуальні проблеми діяльності органів досудового розслідування: матеріали Всеукр. наук. -практ. конф. (Дніпро, 08 червня 2018 р.). Дніпроп. держ. ун-т внутр. справ, 2018. С. 13-14.

Беседа Г.В. Поняття та форми судового контрольного провадження. Питання боротьби зі злочинністю: зб. наук. пр. Харків: Право, 2019. – Вип. 38. С. 218-234.

Беседа Г.В. Проблемні питання визначення суб'єктного складу судового контрольного провадження у досудовому розслідуванні. Актуальні проблеми кримінального права, процесу, криміналістики та оперативно-розшукової діяльності: матеріали III Всеукр. наук. -практ. конф. (Хмельницький, 01 березня 2019 р.). Хмельницький. 2019. С. 422-425.

Беседа Г.В. Загальні положення судового контрольного провадження у досудовому розслідуванні. Науковий вісник Дніпроп. держав. ун-ту внутр. справ. Дніпро. 2019. Вип. 4. С. 195-202.

Беседа Г.В. Поняття та різновиди процесуальних рішень у судовому контрольному провадженні. Міжнародна та національна безпека: теоретичні і прикладні аспекти: матеріали IV Міжн. наук. -практ. конф. (Дніпро, 13 березня 2020 р.). Дніпроп. держ. ун-т внутр. справ, 2020. С. 349-351.

Беседа Г.В. Проблемні питання оскарження рішень, постановлених у судовому контрольному провадженні у досудовому розслідуванні. Питання боротьби зі злочинністю: зб. наук. пр. Харків: Право, 2020. Вип. 40. С. 88-99.

Biesida Hanna. Peculiarities of the subject of evidence in judicial control proceedings (Особливості предмету доказування в судовому контрольному провадженні). Visegrad journal on human rights. 2020 (№5). С. 24-30.

Беседа Г.В. Характеристика пізнавальних дій у судовому контрольному провадженні. Науковий вісник Ужгородського Національного університету. Серія Право. 2021 (№63). С. 245-251.

Беседа Г.В. Структура судового контрольного провадження у досудовому розслідуванні. Науковий вісник Ужгородського Національного університету. Серія Право. 2021 (№65). С. 331-338.

використовуються в освітньому процесі та навчально-методичній діяльності кафедри кримінального процесу Дніпропетровського державного університету внутрішніх справ під час викладання дисциплін «Досудове розслідування», «Актуальні проблеми кримінального процесу» і мають важливе теоретичне та практичне значення для підготовки навчальних та методичних посібників, лекцій, методичних рекомендацій, а також для удосконалення вже існуючих й розробки нових навчальних планів і програм до зазначених дисциплін.

Використання результатів дисертаційної роботи Беседи Г.В. сприятиме

підвищенню ефективності освітнього процесу й рівня базових і спеціальних знань правоохоронців із вищезазначених дисциплін.

ВИСНОВОК

Результати дисертаційної роботи на здобуття наукового ступеня доктора філософії зі спеціальності 081 «Право» аспіранта Науково-дослідного інституту вивчення проблем злочинності імені академіка В.В. Сташиса Національної академії правових наук України Бесіди Ганни Вікторівни на тему: «Судове контрольне провадження у досудовому розслідуванні» вважати впровадженими в освітній процес кафедри кримінального процесу Дніпропетровського державного університету внутрішніх справ.

Члени комісії:

Т.в.о. завідувача кафедри
кримінального процесу
Дніпропетровського державного
університету внутрішніх справ
кандидат юридичних наук, доцент

 Андрій ЗАХАРКО

Завідувач кафедри
оперативно-розшукової діяльності
Дніпропетровського державного
університету внутрішніх справ
доктор юридичних наук, доцент

 Валерій ДАРАГАН

Професор кафедри криміналістики
та домедичної підготовки
Дніпропетровського державного
університету внутрішніх справ
доктор юридичних наук, професор

 Ігор ПІРІГ

Додаток Д

Акти впровадження у практичну діяльність суддів

ВЕРХОВНИЙ СУД

КАСАЦІЙНИЙ КРИМІНАЛЬНИЙ СУД

вул. П. Орлика, 4а, м. Київ, 01043, код ЄДРПОУ 41721784

АКТ ВПРОВАДЖЕННЯ

Комісія у складі: заступника голови Касаційного кримінального суду у складі Верховного Суду, кандидата юридичних наук Щепоткіної В. В., судді Першої судової палати Касаційного кримінального суду у складі Верховного Суду, кандидата юридичних наук, професора Короля В. В., заступника керівника апарату Верховного Суду – керівника секретаріату Касаційного кримінального суду Хім'яка Ю. Б. склала цей акт про те, що нею розглянуто окремі результати дисертаційного дослідження аспіранта Науково-дослідного інституту вивчення проблем злочинності імені академіка В. В. Сташиса Національної академії правових наук України Беседи Ганни Вікторівни на здобуття наукового ступеня доктора філософії у галузі права за темою: «Судове контрольне провадження у досудовому розслідуванні» за спеціальністю 081 «Право».

Комісія вважає, що отримані в дисертаційному дослідженні наукові результати, які стосуються підстав, порядку та суб'єктів здійснення судового контролю в досудовому розслідуванні, є доцільними та належним чином обґрунтованими, мають практичну цінність і можуть бути враховані Касаційним кримінальним судом у складі Верховного Суду під час здійснення визначених законом повноважень, зокрема і в частині вивчення судової практики в порядку ст. 44 Закону України «Про судоустрій і статус суддів».

Заступник голови Касаційного кримінального суду у складі Верховного Суду, кандидат юридичних наук

Валентина ЩЕПОТКІНА

Суддя Першої судової палати Касаційного кримінального суду у складі Верховного Суду, кандидат юридичних наук, професор

Володимир КОРОЛЬ

Заступник керівника апарату Верховного Суду – керівник секретаріату Касаційного кримінального суду, кандидат юридичних наук

Юрій ХІМ'ЯК

вих. № 01-12/2002/2001
від 26 липня 2001 року

ДОВІДКА

про запровадження результатів дисертаційної роботи на здобуття наукового ступеня доктора філософії в галузі права дисертанта Науково-дослідного інституту вивчення проблем злочинності імені В.В. Сташиса Національної академії правових наук України Беседи Ганни Вікторівни на тему «Судове контрольне провадження у досудовому розслідуванні»

Результати дисертаційного дослідження дисертанта Науково-дослідного інституту вивчення проблем злочинності імені В.В. Сташиса Національної академії правових наук України Беседи Ганни Вікторівни на тему «Судове контрольне провадження у досудовому розслідуванні» (на здобуття наукового ступеня доктора філософії в галузі права (за спеціальністю 12.00.09 - кримінальний процес та криміналістика, судова експертиза, оперативно-розшукова діяльність) мають теоретичний інтерес на методологічному рівні та практичну значимість для використання у практичній роботі слідчих суддів Індустріального районного суду м. Дніпропетровська.

Сформульовані у дисертаційному дослідженні Беседи Ганни Вікторівни теоретичні узагальнення та практичні рекомендації спрямовані на вдосконалення роботи слідчих суддів. Використання результатів дисертаційної роботи Беседи Ганни Вікторівни сприятиме активізації та підвищенню ефективності здійснення повноважень слідчими суддями Індустріального районного суду м. Дніпропетровська.

Результати роботи доповідались та обговорювались на нарадах та зборах слідчих суддів Індустріального районного суду м. Дніпропетровська.

Голова Індустріального районного суду

м. Дніпропетровська

Ю.Ф. Шофаренко